

Coordonatori
Natalia Putină,
Alexandru Solcan

ȘTIINȚA POLITICĂ ȘI SOCIETATEA ÎN SCHIMBARE

(ediția a II-a)

2024

**COORDONATORI:
NATALIA PUTINĂ,
ALEXANDRU SOLCAN**

**COORDONATORII VOLUMULUI:
NATALIA PUTINĂ
ALEXANDRU SOLCAN**

Conferință Internațională

**ȘTIINȚA POLITICĂ ȘI
SOCIETATEA
ÎN SCHIMBARE**

EDIȚIA A II-A

**Editura USM
CHIȘINĂU 2024**

*Lucrarea reprezintă materialele conferinței științifice naționale
"Știința politică și societatea în schimbare", ediția a II-a, dedicată celei de-a
80-a aniversări a academicianului Gheorghe Rusnac
Întreaga răspundere pentru opiniile exprimate și respectarea legislației privind
copyright-ul revine autorilor materialelor publicate.*

COORDONATORII VOLUMULUI:

**NATALIA PUTINĂ
ALEXANDRU SOLCAN**

DESCRIEREA CIP A CAMEREI NAȚIONALE A CĂRȚII

"Știința politică și societatea în schimbare", conferință științifică internațională (2; 2024; Chișinău). Știința politică și societatea în schimbare: [materialele conferinței științifice internaționale]: Ediția a 2-a / coordonatori: Natalia Putină, Alexandru Solcan; comitetul științific: Valeriu Moșneaga [et al.]. – Chișinău: Editura USM, 2024. – 257 p.: tab.

Cerințe de sistem: PDF Reader.

Texte, rez.: lb. rom., engl., rusă. – Referințe bibliogr. la sfârșitul art.

ISBN 978-9975-62-736-8 (PDF).

[32+316.42]:378(478)(092)(082)=135.1=111=161.1

Ș 85

ISBN 978-9975-62-736-8 (PDF)

2024

COMITETUL DE ORGANIZARE AL CONFERINȚEI:

1. **Igor Șarov**, rectorul USM, conferențiar universitar
2. **Alexandru Solcan**, decanul FRIȘPA, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova
3. **Natalia Putină**, prodecan FRIȘPA, doctor, lector universitar, Universitatea de Stat din Moldova
4. **Vladimir Borș**, șef Departamentul Științe Politice și Administrative, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova

COMITETUL ȘTIINȚIFIC AL CONFERINȚEI:

1. **Valeriu Moșneaga**, doctor habilitat, profesor universitar, Universitatea de Stat din Moldova
2. **Victor Saca**, doctor habilitat, profesor universitar, Universitatea de Stat din Moldova
3. **Valentina Teosa**, doctor habilitat, profesor universitar, Universitatea de Stat din Moldova
4. **Grigore Vasilescu**, doctor habilitat, profesor universitar, Universitatea de Stat din Moldova
5. **Alexandru Roman**, doctor habilitat, profesor universitar, Universitatea de Stat din Moldova,
6. **Cristina Ejov**, șef Departamentul Relații Internaționale, conferențiar universitar, Universitatea de Stat din Moldova

2024

CUPRINS

- Alexandru Roman**, *Acad. Gh. Rusnac – deschizător de noi drumuri în știința politică, relațiile internaționale și managementul universitar modern* / **9**
- Constantin Solomon**, *Gheorghe Rusnac - pedagog, savant, promotor al valorilor naționale* / **19**
- Василий Сакович**, *Институциональная структура Республики Молдова в контексте стратегического управления и обеспечения национальной безопасности* / **22**
- Ana Maria Andronache**, *Rolul inteligenței artificiale în procesul de formulare a politicilor* / **38**
- Irina Nicolaescu**, *Provocări sociale globale asupra mișcării sindicale: înțelegerea identității, ideologiei și scopului* / **48**
- Anastasia Gore, Cristina Ejov**, *Strengths and weaknesses of the EU's military capabilities in terms of their relevance to European security needs* / **57**
- Denis Coțofan**, *Asigurarea dreptului la pensie în raport cu tendințele naționale imigraționiste* / **70**
- Olga Tatar**, *Legal Regulation of Certain types of Unnamed contracts* / **85**
- Aurelia Crivoi**, *De la o civilizație tehnicizată, spre o civilizație biologică entuziasmată, bazată pe modestie și inteligența emoțională* / **104**
- Iulia Gorincioi**, *Războiul ca fenomen social* / **107**
- Carolina Budurina-Goreacii**, *Interdependențe dintre securitatea energetică și instabilitatea economică regională în contextul războiului din Ucraina* / **122**
- Olga Tatar, Iurie Mihalache**, *The Contents of Unnamed contracts* / **131**
- Cebotari Svetlana**, *(IN) Eficiența regimului internațional de neproliferare a armelor nucleare* / **143**
- Aurelia Peru**, *Discursul de securitate în contextul confruntărilor geopolitice și al războiului din Ucraina* / **162**
- Pavel Vintilă, Natalia Putină**, *Securitatea regională actuală și reconfigurarea arhitecturii de securitate europeană* / **171**

Mariana Iațco, *Evaluarea politicilor publice: experiența europeană și națională*
/188

Veronica Rotaru, Diana Dementiev, *Propaganda în discursul politic extern al
statului: repere pentru Republica Moldova* /196

Victoria Bevziuc, *Previziunea ca instrument de prevenire a atacurilor cibernetice*
/215

Gheorghe Moșneaga, *Asaptarea și integrarea moldovenilor în țările UE27+:
evoluția și tendințele contemporane* /225

Ion Dulschi, *Discursul persuasiv în comunicarea politică* /244

Vasile Cușca, *Politici de incluziune din perspectiva reformei sistemului de
asistență socială* /250

Se dedică Academicianului Gheorghe Rusnac – personalitate, savant, manager

Discurs:

Iată-Vă ajuns la o etapă de popas, când aveți posibilitatea (dar nu pentru mult timp, căci Vă așteaptă multe lucruri frumoase pentru a le realiza) să faceți o analiză , prilej cu care Vă zicem- La mulți ani! Vă felicităm cu ocazia acestui frumos eveniment, care V-a înălțat în timp, în pregătirea cadrelor - în tot ceea ce ați făcut și faceți zi de zi. Neobosit, harnic, exigent, ați căutat în permanent adevărul pentru a-I prezenta colegilor de breaslă, studenților, afirmându-vă în viața cotidiană a Universității de Stat din Moldova ca un adevărat titan.

Apreciem hărnicia, neastâmpărul și dorința nestrămutată de a 11 mereu un perpetuum-mobile, fapt despre care vorbesc succesele Domniei Voastre. Vă cunoaștem și Vă apreciem ca mare pedagog, profesor, specialist, activități pentru care Vă sacrificați cu desăvârșire. Sunteți personalitatea ce îmbină utilul cu plăcutul.Vă mulțumim pentru spiritul și înțelepciunea Dumneavoastră, pentru lecțiile de viață și de omenie.Ați fost și sunteți o sursă de inspirație și un model de urmat pentru multe generații de tineri studioși,dar și pentru colegii de breaslă,fapt pentru care Vă mulțumim cu recunoștință.

Cu ocazia frumoasei sărbători, noi, universitarii, Vă omagiem în calitate de coleg, prieten, activist, dar, în primul rând, ca Om în adevăratul sens al cuvântului. Fie ca Soarele să Vă ofere căldură și lumină, ploaia curată - liniștea sufletească, valurile vieții - sănătate, zilele anului - prieteni,care să Vă pășească zilnic pragul, visele de azi să devină realitate, speranțele de mâine - mari împliniri...

O viață trăită frumos ne îndeamnă să-i dorim bunului nostru coleg frumusețe sufletească divină spre binele și împlinirea neamului nostru și spre prelungirea faptelor sfinte a Măriei Sale, multă sănătate, mulți, mulți ani trăiți cu demnitatea Omului ce sfințește locul, bucuria împlinirilor pe acest Mont Blanc al Vieții.

Pentru toate calitățile Dumneavoastră deosebite, pentru rolurile și roadele care Vă aparțin, pentru urmele frumoase pe care le-ați lăsat și le lăsați Universității de Stat din Moldova, Vă mulțumim și Vă urăm multă sănătate și entuziasm,vigoare în continuare, cu sănătate și noroc și bucurii împlinite alături de oamenii scumpi și dragi inimii, alături de un colectiv extraordinar, cum e cel al Universității de Stat din Moldova!!!

Aurelia CRIVOI

Onoratul Academician, Rector Gheorghe Rusnac!
S-a născut în satul Ocnița, județul Edineț,
Și bunii părinți Măicuța Elena și Tăicuța Emilian i-au dat de toate
Un genotip puternic, sănătos Un chip frumos, cu-n vino-ncoace.
O minte ageră și clară,
O dragoste de științe pedagogice, politice și istorice mai rară.
Bunii părinți și surioara Ludmila, admirându-l cu gingășie,
Nu-îpreziceau Universitate, Academie, Ordinul Republicii, Ordinul Gloria Muncii,
Doctor Honoris Causa, Rectorie Dar îi doreau din inimă, fără cuvinte Gheorghiuță
să crești mare, norocos, cu multă minte.
Trecut-au zile, ani de atunci Și s-a realizat în toate Visul părinților și a surioarei
Ludmila, devenind realitate.
Doamnul Gheorghe Rusnac în palmares a-nveșnicit
Succese mari, frumoase, adevărate,
In toate posturile pe care le-a avut A muncit, a fost la locul lui, a făcut și face
carte...
STIMATUL NOSTRU,
Gheorghe Rusnac Vă dorim din an în an activism și vigoare în continuare,
Baftă-n toate și ușor urcuș, cu elan!
Să fiți mereu pe verticală,
Sănătos, fără stres și hipertensiune arterială,
Mândru, cu capul sus și cu speranță In oameni, rude, prieteni, copii și viață.
El crescuse și crește doi feciori, acum și 2 fete-nurori, asta noi o știm cu toții Dar
mândria cea mai mare sunt de fapt nepoții,
Noi Vă dorim Mulți ani, mulți bani, belșug în toate,
Fie-vă visul realizat! Și Multă sănătate!
Să Vă păstreze copiii, nepoții, prietenii, colegii și Bunul Dumnezeu Așa cum V-
am știut și sunteți mereu Mare sufletist, cu o cumsecădenie înnăscută Energic, plin
de viață, gospodăros, tandru, exigent,
Inteligent, muncitor și foarte fermecător...
Calități care v-au marcat în realizarea lucrurilor frumoase...
La mulți ani!!!

Cu cea mai înaltă considerație, colegii care vă iubesc!!!

Fosta echipă managerială a rectorului Gheorghie Rusnac

**ACADEMICIANUL GHEORGHE RUSNAC –
DESCHIZĂTOR DE NOI DRUMURI ÎN ȘTIINȚA POLITICĂ,
RELAȚIILE INTERNAȚIONALE ȘI MANAGEMENTUL UNIVERSITAR
MODERN**

Alexandru ROMAN

Universitatea de Stat din Moldova

profaroman@gmail.com

ORCID ID: 0000-0000-0000-0000

CZU: 929:[327 + 378.4.091:005.55]-051(478)

Abstract: *The evolution of political sciences in the Republic of Moldova in ensemble, and as study field within MSU, the Faculty of International Relations, Political and Administrative Sciences that covers all three cycles (Bachelor, Master, Doctorate) in particular, considering the general context of accelerating the European integration of the Republic of Moldova is highly relevant today. It emphasizes the opportunity to identify the role of state representative structures, alongside with the indispensable contribution of the academic environment and illustrious personalities among intellectuals in the frame of the entire domain. Especially notorious is the extremely complex and effective activity in political sciences in general, and international relations of Mr. Gh. Rusnac, academician, ambassador and rector of the University in the period of last decade of the past century - the first decade of the XXI century of the new millennium. Notably in this generic context, it is opportune to analyze and appreciate at fair value the role of the outstanding personality honored in the genesis and evolution of political science, international relations and diplomacy at the actual stage.*

The proposed article represents a reevaluation of the multivalent activity: scientific, diplomatic, managerial, etc., and highlights the indispensable contribution of academician Gh. Rusnac to the consolidating process of political sciences in the contemporary era, since the confluence of the two millennia.

Key words: *ambassador, diplomacy, leader in launching, international and diplomatic relations, interstate relations, diplomatic mission.*

Diplomația, prin esență, formă și conținut, este o categorie istorică, iar semnificația ei a evoluat pe parcursul secolelor. Savantul, Ambasadorul, Rectorul Gheorghe Rusnac în toată creația sa investighează fundamental tematica abordată din perspectiva teoriei relațiilor internaționale și diplomatice, a dreptului internațional și raporturilor interstatale, pe care le promova eficient pentru a evidenția și fundamenta noi dimensiuni de interpretare a acestora.

Metodele aplicate sunt justificate de complexitatea fenomenului studiat, care se bazează și derivă din principiile pluralismului metodologic, inclusiv: interdisciplinaritatea și complementarismul. Abordarea sistemică și structural-funcțională ne-a permis să apreciem aportul savantului Gh. Rusnac în domeniu, să urmărim apariția, evoluția și eficiența instituțiilor statului preocupate de

misiunile diplomatice pentru promovarea politicii externe în scopul susținerii consecvențe a interesului național. Caracterul și formele de activitate diplomatică a statelor la etapa contemporană, în ansamblu, a stimulat tendința savanților și diplomaților să dezvolte diplomația ca știință politică și ca artă, bazată pe concepții teoretice și principii morale superioare, sau ca o materie, care îmbină caracterele ambelor domenii.

În contextul modernizării politice actuale, în calitate de principalul proiect de viitor al societății din Republica Moldova, propunem unei analize succinte activitatea savantului Gh. Rusnac, ex-Rector al USM, ancorată în realitățile prezentului secol, dar și valorificând experiența trecutului Domniei sale. Apreciem rolul fundamental și contribuția deosebită a omagiatului în crearea și evoluția științei politice din Republica Moldova, manifestată competent chiar de la începuturi, care a promovat constant misiunea să acorde suportul teoretic și metodologic necesar inițierii și desfășurării proceselor de schimbare politică. Treptat a devenit evidentă importanța științei politice în contextul transformărilor democratice, care se manifestau cu începere din acei ani de cotitură pentru științele sociale, de trecere la un nou regim și sistem politic, democratic prin esența sa.

Știința politică, în viziunea savantului Gh. Rusnac, se impune a fi o oglindă a realității sociale, fiind chemată să diagnosticheze cursul politic și să asigure practica politică cu tehnologii analitico-politice adecvate. A devenit axiomă că una dintre direcțiile principale ale științei politice este istoria și teoria relațiilor internaționale, care a inclus în sine toată complexitatea obiectului propriu-zis de cercetare, a metodelor comparativ-științifice de analiză, diversitatea instituțiilor, instrumentelor speciale și mecanismelor diplomației. Anume cercetările privind teoria relațiilor internaționale, politica mondială și diplomația sunt pe larg elucidate în lucrările științifice ale omagiatului.

Studierea științelor politice și a relațiilor internaționale în sistemul învățământului universitar și postuniversitar din Republica Moldova (existent practic până în 2005, când țara noastră a devenit parte a Procesului de la Bologna și s-a trecut la cele 2 cicluri ale învățământului universitar – de licență și master) este un domeniu important, fiind organizată ca entitate de studii FRIȘPA, la crearea și consolidarea căreia și-a adus aportul personal Rectorul USM din perioada 1993 - 2007, prof. univ. Gh. Rusnac¹. Drept premisă pentru aceasta, acum aproape 3 decenii, a servit necesitatea demarării pregătirii specialiștilor în acest domeniu elitar pentru tânărul stat, care din primii ani de la obținerea independenței, când a început să-și formeze structurile politicii externe, de

---

¹ *Apropo, o facultate similară activa deja și la Academia de Studii în Domeniul Administrației Publice pe lângă Guvernul Republicii Moldova (numită astfel inițial de la crearea ei din 21 mai 1993 și devenită ulterior Academie de Administrare Publică pe lângă Președintele țării), pe care am avut onoarea să o conduc din mai 1995, iar în domeniul respectiv mi-am început activitatea de la 10 martie 1987, când am fost selectat din mediul științific și avansat în funcția de conducător al structurii pentru relațiile internaționale a Organului central decizional din RSSM (ulterior, din anul 2006, activând în funcția de Rector al Academiei menționate). În același context a fost creat în anul 2003 și Institutul de Relații Internaționale din Moldova (IRIM), devenit mai apoi instituție specializată de stat.*

diplomație și serviciu diplomatic și să-și promoveze interesele pe arena internațională. Procesul de pregătire a cadrelor în domeniul diplomației, a relațiilor internaționale a fost început la Universitatea de Stat din Moldova odată cu introducerea specialității *Politologia*, iar în anul 1995 fiind înființată *Catedra Relații Internaționale* și inițiată pregătirea specialiștilor cu profilul respectiv.

Printre direcțiile actuale de dezvoltare ale relațiilor internaționale se evidențiază: istoria și teoria relațiilor internaționale, istoria și bazele diplomației, istoria diplomației statului moldovenesc, teoria și practica negocierilor, politica mondială, politica externă a Republicii Moldova, integrarea europeană și politicile europene, globalizarea și problemele dezvoltării globale, teoria și practica studiilor diplomatice, etc.

Actualul mediu universitar, noi cu toți colegii, întreaga comunitate academică de la USM - corpul profesoral-didactic, studenții, masteranzii și doctoranzii de la FRIȘPA, avem onoarea și mândria să fim contemporanii renumitei personalități, precum este acad. Gheorghe Rusnac.

Domnia sa a studiat și absolvit USM, în cadrul căreia a muncit și creat valori inestimabile o viață întreagă, a elaborat și susținut 2 Doctorate – de doctor în științe și doctor habilitat în științe istorice, a activat cu dedare de sine, manifestând un profesionalism înalt de la funcția de lector, conferențiar și profesor universitar, șef Catedră și Rector al Universității, devenind unul dintre cei mai longevivi și eficienți manageri – șefi ai instituției.

Precum se menționa în cartea prof. univ. V. Cozma „*Rectorul Gheorghe Rusnac*”, Domnia sa pentru merite excepționale a fost ales *Doctor Honoris Causa al Universității „Sf. Chiril și Metodiu”* din Veliko Târnovo, Bulgaria, precum și Membru al Academiei Internaționale pentru Învățământ Superior din Moscova, Federația Rusa, fiind cavaler al Ordinului Republicii și celor mai înalte distincții de stat². Savantului omagiat, de asemenea, îi aparține și studiul biografic *Rectorii Universității de Stat din Moldova (1946–1993)*³

Aniversarea a 80 de ani a Academicianului Georghe Rusnac, este un bun prilej pentru evaluări ale realizărilor Domniei sale și trasarea de noi obiective. Printre multiplele succese incontestabile se evidențiază contribuția deosebită în întemeierea școlii de știință politică, crearea facultății specializate FRIȘPA în cadrul USM și asigurarea ei organizațională și funcțională, demonstrate elocvent savantul și managerul omagiat.

Poziția savantului octogenar, vizavi de importanța științei politice în contextul transformărilor democratice, manifestată deschis în acei ani de cotitură pentru științele sociale, de trecere la un nou regim și sistem politic, ne-a demonstrat, în mod evident, că mecanismul de funcționare a societății politice din Republica Moldova nu e cu puțință de a-l percepe în afara serviciilor acestei

---

² Cozma V. *Rectorul Gheorghe Rusnac*. Chișinău: CEP USM, 2007.

³ Rusnac Gh. *Rectorii Universității de Stat din Moldova (1946–1993)*. Ch., 2005.

științe ca disciplină academică de sine stătătoare, cu locul său aparte în sistemul de științe umanistice.

Personal, mă mândresc că-l cunosc pe onoratul omagiat încă de când era student, fiind deja la finisarea studiilor și pe parcursul, de-a lungul anilor ce s-au scurs, am avut mai multe tangențe de conlucrare cu Domnia Sa, inclusiv:

- Prima, tangența inițială, reiterez că am fost colegi, de pe când eram studenți – universitari, acum 5 decenii și jumătate,

D-lui fiind student în anul absolvent la Universitatea noastră - prima și unica din Moldova numită atunci RSSM, iar eu – novice, proaspăt înmatriculat la An. I, (după absolvirea studiilor preuniversitare, drept, că cu Medalie, și dl Gh. Rusnac fiind activist și conducător al organizațiilor obștești de la Facultate, în particular, anume în acele ipostaze de conducere și la indicația Decanului chiar în prima lună de studenție mi-a oferit un loc în Căminul Nr. 6 al Facultății noastre), etc.

- A doua, următoarea etapă, am colaborat în calitate de colegi – *membri ai Consiliului Colegial a Ministerului Educației*

în perioada 2001-2006, mai multe Colegii, fiind spus mai concret, conduse de mai mulți miniștri succesiv: Dnii Il.Vancea, Gh.Sima, V.Beniuc, V.Țviracun ș.a., iar Rectorul USM de atunci, prof. univ. Gh. Rusnac, era profund experimentat, inegabil versat în problemele managementului educațional și cel mai activ membru al acestui organ colegial ministerial. Drept că cu instaurarea noii guvernări de atunci, în iunie 2001 am fost demis din funcția de vice – Ministru al Educației pentru faptul că anterior, în 1995, publicasem aici la USM Manualul *Istoria Românilor: Basarabia și Transnistria (1812-1993)* (cu un volum de 560 pag.), împreună cu prof.univ. A.Moraru și conferențiarul univ. I. Moiseev și M.Cernencu, dar, probabil, uitase să mă excludă și din Colegiu, iar peste un an am revenit la Minister, deja în fruntea Departamentului evaluare academică și acreditare a instituțiilor de învățământ (preluând funcția de la profesorul Vitalie Scalinăi)... (Dacă să facem o mică paranteză, anterior, în mai 1995 împreună am prezentat la un For științific internațional foarte reprezentativ, de la Moscova, consacrat semicentenarului Victoriei asupra nazismului din Războiul al II-lea Mondial, raportul din partea Moldovei privind soarta patrimoniului arhivistic, D-lui fiind în calitate de Rector și eu – director al Arhivei Naționale, care a fost publicat în revista „*Вестник Архивиста*” din Federația Rusă (1995, nr.5), iar ulterior în acelaș format dual – și la Conferința științifică internațională de la Institutul Administrației Publice din Odessa, ce s-a publicat în Culegerea respectivă de materiale în limba ucraineană).

- Și următoarea, a treia etapă, *cu începere din 2006 și până la avansarea Domniei Sale în funcția de Ambasador*

Extraordinar și Plenipotențiar al R. Moldova și plecarea în Misiunea diplomatică din R. Italiană, am activat în cadrul și sub conducerea omagiatului

acad. Gh. Rusnac în calitatea sa de *Președinte al Consiliului Rectorilor din țara noastră*, funcție deținută de Domnia sa în perioada 1995-2007 (eu fiind membru al Consiliului respectiv în virtutea demnității publice ce o dețineam atunci de rector al Academiei de Administrare Publică pe lângă Președintele Republicii Moldova). Concomitent, omagiatul s-a manifestat eficient fiind și membru în Consiliul Asociativ al Agenției Universităților Francofone (cu sediul central de la Montreal), adică a Organizației Internaționale a Francofoniei (în franceză: *Organisation internationale de la Francophonie*) ce este o importantă organizație internațională care, pornind de la afinitatea pentru limba franceză, reunește state și guverne de pe cinci continente: 53 de țări și 13 - cu statutul de observator. Atunci, în 2007, mi-a reușit participarea la crearea unui Consorțiu Francofon cu instituțiile similare din România, Franța, Bulgaria (cu sediul la Sofia).

La cele expuse preponderent de ordinul colaborării cu onorabilul omagiat, în particular, vom continua, la general, cu tezele că știința politică, în viziunea savantului Gh. Rusnac, se impun drept oglinda realității sociale și e chemată să diagnosticheze cursul magistral, linia politică nu numai conform factorului normativ, ci și a celui comportamental, relațional, să explice și să descrie realitatea socio-politică în întreaga ei diversitate și contrarierate, iar de aici, să asigure practica politică cu tehnologii analitico-politice adecvate realităților existente de la confluența mileniului doi și trei.

Astfel, încă de la acele începuturi memorabile de circa mai bine de un sfert de secol, în 1998 omagiatul organizează elaborarea și editarea culegerii tematice *Relații Internaționale*, în 3 părți⁴. Vom reitera că deja în prima jumătate a anului 1998, cu concursul dlui Gh. Rusnac, în calitate de redactor științific, este editat printre primele studii tematice culegerea „*Relații Internaționale: istorie și contemporaneitate*” (fie, cu un volum și nu prea consistent – de circa 100 pag.), însă cu aceasta practic este dat startul studierii problemei respective și publicării unui set masiv de ediții științifice. Confirmare acestui fapt servește și publicarea aproape simultană a studiilor *Istoria Diplomatiei*, (partea I), semnate de profesorii universitari V. Beniuc⁵ și A. Roman⁶.

Concomitent, tot la USM, deasemenea sub egida Catedrei Relații Internaționale (adică, actualul Departament Relații Internaționale), împreună cu profesorul universitar V. Beniuc, savantul Gh. Rusnac publică primul (și unicul în Republica Moldova până în prezent) Dicționar *Conceptele și Noțiunile de bază ale diplomatiei*⁷, editat de asemenea la acele începuturi de bun augur, acum un sfert de secol – în 1998. Vom constata un interes major didactic a studenților/masteranzilor anume față de acest gen de literatură specializată în instruirea viitorilor diplomați. Personal recomand *Dicționarul*, precum și întreaga

---

⁴ Rusnac Gh. *Relații Internaționale: partea I-III*, Chișinău, 1998.

⁵ Beniuc V. *Istoria Diplomatiei* (în l. rusă). Курс лекций Часть I. К., 1996, 291 с.

⁶ Roman A. *Istoria Diplomatiei. Curs de lecții*. Chișinău, Academia de Studii în Domeniul Administrării Publice, 1997, 90 p.

⁷ Beniuc V., Rusnac Gh. *Noțiunile și conceptele de bază ale diplomatiei*. Dicționar. Chișinău, 1998, 190 p.

creație științifică a academicianului Gh. Rusnac, care se bucură de un interes suscitant, în cadrul predării prelegerilor la disciplinele de studii: *Serviciul Diplomatic și Consular* (Anul III și An. IV la Frecvența redusă), *Istoria Diplomației Țării Moldovei* (Anul II și An. IV la Frecvența redusă), a prelegerilor la Master, disciplina „*Teoria și practica studiilor diplomatice*”, dar și a modulelor respective cu studenții Anului I, pe care le administrăm împreună cu colegii la Facultate (Doamnele doctori, conferențieri universitari Cr. Ejev și V. Rotaru, dr., conf. univ. A. Ejev și dr. V. Sterpul, ș.a.).

Provoacă un deosebit interes diverse componente elucidate în această lucrare menționată, ce țin de geneza și evoluția structurală și funcțională a diplomației moldovenești. Bunăoară, termenul privind funcționarul preocupat de activitatea diplomatică și politica externă în Țara Moldovei acum circa șase secole, ce se numea *Postelnic* – sau *marele dregător* (adică funcționar), fiind cel mai apropiat de persoana suveranului țării – a Marelui Voievod. În context temporal, acesta a fost primul funcționar/ mare dregător preocupat de politica externă a statului și diplomația suveranului/ domnitorului și se numea oficial *Marele Postelnic* (termen de origine slavă, ce provenea de la „постель” – responsabil de dormitorul domnitorului), care a fost menționat documentar pentru prima dată în Moldova la 8 martie 1441.

Autorii publicației menționate, profesorii universitari Gh. Rusnac și V. Beniuc, analizează această primă funcție diplomatică din Moldova istorică⁸ prin calificativele: „*avea funcții protocolare*”, „*primea trimișii străini*”, sau „*era trimis în soliiile oficiale*” peste hotarele țării, etc. Fiind caracterizat de cronicari drept „*talmaciu de limbi străine*”, ulterior Suveranul – savant Dimitrie Cantemir menționa la începutul sec. al XVIII-lea că la sosirea în capitala Moldovei a soliilor străine se prevedea ca „*audiențele sau ceremoniile la curte pentru primirea lor să se facă după obiceiuri*”⁹. În concluzie, precum constată acad. Gh. Rusnac, acest funcționar pe lângă suveran „*era și propriu-zis ministrul treburilor din afară a domnului*”, iar „*în Regulamentul Organic al Moldovei – din alineatul „Departamentul marelui postelnic*”, menționatul postelnic deja se numea „*șeful Cancelariei domnului pentru treburile din afară*”, care „*în timpul revoluțiilor europene din 1848, Departamentul postelniciei este transformat în Minister de Externe*”.

Astfel, prin esența sa, Marele Postelnic era secretarul domnitorului pentru relații externe, ce se mai numea și "*Mareșal al curții domnești*". Lui îi era subordonat Postelnicul (sau Stratornicul) - cel mai apropiat și cel mai de încredere sfetnic al suveranului, ce se îngrijea de camera de dormit a domnitorului. Avea, de asemenea, însărcinarea să primească ambasadorii și să-i prezinte domnitorului¹⁰. Postelnicul era dregătorul cel mai apropiat de persoana

⁸ Rusnac Gh., Et. *Noțiunile și conceptele de bază ale diplomației*. Dicționar, pag. 114.

⁹ Cantemir, Dimitrie. *Descrierea Moldovei*. București-Chișinău: Editura „Litera Internațional, 2001.

¹⁰ Cantemir, Dimitrie. *Descrierea Moldovei*. București-Chișinău, 2001.

voievodului, care treptat a dobândit sarcina de a introduce la domnitor soliile și pe cei veniți în audiență. Inițial Postelnicul era ultimul membru al Sfatului Domnesc, având însă în subordinea sa postelnicii doi și trei, precum și mai mulți postelnice. Numărul postelnicilor conform autorului a crescut cu timpul, mai ales în secolul al XVI-lea, iar către începutul secolului XVIII, Marele Postelnic se ocupa doar de afacerile externe ale țării și activitățile diplomatice¹¹.

Rangurile diplomatice ale acestui funcționar erau diverse, în funcție de activitate și gradul de responsabilitate, fiind următoarele, inclusiv: *vel postelnic* – *marele postelnic*, cel mai înalt în rang dintre postelnici; urma apoi postelnicul al doilea – fiind loțiitorul primului, postelnicul al treilea – cel mai mic postelnic în rang. De asemenea, foștii diplomați moldoveni, continuau să fie atrași periodic în această activitate responsabilă de stat, cu titlurile următoare: *biv vel postelnic* – fostul mare postelnic sau *biv postelnic* – fost postelnic (în traducere din slavonă: „*бывший великий постельник*”).

Dimitrie Cantemir în opera sa *Descrierea Moldovei* (scrisă în limba latină), pentru care a fost ales membru al renumitei Academii din Berlin, a descris aceste funcții (dregătorii) și despre cel mai înalt funcționar în domeniu concretiza că-i „*mai marele treburilor curții domnești*”, rânduiește toate la curte și are la porunca sa pe toți „slujitorii dinlăuntru” ai curții. D. Cantemir, de asemenea, menționa că aceștea monitorizau și activitatea oștenilor trimiși pentru *poșta de Țarigrad și de Crâm*¹², iar pe deasupra mai are și oblăduirea Iașilor... La curte, ca semn al dregătoriei sale, *poartă un toiag de argint*¹³.

Printre diverse și multiple studii valoroase se evidențiază elaborarea și publicarea în anul 1996 a volumului *Istoria Universității de Stat din Moldova (1946-1996)*, consacrat semicentenarului de la crearea instituției, redactor responsabil fiind rectorul USM Gh. Rusnac¹⁴. Domnia sa menționa în *Prefața* studiului că prima instituție universitară din Moldova „a fost inaugurată la 1 octombrie 1946” și pe parcurs „a făcut salturi calitative importante”, care în anul 1969, pe timpul Rectoriei Academicianului A.Lazarev, este admisă „în componența Asociației Internaționale a Universităților ca membru plenipotențiar”¹⁵, iar acesta a fost tocmai anul absolvirii Universității de către omagiatul, dl Gheorghe Rusnac.

Anume în acest studiu pentru prima dată se face o analiză a procesului creării Facultății, componentelor sale structurale, inclusiv și *Catedrei Relații Internaționale cu Laboratorul specializat de Geopolitică*. Profesorii Catedrei și Laboratorului și-au propus să editeze chiar din primul an de existență

---

¹¹ Rusnac Gh., Et. *Noțiunile și conceptele de bază ale diplomației*, p. 114.

¹² Se avea în vedere *Correspondența diplomatică* cu autoritățile respective ale capitalelor Imperiului Otoman și Hanatului Krimeei (respectiv, orașele Istanbul/Constantinopol și Bahcisarai).

¹³ A se vedea: Cantemir Dimitrie. *Descrierea Moldovei*. București - Chișinău: Editura „Litera Internațional”, 2001, pag. 117-120.

¹⁴ *Istoria Universității de Stat din Moldova (1946-1996)*. Autor – V.Coțma. Redactor responsabil Rectorul Universității prof. univ., dr. hab. Gh. Rusnac. Chișinău, 1996, 560 p.

¹⁵ *Istoria Universității de Stat din Moldova (1946-1996)*, pag. 6.

Anuarul „*Relații Internaționale*”, menționând în investigațiile inițiate că deja pe parcursul primilor ani după proclamarea independenței „*au fost semnate 331 acorduri cu diferite țări*”, iar „*numai în prima jumătate a anului 1995 Moldova a fost vizitată de peste 60 de delegații din circa 40 de țări*” și către începutul acestui an „*Republica Moldova era recunoscută de peste 140 de state, având deja relații diplomatice cu circa o jumătate din ele*”¹⁶, etc.

Realizările respective ale politicii externe sunt reflectate în imensa ediție sursologică, elaborată de Rectorul USM Gh. Rusnac, împreună cu Rectorul ULIM A. Galben și colectivul de autori reprezentat de profesorul universitar, colegul nostru C. Solomon, doctor habilitat în științe politice, pe atunci decan la USM, precum și conferențiarul M.Cernencu, care au elaborat și publicat un studiu fenomenal în 2 volume – culegerea de surse inedite *Republica Moldova: Istoria Politică (1989-2000), Documente și materiale*¹⁷.

Ulterior, dl acad. Gh. Rusnac, ex-Rectorul USM din complicații aa. 90, este unul dintre autorii primelor studii ce analizează tematica Globalisticii în sistemul Relațiilor Internaționale contemporane. Astfel, în cadrul FRIȘPA, publică în 2006, împreună cu diplomatul V. Sacovici, dr. hab. în științe politice, lucrarea în limba rusă „*Глобалистика: Глобализация и интеграция, глобальные проблемы современности, антиглобализм*”, cu un volum de 335 pag., constituită structural din 17 capitole tematice. (Apropos, ulterior și subsemnatul am avut ocazia să public împreună cu douayeu-nul corpului diplomatic din R. Moldova, Ambasadorul V. Sacovici, prof. univ., studiul în limba română „*Globalistica*”, editat în 2009 și recomandat de Ministerul Educației și Tineretului de atunci în calitate de manual pentru învățământul superior și postuniversitar, cu un volum de 496 pag. și o construcție structurală din 7 părți tematice, 14 capitole și 49 de paragrafe, având un tiraj relativ nu prea mare, ceea ce mi-a permis să ofer un exemplar al studiului „*Globalistica*” doar colegului de la FRIȘPA Gr. Vasilescu, prof. univ.).

Acad. Gh. Rusnac este unul din coautorii valorosului Suport de curs *Serviciul diplomatic: teorie și practică*¹⁸, elaborat de colectivul profesoral al FRIȘPA și editat în anii 2010 (varianta rusă) și în 2011 (varianta de limbă română)¹⁹. Studiul este primul și până ce unicul de acest gen din Republica Moldova, deși subsemnatul cu colegii a elaborat un nou Suport didactic, care corespunde întocmai Curriculum-ului universitar actual și este intitulat „*Serviciul diplomatic*

---

¹⁶ Ibidem, pp. 391 – 401, 399 – 401.

¹⁷ Gh. Rusnac, A. Galben, C. Solomon, M.Cernencu. *Republica Moldova: Istoria politică (1989-2000). Documente și materiale*. Volumul I, Chișinău: CEP USM, 2000. 544 p.; Gh. Rusnac, A. Galben, C. Solomon, M.Cernencu. *Republica Moldova: Istoria Politică (1989-2000), Documente și materiale*. Volumul II, Chișinău: CEP USM, 2000. 460 p.

¹⁸ *Serviciul diplomatic: teorie și practică*. Suport de curs. TEOSA, V., VASILESCU, GR., CIOBU E. (coordonatori)/ Univ. de Stat din Moldova – Ch.: CEP USM, 2011. – 391 p. ISBN 978-9975-70-722-0.

¹⁹ A se vedea: TEOSA V., RUSNAC Gh., NICOLAESCU I. *Organizațiile internaționale ca factor de formare a unei noi strategii diplomatice*. În: *Serviciul diplomatic: teorie și practică*. CEP USM, Chișinău, 2011.

și consular în context unuiversal: *Geneză, Evoluție, Perspective. Suport Didactic*²⁰, dar încă n-a fost editat.

În ansamblu, Acad. Gheorghe Rusnac demonstrează în studiile sale (individuale și colective) că diplomația poate fi definită ca cel mai relevant mijloc al politicii externe a statului, cel mai important instrument al colaborării internaționale și de reglementare a conflictelor dintre state. În multitudinea publicațiilor temaice un loc deosebit ocupă lucrarea *Din agenda de lucru a Ambasadei Republicii Moldova în Italia (2008-2011)*, scrisă de comun cu prof. univ. Valeriu Moșneaga²¹. Precum apreciază și recenzentul studiului, prof. univ. A. Petrencu, autorii acestei cărți și-au formulat scopul scoaterii din anonimat a „muncii de zi cu zi a angajaților ambasadelor și consulatelor Republicii Moldova din străinătate”, iar pentru realizarea scopului propus, au dat publicității note informative și analitice, diverse adresări către conducătorii Republicii Moldova, etc.

Ambasadorul Gh. Rusnac și coautorul său descriu procesul stabilirii relațiilor diplomatice între Republica Moldova și Republica Italiană de la 21 februarie 1992 și inaugurării Ambasadei țării noastre la Roma la 1 aprilie 1998. Peste un deceniu și ceva, la 1 octombrie 2008 Republica Italiană și-a deschis Ambasada sa la Chișinău. Drept consecință a acestui eveniment, proaspătul numit Ambasador al Moldovei la Roma Gh. Rusnac (aa. 2008 - 2011) a susținut un interviu în tema respectivă la 24 noiembrie 2008²². Lecturarea acestei cărți originale demonstrează că Italia este statul care a adăpostit un număr impresionant de cetățeni ai Republicii Moldova, plecați în căutarea unui salariu decent. Conform datelor, publicate de autori, dacă în anul 2007 în Italia erau 68 591 de cetățeni ai Republicii Moldova (cu ședere legală), atunci deja în ianuarie 2011 numărul lor practic s-a dublat în doar câțiva ani și a sporit la 130 948 de persoane, adică aceștea fiind cetățenii moldoveni cu acte în regulă, deși, precum scriu autorii, există mulți moldoveni ce stau nelegal în Italia sau au pașapoarte ale altor state. Astfel, prezența numeroasă a cetățenilor Republicii Moldova în Italia a determinat realitatea când în anul 2008, în instituțiile italiene de învățământ preuniversitar, învățau 10 347 de elevi, părinții cărora se stabilise deja în Italia²³.

De asemenea, dl Gheorghe Rusnac a fost, prin cumul, și ambasadorul Republicii Moldova în Malta (cu sediul la Roma). Vom mai completa că în Italia este organizat campionatul la fotbal, numit „Mundialido”, la care participă (cu începere din anul 2006) și echipa „Moldova”, formată din consăngeni de-ai noștri, stabiliți cu traiul la Roma sau regiunea Lazio. Autorii apreciază înalt prestația

---

²⁰ . A se vedea: Ejova C., Roman A., Stejaru S. *Serviciul diplomatic și consular în context unuiversal: Geneză, Evoluție, Perspective*. Suport Didactic. Chișinău, USM, FRIȘPA, 2023.

²¹ Gheorghe Rusnac, Valeriu Moșneaga. *Din agenda de lucru a Ambasadei Republicii Moldova în Italia (2008-2011)*. Chișinău, S.n., 2015, 208 p.

²² A se vedea: [europalibera.org https://moldova.europalibera.org](https://moldova.europalibera.org)

²³ *MOLDOSCOPIE*, 2016, nr.1 (LXXII), p. 174.

echipei formate din cetățeni ai Republicii Moldova, remarcând: „Rezultatele echipei „Moldova” sunt de apreciat (...), ținând cont de faptul că cetățenii care fac parte din ea sunt angajați în câmpul muncii (în special în sfera construcțiilor) și își acoperă cheltuielile necesare pentru a participa la Campionat (echipament, cota de înscriere și alte cheltuieli) din resurse financiare proprii”. În ediție se mai menționează că o situație similară reprezintă și colectivele de artiști amatori, uniți în asociațiile culturale moldovenești, etc.

În calitate de șef al Misiunii diplomatice a țării noastre în Italia a coordonat eficient activitatea Consulatului General al Republicii Moldova la Milano, iar prin perseverența sa i-a reușit și crearea Consulatului nostru de la Padova, inaugurat prin Hotărârea Guvernului Republicii Moldova № 945 din 22 noiembrie 2013. Circumscripția consulară a acestui Consulat cuprinde următoarele regiuni din cadrul teritoriului Italiei: - Veneto; - Friuli - Venezia Giulia - Trentino - Alto Adige. Ambasadorul Gh. Rusnac scrie cu lux de amănunte că Bologna – oraș universitar italian prin excelență și cel mai vechi din lumea occidentală, plin de viață, știință și cultură, găzduiește un număr impunători de studenți, iar în *Citta Metropolitana Bologna* avem o comunitate de peste 6.000 de moldoveni.

Acad. Gheorghe Rusnac, și ulterior, în ultimul deceniu, semnează în calitate de coautor diverse studii, inclusiv: *Fațetele unui proces: migrația forței de muncă din Republica Moldova în Italia*²⁴; *Маятник Миграции*²⁵, etc.

Domnia sa este o personalitate marcantă desăvârșită, cu care noi, mediul universitar, ne mândrim enorm.

---

²⁴ Moșneaga Valeriu; Victor Moraru; Gheorghe Rusnac; Valentin Țurcan. *Fațetele unui proces: migrația forței de muncă din Republica Moldova în Italia*. Universitatea de Stat din Moldova: Institutul Integrare Europeană și Științe Politice al Academiei de Științe a Moldovei. Editerra Prim, Chișinău, 2011.

²⁵ Виктор Морару, Валериу Мошняга, Георге Руснак, *Маятник Миграции*. Кишинэу, Sirius, 2012, 200 стр.

GHEORGHE RUSNAC – PEDAGOG, SAVANT, PROMOTOR AL VALORILOR NAȚIONALE

Constantin SOLOMON

Dr.hab., prof.univ.

Universitatea de Stat din Moldova

CZU: [001.32-057.95 + 378.011.3-051]:316.752(478)

Abstract: *Aceste modeste dar sincere rânduri sunt scrise cu toată prețuirea și admirația cu ocazia aniversării a 80-a de la nașterea pedagogului și savantului Gheorghe Rusnac. Sunt puse în vizor experiența profesională, activitatea editorială, concepțiile și ideile științifice ale academicianului Gheorghe Rusnac. Totodată se evidențiază contribuția Domniei Sale la dezvoltarea învățământului universitar, la integrarea învățământului din Republic Moldova în cel european.*

Cu prilejul împlinirii unei vârste deosebite, am bucuria de a scrie despre Gheorghe Rusnac, OM, pedagog, savant, personalitate de excepție, care reprezintă un etalon pentru știință și cultură, care îndeplinește toate datele intelectualului.

Pentru fiecare din noi, mai devreme sau mai târziu, vine timpul când trebuie să ne alegem un rost în viață, să ne croim un drum pe care să-l parcurgem, să ne alegem o îndeletnicire care să ne aducă nu doar satisfacție materială, dar și morală. Alegerea profesiei constituie un moment decisiv în viața oricărui om și deci important este să nu greșim la acest capitol ca apoi să regretăm șansele ratate, visele neîmplinite.

Gheorghe Rusnac nu a greșit, nu a ratat nici o șansă, alegerea lui fiind una conștientă. Deoarece a avut certitudinea că vocația lui este pedagogia, după ce a absolvit școala medie din satul natal Ocnița, actualul raion Ocnița, urmează Școala Pedagogică din orașul Soroca. La vârsta de 20 de ani Gheorghe Rusnac se prezintă în fața elevilor într-o școală sătească în calitate de învățător. De aici pornește prietenia cu respectuoasa doamnă cu numele Pedagogia, pe care o servește cu fidelitate toată viața. Între anii 1962-1965 își face serviciul militar în orașul Murmansk. Se întoarce la baștină cu gradul de ofițer în rezervă. Tot atunci este înmatriculat la facultatea de Istorie a Universității de Stat din Moldova. În anul 1969 a absolvit cu eminentă Facultatea de Istorie a Universității de Stat din Moldova și este angajat în calitate de lector în cadrul Universității, unde a trecut toate treptele carierei didactico-pedagogice: lector, lector superior, conferențiar, profesor universitar.

Ca pedagog cu experiență, Gheorghe Rusnac vede și simte dacă o persoană sau alta are darul de a lucra cu copiii, cu studenții, dacă are înclinare spre cercetare științifică. Ca rezultat, în corpul profesoral-didactic al facultăților de Istorie și Filozofie, relații Internaționale, Științe Politice și Administrative s-au înscris mulți absolvenți ai acestor facultăți, care au susținut și li s-a conferit

titluri didactico-științifice. Și eu, autorul acestor rânduri, am pornit cariera științifică în cadrul Universității de Stat din Moldova grație profesorului Gheorghe Rusnac, care în anul 1978 mi-a propus să fac studii la doctorat, iar în anul 2000 – studii postdoctorat. Sincere mulțumiri, multă sănătate domnule profesor.

Activând în funcție de rector al Universității de Stat din Moldova, s-a manifestat ca un bun conducător al instituției, un adept al colegilor săi din alte instituții, care l-au ales Președinte al Consiliului Rectorilor din Moldova.

Savant de notorietate și înaltă onestitate, cu un entuziasm desăvârșit deschis spre un viitor de speranță și forță, a fondat Școala Istorico-Politologică, cea mai tânără în statul Republica Moldova.

Profesorul universitar, academicianul Gheorghe Rusnac a scris monografii, culegeri de documente, articole, a prezentat comunicări la simpozioane, la conferințe naționale și internaționale în problemele pedagogiei, istoriei, științei politice. Prin lucrările sale a demonstrat că, pentru a nu fixa un curs politic fals și a nu ajunge în impas, este necesar de a studia conștiincios „lecția istoriei”. Lupta pentru adevăr este pivotul istoriei, susține Gheorghe Rusnac, iar conștiința istorică stă în leagănul progresului și se opune vehement perfidiei.

Cercetările politologice și interdisciplinare ale dlui Gheorghe Rusnac și ale discipolilor săi sânt bine cunoscute opiniei științifice naționale și internaționale. După conținut ele pot fi considerate de pionierat în domeniile: stasiologiei, puterii politice, sistemului politic, sistemului electoral, democrației, migrației, intereselor și relațiilor politice, apariției și evoluției societății civile, securității ecologice, globalizării.

Profesorul Gheorghe Rusnac are deosebite merite pe tărâmul științei. Lucrările ce-i aparțin sunt înalt apreciate de oamenii de știință – atât de teoreticieni, cât și de practicieni. Domnia Sa a fost întotdeauna prezență activă la întâlnirile științifice, la simpozioane, mese rotunde etc., ceea ce i-a adus un binemeritat prestigiu în rândurile savanților din republică și de peste hotare.

A fost conducătorul științific al viitorilor doctori în istorie Ion Râșcă și Elena Muraru, doctorilor în politologie Ion Lipciu, Tudor Spinei, Ruslan Tănase, Cezar Mânăscurtă, Dumitru Țurcan, Artur Cozma, dascălul și consultantul cercetătorilor universitari la pregătirea tezelor de doctor habilitat: Valentin Beniuc, Valeriu Moșneaga, Victor Moraru, Victor Saca, Constantin Marin, Constantin Solomon, Constantin Manolache (doctori habilitați în politologie), Eudochia Saharneau (doctor habilitat în filozofie), Valeriu Cozma (doctor habilitat în istorie). Toate persoanele sus-numite sunt discipoli ai Domnului Gheorghe Rusnac, făcând parte din școala științifică istorico-politologică a Domniei Sale.

Foștii doctoranzi și postdoctoranzi ai profesorului Gheorghe Rusnac au avut plăcerea de a cerceta în domenii noi ale istoriei și științelor politice, de a utiliza metode competitive de investigație și de a deprinde rigurozitatea interpretării rezultatelor.

Profesorul Gheorghe Rusnac a adus o contribuție deosebită la dezvoltarea învățământului universitar, la integrarea învățământului din Republica Moldova în cel european.

Activitatea multilaterală pe care a desfășurat-o în calitate de rector al Universității de Stat din Moldova a necesitat din partea Domniei Sale îndeplinirea a numeroase reforme de pionierat, mult curaj, dârzenie, perseverență, înțelepciune și spirit creator.

Domnia Sa a reușit să creeze și să cimenteze un corp didactico-științific de înaltă calitate și o echipă managerială profesionistă, formată din personalități cu nume în învățământul superior autohton. Drept rezultat, Universitatea de Stat din Moldova a izbutit să facă față exigențelor timpului și să-și asigure în Republica Moldova rolul de lider în procesul de reformare a învățământului superior.

Ca o recunoaștere a meritelor sale în toate domeniile de activitate, a fost și numirea Domniei Sale în calitate de ambasador al țării noastre în Italia și Malta.

Munca domnului Gheorghe Rusnac a fost înalt apreciată. Domnia Sa a fost decorat cu Ordinul „Gloria Muncii”, „Ordinul Republicii”, precum și cu Ordinul „Legiunea de onoare”, oferit de către Guvernul Franței.

La cei 80 de ani, pedagogul, istoricul, politologul și academicianul Gheorghe Rusnac nu a pierdut nimic din entuziasmul și pasiunea cu care s-a dedicat o viață întreagă educației tinerei generații. Continuă să fie un neobosit investigator al istoriei contemporane și al științei politice, fiind un exemplu demn de urmat pentru tinerele generații de istorici și politologi. Domnia Sa rămâne reperul activității noastre.

În încheierea acestor modeste dar sincere rânduri, scrise cu toată prețuirea și admirația, la acest mărit ceas aniversar – al zilei Dumneavoastră de naștere, vreau să vă urez să aveți parte de propășire continuă, de realizări frumoase și împliniri sufletești, urări însoțite de un sincer și călduros „La mulți și fericiți ani !”-

Dumnezeu să Vă ajute și să Vă poarte de grijă!

ИНСТИТУЦИОНАЛЬНАЯ СТРУКТУРА РЕСПУБЛИКИ МОЛДОВА В КОНТЕКСТЕ СТРАТЕГИЧЕСКОГО УПРАВЛЕНИЯ И ОБЕСПЕЧЕНИЯ НАЦИОНАЛЬНОЙ БЕЗОПАСНОСТИ

Василий САКОВИЧ

доктор хабилитат политических наук, профессор,
Молдавский государственный университет,
e-mail: 113vs@mail.ru
<https://orcid.org/0000-0002-9130-5285>

CZU: 342.51:340.13:355.1(478)

Резюме: В статье анализируется законодательство Республики Молдова с позиции возможности стратегического управления государством и обеспечения национальной безопасности. Отмечается, что в Республике Молдова сформирована определенная нормативно-правовая и законодательная база, позволяющих наметить образ общей политики национальной безопасности. Вместе с тем отмечается противоречивость законодательства в контексте понимания национальной и государственной безопасности, функционирования Высшего совета безопасности.

Вносятся конкретные предложения по совершенствованию законодательства в контексте повышения роли Президента, Высшего совета безопасности по обеспечению национальной безопасности, стратегического управления государством.

Ключевые слова: стратегическое управление, безопасность, законодательство, реформирование

Abstract: *Articolul analizează legislația Republicii Moldova din perspectiva posibilității managementului strategic al statului și asigurării securității naționale. Se remarcă faptul că în Republica Moldova s-a format un anumit cadru normativ și legislativ, care face posibilă conturarea imaginii unei politici comune de securitate națională. În același timp, se remarcă inconsecvența legislației în contextul înțelegerii securității naționale și de stat, funcționarea Consiliului Suprem de securitate.*

Se fac propuneri specifice pentru îmbunătățirea legislației în contextul creșterii rolului președintelui, al Consiliului Suprem de securitate în asigurarea securității naționale și al managementului strategic al statului.

Cuvinte cheie: *management strategic, securitate, legislație, reformă*

Введение. В Республике Молдова принят ряд нормативно-правовых актов и документов, позволяющих наметить образ общей политики национальной безопасности, включая национальные интересы, угрозы, риски, цели, механизмы реализации, институты и их полномочия, а именно: Конституция Республики Молдова (1994 г.); Концепция национальной

безопасности Республики Молдова (2008 г.); Стратегия национальной безопасности Республики Молдова (2011 г.); Закон о государственной безопасности (1995 г.); Закон об органах государственной безопасности Республики Молдова (1995 г.); Положение «О Высшем совете безопасности Республики Молдовы».

Конституция Республики Молдова, принятая 29 июля 1994 г., является основным правовым документом для разработки и реализации политики национальной безопасности. Прежде всего, Конституция определяет совокупность высших ценностей и принципов для Республики Молдова, которые служат основой для концептуализации и разработки политики безопасности: суверенитет и независимость; единый и неделимый характер, республиканская форма правления, неотчуждаемость территории, демократия и политический плюрализм, уважение прав и свобод человека и т. д.

Основной текст. Конституция Республики Молдова (статья 66) наделяет Парламент Республики Молдова особыми полномочиями в принятии законов и постановлений, утверждения основных направлений внутренней и внешней политики государства, военной доктрины, осуществления парламентского контроля над исполнительной властью.

В соответствии с Конституцией **Президент Республики Молдова** в качестве главы государства является «гарантом суверенитета, национальной независимости, единства и территориальной целостности страна».

Согласно *статье 86 и 87 Конституции Республики Молдова* **Президент** имеет следующие основные полномочия: является главнокомандующим вооруженными силами; может принимать меры, направленные на *обеспечение национальной безопасности* и общественного порядка, *в пределах закона* и в соответствии с ним; с предварительного согласия Парламента может объявить частичную или всеобщую мобилизацию; вводит военное положение и незамедлительно информирует об этом Парламент; может принимать и иные меры, направленные на *обеспечение национальной безопасности* и общественного порядка, *в пределах закона и в соответствии с ним*.

Таким образом, хотя статья 94 Конституции и предусматривает, что Президент Республики Молдова издает Указы, обязательные для исполнения на всей территории государства действия Президента в соответствии с Конституцией и законодательством по вопросам практического обеспечения национальной безопасности весьма ограничены, а именно: Президент может только принимать меры по отражению агрессии, вводить военное положение, принимает и иные меры, направленные на *обеспечение национальной безопасности и общественного порядка, в пределах закона и в соответствии с ним*. Но, следует отметить, что закон о национальной безопасности Республики Молдова до настоящего времени не принят.

Закон о государственной безопасности Республики Молдова, принятый еще в 1995 г. предусматривает, что Президент «осуществляет общее руководство деятельностью по обеспечению государственной безопасности и несет ответственность за состояние государственной безопасности в пределах полномочий, установленных законодательством». В этом же Законе предусматривается, что Правительство «руководит деятельностью органов публичного управления по обеспечению государственной безопасности». Возникает вопрос о необходимости разделения полномочий Президента и Правительства в разделении полномочий в руководстве деятельностью по обеспечению государственной безопасности. А также следует еще раз отметить, что законодательство предусматривает ответственность Президента «... за состояние государственной безопасности», но в системе обеспечения национальной безопасности роль Президента в законодательстве не отрегулирована.

Следует отметить, что обязанности и ответственность Правительства Республики Молдова в сфере национальной безопасности не предусмотрены ни одним законодательным актом. Их можно проанализировать только через призму анализа отраслевого законодательства. В этой ситуации обязанности правительства кажутся раздробленными, и его роль в политике безопасности сосредоточена только на некоторых ее аспектах [8].

Рассмотрим компетенцию высших органов публичной власти в области обеспечения государственной безопасности Республики Молдова в соответствии с Законом Республики Молдова «**О государственной безопасности**» № № LP618/1995 от 31.10. 1995 г.

согласно Статьи 9.

Парламент:

- a) осуществляет законодательное регулирование в области обеспечения государственной безопасности;
- b) утверждает концепцию национальной безопасности;
- c) создает правовые основы образования и деятельности органов, обеспечивающих государственную безопасность;
- f) ратифицирует и денонсирует международные договоры, связанные с обеспечением государственной безопасности.

Согласно статье 10.

Президент Республики Молдова:

- a) осуществляет общее руководство деятельностью по обеспечению государственной безопасности и несет ответственность за состояние государственной безопасности в пределах полномочий, установленных законодательством;
- e) обеспечивает взаимодействие органов публичной власти в сфере обеспечения государственной безопасности;

d) в соответствии с законодательством создает консультативные органы по вопросам обеспечения государственной безопасности и управляет ими;

e) издает указы нормативного характера по вопросам обеспечения государственной безопасности.

Согласно статье 11 **Правительство:**

a) обеспечивает исполнение законов и постановлений Парламента, а также указов Президента Республики Молдова, направленных на обеспечение государственной безопасности;

b) руководит деятельностью органов публичного управления по обеспечению государственной безопасности;

c) издает постановления и распоряжения по вопросам обеспечения государственной безопасности, контролирует их выполнение министерствами, департаментами и другими подведомственными органами;

d) создает в соответствии с законодательством органы государственной безопасности, определяет их структуру, функции, объем бюджетных ассигнований на их содержание;

e) принимает в соответствии с законодательством решения по вопросам пенсионного обеспечения, социальной и правовой защиты сотрудников органов государственной безопасности и лиц, уволенных с военной службы, членов их семей, а также членов семей граждан, погибших при защите государственной безопасности;

f) проводит внешнюю и внутреннюю политику с учетом интересов обеспечения государственной безопасности.

Согласно статье 12 **Высший совет безопасности:**

(1) Высший совет безопасности является консультативным органом, анализирующим деятельность министерств и департаментов в области обеспечения государственной безопасности и вырабатывающим соответствующие рекомендации для Президента Республики Молдова по вопросам внешней и внутренней политики.

(3) Председателем Высшего совета безопасности является Президент Республики Молдова наконец рассмотрим еще один документ по вопросу обеспечения безопасности Республики Молдова – **Положение «О Высшем совете безопасности Республики Молдова»** [7], утвержденное Указом Президента в 2021 г.

Согласно статье 1 Высший совет безопасности является *консультативным органом*, который анализирует деятельность министерств и департаментов в области обеспечения национальной безопасности и представляет рекомендации Президенту Республики Молдова по вопросам внешней и внутренней политики государства.

Согласно статье 3 Высший совет безопасности осуществляет следующие функции:

а) оказывает помощь Президенту Республики Молдова в осуществлении его конституционных полномочий в целях защиты суверенитета, независимости и территориальной целостности Республики Молдова;

б) консультирует Президента Республики Молдова по вопросам внутренней и внешней политики относительно национальной безопасности и обороны;

в) анализирует угрозы и риски для национальной безопасности и обороны и разрабатывает предложения по их предупреждению и борьбе с ними;

г) разрабатывает предложения Президенту Республики Молдова в целях оптимизации системы обеспечения национальной безопасности и обороны;

д) представляет органам публичной власти предложения и рекомендации по вопросам национальной безопасности и обороны.

Таким образом, не законодательство, а Положение (фактически не законодательный, а организационно-распорядительный документ) определяет роль Президента в обеспечении национальной безопасности. В данном аспекте мы полагаем, что имеется расхождение Положения о Высшем совете безопасности Республики Молдова с законодательством, которые необходимо устранить и привести в соответствии с Конституцией, которая наделяет Президента «принимать и иные меры, направленные на обеспечение национальной безопасности и общественного порядка, в пределах закона и в соответствии с ним» [3], то есть обеспечение национальной безопасности должно проходить в рамках закона о национальной безопасности, который до настоящего времени не принят. Закон о государственной безопасности и Положение о Высшем совете безопасности не могут заменить закон о национальной безопасности.

В Положении в нарушение законодательства, которое определяет Высший совет безопасности как *консультативный орган*, который представляет рекомендации Президенту Республики Молдова по вопросам внешней и внутренней политики государства, национальной безопасности определены и управленческие функции. Так, Высший совет безопасности наделяется полномочиями утверждать решения по вопросам внутренней и внешней политики в области обеспечения национальной безопасности и обороны и решения по предупреждению и противодействию чрезвычайным ситуациям с серьезными социально-политическими, экономическими, военными, санитарными, экологическими и другими последствиями [7].

Вместе с тем надо отметить, что Высший совет безопасности является единственным форумом Президента для рассмотрения вопросов обеспечения национальной безопасности с высшими должностными лицами государства. Он также является основным инструментом Президента для *практической*

координации политики безопасности между различными государственными учреждениями.

Важность Совета заключается и в его потенциальной способности содействовать коллективному, согласованному политическому решению на всех уровнях управления.

Таким образом, в целом законодательство Республики Молдова по вопросам обеспечения безопасности страны довольно противоречиво – с одной стороны Конституция дает право Президенту издавать Указы по вопросам национальной безопасности (в рамках законодательства), с другой – законодательно ограничивает перечень данных Указов узкими рамками государственной безопасности; смешивает концептуальные понятия национальной и государственной безопасности, не определяет четко систему ответственности высших государственных должностных лиц за основные направления функционирования национальной безопасности и во многом декларативно.

Так, общее руководство деятельностью органов публичного управления по обеспечению государственной безопасности возложено на Правительство. Правительство создает в соответствии с законодательством органы государственной безопасности, определяет их структуру, функции, объем бюджетных ассигнований на их содержание, но Президент *несет ответственность* за состояние государственной безопасности. Явно не стыковка между функциями Президента и Правительства в вопросах ответственности и руководства системой государственной безопасности. Более того, в Законе о государственной безопасности Высший совет безопасности является консультативным органом <...> *в области обеспечения государственной безопасности*. В Положении о Высшем совете безопасности Высший совет безопасности «консультирует Президента Республики Молдова...», но уже «...по вопросам национальной безопасности». И таких нестыковок в ответственности высших должностных лиц за состояние и обеспечение безопасности, смешение концептуальных понятий национальной и государственной безопасности наблюдается практически во всех законах Республики Молдова.

Что касается системы *стратегического управления*, то данное понятие законодательством в системе управления в Молдове не определено. Государственное управление Республики Молдова в соответствии с Конституцией и законодательством – это деятельность государства по руководству различными сферами общественной жизни через органы государственной власти, к которым относятся законодательные и исполнительные органы власти, с возможным привлечением неправительственных организаций. Правительство осуществляет общее руководство публичным управлением, обеспечивает защиту национальных интересов во внешнеэкономической деятельности, проводит политику <...> исходя из национальных интересов [3]. Как видно, государственное

управлением Молдовы нацелено на исполнительно-распорядительную деятельность органов исполнительной власти в пределах их строго ограниченных компетенций по регулированию и руководству общественными *текущими делами*.

В этом контексте молдавские ученые подчеркивают: «Сохраняя электоральные основы и участие большого количества различных партий, политика в Молдове не выступает механизмом консолидации общества и созданием хороших институтов, а средством *перераспределения политической ренты*» [6]. Деятельность Правительства Республики Молдова до 2017 г. регулировалась законами, которые претерпевали различные изменения в зависимости от *конъюнктуры политических элит* [2, с. 86]. Данные выводы молдавских ученых подтверждает и комплексное исследование группы ученых под научным руководством профессора О. Балан «Эволюция государственного управления в странах постсоветского пространства. Республика Молдова» [1, с. 78].

Вместе с тем, следует отметить, что в Молдове есть понимание необходимости «...модернизации государства, поддержание экономического развития, усиление демократических институтов, борьбе с коррупцией, продвижению реформы юстиции, улучшению инвестиционного климата ...» [4].

Как мы ранее отмечали, стратегическое решение отличается от других государственных решений направленностью на перспективные цели развития государства и общества, масштабностью намеченных для решения задач, затрагиванием в ходе организации ее реализации интересов крупных социальных групп, большинства членов общества, всего государства и населения. И именно процесс стратегического планирования и реализации стратегических государственных планов приводит к появлению необходимости стратегического государственного управления.

Действительно, современный мир характеризуется возросшими уже стратегическими угрозами обеспечения международной и национальной безопасности. В этой связи системе обеспечения национальной безопасности, в силу ее актуальности и значимости большинство стран мира стали уделять первостепенное внимание. Данная проблема стоит и перед Республикой Молдова, которая, на данном этапе развития нуждается в формировании четкой институциональной системы обеспечения национальной безопасности, повышения роли в системе национальной безопасности Президента и Высшего Советов национальной безопасности. Именно эти два органа и должны, по нашему мнению, стать в Молдове основными государственными институциональными структурами стратегического управления инновационными трансформациями и обеспечения национальной безопасности, в том числе и безопасности инновационного развития – инновационной безопасности. Причем, это жизненно важно для страны, для сохранения ее суверенитета. Республика Молдова в силу своего

географического положения и открытости в полной мере подвержена воздействию большинства происходящих в мире геополитических процессов, что затрудняет реализацию национальных интересов страны [4].

Для обеспечения национальных интересов необходимо формирование системы стратегического государственного управления, совершенствование и укрепление механизма обеспечения национальной безопасности Республики Молдова, а также коллективной (региональной) безопасности с участием Республики Молдова на региональном и двустороннем уровнях.

К сожалению, современный уровень законодательства по вопросам стратегического государственного управления, обеспечения национальной безопасности, организационно-институциональная система построения и функционирования системы государственного управления, системы обеспечения национальной безопасности Республики Молдова не дают возможности в полном объеме реализовывать весь спектр мероприятий необходимых для защиты национальных интересов страны от внутренних и внешних угроз, не только в стратегической перспективе но и в текущий период.

Наш анализ и изучение правового положения, функций и полномочий Советов безопасности многих европейских стран и стран постсоветского пространства показывает, что для создания стройной и эффективной институциональной системы национальной безопасности требуется расширение полномочий Высшего совета безопасности во главе с Президентом Республики Молдова по обеспечению высокого уровня национальной безопасности, формирования внутренней и внешней политики, сохранения государственного суверенитета, поддержания социально-политической стабильности в обществе, защите прав и свобод граждан, а также открывают возможности формирования системы государственного стратегического управления.

Национальная безопасность во всех странах базируется на общей теории национальной безопасности и все ее аспекты рассматриваются исходя из системных позиций, как сложное социально-политическое явление с многообразием государственных и общественных связей в конкретно-исторической динамике становления и развития государственности. Причем, в условиях современных процессов обеспечение национальной безопасности, выработка концепции и стратегии национальной безопасности во всех странах является предметом самого пристального внимания со стороны руководителей государств, роль которых в системе национальной безопасности постоянно возрастает. Важное место в системе обеспечения национальной безопасности принадлежит Советам безопасности, возглавляемых Президентами.

Практически во всех странах Советы Безопасности являются *конституционными органами*, осуществляющим подготовку решений Президента в области обеспечения безопасности. На Советы Безопасности

как конституционный орган возлагаются рассмотрение стратегических проблем и стратегического управления государственной, инновационно-экономической, оборонной, информационной, экологической и иных видов безопасности, стратегического управления социально-экономическими преобразованиями.

Решения Совета Безопасности, как правило, *оформляются в виде Указов Президента*, а решения, касающиеся организационно-технического и информационного обеспечения Совета Безопасности, – в виде распоряжений Президента. На Секретаря Совета Безопасности возлагался *контроль за исполнением решений* Совета Безопасности и Указов Президента по вопросам безопасности.

В Республике Молдова на основании части (1) статьи 94 Конституции Республики Молдова и статьи 12 Закона от 31 октября 1995 г. № 618 «О государственной безопасности» (в ред. Закона от 24 июля 1997 г. № 1300-ХШ), Указом Президента Республики Молдова № 58 от 29 марта 2021 г. «Об утверждении Положения об Высшем совете безопасности» утверждено Положение «О Высшем совете безопасности Республики Молдовы».

Статьей 1 названного Положения и закона «О государственной безопасности», определено что Высший совет безопасности является всего лишь *консультативным органом*, анализирующим деятельность министерств и департаментов в области обеспечения государственной безопасности и вырабатывающим соответствующие рекомендации для Президента Республики Молдова по вопросам внешней и внутренней политики. Председателем Высшего совета безопасности является Президент Республики Молдова.

Вместе с тем, в разрез Конституции Республики Молдова, которая определяет закона «О государственной безопасности», Положением «О Высшем совете безопасности Республики Молдовы» Высший совет безопасности рассматривает *вопросы национальной безопасности* на основе многостороннего подхода, обусловленного как положением дел в политической, военной, правовой областях и области общественного порядка страны, так и финансово-экономической, социальной, информационной, образовательной, экологической, административной, энергетической и т.д. В своей деятельности Высший совет безопасности приоритетное внимание уделяет рассмотрению особых угроз национальной безопасности, связанных с коррупцией в крупных размерах и организованной преступностью.

Согласно статьям 1 Закона «О государственной безопасности» *государственная безопасность* является составной частью национальной безопасности. Под государственной безопасностью (в соответствии с законом) понимается защищенность суверенитета, независимости, территориальной целостности и конституционного строя страны, ее экономического, научно-технического и оборонного потенциала, законных прав и свобод личности от разведывательно-подрывной деятельности

иностранных спецслужб и организаций, а также от преступных посягательств отдельных групп или лиц.

В соответствии с **Положением о Высшем совете безопасности**, утвержденным Указом Президента Республики Молдова № 58 от 29 марта 2021 г. «Об утверждении Положения об Высшем совете безопасности» утверждено Положение «О Высшем совете безопасности Республики Молдовы» Высший совет безопасности осуществляет следующие функции (статья 3):

1) консультирует Президента Республики Молдова по вопросам национальной безопасности;

2) представляет Президенту Республики Молдова рекомендации по вопросам внешней и внутренней политики государства;

Предложения Высшего совета безопасности имеют лишь рекомендательный *характер* и могут служить основанием для издания Указов и принятия иных решений Президента Республики Молдова по вопросам национальной безопасности.

Следует особо отметить, что за время формирования и становления независимости статус Советов Безопасности практически всех стран постсоветского пространства вырос от аппарата и совещательного органа при Президентах до статуса конституционного государственного органа; значительно увеличились и расширились их полномочия и функции деятельности, вопросы, рассматриваемые на заседаниях Советов, стали охватывать весь спектр обеспечения национальной безопасности, внешней и внутренней политики.

Подчеркнем, что государственная безопасность, как часть национальной безопасности, решает только вопросы защищенности суверенитета, независимости, территориальной целостности и конституционного строя страны, что, безусловно, важно, но не обеспечивает полного решение всех проблем безопасного развития. *Цель обеспечения национальной безопасности*, значительно шире и, как известно, состоит в достижении и поддержании такого уровня защищенности *личности, общества, государства* от внутренних и внешних угроз, при котором гарантируется *устойчивое развитие страны и реализация ее национальных интересов, гармоничное и безопасное развитие личности и общества*.

Следует отметить и еще один важный аспект. В настоящее время в рамках действующего законодательства Высший совет безопасности Республики Молдова является одним из немногих рычагов влияния Президента Республики Молдова на управление государством, на защиту его национальных интересов, на процесс обеспечения национальной безопасности, на выработку внутренней и внешней политики, в том числе, исходя из состава Совета безопасности, потенциально имеет возможность влиять на постановку и решение стратегических целей государства, формирование системы стратегического управления.

Это важно, так как политические решения в условиях формирования нового направления – инновационного развития и обеспечения инновационной безопасности, как никогда, имманентно присущи противоречивость, неопределенность, большая степень вероятности (решений и результатов) и как результат – большая степень риска.

В этой связи возникает необходимость в поддержании стабильности политической и социально-экономической систем в условиях стратегической инновационной трансформации. Для этого важными представляются такие политические действия, как согласованная деятельность политического руководства страны, органов государственной власти и управления, направленная на создание благоприятных условий для инновационного развития, на изменение институционального и политического порядка, функционирования социально-экономической системы, включенность в инновационные процессы гражданского общества, в соответствии с целями и задачами инновационного развития. Значимым для стратегической системы инновационной трансформации является изменение или дополнение функций основных подсистем государства – институциональной, регулятивной, административно-правовой, функциональной, политико-идеологической и информационной в плане их соответствия стратегическим потребностям инновационного развития.

В списке задач, направленных на укрепляя возможности стратегического планирования необходимо законодательно предусмотреть консолидирующую роль Высшего совета безопасности, наделение его координирующими функциями в разработке и развитии политики безопасности и обороны в следующих областях:

- информация и коммуникация;
- постоянный анализ системы национальной безопасности и ее корректировка в зависимости от эволюции угроз и рисков;
- координация, мониторинг и стратегическое планирование для предотвращения угроз и реагирования в кризисных ситуациях.

В связи с этим, а также в целях консолидации усилий и повышения эффективности деятельности государственных органов, общества и граждан по обеспечению национальной безопасности Республики Молдова, обеспечению условий для осуществления Президентом Республики Молдова полномочий в области стратегического управления государством и обеспечения безопасности предлагается провести реорганизацию деятельности Высшего совета безопасности Республики Молдова по следующему алгоритму:

- на первом этапе повысить эффективность деятельности Высшего совета безопасности Республики Молдова в рамках действующего законодательства путем изменения законодательства расширить функции Высшего совета безопасности по формированию государственной

стратегической политики в области безопасности до уровня *национальной безопасности*, придать ему дополнительные контрольно-координационные и аналитико-консультативные полномочия с возможностью формирования межведомственных комиссий и научных советов для обеспечения реализации функций Президента Республики Молдова по формированию внутренней, внешней и военной политики в области безопасности, по сохранению государственного суверенитета, территориальной целостности и конституционного строя, поддержанию социально-политической стабильности в обществе, защите прав и свобод граждан.

– на втором этапе необходимо придать Высшему совету безопасности конституционные полномочия путем внесения соответствующего дополнения в Конституцию, что поставит его на уровень с другими высшими органами власти и управления страной;

– на третьем этапе, на законодательном уровне необходимо сформировать положения участия граждан, общественных объединений, гражданского общества в выработке основных концептуальных подходов Стратегии национальной безопасности, другие концептуальных и стратегических документов обеспечения безопасности, внутренней и внешней политики Республики Молдова.

I этап.

В законодательстве Республики Молдовы необходимо предусмотреть использования положительного опыта ряда стран по включению в полномочия Высшего совета безопасности Республики Молдова *координационно-контрольных функций*.

Как нам представляется, наделение Высшего совет безопасности *контрольными* полномочиями в части проведения проверок полноты реализации решений, принятых Высшим советом безопасности и Указов Президента Республики Молдова по вопросам обеспечения национальной безопасности и *координационных функций* в плане координации деятельности органов государственной власти по обеспечению национальной безопасности является одним из резервов по активизации работы этого важного органа в деле укрепления государственности и безопасности, и позволит органично включить Президента Республики Молдова в систему государственного управления и контроля за деятельностью исполнительной власти, выработке внутренней и внешней политике.

Таким образом, это позволит повысить роль Высшего совета безопасности Республики Молдова в системе обеспечения национальной безопасности, роль Президента в системе управления страной, изменения его функций из представительных к активно влияющим на систему государственного управления и принятия государственных решений.

На данном этапе необходимо принять Закон «О Высшем совете национальной безопасности Республики Молдова», в котором необходимо:

1. Изменить название совета «Высший совет безопасности Республики Молдова» на «Высший совет национальной безопасности Республики Молдова». Данная смена названия, это не формальная смена «вывески», а делает акцент на изменение функций Совета от обеспечения государственной безопасности к обеспечению национальной безопасности.

Безопасность государства связана, прежде всего, с сохранением конституционного строя, обеспечением суверенитета и территориальной целостности.

Таким образом, система национальной безопасности значительно шире государственной безопасности и включает соблюдение баланса интересов всех субъектов: личности, общества и государства, а также их взаимную ответственность за обеспечение безопасности.

2. Изменить структуру рабочих органов Совета безопасности путем создания секретариата Высшего совета национальной безопасности Республики Молдова и формирования постоянных или временных межведомственных комиссий по основным направлениям структуры национальной безопасности, а именно: экономическая безопасность, социальная, финансовая, научно-техническая, инновационная, информационная, энергетическая, военная, демографическая, экологическая безопасность.

В законе должно быть отмечено, что Президент Республики Молдова осуществляет общее руководство системой обеспечения национальной безопасности путем реализации своих полномочий в этой сфере через Высший совет национальной безопасности Республики Молдова и его рабочий орган – секретариат Высшего совета национальной безопасности Республики Молдова.

3. Определить основные организационно-правовые формы работы Высшего совета национальной безопасности Республики Молдова – заседания, совещания, оперативные совещания, рабочие совещания, а также заседания его рабочих органов – секретариата Высшего совета национальной безопасности, постоянных или временных межведомственных комиссий, научного аналитико-консультационного совета.

4. К основным задачам Совета безопасности предлагается отнести:

– выработку Концепции национальной безопасности Республики Молдова, определение основных направлений Стратегии безопасности Республики Молдова, иных концептуальных и доктринальных документов, а также критериев и показателей обеспечения национальной безопасности;

– осуществление стратегического планирования и стратегического управления в области обеспечения безопасности, определения стратегических приоритетов жизненно важных интересов личности, общества и государства, выявление внутренних и внешних угроз объектам безопасности;

- подготовку рекомендаций Президенту Республики Молдова по вопросам формирования внешней, внутренней и военной политики, по выработке основных положений государства в отношении других стран;
- разработку предложений по координации деятельности органов исполнительной власти по реализации принятых решений в сфере обеспечения безопасности и оценки их эффективности;
- подготовку оперативных решений по предотвращению и преодолению чрезвычайных ситуаций, которые могут нанести значительный ущерб интересам Республики Молдова;
- рассмотрение проектов законодательных и иных нормативных правовых актов Республики Молдова по вопросам обеспечения национальной безопасности;
- предварительное обсуждение кандидатур на руководящие должности министерств и ведомств (согласно перечню, утверждаемому Высшим советом национальной безопасности), от которых зависит эффективность мер по обеспечению безопасности Республики Молдова;
- подготовку предложений Президенту Республики Молдова по вопросам введения, продления, отмены чрезвычайного либо военного положения, использования Вооруженных Сил Республики Молдова.

5. Высший совет национальной безопасности Республики Молдова, кроме имеющихся совещательно-консультативных функций, должен быть законодательно уполномочен контролировать надежность функционирования системы обеспечения национальной безопасности, а также осуществлять контроль за выполнением решений Совета безопасности, заслушивать отчеты и сообщения руководителей и других работников государственных органов, учреждений и организаций о выполнении возложенных на них функций и задач по вопросам укрепления обороны и безопасности; координировать работу межведомственных комиссий Высшего совета национальной безопасности Республики Молдова.

II этап.

Предлагаемые изменения по повышению роли Высшего совета национальной безопасности в системе государственного управления по обеспечению национальной безопасности было бы целесообразно в последующем закрепить в Конституции Республики Молдова. В данном случае можно было бы решить возникший дисбаланс между ответственностью перед гражданами и обществом всенародно избранного Президента и его ограниченными полномочиями, определенными ныне действующей Конституцией и законодательством, в том числе и в сфере национальной безопасности и управления государством.

В Конституции необходимо четко определить, что Высший совет национальной безопасности Республики Молдова создается Президентом для обеспечения реализации функций Президента Республики Молдова по формированию внутренней, внешней и политики в области безопасности, по

сохранению государственного суверенитета, территориальной целостности и конституционного строя Республики Молдова, поддержанию социально-политической стабильности в обществе, защите прав и свобод граждан.

Кроме того, придание Высшему совету национальной безопасности конституционных полномочий поставит его на уровень с другими высшими органами власти и управления страной, что, безусловно, будет способствовать повышению эффективности функционирования системы национальной безопасности.

III этап.

Положения Конституции Республики Молдова целесообразно использовать в процессе дальнейшего совершенствования законодательства по вопросам обеспечения национальной безопасности в контексте современных процессов, требующих участия в обеспечении безопасного развития государства общества и граждан, когда безопасность гражданина, общества зависит не только от непосредственной защиты их со стороны государства, но и через непосредственное участие граждан, общества в вопросах обеспечения национальной безопасности.

Вывод.

Реформирование системы функционирования и деятельности Высшего совета безопасности Республики Молдова повышения роли Президента в обеспечении безопасного и устойчивого развития страны создаст стройную институциональную систему не только по обеспечения национальной безопасности, но и будет являться основой создания системы стратегического управления государством под руководством Президента страны. Все это значительно повысит уровень стратегической управляемости страны, в том числе и при стратегической инновационной трансформации, обеспечения и защиты национальных интересов Республики Молдова.

Библиография:

1. Балан О., Сымботеану А., Гучак И., Горюк С., Дульский И., Палихович С., Попович А., Тофан Т, Цепордей А. Эволюция государственного управления в странах постсоветского пространства. Республика Молдова» // Государственная служба, 2020 г., Т. 22, № 6. С. 78.
2. Готишан Г.Н. Взаимозависимость предоставления качественных публичных услуг от соотношения структур центральных и местных органов исполнительной власти // Școala doctorală a Academiei de Administrare. Publică Materiale ale Conferinței științifico-practice internaționale a studenților-doctoranzi, ediția I, 19 noiembrie 2021. Sintezele investigațiilor doctorale în domeniul științelor politico-administrative și economice. Chișinău, 2022. С. 86.
3. Конституция Республики Молдова. Monitorul Oficial Nr. 001 18.08.1994. Промульгирован: 29.07.1994 г.

4. Национальные интересы Молдовы в дискурсе исторических и современных вызовов: к 70-летию юбилею В. А. Саковича. Коллективная монография под ред. Бенюка В. А., Квилинковой Е. Н. IRIM, Кишинев: Tipogr. „Print Caro”, 2019. 436 с.
5. Нику Попеску на встрече с Блинкеном: Нам срочно нужна дополнительная помощь // <https://point.md/ru/novosti/politika/niku-popesku-na-vstreche-s-blinkenom-nam-srochno-nuzhna-dopolnitel-naia-romoshch/> (дата обращения – 6.03.2022 г.).
6. Талмач А. Политические трансформации В Республике Молдова: факторы и особенности демократического отката // *Moldoscopie (probleme de analiză politică)*, № 2 (85). Chișinău, 2019. С. 118.
7. Указ Президента Республики Молдова № 58 от 29 марта 2021 г. «Об утверждении Положения об Высшем совете безопасности» утверждено Положение «О Высшем совете безопасности Республики Молдовы». № 58-IX. Кишинэу, 29 марта 2021 г.
8. *Legislația Republicii Moldova cu privire la sectorul de securitate și apărare națională* // НАТО, Centrul de la Geneva pentru Controlul Democratic asupra Forțelor Armate (DCAF), 2015.

ROLUL INTELIGENȚEI ARTIFICIALE ÎN PROCESUL DE FORMULARE A POLITICILOR

Ana-Maria ANDRONACHE

Universitatea "Alexandru Ioan Cuza" din Iași

anamaria.andronache@uaic.ro

ORCID ID: 0000-0000-0000-0000

CZU: 351.08:004.8:342.7

Abstract: *The main purpose of this paper is to identify and examine the sources of divergence that appear in the use of AI by the actors in the public sector, mainly, and the private sector. Another purpose is to reflect the challenges and consequences of using this system and, finally to reveal the solution that could respond to the potential problems. Certainly, we are witnessing one of the fastest transitions of civilization, this digital age providing us an undeniable source of progress, but it can also present many risks to human rights, such as the violation of privacy. Considering the complexity of human rights, the real challenge for the experience is to establish a legislative framework that provides protection against risks in the online environment.*

Key words: *Artificial intelligence, policymaking, human rights, digital-strategy*

Introducere

Pe lângă faptul că ne face viața mai ușoară, inteligența artificială (IA) ne ajută să rezolvăm unele dintre cele mai mari provocări ale lumii: de la tratarea bolilor cronice sau reducerea ratei mortalității în accidente de trafic până la combaterea schimbărilor climatice sau anticiparea amenințări la adresa securității cibernetice [6, p.1]. Plecând de la recomandările UE, factorii de decizie încep să folosească inteligența artificială pentru a ajuta atât la proiectarea cât și implementarea politicilor. Inteligența artificială poate fi utilă în fiecare etapă a procesului de elaborare a politicilor, dar trebuie să ne asigurăm că este utilizată în cel mai etic mod posibil.

Cu siguranță asistăm la una dintre cele mai rapide tranziții ale civilizației, această eră digitală oferindu-ne o sursă incontestabilă de progres, dar poate prezenta și o serie de riscuri pentru drepturile omului, cum ar fi încălcarea confidențialității. Având în vedere complexitatea drepturilor omului o adevărată provocare pentru experți este constituirea unui cadru legislativ care să ofere o protecție adecvată împotriva riscurilor din mediul online. Așa cum spunea și Darragh Paradiso [14]- Consul general al SUA la Strasbourg, problemele lumii digitale trebuie abordate în sfera celor trei valori fundamentale: drepturile omului, democrația și statul de drept. Tranziția digitală trebuie să aducă fie benefică pentru întreaga societate, scopul strategiei digitale a UE [23] fiind tocmai ca această transformare să fie în avantajul cetățenilor și întreprinderilor și să

contribuie, în același timp, la crearea unei Europe neutre din punct de vedere climatic până în 2050.

Fiind un domeniu de importanță strategică, IA are numeroase implicații sociale. Se impune aici definirea conceptului furnizată de Grupul de experți la nivel înalt privind inteligența artificială al Comisiei Europene (AI HLEG) este : „Inteligența artificială (IA) se referă la sistemele care manifestă comportamente inteligente prin analizarea mediului lor înconjurător și care iau măsuri – cu un anumit grad de autonomie – pentru a atinge obiective specifice. Sistemele bazate pe IA se pot baza exclusiv pe software-uri, acționând în lumea virtuală (de exemplu, asistenți vocali, software de analiză a imaginii, motoare de căutare, sisteme de recunoaștere vocală și facială), sau IA poate fi încorporată în dispozitive hardware (de exemplu, roboți avansați, vehicule autonome, drone sau aplicații pentru internetul obiectelor)” [1, p.1].

Lucrarea își propune ca obiective identificarea și examinarea sursele divergente ce pot apărea în cadrul folosirii IA de către actorii din sectorul public, în principal, și cel privat, de a evidenția provocările și consecințele utilizării acestui sistem, dar și de a propune soluții ce ar putea răspunde la problemele identificate, se bazează pe cercetare de birou, lucru de conceptualizare, consultarea experților în cadrul JRC (Joint Research Centre) și a altor servicii CE (Comisa Europeană)– interviuri acordate, păreri expuse la diferite conferințe și seminarii, intervenții în cadrul diferitelor grupuri de reflecție, întâlniri cu diverși reprezentanți ai guvernelor naționale și subnaționale prin ateliere, focus grupuri, interviuri cu principalele părți interesate și studii de caz aprofundate.

Abordarea metodologică urmată pentru atingerea obiectivelor se bazează pe cercetare de birou, lucru de conceptualizare, consultarea experților în cadrul JRC [16] și a altor servicii CE [8, site oficial] – interviuri acordate, păreri expuse la diferite conferințe și seminarii, intervenții în cadrul diferitelor grupuri de reflecție, întâlniri cu diverși reprezentanți ai guvernelor naționale și subnaționale prin ateliere, focus grupuri, interviuri cu principalele părți interesate și studii de caz aprofundate.

Pe lângă cercetare exploratorie și oferirea unei imagini a utilizării IA în sprijinul serviciilor publice din statele membre UE, lucrarea prezintă și o serie de recomandări pentru factorii de decizie politică și practicienilor de la nivel local, regional și național.

În timp ce internetul facilitează foarte mult modalitățile de a ne exprima și ne permite să ne bucurăm de drepturile noastre în spațiul cibernetic, apare nevoia apariției unui cadru legislativ care să ofere o protecție adecvată împotriva riscurilor în acest mediu. Guvernele au nevoie de orientări în această direcție pentru a putea să-și îndeplinească obligația de a-și proteja cetățenii.

Continut

Planul UE pentru redresare economică [22] impune fiecărui stat membru să aloce minim 20% din Mecanismul de redresare și reziliență pentru tranziția

digitală. Programele de investiții cum sunt *Orizont Europa* - axat pe cercetare și inovare sau *Programul pentru conectarea Europei* - axat pe infrastructură, alocă sume considerabile și pentru progrese în domeniul digital. *Programul Digital Europe* (2021) este primul instrument financiar al UE conceput special pentru a aduce tehnologia mai aproape de companii și oameni. Prin acest program se vor realiza investiții în infrastructura digitală astfel încât tehnologii strategice să poată stimula competitivitatea și tranziția verde a Europei, dar și să asigure suveranitatea tehnologică. Se vor investi 7,6 miliarde EUR în cinci domenii: supercalculatoare (2,2 miliarde EUR), inteligență artificială (2,1 miliarde EUR), securitate cibernetică (1,6 miliarde EUR), competențe digitale avansate (577 milioane EUR) și asigurarea folosirii tehnologiilor digitale în societate și economie (1,1 miliarde EUR).

Momentan, UE lucrează la o nouă legislație privind serviciile digitale, având ca obiectiv întărirea competitivității și inovației. În același timp se are în vedere siguranța online, combaterea conținutului ilegal, și asigurarea liberății de exprimare, libertății presei și democrației.

Începând cu anul 2016, putem observa o atenție sporită spre elaborarea unor strategii naționale, dezvoltarea de politici publice, dar și crearea unui sistem de colaborare în vederea conceperii unor documente care să ofere răspunsuri provocărilor din domeniul IA. În aprilie 2018, Comisia Europeană a prezentat o strategie europeană privind IA în comunicarea "Inteligența artificială pentru Europa" [5, p.3] având ca obiective strategice următoarele:

- consolidarea capacității tehnologice și industriale a UE și adoptarea IA în întreaga economie, atât de către sectorul privat, cât și de către cel public
- pregătirea pentru schimbările socio-economice generate de IA
- asigurarea unui cadru etic și juridic adecvat.

În decembrie 2018, Comisia Europeană și statele membre au publicat un "Plan coordonat privind inteligența artificială"[10], privind dezvoltarea IA în UE, planul menționând rolul "AI Watch"[19] de a monitoriza punerea sa în aplicare. Carta albă privind inteligența artificială apărută în februarie 2020, este documentul care reflectă obiectivul Comisiei von der Leyen de a construi un ecosistem al excelenței și încrederii, fiind documentul care setează prioritățile din domeniul IA.

La 19 februarie 2020, Comisia Europeană a publicat *Cartea albă privind inteligența artificială – O abordare europeană axată pe excelență și încredere* [7, comunicat]. Acest document prezintă principiile de bază ale unui viitor cadru de reglementare al UE pentru IA în Europa. Cartea albă menționează că este esențial ca un astfel de cadru să se bazeze pe valorile fundamentale ale UE, inclusiv pe respectarea drepturilor omului – articolul 2 din Tratatul privind Uniunea Europeană (TUE).

Sub deviza „excelență și încredere” [12, p.10] sunt prezentate noi norme și acțiuni, acesta fiind noul plan coordonat cu SM prin care se dorește garantarea

siguranței și respectarea drepturilor omului și ale organizațiilor. Prin noul regulament privind IA, adoptat pe 21 aprilie 2021, se dorește asigurarea cetățenilor europeni că pot avea încredere în ceea ce are IA de oferit. Totodată, acesta oferă direcții de schimbare a politicilor și a investițiilor pentru a consolida poziția de lider a Europei în dezvoltarea IA. Referitor la guvernanta, Comisia intervine și propune ca organele competente să supravegheze aplicarea noilor norme, iar crearea unui Consiliu european pentru AI ar putea facilita punerea lor în aplicare.

Pentru atingerea obiectivului de creare a poziției de lider mondial a UE în ceea ce privește IA [12, p.23] de încredere, Comisia Europeană împreună cu statele membre și cu actorii privați, trebuie:

- să accelereze investițiile în tehnologiile IA pentru a stimula redresarea economică și socială, posibilitate oferită de adoptarea de soluții digitale "noi";
- să acționeze cu fermitate pentru punerea în aplicare pe deplin și în timp util a strategiilor și programelor IA, pentru a se asigura că UE beneficiază pe deplin de avantajele adoptării în primă fază a tehnologiei IA și
- să alinieze politica în domeniul IA pentru a elimina fragmentarea și a aborda provocările globale.

Finanțarea disponibilă prin intermediul Fondului de investiții IA/Blockchain și al Consiliului European pentru Inovare s-a dovedit a fi de succes și va trebui consolidată, inclusiv prin intermediul InvestEU precum și prin punerea în aplicare a Mecanismului de Redresare și Reziliență [17] de către statele membre. Toate statele membre sunt încurajate să își dezvolte strategiile naționale de IA, adoptând în același timp indicatori comuni pentru a monitoriza și analiza rata de succes a strategiilor în vigoare. Acest efort este susținut de înființarea AI Watch, serviciul de cunoștințe al Comisiei Europene pentru a monitoriza dezvoltarea, adoptarea și impactul IA pentru Europa, implementat în comun de DG CNECT [9] și Centrul Comun de Cercetare [16]. Ca parte a AI Watch, potențialul IA pentru sectorul public este analizat printr-o imagine extinsă a utilizării și impactului AI în serviciile publice, culegând informații despre inițiativele aflate în derulare ale statelor membre ale UE și elaborând o metodologie pentru a identifica riscurile și oportunitățile, motoarele și barierele utilizării AI în serviciile publice.

Rolul sectorului public în exploatarea – ca „utilizator” – a potențialului IA, dar și – ca „regulator” – stabilirea regulilor și direcțiilor de politică pentru dezvoltarea IA etică a fost recunoscut în continuare în „Pachetul digital” al UE 26, lansat la 19 februarie 2020, care include Comunicarea privind modelarea viitorului digital al Europei [23] și un set combinat de documente de politică pentru a fundamenta strategia propusă.

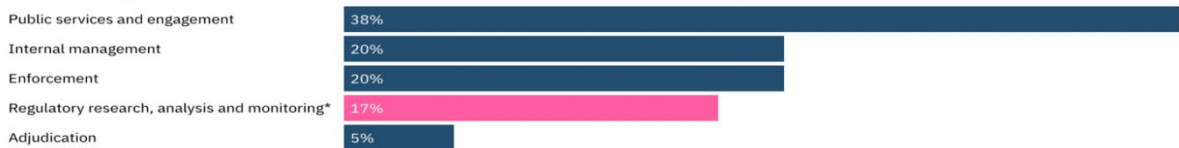
Plecând de la recomandările UE, factorii de decizie încep să folosească inteligența artificială pentru a ajuta atât la proiectarea cât și implementarea politicilor. Avantajele pe care le ofera IA pleacă de la capacitatea de a percepe

modelele de nevoi, de a dezvolta programe bazate pe dovezi, de a prognoza rezultatele și până la a analiza eficacitatea acestora. Pentru a-și menține încrederea, guvernele trebuie să se asigure că aplicarea IA în elaborarea politicilor este corectă, transparentă și responsabilă.

Dacă până de curând utilizarea IA în sectorul public s-a concentrat mai mult pe furnizarea de servicii publice, cu siguranță vom putea observa o creștere semnificativă a utilizării acesteia în elaborarea politicilor, potrivit raportului "AI Watch - Artificial Intelligence in public services" [19, p.5].

Government AI is more focused on public service delivery than policymaking

AI uses by EU member states by application area (% of total)

* "This category refers to AI use cases which assist in the policymaking processes"

Source: AI Watch - Artificial Intelligence in public services

TECHMONITOR

Inteligența artificială (AI) este considerată de către factorii de decizie, dar și de către cetățeni, un „nou set de tehnologii” datorită creșterii puterii de calcul, disponibilității datelor și a progresul în algoritmi [3, p.4]. Comunicarea privind AI Made in Europe [23, p.7] precizează că „La fel ca motorul cu abur sau electricitatea în trecut, AI transformă lumea”.

Administrația publică joacă un rol vital în dezvoltarea și adoptarea IA, chiar dacă cea mai mare parte a dezbaterii actuale tinde să plaseze guvernul fie în rolul de „actor de reglementare”, fie, în cel mai bun caz, de „facilitator. Cu alte cuvinte, discursul politic actual se concentrează pe guvernarea „a” IA, mult mai puțin pe guvernarea „cu” AI. Totuși, adoptarea AI în cadrul proceselor administrației publice și al operațiunilor interne are potențialul de a oferi beneficii enorme în ceea ce privește îmbunătățirea eficienței și eficacității elaborării politicilor și furnizarea de servicii către întreprinderi și cetățeni, sporind, în cele din urmă, nivelul lor de satisfacție și încredere în calitatea guvernării și a serviciului public. Cu toate acestea, rolul guvernului ca „utilizator” al tehnologiilor IA a primit mult mai puțină atenție decât rolul „regulator” în strategii [10, p.11].

Nu trebuie să ignorăm faptul că există și obstacole pe care factorii de decizie vor trebui să le depășească, cum ar fi lipsa datelor adecvate pentru a construi tipul de modele care i-ar ajuta să vadă efectul intervențiilor politicilor propuse.

Principalele provocări cu care se confruntă factorii de decizie politică în adoptarea IA se referă la corectitudinea și transparența procesului decizional, fapt ce ar putea afecta grav încrederea în guvern și în democrație [13, p.2]. Încercând să abordeze lipsa de transparență în IA, unele guverne au implementat

mecanisme de "responsabilitate algoritmică", de la cadre juridice și orientări până la controale mai restrictive, potrivit unui studiu recent [4, p. 9] care a constatat că multe astfel de mecanisme se bazează pe afirmații și ipoteze netestate, în multe cazuri neexistând un cadru legal clar pentru a le pune în aplicare.

O altă provocare la care trebuie să fie atente guvernele este aceea de a realiza un echilibru între evitarea utilizării insuficiente, prin care se pot pierde oportunități, și evitarea utilizării excesive prin care IA este aplicată pentru sarcini pentru care nu este potrivită. Procesul Machine learning [ML - este un subset al inteligenței artificiale care se axează pe construcția sistemelor care pot învăța sau își pot îmbunătăți performanțele în funcție de datele pe care le procesează. O diferență importantă este aceea că, deși toate sistemele machine learning sunt IA, nu toate IA sunt machine learning] face unii algoritmi vulnerabili la părtinire, iar complexitatea lor face ca logica lor de luare a deciziilor să fie dificil de înțeles și/sau de explicat. Utilizarea redusă [21, p.3] a IA este considerată un pericol major: oportunități ratate pentru UE ar putea însemna o implementare deficitară a unor programe importante, precum Pactul verde european, pierderea avantajului competitiv față de alte regiuni, stagnare economică și limitarea oportunităților pentru cetățeni. Utilizarea redusă ar putea avea drept cauze neîncrederea publicului și a companiilor în IA, infrastructura deficitară, lipsa de inițiativă, investiții scăzute sau piețe digitale fragmentate, dat fiind că învățarea automată a IA depinde de date. Uzul excesiv poate ridica și el probleme, cum ar fi: investiții în aplicații IA care se dovedesc inutile sau aplicarea IA în activități pentru care nu este adaptată, de exemplu, pentru a explica aspectele societale complexe [21, p.5].

Creșterea și bunăstarea Europei depind foarte mult de modul în care vom utiliza datele și tehnologiile conectate. IA ne poate schimba radical viața, în bine sau în rău. Se estimează că volumul de date produse în întreaga lume va crește de la 33 de zetabyți în 2018 la 175 de zetabyți în 2025 (un zetabyt reprezintă o mie de miliarde de gigabiți) [10, p. 8].

Rezultatele produse de IA depind de modul în care este concepută și de datele pe care le utilizează [4, p.6]. Atât conceperea, cât și datele pot fi distorsionate în mod intenționat sau neintenționat. De exemplu, ar fi posibil ca anumite aspecte importante ale unui chestiuni să nu fie programate în algoritm sau ar putea fi programate astfel încât să reflecte și să reproducă poziții structurale distorsionate. În plus, utilizarea cifrelor pentru a reprezenta realitatea socială complexă ar putea da impresia că IA este concretă și exactă, când de fapt nu este („mathwashing” - falsa neutralitate numerică). Dacă nu este utilizată corespunzător, IA ar putea conduce la decizii influențate de date precum etnia, sexul sau vârsta în procese precum angajarea sau concedierea, acordarea de împrumuturi sau chiar în cadrul procedurilor penale. IA ar putea avea un impact grav asupra dreptului la viață privată și la protecția datelor. Spre exemplu, ar putea fi utilizată în echipamente de recunoaștere facială sau pentru urmărirea

online și crearea de profiluri a persoanelor fizice. În plus, IA permite fuzionarea unor informații furnizate de o persoană și obținerea de noi date, ceea ce poate duce la rezultate neașteptate pentru respectiva persoană [4, p.8].

Dacă am trecut în revistă principalele provocări la care trebuie să răspundă guvernanta IA, în continuare ne vom îndrepta atenția spre beneficiile legate de viitoarele aplicații ale IA. În ceea ce privește cetățenii [20, p.54], aceștia ar putea beneficia de: servicii de asistență medicală mai bune, autovehicule și alte sisteme de transport mai sigure, produse și servicii adaptate, mai ieftine și mai durabile. IA poate facilita totodată accesul la informații, educație și formare - aspect cu atât mai important în contextul pandemiei de Covid-19, când învățământul la distanță a devenit o necesitate. IA poate îmbunătăți și siguranța la locul de muncă, deoarece roboții pot realiza activitățile periculoase din anumite domenii, și poate duce la apariția unor noi profesii, pe măsură ce industriile bazate pe IA se dezvoltă și sunt în continuă schimbare.

În cazul companiilor [20, p. 57], IA poate facilita dezvoltarea unei noi generații de produse și servicii, chiar în sectoare în care companiile europene dețin deja poziții solide: economia verde și circulară, echipamentele, agricultura, asistența medicală, moda și turismul. Alte beneficii pot fi: optimizarea vânzărilor, îmbunătățirea întreținerii echipamentelor, creșterea volumului și a calității producției, îmbunătățirea serviciilor pentru clienți și economisirea energiei. Creșterea estimată a productivității muncii corelată cu IA, până în 2035 este de 11-37%.

IA utilizată în serviciile publice [20, p. 60] poate reduce costurile și oferi noi posibilități în domenii precum: transportul public, educația, gestionarea energiei și a deșeurilor, și poate îmbunătăți durabilitatea produselor. Astfel, IA ar putea contribui la realizarea obiectivelor prevăzute în Pactul verde european, estimându-se o reducere de 1,5-4% procente a emisiilor globale cu efect de sera până în 2030, bineînțeles cu ajutorul IA.

Există, de asemenea, câteva oportunități și provocări pe termen mai lung care depind de evoluțiile viitoare care s-ar putea să nu se întâmple niciodată, dar totuși, guvernele pot vedea acest fapt ca pe o oportunitate de a se pregăti pentru tendințe mai moderate și de a reflecta asupra a ceea ce își dorește de la tehnologie.

Concluzii

La nivel global, există încă o înțelegere limitată cu privire la modul de valorificare a puterii [5, p.16] AI și a modului de asigurare a durabilității, echității, controlului asimetriei informațiilor și riscului de eșec în aceste medii. Literatura și practica în domeniu arată, de fapt, că, chiar și atunci când sunt introduse cele mai noi tehnologii, barierele critice întâlnite în experiența de guvernare electronică sunt încă prezente și o mare parte din cercetările despre IA se concentrează adesea exclusiv pe tehnologie, nereușind să ia în considerare complexitatea implementării în cadrul administrației publice. O luare în considerare insuficientă a interacțiunilor complexe dintre oameni, instituții,

politică și tehnologiile AI poate duce la declarații prea ambițioase ale potențialului AI [15] care nu sunt reflectate în realitate.

Prin urmare, apare în mod natural o dilemă între asigurarea confidențialității cetățenilor și maximizarea eficienței furnizării serviciilor [18, p.45]. Ca regulă generală, trebuie avut în vedere faptul că cetățenii tind să accepte mai mult necesitatea partajării datelor dacă există un beneficiu public clar. Cu toate acestea, există dovezi ample că utilizatorilor le este dificil să-și transforme preferințele de confidențialitate în decizii semnificative, sacrificând confidențialitatea pe termen lung pentru câștiguri imediate.

În plus, percepția cetățenilor [19, p.23] față de partajarea datelor este doar una dintre problemele de luat în considerare atunci când se utilizează IA în sectorul public. Bazarea pe metode automate urmează un model prea familiar: părțile interesate consideră inițial că ajutoarele pentru luarea deciziilor sunt demne de încredere, apoi, după ce au observat că apar erori, nu au încredere chiar și în cele mai fiabile aplicații. Pe scurt, o adoptare prea devreme a aplicațiilor defecte pune în pericol încrederea în sistem.

Unul dintre rapoartele fundamentale [4, p.57] care a inițiat dezbaterile politice în jurul acestor probleme, a cerut ca așa-numitele evaluări de impact algoritmice (AIA) să devină parte a procedurii de achiziții publice a sectorului public. Unele dintre beneficiile potențiale ale implementării AIA ar include: o mai bună comunicare cu publicul larg; creșterea expertizei interne a agențiilor publice; niveluri mai ridicate de responsabilitate a sistemelor automate de luare a deciziilor și o modalitate semnificativă pentru public de a le pune la îndoială.

Interesul pentru utilizarea IA în cadrul guvernelor europene pentru a sprijini re proiectarea proceselor interne și a mecanismelor de elaborare a politicilor, precum și pentru a îmbunătăți furnizarea de servicii publice și implicarea cu cetățenii este în creștere. Guvernele din statele membre ale UE și din statele asociate explorează potențialul utilizării inteligenței artificiale pentru a ajuta la reorganizarea managementului intern al administrației publice la toate nivelurile. Într-adevăr, atunci când este utilizată într-un mod responsabil, combinația de noi surse de date mari cu algoritmi de învățare automată avansați poate îmbunătăți radical metodele de operare ale sectorului public [15, p.44], deschizând astfel calea către modele proactive de furnizare a serviciilor publice și ușurând organizațiile care au resurse limitate. din sarcini banale și repetitive.

Bibliografie:

1. A definition of AI: Main capabilities and scientific disciplines, articol disponibil pe : https://ec.europa.eu/futurium/en/system/files/ged/ai_hleg_definition_of_ai_18_december_1.pdf, 2018, 7 p.

2. AI Excellence: Build strategic leadership in high-impact sectors, articol disponibil pe <https://digital-strategy.ec.europa.eu/en/policies/build-leadership-ai>, 2021, 66 p.
3. AI Now Institute and Open Government Partnership. Algorithmic Accountability for the Public Sector, Ada Lovelace Institute, <https://www.opengovpartnership.org/documents/algorithmic-accountability-public-sector/>, 2021, 19 p.
4. Algorithmic Accountability for the Public Sector, <https://www.opengovpartnership.org/documents/algorithmic-accountability-public-sector/>, 2021, 70p.
5. Artificial Intelligence for Europe, SWD(2018) 137 final, document disponibil pe <https://www.europeansources.info/record/communication-artificial-intelligence-for-europe/>, 2018, 20 p.
6. Artificial intelligence: How does it work, why does it matter, and what can we do about it? [https://www.europarl.europa.eu/stoa/en/document/EPRS_STU\(2020\)641547](https://www.europarl.europa.eu/stoa/en/document/EPRS_STU(2020)641547), 2020, 65 p.
7. Cartea albă privind inteligența artificială https://webcache.googleusercontent.com/search?q=cache:h7hB_JiA8h8J:https://webapi2016.cor.europa.eu/v1/documents/COR-2020-02014-00-01-AC-TRA-RO.docx/content&cd=3&hl=ro&ct=clnk&gl=ro&client=safari, 2020, 16 p.
8. Comisia Europeană https://commission.europa.eu/index_ro
9. Communications Networks, Content and Technology, https://commission.europa.eu/about-european-commission/departments-and-executive-agencies/communications-networks-content-and-technology_en
10. Coordinated Plan on Artificial Intelligence, COM(2018)795, <https://eur-lex.europa.eu/legalcontent/EN/TXT/?uri=CELEX%3A52018DC0795&qid=1679300879340>, 2018,
11. EU Science Hub, https://joint-research-centre.ec.europa.eu/index_en
12. Excelență și încredere în inteligența artificială, https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/excellence-and-trust-artificial-intelligence_ro, 66 p.
13. Getting the future right – Artificial intelligence and fundamental rights, Raport FRA <https://fra.europa.eu/en/publication/2020/artificial-intelligence-and-fundamental-rights>
14. Human Rights in the digital sphere, conferință, 18 Octombrie 2022, <https://www.coe.int/en/web/freedom-expression/-/tackling-human-rights-in-the-digital-sphere-international-symposium>, conferinta online, 2022

15. Human rights in the robot age: Challenges arising from the use of robotics, artificial intelligence, and virtual and augmented reality, Report by the Rathenau Institut commissioned and funded by the Parliamentary Assembly of the Council of Europe, adopted by PACE, 2017, 58p.
16. JRC, https://commission.europa.eu/about-european-commission/departments-and-executive-agencies/joint-research-centre_ro#conducere-si-organizare
17. Mecanismul de redresare și reziliență, https://commission.europa.eu/business-economy-euro/economic-recovery/recovery-and-resilience-facility_ro
18. Mihalis Kritikos, Artificial Intelligence ante portas: Legal & ethical reflections, EPRS | European Parliamentary Research Service , Scientific Foresight Unit (STOA) PE 634.427 –2020, 52 p.
19. Misuraca, G., and van Noordt, C., Overview of the use and impact of AI in public services in the EU, EUR 30255 EN, Publications Office of the European Union, Luxembourg, 2020, ISBN 978-92-76-19540-5, doi:10.2760/039619, JRC120399 https://ai-watch.ec.europa.eu/index_en
20. Opportunities of Artificial Intelligence, [https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/IPOL_STU\(2020\)652713](https://www.europarl.europa.eu/thinktank/en/document/IPOL_STU(2020)652713), 2020, 97 p.
21. Orientări în materie de etică pentru o inteligență artificială fiabilă , https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2014_2019/plmrep/COMMITTEES/JURI/DV/2019/11-06/Ethics-guidelines-AI_RO.pdf
22. Parlamentul European <https://www.europarl.europa.eu/>
23. Shaping Europe’s digital future, https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/priorities-2019-2024/europe-fit-digital-age/shaping-europes-digital-future_ro, 2020

PROVOCĂRI SOCIALE GLOBALE ASUPRA MIȘCĂRII SINDICALE: ÎNȚELEGEREA IDENTITĂȚII, IDEOLOGIEI ȘI SCOPULUI

Irina NICOLAESCU

Universitatea de Stat din Moldova

irina.nicolaeescu@usm.md

ORCHID: 0000-0002-0802-5646

CZU: 331.105.44:327:323.1

Abstract: *The 21st century has seen a dramatic increase in social inequality and economic insecurity across the globe. Global social challenges have a significant impact on the trade union movement, affecting the understanding of its identity, ideology and purpose. The world of work is going through a period of transformation and unions are responding to the needs and aspirations of workers with innovation and insight. Discussions of the fundamental purpose of unions have been the subject of considerable academic research. This historical and theoretical debate has continuing relevance and importance for the study of trade unionism today. Globalization and economic liberalization have led to increased competition between countries and between workers. Rapid technological change has led to the automation of many jobs and increased requirements for skills and qualifications. And unions must adapt to these changes and find ways to protect and represent workers in this new reality.*

Cuvinte cheie: *provocări globale, mișcare sindicală, globalizare, identitate.*

Introducere

Secolul al XXI-lea a cunoscut o creștere dramatică a inegalității sociale și a insecurității economice pe tot globul. Provocările sociale globale au un impact semnificativ asupra mișcării sindicale, afectând înțelegerea identității, ideologiei și scopului acesteia. Lumea muncii trece printr-o perioadă de transformare, iar sindicatele răspund nevoilor și aspirațiilor lucrătorilor cu inovație și perspectivă. Globalizarea și liberalizarea economică au dus la o creștere a concurenței între țări și între lucrători. Schimbările tehnologice rapide au dus la automatizarea multor locuri de muncă și la creșterea cerințelor de competențe și calificări. Iar sindicatele trebuie să se adapteze la aceste schimbări și să găsească modalități de a proteja și de a reprezenta lucrătorii în această nouă realitate. Schimbările demografice, cum ar fi îmbătrânirea populației și migrația internațională, au adus noi provocări pentru sindicate. Îmbătrânirea populației înseamnă că sindicatele trebuie să se concentreze mai mult pe problemele lucrătorilor în vârstă și să găsească modalități de a-i proteja în fața discriminării și a pensionărilor anticipate. Migrația internațională aduce, de asemenea, provocări în ceea ce privește reprezentarea lucrătorilor migranți și protecția drepturilor lor în țările gazdă.

Pe lângă aceste aspecte, sindicatele se implică și în lupta pentru drepturile lucrătorilor în societate. Ele susțin măsuri legislative pentru protecția lucrătorilor, cum ar fi legi privind salariul minim, orele de muncă și siguranța la locul de muncă. Sindicatele se implică și în politica publică, promovând politici care să sprijine lucrătorii și să reducă inegalitățile sociale. Sindicatele au un rol important în promovarea solidarității între lucrători și în construirea unei voci puternice pentru drepturile acestora. Ele organizează proteste, greve și alte acțiuni de protest pentru a atrage atenția asupra problemelor lucrătorilor și pentru a obține schimbări pozitive.

Conținut

Discuțiile referitoare la scopul fundamental al sindicatelor au fost obiectul unor cercetări academice considerabile. Această dezbateră istorică și teoretică are o relevanță și o importanță continuă pentru studiul sindicalismului de astăzi. Înțelegerea sindicalismului a dus la folosirea numeroaselor concepte de către academicieni pentru a descrie ceea ce autorii ar numi esența sindicalismului. Termenii folosiți pentru a descrie tipuri de sindicalism au inclus caracter, funcție, identitate, ideologie și scop. Prin urmare, problemele de definiție nu sunt noi în relațiile industriale. Problema este de a înzestra cu înțelesuri exacte cuvintele care sunt utilizate în mod obișnuit cu puțină sau deloc încercare de definiție.[4, p. 844]

Ideologic, sindicatele se bazează pe principiile solidarității și luptei de clasă. Solidaritatea este convingerea că toți sunt împreună – că luptele sunt conectate și că trebuie să se sprijine unii pe alții pentru a câștiga. Lupta de clasă este recunoașterea faptului că există un conflict de interese fundamental între muncitori și angajatori și că acest lucru poate fi rezolvat doar prin acțiune colectivă.

Ne cătând la variate relatări ale scopului sindical din literatura de specialitate, nu poate fi contestat faptul că sindicatele sunt în primul rând organizații care există pentru reprezentarea intereselor membrilor, atât individuale, cât și colective. Trebuie remarcat aici că întrebările despre ceea ce fac sindicatele în mod obișnuit și problemele importante asociate cu structurile interne, guvernarea și strategiile, nu sunt ignorate – mai degrabă, în urma lucrărilor ambelor, importanța lor este recunoscută, dar aceste concepte sunt informate de o noțiune mai complexă de scop. În urma unei revizuirii amănunțite a literaturii, este clar că problemele de caracter, scop, identitate și ideologie domină lucrările existente, dar se argumentează că utilizarea acestor termeni este problematică. [4, 845]

Cercetătorul R. Hyman prezintă cea mai sistematică și subtilă relatare a identității sindicale – subtilă pentru că, analitic, recunoaște tensiunile din cadrul sindicatelor între diferite obiective și, empiric, se bazează pe o înțelegere detaliată a istoriei și practicilor sindicatelor. EL se referă la *scop și identitate* sau *identitate, ideologie și strategie*, acestea reprezentând o polarizare triplă a identităților

sindicale. Ideea fundamentală este că sindicatele se confruntă pe trei direcții, deci o polarizare triplă: spre piață; ca agenții de clasă; și în raport cu societățile în care sunt încorporate. În realitate, sindicatele sunt influențate de fiecare dintre aceste direcții concurente și astfel de tensiuni au un impact asupra esenței unui sindicat. [4, p. 846]

Daca este să ne referim la definirea provocărilor sociale globale trebuie de menționat că acestea se desfășoară în condițiile globalizării, un proces deosebit de dinamic al creșterii interdependențelor dintre statele naționale, ca urmare a extinderii și adâncirii legăturilor transnaționale în tot mai largi și mai variate sfere ale vieții economice, politice, sociale și culturale și având drept implicație faptul că problemele devin tot mai globale decât naționale, cerând, la rândul lor, o soluționare mai curând globală, decât națională. [2, p. 37]

Una dintre provocările majore cu care se confruntă mișcarea sindicală în prezent este schimbarea identității și a rolului său în societate. În trecut, sindicatele erau asociate în principal cu lucrătorii din industrie și cu lupta pentru drepturile acestora. [8] Cu toate acestea, în ultimele decenii, economia globală s-a schimbat semnificativ, iar locurile de muncă din industrie au fost înlocuite în mare măsură de locuri de muncă în sectorul serviciilor și în economia digitală. Acest lucru a dus la o scădere a numărului de membri ai sindicatelor și la o pierdere a influenței acestora.

O altă provocare este globalizarea și schimbările economice. Globalizarea a dus la o creștere a concurenței și a mobilității forței de muncă, ceea ce a slăbit puterea sindicatelor în fața angajatorilor. În plus, schimbările economice, cum ar fi automatizarea și externalizarea, au dus la pierderea locurilor de muncă și la schimbări în structura pieței muncii, ceea ce a afectat capacitatea sindicatelor de a reprezenta lucrătorii.

În ultimul timp, comerțul mondial s-a extins semnificativ, dar acest fapt nu a contribuit la creșterea globală și la crearea de locuri de muncă. Cu toate acestea, creșterea puternică a economiei globale nu a condus până acum la o îmbunătățire corespunzătoare a condițiilor de muncă și a standardelor de viață pentru mulți. Sărăcia absolută a scăzut, datorită dinamismului economic din ultimii ani, a eforturilor companiilor private, a lucrătorilor migranți și a remitențelor acestora și a comunității internaționale de dezvoltare. Cu toate acestea, în multe cazuri, condițiile de pe piața muncii și calitatea creșterii ocupării forței de muncă nu s-au îmbunătățit în aceeași măsură. În multe economii în curs de dezvoltare, crearea de locuri de muncă a avut loc în principal în economia informală, unde aproximativ 60% dintre lucrători găsesc oportunități de venit. [1, p. 20] Cu toate acestea, economia informală se caracterizează prin mai puțină siguranță a locului de muncă, venituri mai mici, absența accesului la o serie de beneficii sociale și mai puține posibilități de participare la programe formale de educație și formare – pe scurt, absența ingredientelor cheie ale oportunităților de muncă decentă.

Putem menționa și o astfel de provocare socială globală precum fragmentarea și diversitatea forței de muncă. Forța de muncă devine din ce în ce mai fragmentată și diversă, cu lucrători din diferite sectoare, industrii și țări. Această diversitate poate face dificilă organizarea și reprezentarea tuturor lucrătorilor de către sindicate, deoarece interesele și nevoile acestora pot fi diferite.

Conform ultimelor date din Raportul OIM 2022 sindicatele se numără printre cele mai mari organizații reprezentative din lume, cu peste 251 de milioane de membri. Mai mult, calitatea de membru a devenit mai diversă în ultimii ani. [10, p. 6] O evoluție pozitivă este creșterea gradului de sindicalizare a lucrătorilor independenți, reflectând natura în schimbare a muncii și faptul că sindicatele sunt din ce în ce mai capabile să atragă membri în afara funcțiilor lor tradiționale. Sindicatele și-au modificat chiar statutul legal pentru a admite lucrători independenți și pentru a oferi lucrătorilor din economia informală posibilitatea de a se organiza.

Într-adevăr, în unele țări au fost înființate sindicate sau secții specifice ale sindicatelor în acest scop. Datorită sindicalizării persoanelor care desfășoară activități independente, apartenența la sindicat a crescut cu 3,6% în ultimii zece ani. Un avertisment important este însă faptul că sindicalizarea nu a ținut pasul cu creșterea ocupării forței de muncă și, la nivel global, densitatea sindicală este mai mică decât era acum 10 ani. Mai mult, rata de sindicalizare în rândul persoanelor cu locuri de muncă precare, cum ar fi lucrătorii temporari, cei care desfășoară activități independente sau lucrătorii din economiile informale și de platformă, rămâne mai scăzută decât în rândul lucrătorilor cu locuri de muncă standard tradiționale. [5]

De asemenea, se poate de menționat că ratele de sindicalizare sunt mai mari în rândul femeilor decât în rândul bărbaților. Cu toate acestea, trebuie făcut mai mult pentru a crește participarea femeilor la conducerea sindicatelor. În plus, ratele de sindicalizare sunt mai mari în sectorul public decât în sectorul privat. Dar sunt evidențiate și unele diferențe geografice. Ratele de sindicalizare variază considerabil de la o țară la alta: dacă sunt calculate pentru întreaga forță de muncă angajată, inclusiv lucrătorii independenți, variază de la 3,9% în Africa Centrală la 31,4% în Europa de Nord sau de la mai puțin de 1% în Burundi la 79% în Islanda. [5]

Munca precară și creșterea inegalității este o altă provocare semnificativă. Creșterea muncii precare, a contractelor de muncă temporare și a formelor alternative de angajare a dus la o slăbire a puterii de negociere a sindicatelor. În plus, inegalitatea economică în creștere a dus la o polarizare a forței de muncă și la dificultăți în reprezentarea intereselor tuturor lucrătorilor. Angajarea profitabilă a devenit și continuă să fie o activitate de bază în societățile noastre. Munca este un ingredient cheie al recunoașterii sociale, al stimei de sine, al identității personale și al participării în societate. Este esențial pentru identitatea individuală, leagă indivizii între ei și ajută la localizarea oamenilor în sistemul de

structuri sociale. Pe perioade lungi în trecut, munca a însemnat un loc de muncă stabil, cu normă întreagă, reprezentând un progres substanțial față de o vârstă mai fragedă, când munca era tratată puțin diferit față de produse. Munca era, în mare măsură, legată de modelul standard de angajare conform căruia un lucrător avea un singur angajator, lucra un an întreg și cu normă întreagă fără o dată de încheiere prestabilită, mai ales la sediul angajatorului și avea dreptul la beneficii fie direct furnizate de angajator sau prin sistemul de asigurări sociale. Munca precară se referă la forme de muncă caracterizate prin contracte de muncă atipice, beneficii sociale limitate sau inexistente și drepturi statutare, grade ridicate de nesiguranță a locului de muncă, vechime în muncă scăzută, salarii mici și riscuri ridicate de accidentare și îmbolnăvire profesională. Din punctul de vedere al lucrătorilor, munca precară este legată de angajarea incertă, impredictibilă și riscantă. [3, p. 5]

În Declarația de la Philadelphia a OIM, este scris că *munca nu este o marfă*. O gamă largă de analize economice se bazează pe ipoteza greșită că piețele muncii sunt la fel ca orice altă piață și că lucrătorii sunt într-adevăr mărfuri. În timp ce piețele muncii funcționează prin interacțiunea dintre lucrători și angajatori, ele sunt fundamental diferite de alte piețe din mai multe motive și în special în ceea ce privește distribuția inegală a puterii de negociere între lucrătorii individuali și angajatori. Ca atare, piețele muncii nu sunt piețe perfect competitive. Creșterea muncii precare indică faptul că piețele muncii nu sunt omogene. Acest lucru este în contradicție cu raționamentul economic ortodox, care presupune existența unei piețe unificate și competitive a forței de muncă, formată din cumpărători și vânzători în concurență deschisă între ei. Indiferent de segmentarea pieței muncii, se susține adesea că creșterea numărului de locuri de muncă anormale și precare este cauzată în primul rând de angajatorii care încearcă să eludeze reglementările existente pe piața muncii, în special legislația privind protecția forței de muncă. În același mod, se susține că reglementările pieței muncii și instituțiile conexe ale pieței muncii denaturează piețele altfel eficiente, făcându-le rigide și provocând șomaj. [3, p. 10] Toate aceste aspecte fac ca piețele muncii să fie departe de a fi perfect competitive și necesită reglementări și politici specifice pentru a asigura o distribuție echitabilă a puterii și a veniturilor între angajatori și angajați.

O altă provocare sunt schimbările tehnologice și digitalizarea. Tehnologia și digitalizarea au adus schimbări semnificative în modul în care lucrăm și în modul în care sunt organizate locurile de muncă. Aceste schimbări pot afecta negativ sindicatele, deoarece pot duce la pierderea locurilor de muncă și la schimbări în relațiile de muncă tradiționale. De la începutul mileniului, sindicatele au suferit o restructurare și reorganizare semnificativă pentru a reprezenta și a servi unui număr de membri din ce în ce mai diverși. De o semnificație deosebită este accentul sporit al sindicatelor de a ajunge la lucrătorii cei mai vulnerabili și cei mai slab plătiți. Acestea includ lucrătorii informali, lucrătorii migranți și lucrătorii casnici, toți fiind guvernați de o varietate de

aranjamente de lucru, inclusiv contracte pe durată determinată și temporare. Mai recent, sindicatele au căutat să reprezinte lucrătorii platformei digitale. [5]

Sindicatele din întreaga lume se confruntă cu progresele tehnologice rapide care provoacă condițiile de muncă și securitatea locului de muncă. Automatizarea a început deja să înlocuiască locurile de muncă în multe sectoare, cum ar fi producția, transportul și logistica. Acest lucru ar putea exacerba inegalitatea existentă între lucrătorii care au acces la tehnologie și cei care nu au. Ca răspuns, sindicatele ar trebui să caute parteneriate strategice cu reprezentanții guvernului și personalitățile de top din industrie pentru a susține inițiative de dezvoltare a competențelor. Sindicatele ar trebui, de asemenea, să lucreze îndeaproape cu angajatorii și furnizorii de tehnologie în ceea ce privește standardele de utilizare etică și cele mai bune practici pentru implementarea automatizării. Procedând astfel, se pot asigura că toți lucrătorii beneficiază de aceste avansuri mai degrabă decât să sufere din cauza lor.

Economia platformelor digitale prezintă provocări, dar devine și un domeniu extrem de dinamic și inovator de intervenție sindicală. În Argentina, Asociația Personalului din Economie a Platformei Digitale organizează lucrătorii platformei digitale într-un nou sindicat afiliat la principalele federații sindicale argentinieni. În Indonezia, șoferii de motociclete și de taxi au colaborat cu sindicatele pentru a înființa un comitet de acțiune pentru transportul online, care sa angajat în dialog cu companiile și guvernul pentru a reglementa mai bine sectorul. În Danemarca, sindicatele au semnat un acord colectiv cu o platformă digitală de lucru, care acoperă aspecte precum tranziția de la statutul de liber profesionist la statutul de angajat, acoperirea asigurărilor și soluționarea disputelor. Între timp, în Kenya, o aplicație pentru telefonul mobil este folosită de lucrătorii din transportul din economia informală pentru a avea acces la asigurările de sănătate. [5]

Mișcarea sindicală globală se confruntă cu provocări fără precedent în era digitală. Pe măsură ce industriile evoluează, apar noi practici de muncă care au potențialul de a perturba modelele tradiționale de management al muncii, iar aceste transformări digitale pot amenința puterea și influența sindicatelor. Acest articol va explora unele dintre cele mai presante provocări sociale pentru mișcarea sindicală, susținând în același timp că, pentru ca sindicatele să rămână relevante, trebuie să-și recunoască și să-și îmbrățișeze identitatea, ideologia și scopul de a-și adapta și reafirma rolul de forță puternică pentru schimbare pozitivă.

Sindicatele nu pot continua să-și considere mandatele ca organizare și reprezentare a lucrătorilor în jurul unor probleme tradiționale, cum ar fi salariile sau orele de lucru. Tehnologia, schimbările climatice, dezvoltarea durabilă, problemele de gen, egalitatea de remunerare și violența și hărțuirea la locul de muncă – printre multe alte aspecte – sunt din ce în ce mai importante și trebuie incluse în dialogul social. Există într-adevăr câteva exemple bune de sindicate care integrează problemele legate de tehnologie în dialogul social, variind de la

dreptul la deconectare (ca în Franța), la protecția datelor și managementul algoritmic, la monitorizarea supravegherii tehnologice a lucrătorilor. În acest punct, aș dori să semnez un acord recent între guvernul spaniol și partenerii sociali cu privire la drepturile lucrătorilor față de managementul algoritmic. [5]

O altă provocare este faptul că în multe țări, sindicatele se confruntă cu atacuri politice și legale, care limitează drepturile lucrătorilor de a se organiza și de a negocia colectiv. Aceste atacuri pot slăbi puterea și influența sindicatelor și pot afecta capacitatea acestora de a-și atinge scopurile. Sindicatele se confruntă cu o transformare a pieței muncii care ia multe forme diferite. Progresul tehnologic, ecologizarea economiei, schimbările demografice și concurența globală din ce în ce mai intensă schimbă profund peisajul în care sindicatele caută să reprezinte interesele lucrătorilor. La aceste provocări putem adăuga preponderența de lungă durată a muncii informale. Crizele multiple, inclusiv COVID-19, au testat sever capacitatea și rezistența partenerilor sociali. Astăzi, restricțiile legale privind activitatea sindicală și încălcările drepturilor sindicale, cum ar fi dreptul de organizare și negociere colectivă pentru toți lucrătorii, sunt larg răspândite. Deloc surprinzător, numărul de membri ai sindicatelor este cel mai scăzut acolo unde drepturile sindicale sunt restricționate. [5]

În iulie 2022, Confederația Internațională a Sindicatelor (CSI) și-a lansat anual Indexul drepturilor globale. Acesta arată că în Europa, drepturile cel mai frecvent încălcate au fost dreptul la grevă și dreptul la negociere colectivă. Prin ratificarea convențiilor OIM, guvernele Europei Centrale și de Est și-au asumat obligații de a pune în aplicare drepturile lucrătorilor. În realitate, mulți lucrători se confruntă cu obstacole în accesul la drepturile lor. [7]

Pentru Republică Moldova una din cele mai semnificative provocări sociale globale care are impact direct asupra mișcării sindicale este migrația forței de muncă. Astfel, tranziția, care a avut influențe ireversibile asupra economiei țării și implicit asupra omului, a provocat șomajul și sărăcia în masă, exodul nemaipomenit al populației apte de muncă peste hotarele țării în căutarea surselor de existență, alte fenomene până în 1989 necunoscute și nespecifice societății moldovenești. Problema exodului masiv al populației Republicii Moldova, peste hotare în scopul de a găsi un loc de muncă bine plătit este foarte actuală. În străinătate la muncă pleacă reprezentanți ai tuturor categoriilor sociale. Această migrație are un impact semnificativ asupra economiei și societății moldovenești, dar și asupra mișcării sindicale. [6, p. 42]

Una dintre principalele provocări este reprezentată de faptul că mulți muncitori moldoveni care lucrează în străinătate se confruntă cu condiții de muncă precare și exploatare. Aceștia sunt adesea expuși la salarii mici, ore de muncă prelungite, lipsa de protecție socială și discriminare. Aceste condiții de muncă precare fac ca acești muncitori să fie vulnerabili și să nu aibă posibilitatea de a se organiza în sindicate și de a-și apăra drepturile. [11, p. 20] De asemenea, migrația forței de muncă are un impact negativ asupra pieței muncii din Republica Moldova. Plecarea unui număr mare de muncitori calificați și

necalificați în străinătate duce la o scădere a forței de muncă disponibile în țară. Aceasta poate duce la o lipsă de muncitori în anumite sectoare, precum sănătatea, educația și construcțiile, și la o creștere a șomajului în țară.

Aceste provocări sociale globale au un impact direct asupra mișcării sindicale din Republica Moldova. Sindicatele se confruntă cu dificultăți în a organiza și reprezenta muncitorii moldoveni care lucrează în străinătate, din cauza distanței geografice și a lipsei de informații despre drepturile lor. De asemenea, sindicatele se confruntă cu dificultăți în a negocia și apăra drepturile muncitorilor moldoveni în străinătate, deoarece aceștia sunt supuși legislației și sistemelor de protecție socială ale țărilor în care lucrează.[9] Pentru a face față acestor provocări, mișcarea sindicală din Republica Moldova trebuie să se adapteze și să găsească soluții inovatoare. Aceasta poate include colaborarea cu sindicatele din țările în care lucrează muncitorii moldoveni, pentru a le sprijini în organizarea și reprezentarea acestora. De asemenea, sindicatele pot dezvolta programe de informare și consiliere pentru muncitorii moldoveni care lucrează în străinătate, pentru a-i ajuta să-și cunoască drepturile și să-și apere interesele.

Concluzie

Mișcarea sindicală se confruntă cu numeroase provocări sociale globale în prezent. Acestea includ schimbarea identității și a rolului său în societate, adaptarea la ideologia și scopul mișcării într-un mediu politic și economic ostil, precum și gestionarea impactului globalizării și al schimbărilor economice și tehnologice. Pentru a face față acestor provocări, mișcarea sindicală trebuie să se adapteze și să se reinventeze. Aceasta poate include adoptarea unor strategii noi de organizare și mobilizare, dezvoltarea de alianțe cu alte grupuri și mișcări sociale și adaptarea la schimbările tehnologice și economice. În plus, sindicatele trebuie să-și redefinească identitatea, ideologia și scopul pentru a răspunde nevoilor și aspirațiilor lucrătorilor din secolul XXI.

Dacă în trecut, sindicatele erau asociate cu ideologia socialistă și cu lupta pentru justiție socială și egalitate. Cu toate acestea, în prezent, sindicatele trebuie să se adapteze la o lume în care ideologia neoliberală domină și în care interesele economice sunt prioritare. Aceasta înseamnă că sindicatele trebuie să găsească noi modalități de a-și promova interesele și de a-și atinge obiectivele într-un mediu politic și economic ostil. Globalizarea a dus la o creștere a concurenței între lucrători din diferite țări și la o scădere a puterii de negociere a sindicatelor. În același timp, schimbările tehnologice au dus la automatizarea multor locuri de muncă și la creșterea numărului de locuri de muncă temporare sau precare. Aceste schimbări au avut un impact semnificativ asupra mișcării sindicale, care trebuie să găsească modalități de a se adapta și de a-și proteja membrii într-un mediu de muncă în continuă schimbare. Pentru a rămâne relevante și eficiente, sindicatele trebuie să găsească noi modalități de a-și promova interesele și de a-și proteja membrii într-un mediu de muncă în continuă schimbare.

Bibliografie:

1. Bacchetta M., Ernst E., Bustamante J. P. Globalization and informal jobs in developing countries. Geneva: ILO and WTO, 2009. 190 p.
2. Bari I. Probleme globale contemporane. București: Editura Economică, 2003. 158 p.
3. Evans J., Gibb E. Moving from Precarious Employment to Decent Work . Geneva: ILO, 2009. 79 p.
4. Hodder A., Edwards P. The essence of trade unions: understanding identity, ideology and purpose. In: Work, employment and society, vol. 29(5), 2015. P. 843–854.
<https://journals.sagepub.com/doi/10.1177/0950017014568142>
5. How are trade unions adapting to changes in the world of work?
https://www.ilo.org/actrav/media-center/news/WCMS_883756/lang--en/index.htm
6. Iațco M. Influența migrației și inegalităților sociale asupra politicilor pieții muncii în Republica Moldova. În: MOLDOSCOPIE, nr.2 (LXXVII), 2017. P. 36-52.
7. ITUC Global Rights Index 2022 shows that many workers in Central and Eastern Europe have no access to rights.
https://www.ilo.org/global/docs/WCMS_851377/lang--en/index.htm
8. Labor Movement. <https://www.history.com/topics/19th-century/labor>
9. Sindicaliștii au trasat un șir de obiective pentru următoarea perioadă, în cadrul unui eveniment festiv consacrat Zilei Sindicalistului.
<http://sindicat.md/2023/06/08/sindicalistii-au-trasat-un-sir-de-obiective-pentru-urmatoarea-perioada-in-cadrul-unui-eveniment-festiv-consacrat-zilei-sindicalistului/>
10. Social Dialogue Report 2022. Geneva: ILO, 2022. 13 p.
https://www.ilo.org/wcmsp5/groups/public/@dgreports/@dcomm/@public/documents/publication/wcms_842808.pdf
11. Vremiș M., Vladicescu N. Migrația în scop de muncă: Profilul și provocările actuale ale lucrătorilor migranți moldoveni în principalele țări de destinație. Chișinău: Organizația Internațională pentru Migrație (OIM), 2020. 193 p.

STRENGTHS AND WEAKNESSES OF THE EU'S MILITARY CAPABILITIES IN TERMS OF THEIR RELEVANCE TO EUROPEAN SECURITY NEEDS

**Anastasia GORE,
Cristina EJOV**

Universitatea de Stat din Moldova
<https://orcid.org/0000-0003-3853-4262>

CZU: 327:061.1UE:355(4)

Abstract: *The European Union (EU) has been actively working to strengthen its military capabilities in recent years, with a focus on improving its relevance to European security needs. However, there are still notable strengths and weaknesses to these capabilities. One strength is the EU's ability to conduct a range of military operations, from peacekeeping and crisis management to combat missions. The EU has also made strides in improving its defense industry and developing common defense procurement policies. On the other hand, weaknesses include a lack of interoperability between member state militaries, limited defense budgets, and a heavy reliance on the United States for military support. Furthermore, the EU's military capabilities may not fully address emerging security threats such as cyber and hybrid warfare. Ultimately, a comprehensive and cohesive approach to European defense is necessary to address these strengths and weaknesses and ensure the EU is able to meet its security needs in an evolving global landscape.*

Rezumat: *Scopul acestui studiu este de a analiza punctele forte și punctele slabe ale capacităților militare ale UE, în ceea ce privește relevanța lor pentru nevoile de securitate europene. În timp ce UE a făcut progrese semnificative în consolidarea capacităților sale militare, există încă provocări și deficiențe care trebuie abordate pentru a face față amenințărilor de securitate din regiune și din afara acesteia. Printre punctele forte se numără, de exemplu, capacitatea de a opera într-un spectru larg de scenarii de securitate, iar printre punctele slabe se numără dependența de statele membre pentru resursele militare și lipsa unei strategii coerente și comune de apărare. Înțelegerea acestor aspecte poate contribui la dezvoltarea unei abordări mai eficiente și mai integrate a securității europene.*

Key words: *European security, military resources, defense technology, European Union, NATO.*

Introduction. Security within Europe is closely connected to events occurring outside the EU's borders. In today's fast-changing world, security challenges have become more complicated, varied, and unpredictable. No individual EU Member State can tackle these threats on their own. The security interests of all Member States are intertwined and cannot be separated. The EU

has prioritized security in its Global Strategy and has been striving to create conditions for greater cooperation among Member States in defense matters.

One of the points underlined in the article is related to the military capabilities of the Union that are contributed by several bodies, including the European External Action Service (EEAS), the European Defense Agency (EDA), and the European Union Military Staff (EUMS).

Another topic that is an integral part of the research is investments that have been made in military technology, including unmanned aerial vehicles (UAVs), surveillance and reconnaissance equipment, and cyber capabilities. These investments have enhanced the EU's military capabilities and allowed it to respond more effectively to emerging security threats.

Despite these strengths, the EU's military capabilities also face several challenges. These include insufficient defense spending by some member states, lack of interoperability among member state militaries, and limited military mobility across borders. These challenges limit the EU's ability to respond quickly and effectively to security threats.

The methodology for this study involves conducting a comprehensive analysis of the strengths and weaknesses of EU's military capabilities in relation to the current and emerging security needs of Europe. The research is based on the analysis of available data from official sources and relevant reports from reputable organizations, as well as consultations with experts and practitioners in the field of security and defense. The objectives will be achieved through a combination of qualitative and quantitative research methods, including surveys, interviews, and document analysis.

Background information on the EU's security policies and military resources. The EU's security policies and initiatives aim to ensure the safety and protection of its citizens, as well as promoting stability and security in its neighboring regions. The main security policies are guided by the European Security Strategy, which was first adopted in 2003 and revised in 2016²⁶, and by the European Security Union Strategy for 2020-2025²⁷.

The EU's security policies cover a wide range of areas, including counterterrorism, cybersecurity, border security, crisis management, and defense. The EU has established various agencies and institutions to implement these policies, such as Europol, Eurojust, Frontex, and the European Defense Agency.

In recent years, the EU has also been actively engaged in security initiatives in its neighboring regions, such as the Balkans, the Middle East, and North Africa. These initiatives aim to promote stability and security in these regions, as well as address issues such as terrorism, organized crime, and migration.

---

²⁶ A Global Strategy for the European Union's Foreign and Security Policy. https://www.eeas.europa.eu/eeas/global-strategy-european-unions-foreign-and-security-policy_en (visited on 15.03.2023)

²⁷ European Security Union Strategy 2020-2025 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1596452256370&uri=CELEX%3A52020DC0605> (visited on 10.03.2023)

The EU has also been increasing its cooperation with NATO in the field of security and defense. The EU-NATO cooperation aims to enhance the interoperability and effectiveness of their respective military capabilities, as well as to promote stability and security in the Euro-Atlantic area.

The EU's military resources consist of both personnel and equipment. In terms of personnel, the EU has several institutions and bodies that contribute to its military capabilities, including the European External Action Service (EEAS) and the European Defence Agency (EDA). The EEAS is responsible for conducting the EU's Common Foreign and Security Policy, while the EDA supports the development of defence capabilities among EU member states.

In terms of equipment, the EU has a few assets at its disposal, including air, land, and sea-based capabilities. The European Union Military Staff (EUMS) is responsible for overseeing the development and deployment of these assets, which include several air assets such as transport and fighter aircraft, as well as land-based assets such as armored vehicles and artillery.

The EU also has access to naval assets, including warships and submarines, which are used for a range of missions such as maritime security and counter-piracy operations. Additionally, the EU has established a number of multinational battlegroups, which are designed to provide rapid response capabilities in crisis situations.

The European Defence Technological and Industrial Base (EDTIB) refers to the collective capabilities of the European Union's (EU) defense industry. It encompasses all the activities, companies, and institutions involved in the production, research, and development of defense-related products and technologies, including defense equipment, armaments, and services.²⁸

Furthermore, the EDTIB is seen as a critical component of the EU's security and defense capabilities, as it enables the EU to maintain strategic autonomy in defense matters and reduce reliance on foreign suppliers. It also contributes to the EU's broader economic and industrial policy objectives, creating jobs and generating growth in the defense sector.

The EU has taken several initiatives to support the development of the EDTIB, including the establishment of the European Defence Fund (EDF) and the creation of a Permanent Structured Cooperation (PESCO) framework. The EDF provides funding for joint defense projects, while PESCO enables EU member states to jointly develop and procure defense capabilities.

However, the EDTIB faces several challenges, including fragmentation, limited funding, and a lack of cooperation among EU member states. These challenges have hindered the EU's ability to develop and produce defense capabilities independently and compete with major defense industry players such as the United States and Russia.

---

²⁸ R. Bossong *The EU's Common Security and Defence Policy: Learning Communities in International Organizations*. Palgrave Macmillan, 2016, 240 p.

To address these challenges, the EU has called for greater cooperation and coordination among member states, increased investment in defense research and innovation, and the establishment of a more integrated and resilient defense industrial base.

Analysis of the EU's ability to conduct peacekeeping missions and crisis management operations. The EU has numerous mechanisms for conducting peacekeeping missions and crisis management operations. These include the Common Security and Defence Policy (CSDP)²⁹, which was established in 1999 and is the main framework for EU military missions. Under this mechanism several successful peacekeeping missions were conducted in the Balkans, Africa, and the Middle East.

One of the strengths of the EU's ability to conduct peacekeeping missions is the leverage of the resources of its member states. The EU has a large pool of trained military personnel, and many member states have specialized military units that are well-suited to peacekeeping operations.

Another strong point of the EU's peacekeeping process is its ability to operate in diverse environments. The EU has conducted missions in both urban and rural settings and has experience in both low and high-intensity conflict situations.

However, there are also weaknesses to the peacekeeping missions conducted by the EU. One of the challenges is coordinating the contributions of member states, which can have different priorities and capabilities. This can result in a lack of coherence and unity in terms of effort.

Additionally, the EU has limited capabilities for conducting large-scale operations, such as those required for intervention in major conflicts. This is due in part to the lack of political will among member states to commit significant resources to military operations.

The adoption of the Strategic Compass on 24 March 2022 by the European Council³⁰ is a major milestone in the development of collective European military action capability. This unprecedented event stems from a thorough and shared analysis of the nature of our strategic environment. Competition between powers, in all environments including the exo-atmospheric and cyber ones as well as in the information domain, possibly even reaching the confrontation stage, is indeed considered in this paper.

Over the last 12 months, the European Union has increased its assistance in security to partner countries worldwide. During this time, the EU and its member states have demonstrated greater ambition and credibility in their approach. The Strategic Compass, which guides the EU's actions on security and

---

²⁹ Treaty of Amsterdam amending the Treaty on European Union, the Treaties establishing the European Communities and certain related acts, OJ C 340, 10.11.1997, p. 1–144 EUR-Lex - 11997D/TXT - EN - EUR-Lex (europa.eu) (visited on 15.03.2023)

³⁰ Council of the EU, A Strategic Compass for Security and Defence for a European Union that protects its citizens, values and interests and contributes to international peace and security. 21.03.2022 A Strategic Compass for a stronger EU security and defence in the next decade - Consilium (europa.eu) (visited on 21.03.2023)

defense across four pillars - act, secure, invest, and partner - has been successfully implemented.

For the first time, the EU is providing lethal equipment to a partner country that is under attack. The European Peace Facility has contributed €3.6 billion in military supplies to Ukraine and established a Military Assistance Mission aimed at training 30,000 Ukrainian soldiers by the end of 2023. Data was presented by the annual report of the Strategic Compass implementation.

Simultaneously, the EU remains a reliable global security provider, increasing its assistance to the Gulf of Guinea, the Indo-Pacific, the Western Balkans, and the South Caucasus, among others. According to the annual report the EU launched two new missions in Niger and Armenia while utilizing the European Peace Facility to supply its partners with military equipment.³¹

The European Union is committed to intensifying its partnership with Moldova in the field of defense and security, considering the new strategic stage of EU-Moldova relations since the European Council granted Moldova candidate status for accession. A statement to this effect was made by the Deputy Secretary-General for Political Affairs, Director of Political Affairs at the European External Action Service, Enrique Mora, during the second EU-Moldova high-level dialogue on political and security issues, according to IPN news agency.³² A civilian security mission of the European Union will be sent to Moldova. The subject was discussed during the meeting of the Council of EU Foreign Ministers.

Overall, the EU's peacekeeping and crisis management capabilities are an important part of its security strategy, but there are limitations to its ability to conduct large-scale operations and to ensure unity of effort among member states.

Evaluation of the EU's defense spending and military innovation. The EU's defense spending has been increasing in recent years, with a goal to reach 2% of GDP by 2024. However, this goal has not yet been achieved by all member states. This increase in defense spending is seen as a positive step towards improving the EU's military capabilities and addressing security challenges.³³

In terms of military innovation, the EU has been investing in research and development of new technologies, such as drones and cyber defense systems. The European Defense Fund has been established to support the development and procurement of defense equipment and technology.

However, there are concerns about the efficiency and effectiveness of defense spending, as well as the coordination and coherence of defense policies

---

³¹ Strategic Compass: EU HR presents first annual report on its implementation. 20.03.2023 https://portal.ieu-monitoring.com/editorial/strategic-compass-eu-hr-presents-first-annual-report-on-its-implementation/403243?utm_source=ieu-portal (visited on 21.03.2023)

³² UE este angajată în intensificarea parteneriatului său cu Moldova în domeniul apărării și securității. 25.03.2023 https://www.ipn.md/ro/ue-este-angajata-in-intensificarea-parteneriatului-sau-cu-moldova-7965_1095986.html#ixzz7xBaGFuqV (visited on 26.03.2023)

³³ EUROSTAT: Government expenditure on defence. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Government_expenditure_on_defence#Expenditure_on_.27defence.27 (visited on 15.03.2023)

among member states. Some argue that greater cooperation and integration in defense procurement and development could lead to cost savings and improved capabilities.

European governments have announced significant increases in defense spending in 2022. However, for the first time in decades, European defense is not limited to achieving more with less. With the urgent need to fill capability gaps in their military arsenals, caused in part by arms exports to Ukraine, it makes sense to coordinate weapons purchases.

This presents an opportunity to modernize European militaries, ensure equipment interoperability, and build a stronger European defense industrial base. However, joint defense procurement is often slow and challenging. Governments tend to allocate their budgets to domestic defense firms or purchase off-the-shelf from third-country suppliers instead of coordinated procurement. Currently, only 18 percent of all defense investment by member states is conducted in cooperation with other EU countries, indicating that coordinated defense procurement is not yet happening.

The European Commission has proposed using financial incentives to encourage cooperation and good practices that will minimize delays and extra costs in joint defense procurement efforts among EU member states. To this end, the commission has proposed the European Defence Industry Reinforcement Through Common Procurement Act (EDIRPA), a short-term fund with a total budget of €500 million from the end of 2022 until 2024. The fund is designed to incentivize actions that address urgent and critical defense product needs and must be carried out by a consortium of at least three EU member states. However, €500 million is not enough money to have a significant impact.³⁴

The Commission has also launched a defense innovation scheme, announced in May 2022, which has been allocated a €2 billion package over five years, with most of its funds coming from the European Defence Fund. The fund, a €7.9 billion program to support EU defense R&D over the next seven years, had its budget nearly halved after member states cut it during the last round of EU budget negotiations.

These initiatives represent a policy shift for the EU, which is technically forbidden to directly procure or deliver defense equipment. The focus on using financial incentives to motivate member-state behavior is a departure from the EU's early years in defense policy, where it primarily used regulatory instruments to prevent defense market fragmentation. The commission's 2009 European Commission directive on defense procurement, for example, allowed it to launch infringement proceedings against countries that unduly prioritize their national defense firms. However, the regulatory "sticks" approach was not successful in

---

³⁴ EUROSTAT: Government expenditure on defence. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Government_expenditure_on_defence#Expenditure_on_.27defence.27 (visited on 15.03.2023)

changing the behavior of governments that valued their sovereign decision-making over defense matters.

During a meeting on March 20, 2023, EU ministers of foreign affairs and defense approved a proposal by the High Representative and Commissioner Breton that suggests three ways to quickly supply Ukraine with artillery ammunition, either by using existing stocks or by making a joint procurement.³⁵

Despite these new initiatives, the EU still has a long way to go in catching up with the underspending of the financial crisis. While the EU's new approach to defense policy may represent progress, the initiatives' limited funding and political attention make them feel like small steps in the context of ongoing conflicts in Europe.

Weaknesses of the EU's military capabilities.

Since its establishment in the late 1990s, the EU's defense policy has not met expectations. The EU has minimal military intervention capacity and is not a significant player in most conflicts in Europe's neighboring regions. Experts attribute the EU's limited role in European security to various factors, including the lack of a shared European perception of threats, insufficient financial resources, a shortage of innovative policy proposals, opposition from successive US administrations to EU ambitions, and member states' reluctance to relinquish control over defense to a supranational level. Consequently, NATO, with its intergovernmental decision-making structures, US security guarantees, and comprehensive approach to defense, has been the principal organizational framework for European defense.

When Russia first invaded Ukraine and annexed Crimea in 2014, European governments turned to NATO, and the EU's defense ambitions took a backseat. However, since then, disruptions caused by Donald Trump's presidency and the UK's Brexit vote have reinvigorated EU defense efforts. EU member states and Brussels have committed to demonstrating the union's continued relevance, including in defense matters, and have established a bureaucratic defense infrastructure that leverages the EU's regulatory and budgetary powers for defense industrial policy.³⁶

In 2022, as the war with Russia continues, this new bureaucracy is developing policy proposals on how to utilize the EU's defense industrial tools in the context of war. The most promising proposals focus on organizing Europe's rearmament efforts and building a stronger European defense industrial base, which can complement NATO's defense and deterrence efforts. However, these initiatives require financial resources and political support to have an impact.

---

³⁵ Note on Delivery and joint procurement of ammunition for Ukraine, as approved by the Council on 20 March 2023. <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7632-2023-INIT/en/pdf> (visited on 15.03.2023)

³⁶ Ukraine War Confirms Need to Define a Long-Term Strategy to Ensure The Defence Of Europe December 2022. <https://eda.europa.eu/webzine/issue23/interview/ukraine-war-confirms-need-define-long-term-strategy> (visited on 15.03.2023)

Without adequate resources and support, even the most promising proposals will fall short of their potential.

Discussion of the EU's lack of strategic autonomy in military affairs and limited cooperation among member states. The concept of strategic autonomy in military affairs refers to the ability of a country or region to make independent decisions about its military strategy and operations without relying on external powers. In recent years, there has been increasing discussion about the EU's lack of strategic autonomy in military affairs, particularly considering its dependence on the United States for defense and security.

One major factor contributing to the EU's lack of strategic autonomy is its reliance on American military capabilities, such as intelligence, logistics, and advanced weaponry. This dependence has become especially apparent in recent conflicts, such as the 2011 intervention in Libya, where the EU relied heavily on US military assets and intelligence to conduct the operation.

Another factor is the fragmentation of European defense industries, which makes it difficult to achieve economies of scale and develop advanced technologies. This has led to a situation where EU member states are often unable to provide the necessary funding and resources for large-scale defense projects, and instead rely on American or other external partners.

Additionally, the EU's reliance on NATO for defense has also been a factor in its lack of strategic autonomy. While NATO provides an important framework for collective defense, it also limits the ability of EU member states to act independently in military affairs.³⁷

One of the main reasons for this dependence is the fact that most EU member states are also NATO members. Article 5 of the NATO Treaty³⁸, which states that an attack on one member is an attack on all, provides a strong security guarantee for the EU member states. In contrast, the EU's defense and security policy is primarily based on the notion of cooperation and solidarity among its members, rather than a binding security guarantee.

Moreover, NATO has a much larger military capability and resources than the EU, which makes it a more reliable partner for collective defense. The EU's defense spending is also significantly lower than NATO's, which further reinforces its dependence on the alliance.

However, the EU has been working to increase its defense capabilities and cooperation among member states. The EU's Common Security and Defence Policy aims to develop a more autonomous and capable European defense, including the establishment of a European Defense Fund and the Permanent

---

³⁷ S.Besch EU Defense and the War in Ukraine. 21.12.2022 <https://carnegieendowment.org/2022/12/21/eu-defense-and-war-in-ukraine-pub-88680> (visited on 15.03.2023)

³⁸ The North Atlantic Treaty, 1949 https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_17120.htm (visited on 15.03.2023)

Structured Cooperation (PESCO) framework for defense cooperation among member states.

In recent years, there have been calls for the EU to develop its own defense capabilities and to move towards greater strategic autonomy in military affairs. This includes initiatives such as the European Defence Fund and the Permanent Structured Cooperation (PESCO), which aim to increase defense spending, improve military cooperation between member states, and develop cutting-edge defense technologies.

However, achieving strategic autonomy in military affairs will require significant investment and coordination among EU member states, as well as a shift in attitudes towards defense and security. It remains to be seen whether the EU can successfully develop its own military capabilities and achieve greater strategic autonomy in the years to come.

One of the major challenges for the EU's defense capabilities is the limited defense cooperation among member states. While there have been efforts to promote collaboration and integration in the field of defense, progress has been slow and uneven. This has resulted in fragmented defense capabilities and redundancies in procurement and research.

One obstacle to deeper defense cooperation is the reluctance of member states to share sovereignty in this area, as defense is seen as a core state responsibility. There are also different strategic cultures and interests among member states, which can complicate efforts to align defense policies and capabilities.

Moreover, there is a lack of common standards and interoperability between member states' military equipment, which can hinder joint military operations. The EU has attempted to address this issue through initiatives such as the European Defence Agency (EDA) and PESCO framework, which aims to promote cooperation in research, procurement, and training.

However, PESCO has faced criticism for its limited scope and lack of binding commitments, with some member states preferring to pursue bilateral or multilateral defense cooperation outside of the EU framework. The EU's defense industry also faces challenges in terms of competitiveness and innovation, as it is highly fragmented and lacks the scale and resources of its global competitors.

The issue facing EU defense policy is not a lack of potential or ideas, but rather a lack of leadership. In the past, progress on defense in Europe was dependent on agreement between France and the UK. However, with the UK no longer part of the EU, attention has shifted to France and Germany. Unfortunately, Paris and Berlin have different visions for Europe's rearmament. France believes that Germany lacks ambition to create an EU defense industrial base, while Germany disapproves of France's "buy European" policy and insists on filling arsenals quickly, even if it means relying on U.S. suppliers.

In addition to their disagreements, Paris and Berlin have lost credibility with the rest of Europe due to their actions during the war in Ukraine. French

President Emmanuel Macron's attempts to position himself as a mediator with Russian President Vladimir Putin have earned him a reputation for being too lenient with Russia, while German Chancellor Olaf Scholz's reluctance to abandon the Nord Stream 2 gas pipeline has caused resentment. Both countries have also been criticized for not providing enough arms to Ukraine. Even if Paris and Berlin were able to come to an agreement on EU defense, it is uncertain whether the rest of Europe would follow.

Europe's northern and eastern frontline countries have been at the forefront of the EU's response to the ongoing war, but they are unlikely to take on a larger role in EU defense efforts due to their focus on NATO's territorial defense and deterrence efforts. These countries have been skeptical of EU defense initiatives, suspecting that only large defense firms in France, Germany, or Italy will benefit, and not their own small and medium enterprises. Moreover, they are concerned about alienating the United States, which has shown openness to EU defense efforts only if they are "complementary to and interoperable with NATO." Most U.S. officials are skeptical of what they perceive as European defense protectionism.

The leadership vacuum extends to Brussels as well, as Commission President Ursula von der Leyen has not shown much interest in defense policy.³⁹ Although her predecessor Jean-Claude Juncker prioritized strengthening the EU's role in Europe's defense and made groundbreaking initiatives to fund defense R&D and improve military mobility in Europe, von der Leyen's September 2022 State of the Union address, which was delivered in the midst of the ongoing war, did not even mention EU defense cooperation.

Thus, the limited defense cooperation among member states is a significant impediment to the EU's efforts to develop a more coherent and effective defense posture. Without greater collaboration and integration, the EU is unlikely to achieve its goal of strategic autonomy in military affairs.

In conclusion, this analysis has shed light on the current state of the EU's military capabilities and their relevance to European security needs. The strengths and weaknesses of these capabilities have been identified, highlighting the importance of addressing emerging security challenges and threats. The EU's ability to conduct joint military operations and cooperation among member states has been assessed, particularly in crisis situations, emphasizing the need for continued improvement in this area.

The European Union has a significant military capability in terms of personnel, equipment, and resources. There are highly trained and experienced military personnel who have served in various missions and operations around the world. These personnel come from various EU member states and work together to achieve common objectives. In addition, the EU has a significant

---

³⁹ State of the Union Address by President von der Leyen. September 2022. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/speech_22_5493 (visited on 15.03.2023)

defense industry, which provides advanced technology and equipment for military use. This includes aircraft, ships, and other military hardware.

Moreover, the Union has established partnerships and alliances with other countries, which can enhance its military capability. In this context, the EU's dependence on NATO for collective defense has been a subject of debate and criticism. While the EU has been developing its own defense capabilities and initiatives, it still heavily relies on NATO for collective defense. In the same time the EU has a range of military assets, including aircraft and ships, which can be rapidly deployed to conflict zones. This has been demonstrated in operations such as the EU's anti-piracy mission off the coast of Somalia, where it has been able to rapidly deploy naval assets to combat piracy in the region.

However, the EU's military capabilities are also subject to several weaknesses. One of the most significant weaknesses is the fragmentation of the EU's military capabilities. Different member states have different levels of military capabilities, equipment, and training, which can make it difficult to coordinate operations effectively. This has been evident in some EU operations, where member states have been reluctant to commit resources or have not been able to provide the necessary equipment and personnel.

The EU also has limited intelligence, surveillance, and reconnaissance capabilities, which are critical for situational awareness and effective military operations. The EU has been working to address this weakness by developing new ISR capabilities, such as unmanned aerial vehicles, but progress has been slow.

Finally, the EU's military capabilities are constrained by budgetary pressures and competing demands for resources in other policy areas. This has led to cuts in defense spending in some member states, which has had a negative impact on the overall military capability of the EU.

In this regard, the EU have to work to coordinate its member states' military capabilities more effectively, invest in new technology and equipment, and prioritize defense spending to ensure that it can meet the security challenges of the future. While there are certainly challenges and weaknesses that the EU must address in order to enhance its military capability, there is also reason to be optimistic about its prospects. The EU has shown a commitment to collaboration, has made progress in developing new capabilities, and has a track record of participating in important security missions around the world. With continued investment in its military capabilities, the EU has the potential to become a major player on the global security stage.

Bibliography:

1. A Global Strategy for the European Union's Foreign and Security Policy. https://www.eeas.europa.eu/eeas/global-strategy-european-unions-foreign-and-security-policy_en (visited on 15.03.2023)

2. Council of the EU, A Strategic Compass for Security and Defence for a European Union that protects its citizens, values and interests and contributes to international peace and security. 21.03.2022 A Strategic Compass for a stronger EU security and defence in the next decade - Consilium (europa.eu) (visited on 21.03.2023)
3. European Security Union Strategy 2020-2025 <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EN/TXT/?qid=1596452256370&uri=CELEX%3A52020DC0605> (visited on 10.03.2023)
4. EUROSTAT: Government expenditure on defence. https://ec.europa.eu/eurostat/statistics-explained/index.php?title=Government_expenditure_on_defence#Expenditure_on_.27defence.27 (visited on 15.03.2023)
5. Note on Delivery and joint procurement of ammunition for Ukraine, as approved by the Council on 20 March 2023. <chrome-extension://efaidnbmnnnibpcajpcglclefindmkaj/https://data.consilium.europa.eu/doc/document/ST-7632-2023-INIT/en/pdf> (visited on 15.03.2023)
6. R. Bossong The EU's Common Security and Defence Policy: Learning Communities in International Organizations. Palgrave Macmillan, 2016, 240 p.
7. S.Besch EU Defense and the War in Ukraine. 21.12.2022 <https://carnegieendowment.org/2022/12/21/eu-defense-and-war-in-ukraine-pub-88680> (visited on 15.03.2023)
8. State of the Union Address by President von der Leyen. September 2022. https://ec.europa.eu/commission/presscorner/detail/en/speech_22_5493 (visited on 15.03.2023)
9. Strategic Compass: EU HR presents first annual report on its implementation. 20.03.2023 https://portal.ieu-monitoring.com/editorial/strategic-compass-eu-hr-presents-first-annual-report-on-its-implementation/403243?utm_source=ieu-portal (visited on 21.03.2023)
10. The North Atlantic Treaty, 1949 https://www.nato.int/cps/en/natohq/official_texts_17120.htm (visited on 15.03.2023)
11. Treaty of Amsterdam amending the Treaty on European Union, the Treaties establishing the European Communities and certain related acts, OJ C 340, 10.11.1997, p. 1-144 EUR-Lex - 11997D/TXT - EN - EUR-Lex (europa.eu) (visited on 15.03.2023)
12. UE este angajată în intensificarea parteneriatului său cu Moldova în domeniul apărării și securității. 25.03.2023 https://www.ipn.md/ro/ue-este-angajata-in-intensificarea-parteneriatului-sau-cu-moldova-7965_1095986.html#ixzz7xBaGFuqV (visited on 26.03.2023)

13. Ukraine War Confirms Need to Define a Long-Term Strategy to Ensure
The Defence Of Europe December 2022.
[https://eda.europa.eu/webzine/issue23/interview/ukraine-war-
confirms-need-define-long-term-strategy](https://eda.europa.eu/webzine/issue23/interview/ukraine-war-confirms-need-define-long-term-strategy) (visited on 15.03.2023)

ASIGURAREA DREPTULUI LA PENSIE ÎN RAPORT CU TENDINȚELE NAȚIONALE IMIGRAȚIONISTE

ENSURING THE RIGHT TO RETIREMENT IN RELATION TO NATIONAL IMMIGRATION TENDENCIES

Denis COȚOFAN

Universitatea de Stat din Moldova

ORCID 0009-0001-3578-7427

CZU: 369.542:364.442.6:314.743(478)

Rezumat: *Articolul abordează unul din elementele esențiale ale politicii statului în domeniul protecției sociale din Republica Moldova. Pensia este un instrument viabil de a susține persoanele ce se regăsesc în situația de risc. Totodată, sistemul de pensii din Republica Moldova funcționează în baza de plată pensiilor de asigurări sociale din contul contribuțiilor de asigurări sociale de stat colectate de la angajatori și persoanele asigurate, altfel, fiind proporțional cu numărul de persoanelor din țară apte de a contribui la aceste plăți. În consecință, tendințele migraționiste din Republica Moldova pot afecta considerabil sistemul de pensii național, precum și necesită o abordare justă din partea autorităților naționale, în vederea asigurării dreptului la pensie, inclusiv persoanelor ce au emigrat în alte state.*

Cuvinte cheie: *pensie, date statistice, numărul populației, emigrare, tratate bilaterale.*

Abstract: *The article addresses one of the essential elements of the state policy in the field of social protection in the Republic of Moldova. The pension is a viable tool to support people who find themselves in a risk situation. At the same time, the pension system in the Republic of Moldova operates on the basis of the payment of social insurance pensions from the account of state social insurance contributions collected from employers and insured persons, otherwise, being proportional to the number of people in the country able to contribute to these payments. Consequently, the migration trends in the Republic of Moldova can considerably affect the national pension system, as well as require a fair approach from the national authorities, in order to ensure the right to pension, including people who have emigrated to other countries*

Key words: *pension, statistical data, number of population, emigration, bilateral treaties.*

Introducere. După obținerea independenței a Republicii Moldova, statul nou creat a marcat momentul începerii unui drum lung și anevoios de trecere de la economia de tip centralizat la economia de piață. Înscrierea pe aceste noi coordonate a determinat mutații importante în toate domeniile vieții economice dar și sociale, atât la nivelul întregii țări, dar și pentru fiecare cetățean în parte.

Plecând de la aceste aspecte am considerat oportună demararea unui studiu care să analizeze schimbările care s-au înregistrat în cadrul sistemului de protecție socială din țara noastră în ultimii ani, dar mai ales gradul în care

politicile și măsurile sociale aplicate de stat au asigurat bunăstarea socială tuturor cetățenilor având în vedere tendințele imigraționiste naționale.

Astfel, pe fondul scăderii generale a standardului de viață, a apariției unor grupuri sociale extrem de vulnerabile, plecarea peste hotarele țării a unui număr semnificativ de concetățeni apți de achitare a contribuțiilor sociale, apare necesitatea efectuării unui studiu care ar avea ca obiectiv valorificarea sistemului de protecție socială al Republicii Moldova în raport cu tendințele migraționiste din țară, atât din perspectiva lipsei forței de muncă cât și din perspectiva apărării dreptului la pensie al persoanelor ce emigrează în altă țară. Studiul urmează să stabilească cert încât dreptul la pensie este garantat cetățenilor de către stat.

Metodologia cercetării. În cadrul procesului de cercetare va fi valorificată o paletă diversă a metodelor de cercetare, orientate să evidențieze procesele și particularitățile domeniului protecției sociale, studiind dezvoltarea procesului în timp, sub influența a diverși factori, sociali, economici și politici.

În cadrul cercetării vor fi aplicate următoarele metode: metoda analizei statistice, care a avut obiectiv colectarea datelor despre numărul populație din Republica Moldova și numărul persoanelor emigrate peste hotarele țării; metoda analizei comparative, folosită în procesul cercetării fenomenului migraționist în Republica Moldova în raport cu perioada de timp în care s-au produs; metoda analizei sistemice, indispensabilă pentru cercetarea normelor juridice naționale și comunitare de ordin instituțional, material și procedural pe subiectul cercetării; metoda analizei logice (analiza deductivă, inductivă, de generalizare, de specificare etc.) utilizată constant pe tot parcursul lucrării și, în special, la efectuarea sintezei privind modul de identificare a informație statistice aplicabile cercetării, precum și a legislației aplicabile.

Rezultatele. Protecția socială este înțeleasă ca un ansamblu de relații publice dintre cetățeni, pe de o parte, organele administrației publice și organizațiile specializate, pe de altă parte, ce se răsfrâng asupra asigurării cetățenilor cu pensii, beneficii și alte tipuri de protecție în cazul unor circumstanțe imprevizibile, care implică pierderea sau reducerea veniturilor. Aceste cazuri includ și pierderea surselor de trai (inclusiv văduvie, invaliditate, șomaj), naștere și îngrijirea copiilor, lipsa minimumului de existență, etc.

Pe lângă scopul socio-economic, sistemul de protecție sociale are de asemenea un accent demografic, stimulând creșterea populației și speranța de viață a cetățenilor, iar funcția politică reprezintă convergența nivelurilor sociale ale diferitelor segmente ale populației.

În contextul globalizării și dezvoltării relațiilor economiei, migrația între țări capătă o amploare semnificativă, prin urmare apare o necesitate stringentă de a coordona dreptul la protecția socială dintre state. Acest lucru este valabil și pentru Republica Moldova, având în vedere că sute de mii de cetățeni sunt angajați în mod legal, precum și ilegal, în Uniunea Europeană (UE) și comunitatea țărilor CSI, iar numărul acestora este în permanentă creștere.

Într-un mediu în care sute de mii de cetățenii se deplasează în străinătate, inclusiv în țările UE în căutarea unui loc de muncă, problema mobilității pensiilor și a altor beneficii sociale devine din ce în ce mai actuală. Mobilitatea pensiilor și a altor plăți sociale este înțeleasă ca un proces de realizări reciproce interstatale, a dreptului la protecția socială a migrațiilor de muncă. Acest proces este reglementat prin acorduri speciale, bilaterale sau multilaterale.

Sistemul național de protecție socială din Republica Moldova este destul de mare în ceea ce privește categorii de populație acoperite și se caracterizează printr-un complex diversificat de prestațiilor sociale, reflectate în legislația națională.

Totodată, sistemul de pensii din Republica Moldova funcționează în baza sistemului solidar de pensii (Pay As You Go) care se bazează pe plata pensiilor de asigurări sociale din contul contribuțiilor de asigurări sociale de stat colectate de la angajatori și persoanele asigurate [2].

Prin urmare, ponderea persoanelor implicate în contribuțiile de asigurări sociale de stat este proporțională față de posibilitatea statului de a achita plățile sociale precum și a majora aceste sume.

Creșterea cheltuielilor pentru pensiile de asigurări sociale este determinată de ascensiunea numărului beneficiarilor de pensii. Reieșind din situația socială și economică a țării, sistemul de pensii are un rol însemnat în asigurarea unui trai decent al populației. Îmbătrânirea populației, creșterea șomajului, migrația peste hotare a persoanelor apte de muncă precum și practica „salariului în plic” sunt câțiva dintre factorii care pun în pericol actualul sistem de pensionare, cele mai mari provocări fiind: veniturile tuturor persoanelor se diminuează atunci când aceștia se pensionează; numărul mic al contribuabililor și a cotelor de contribuții sociale la sistemul de pensii; vârsta de pensionare diferită; îmbătrânirea populației și migrația forței de muncă; condiții inechitabile de pensionare; economia informală și munca nedeclarată.

În Moldova, numărul pensionarilor în 2018 a fost de circa 700 de mii de persoane, adică de aproximativ 20% din populație (excluzând Transnistria).

Creșterea treptată a vârstei de pensionare a început în 1999 (a fost ridicată vârsta de pensionare la 57 de ani pentru femei și până la 62 de ani pentru bărbați), dar a fost înghețat la insistențele sindicatelor în perioada anilor 2002–2017. Din 01 ianuarie 2017, în baza unei noi reforme în domeniul pensionării din Republica Moldova, urma a fi unificată treptat vârsta de pensionare și a perioadei de asigurare pentru bărbați și femei, care va fi de 63 de ani pentru vârstă și 34 de ani pentru stagiul de cotizare. Prin urmare, vârsta de pensionare standardă stabilită de 63 de ani pentru bărbați a avut efect din 01 iulie 2019 și pentru femei din 01 iulie 2028 [17].

În doctrina juridică, noțiunea stagiului de cotizare poate fi dedus din prevederile pct. 4 al Anexa nr. 1 la Hotărârea Guvernului nr. 165/2017 pentru aprobarea Regulamentului privind modalitatea de calculare a pensiilor și modalitatea de confirmare a stagiului de cotizare pentru stabilirea pensiilor,

astfel, norma juridică precizată, definește *stagiul minim de cotizare* ca perioadă minimă de activitate în care asigurații au realizat stagiul de cotizare prevăzut la art. 15 alin. (1) din Legea privind sistemul public de pensii, pentru a putea beneficia de pensie la împlinirea vârstei standard de pensionare [1].

Deficitul sistemului de pensii din Moldova este în continuă creștere din 2009. Începând cu anul 2019 de la bugetul de stat este acoperit deficitul trezoreriei asigurărilor sociale obligatorii în cuantum de 40%, iar suma transferuri de la bugetul de stat pentru acoperirea costurilor asigurărilor sociale este planificată pentru anul 2019 în valoare de 4,5% din PIB. Nivelul de asigurare a pensiilor în funcție de vârstă a fost de aproximativ 29% din câștigul mediu în 2010 și a scăzut la 26% în 2018. Pensia medie de pensionare în Moldova în 2018 a fost de aproximativ 1 660 de lei (85 euro) [17], iar în anul 2022 pensia medie a atins nivelul de 2 578 de lei (130 de euro) [3], prin urmare s-a relatat o creștere cu 55,3 %. De-a lungul anilor, raportul dintre numărul de asigurați persoane și numărul pensionarilor rămâne la nivel scăzut, echivalentul momentului 1,2 la 1 [17].

Suplimentar, urmează a remarca că în anul 2018 mărimea minimumului de existență a constituit în medie pe lună pentru o persoană 1891 de lei [4], iar în anul 2022 constitui 2485 de lei [5], astfel, în raport cu pensia medie, minimum de existență este garantat, totodată, nu poate fi vorba de un trai decent al persoanelor beneficiare de pensii.

Astfel, potrivit recensământului din anul 2004, populația Republicii Moldova constituia circa 3383332 de persoane, dintre care 2 229 892 de persoane se aflau la vârstele de 15-65 ani, perioada în care cetățenii sunt posibili de a achita contribuțiile de asigurări sociale [6].

Totodată, potrivit recensământului din anul 2014, populația Republicii Moldova a constituit circa 2804801 de persoane (2998235 de persoane - populația estimată cu includerea persoanelor care nu au fost cuprinse la RPL 2014), iar cele apte de muncă constituie 1770404 de persoane [7].

Prin urmare, în urma unei calcul matematic, putem constata că din anul 2004-2014, numărul populației Republicii Moldova s-a redus cu 578 531 de persoane în general și, respectiv, cu 459488 de persoane apte să achite contribuțiile sociale.

Este evident că, numărul de persoane identificate prin recensământ, precum și apte de a achita contribuțiile sociale este doar aproximativ și nu include persoanele din stînga Nistrului și or. Bender.

Urmează a remarca că, după anul 2014 nu au fost efectuate recensământul populație Republicii Moldova, fapt ce generează necesitatea utilizării altor surse statistice, pentru a determina numărul populație ce se regăsește permanent pe teritoriul țării.

În acest sens, au fost utilizate datele statistice ale Biroului Național de Statistică al Republicii Moldova privind persoanele cu reședința obișnuită, la începutul fiecărui an și reflectate în Tabelul 1 [8].

Tabelul 1: Populația cu reședința obișnuită, la începutul anului, pe ani, ambele sexe.

Anul	Total pe țară	Apte de achita contribuții sociale (15-65 ani)
2014	2 869 302	2 043 276
2015	2 846 327	2 007 545
2016	2 825 628	1 975 004
2017	2 780 744	1 917 241
2018	2 729 634	1 859 487
2019	2 684 722	1 814 393
2020	2 643 675	1 774 120
2021	2 626 585	1 756 122
2022	2 603 813	1 736 898

Sursa: https://statbank.statistica.md/pxweb/pxweb/ro/20%20Populatia%20si%20procese%20demografice/20%20Populatia%20si%20procese%20demografice__POPrec__POP010/POP010100rcl.px/?rxid=b2ff27d7-0b96-43c9-934b-42e1a2a9a774

Urmează a nota că, datele reflectate în Tabelul nr. 1 sunt recalulate prin aplicarea definiției internaționale privind reședința obișnuită, astfel, reședința obișnuită este definită ca locul în care persoana a trăit preponderent în ultimele 12 luni, indiferent de absențele temporare (în scopul recreării, vacanței, vizitelor la rude și prieteni, afacerilor, tratamentului medical, pelerinajelor religioase etc.). Totodată, informația este prezentată fără populația raioanelor din partea stânga a Nistrului și mun. Bender [9].

Analizând această informație oficială, se desprinde faptul că populația Republicii Moldova este în permanentă scădere, astfel, din anul 2014 până la 2022, populația a scăzut cu 265489 de persoane.

Urmează a menționa că, potrivit datelor statistice privind emigrarea autorizată se identifică că pe parcursul anilor 2014-2021 au emigrat autorizat în alte state circa 904 persoane, datele privind emigrare pentru anii respectiv și destinația emigrării sunt reflectate în Tabelul 2 [10].

Tabelul 2: Emigrarea autorizată.

Țara emigrării	Anul								Total
	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020	2021	
Belarus	7	3	1	2	1	9	3	1	27
Bulgaria	1				1				2
Cehia	1								1
Israel	18	13	3	9	9	14	5	6	77
Rusia	66	52	53	52	76	103	42	7	451
S.U.A.	9	4	30	16	8	16	4	6	93

Ucraina	47	20	26	12	16	7	10	2	140
Germania		3	3	2	3	5	3	1	20
Italia		1	1		1				3
Kazahstan		2		3			1		6
Austria			1			2			3
Romania			2		1	1			4
Estonia				1					1
Lituania					1				1
Turkmenistan					1				1
Serbia						1			1
Elveția							1		1
Franța							1		1
Alte țări							71		71
Total	149	98	120	97	118	158	141	23	904

Sursa: https://statbank.statistica.md/pxweb/pxweb/ro/20%20Populatia%20si%20procese%20demografice/20%20Populatia%20si%20procese%20demografice__POPrec_PO P070/?rxid=b2ff27d7-0b96-43c9-934b-42e1a2a9a774

Prin urmare, nu putem ignora faptul că datele privind emigrarea autorizată reflectă date exacte privind numărul de persoane care nu se află pe teritoriul Republicii Moldova, având în vedere că în perioada anilor 2014-2022 au emigrat autorizat 904 de persoane, iar potrivit datelor cu privire la populația cu reședința obișnuită, populația este în descreștere cu 265 489 de persoane, cifre care nu pot fi comparabile și nu pot fi apreciat chiar și prin prisma unor erori justificative.

În acest sens, drept sursă a informație cu referire la numărul populației Republicii Moldova ar putea fi dedusă din datele cu privire la cetățenii care au participat la alegerile din Republica Moldova, fiind prezenți la secțiile de votare deschise peste hotarele țării.

Astfel, potrivit informației prezentate de către Comisia Electorală Centrală a Republicii Moldova, la alegerile Parlamentare din 30 noiembrie 2014, la secțiile de votare deschise peste hotarele țării au participat circa 72957 de persoane [11].

În aceeași ordine de idei, la scrutinul Prezidențial din 2020, au participat 26317 de persoane, iar la alegerile Parlamentare din 2021, au participat în diferite țări circa 212434 de persoane, datele privind fiecare țară sunt reflectate în Tabelul 3 [12].

Tabelul 3: Informația dezagregată cu privire la participarea la alegeri.

Țara	2021	2020	2014
Austria	1 065	1 510	407
Azerbaidjan	39	53	44
Belarus	127	216	107
Belgia	4 698	6 506	1163

Bulgaria	166	239	154
Canada	4 046	5 051	2032
Cehia	2 249	3 108	585
China	18	19	21
Cipru	385	577	
Danemarca	642	911	
EAU	71	176	
Elveția	1 283	1 593	402
Estonia	153	226	60
Franța	23 001	26 939	4245
Germania	25 960	24 080	1715
Grecia	1 500	2 313	1735
Irlanda	8 709	11 189	1467
Israel	3 649	4 990	713
Italia	66 293	83 032	27596
Japonia	31	30	
Letonia	75	84	
Lituania	48	77	42
Marea Britanie	23 926	26 408	2334
Norvegia	383	598	
Olanda	2 001	2 779	203
Polonia	237	317	178
Portugalia	4 729	5 847	2088
Qatar	34	66	32
România	15 146	19 530	10454
Rusia	6 154	14 068	9521
Spania	6 594	8 272	1940
SUA	7 651	9 838	2253
Suedia	229	368	109
Turcia	412	1 408	932
Ucraina	473	512	308
Ungaria	257	247	117
Total	212 434	263 177	72 957

Sursa: https://alegeri.md/w/Votarea_%C3%AEn_str%C4%83in%C4%83tate_la_alegerile_parlamentare_2021

Moldova aparține țărilor lumii, asupra cărora afectează cel mai mult procesele de migrație externă. Numărul de cetățeni care sunt fie ei înșiși angajați migrației, sau ai căror membri ai gospodăriei sunt, se pot apropia până la pragul de 1 milion de oameni, ceea ce depășește un sfert din populația țării.

Totodată, potrivit Fișei de țară privind migrația și competențele elaborată de Fundația Europeană de Formare pentru Moldova, în 2020, țara avea peste 1.150.000 de migrați internaționali, dintr-o populație de puțin peste 4 milioane de locuitori, adică 28,7 % din populația totală. Studiile istorice privind fenomenul

migrației în Moldova evidențiază un flux ridicat al migrației începând cu anul 1990, care s-a accelerat din 2000 și, din nou, în 2015. Până atunci, procentul de migranți din populație era ridicat (14 %), însă stabil. În perioada 2000-2020, numărul de migranți a crescut constant, într-un ritm de aproximativ 100.000 de persoane o dată la cinci ani (până la 248.000 în perioada 2015-2020). Ținând cont de faptul că, simultan cu depopularea, rata fertilității a fost scăzută, procentul de migranți internaționali a crescut cu 2-3% o dată la cinci ani (și cu 6,3% în ultimii cinci ani), iar pandemia de COVID-19 pare să fi accentuat această tendință [13].

În acest sens, la momentul actual nu există date oficiale exacte cu privire la numărul persoanelor ce se regăsesc peste hotarele țării și nu participă la contribuția asigurărilor sociale.

Suplimentar, urmează a menționa că potrivit Raportului anual de activitate pentru anul 2022 al Casei Naționale de Asigurări Sociale, pe perioada anului 2022 au fost stabilite: pensii – 35758 beneficiari; alocații sociale de stat – 13528 beneficiari; indemnizații de maternitate – 16138 beneficiari; indemnizații paternale – 4127 beneficiari; indemnizații pentru incapacitate temporară de muncă – 209811 beneficiari; ajutoare de șomaj și alocații de integrare și reintegrare profesională – 3591 beneficiari; indemnizații urmașilor personalului medical decedat ca urmare a desfășurării activității medicale în lupta cu COVID-19 – 2 beneficiari; indemnizații în cazul decesului unuia dintre soți – 771 beneficiari; ajutoare și compensații – circa 916642 beneficiari [14].

Suma totală de cheltuieli a constituit cifra de 33745,3 milioane lei, iar la data de 31 decembrie 2022, Registrul plătitorilor de contribuții la BASS conține informații despre 434186 plătitori [15].

Totodată, potrivit datelor furnizate de Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova, la 1 ianuarie 2022, numărul total al pensionarilor a constituit 674948 de persoane, dintre care pentru limita de vârstă 520927 de persoane, de dizabilitate 113920 de persoane, de urmași 12953 de persoane și pentru vechime în muncă de circa 19182 de persoane [16].

În acest sens, sistemul de asigurări sociale este unul dintre principalele instituții de protecție socială în condițiile economiei de piață, care garantează realizarea dreptului constituțional al cetățenilor la asigurarea materială, în caz de boală, la bătrânețe, pierdere totală a capacității de muncă, pierdere a întreținătorului, șomaj, etc, inclusiv și persoanelor ce emigrează peste hotarele țării.

În vederea conformării la standardele și normele europene în domeniul protecției sociale, Casa Națională de Asigurări Sociale (CNAS) aplică în prezent acorduri în domeniul securității sociale semnate cu Bulgaria, Portugalia, România, Luxemburg, Austria, Estonia, Cehia, Belgia, Polonia, Ungaria, Lituania, Germania, Turcia, Belarus etc.

Acordurile prevăd calculul pensiilor în baza principiului european - principiului proporționalității. Atât Republica Moldova, cât și statul contractant

calculează și achită pensia doar pentru perioadele de asigurare realizate pe teritoriul propriu. Astfel, prestația socială este stabilită conform legislației fiecărui stat și se transferă beneficiarului pe teritoriul statului de domiciliere.

În baza prevederilor acordurilor internaționale de securitate socială CNAS a stabilit 1168 de pensii, dintre care 479 de pensii au fost stabilite și transferate pentru cetățenii domiciliați în Republica Federală Germania, 303 de pensii au fost stabilite și exportate în România, iar 147 beneficiari își primesc pensia în Republica Bulgaria.

De asemenea, au fost stabilite 539 de prestații sociale de către instituțiile competente ale altor state contractante pentru cetățenii moldoveni, domiciliați actualmente în Republica Moldova, dar care au activat legal pe teritoriul acestor țări. Republica Federală Germania transferă pensiile pe teritoriul Republicii Moldova pentru 202 beneficiari, România - pentru 106 beneficiari, Polonia - pentru 77 beneficiari, Republica Cehă - pentru 67 beneficiari și Portugalia transferă pensii pentru 49 de beneficiari.

Acordurile internaționale în domeniul protecției sociale la care Republica Moldova este parte, prevăd exportul prestațiilor de asigurări sociale, acordate în conformitate cu legislațiile naționale ale statelor contractante, ceea ce presupune dreptul unui lucrător migrant de a beneficia de prestațiile dobândite în statele în care și-a desfășurat activitatea, pe teritoriul statului de domiciliu. Totodată, exportul prestațiilor nu se aplică pentru alocațiile sociale de stat, indemnizațiile pentru incapacitate temporară de muncă și de maternitate, ajutoarele de șomaj, pensiile speciale pentru unele categorii de cetățeni, acordate în conformitate cu legislația Republicii Moldova, dacă acordul internațional nu prevede altfel.

Potrivit prevederilor acordurilor internaționale, există două modalități de export a prestațiilor sociale:

În baza acordurilor internaționale în domeniul securității sociale între Republica Moldova și Republica Estonia, Republica Bulgaria, precum și Republica Belarus, plata pensiilor se efectuează pe contul bancar al instituției competente din statul de domiciliu al persoanei, o dată în trimestru. Plata prestațiilor sociale în baza Acordului între Republica Moldova și Republica Lituania în domeniul protecției sociale se efectuează de asemenea la contul bancar al instituției competente din statul de domiciliu, însă aceasta se efectuează lunar.

Potrivit acordurilor internaționale în domeniul securității sociale între Republica Moldova și România, Republica Portugheză, Republica Cehă, Republica Austria, Republica Polonă, Regatul Belgiei, Republica Ungaria, Republica Federală Germania, Republica Turcia, prestațiile sociale sunt plătite lunar, direct pe contul bancar al beneficiarului.

La depunerea cererii privind reluarea plății prestației sociale în baza prevederilor acordurilor internaționale în mod obligatoriu de către beneficiar sau reprezentantul desemnat prin procură se prezintă următoarele documente în original și copii: actul de identitate valabil la momentul depunerii cererii emis pe

teritoriul unuia dintre statele contractante; actul care confirmă locul de domiciliu/ședere al beneficiarului din țara în care urmează să se efectueze transferul; rechizitele bancare potrivit normelor internaționale (IBAN, SWIFT CODE), cu indicarea (denumirii băncii, filialei băncii, adresei băncii), precum și a valutei în care să fie efectuat transferul; procura (după caz).

Guvernul Republicii Moldova a aprobat, la ședința din 24 august 2022, proiectul Hotărârii Guvernului cu privire la aprobarea proiectului de lege pentru ratificarea Acordului în domeniul securității sociale dintre Republica Moldova și Regatul Spaniei, semnat la 21 iulie 2022, la Madrid.

Acordul se va aplica persoanelor care sunt sau au fost asigurate în conformitate cu legislația ambelor sau unuia dintre statele parte la Acord. În temeiul Acordului, persoanele îndreptățite vor beneficia de pensii pentru limită de vârstă, pensii de dizabilitate cauzată de o afecțiune generală, pensii și indemnizații de dizabilitate în urma accidentelor de muncă sau cauzată de boli profesionale și pensii de urmaș.

Conform prevederilor Acordului, la stabilirea dreptului la pensie se vor însuma perioadele de asigurare realizate pe teritoriul ambelor părți.

Totodată, fiecare stat contractant va achita partea de pensie calculată pentru perioada de activitate realizată pe teritoriul propriu. Partea de pensie se va exporta persoanei pe teritoriul statului în care aceasta domiciliază.

Discuții. Migrația forței de muncă din Republica Moldova către UE are o tendință ascendentă constantă. Impactul migrației privind indicatorii macroeconomici, cum ar fi mărimea PIB-ului sau a veniturilor din pensii fondul este relativ mare. Republica Moldova a făcut progrese semnificative în problema reglementării protecției sociale a migranților: în prezent sunt semnate și ratificate acorduri bilaterale cu 21 de state, datele fiind reflectate în Tabelul 4.

Tabelul 4: Acordurile bilaterale semnate de către Republica Moldova

Țara	Data semnării	Ratificarea	Angajamentul	Autoritatea responsabilă din RM	Autoritatea responsabilă din altă țară
Republica Austria	05 septembrie 2011	Legea nr. 25 din 01 martie 2012	05 septembrie 2011	Casa Națională de Asigurări Sociale	Organizația instituțiilor austriece de asigurare socială
Guvernul Republicii Azerbaidjan	27 noiembrie 1997	Hotărârea nr. 1615 din 02 aprilie 1998		Ministerul Muncii și Protecției Sociale	Ministerul Protecției Sociale a Populației
Regatul Belgiei	12 septembrie 2012	Legea nr. 59 din 29 martie 2013	20 mai 2015	Casa Națională de Asigurări Sociale	Institutul național de asigurare de boală-invaliditate; Oficiul național de

					pensii Fondul de accidente de muncă; Fondul de boli profesionale
Republica Bulgară	05 decembrie 2008	Legea nr. 5 din 02 februarie 2009	20 ianuarie 2010	Casa Națională de Asigurări Sociale; Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă	Institutul Național de Securitate Socială; Agenția Națională de Venituri
Republică Cehă	29 noiembrie 2011	Legea nr. 44 din 15 martie 2012	04 iunie 2012	Casa Națională de Asigurări Sociale	Administrația Cehă de Securitate Socială
Republica Estonia	19 octombrie 2011	Legea nr. 64 din 30 martie 2012	19 octombrie 2011	Casa Națională de Asigurări Sociale	Consiliul de Asigurări Sociale
Republica Lituania	01 octombrie 2014	Legea nr. 127 din 02 iulie 2015	01 octombrie 2014	Casa Națională de Asigurări Sociale; Consiliul Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă	Direcția Fondului de Asigurări Sociale de Stat pe lângă Ministerul Protecției sociale și Muncii
Marele Ducat de Luxemburg	14 iunie 2010	Legea nr. 187 din 29 septembrie 2011	25 ianuarie 2012	Casa Națională de Asigurări Sociale	Inspectoratul General al Securității Sociale
Republica Polonă	09 septembrie 2013	Legea nr. 34 din 20 martie 2014	09 septembrie 2013	Casa Națională de Asigurări Sociale	Institutul de Asigurări Sociale; Casa de Asigurări Sociale Agricole
Republica Portugheză	11 februarie 2009	Legea nr. 188 din 15 iulie 2010	26 octombrie 2011	Casa Națională de Asigurări Sociale	Direcția Generală de Securitate Socială
România	27 aprilie 2010	Legea nr. 235 din 24 septembrie 2010	03 martie 2012	Casa Națională de Asigurări Sociale; Compania Națională de Asigurări în Medicină	Casa Națională de Pensii Publice; Casa Națională de Asigurări în Sănătate; Agenția Națională pentru Ocuparea

					Forței de Muncă
Guvernul Federației Ruse	10 februarie 1995	Hotărârea nr. 447 din 05 mai 1995		Ministerul Muncii și Protecției Sociale	Ministerul Protecției Sociale a Populației
Guvernul Ucrainei	29 august 1995	Hotărârea nr. 740 din 20 februarie 1996	23 octombrie 1998	Ministerul Muncii și Protecției Sociale	Ministerul Protecției Sociale a Populației
Ungaria	28 noiembrie 2013	Legea nr. 79 din 23 mai 2014	28 noiembrie 2013	Casa Națională de Asigurări Sociale	Casa Națională de Asigurări în Sănătate; Direcția Centrală de Asigurări Naționale cu Pensii; Oficiul Național pentru Reabilitare și Afaceri Sociale
Guvernul Republicii Uzbekistan	30 martie 1995	Hotărârea nr. 530 din 13 iulie 1995		Ministerul Muncii și Protecției Sociale	Ministerul Asigurării Sociale
Republica Federală Germania	12 ianuarie 2017	Legea nr. 206 din 06 octombrie 2017	26 octombrie 2017 03 aprilie 2018	Casa Națională de Asigurări Sociale	Asigurarea Socială de Stat Germană pentru Accidente; Uniunea Federală Națională a Caselor de Asigurări de Sănătate
Republica Turcia	05 mai 2017	Legea nr. 220 din 27 octombrie 2017	05 mai 2017	Casa Națională de Asigurări Sociale; Consiliul Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă; Agenția Națională pentru Ocuparea Forței de Muncă	Institutul de Securitate Socială; Agenția pentru Ocuparea Forței de Muncă Turcească
Republica Belarus	23 octombrie 2019	Legea nr. 101 din 18 iunie 2020	16 octombrie 2020	Casa Națională de Asigurări Sociale; Consiliul Național pentru Determinarea	Fondul de protecție socială a populației a Ministerului

				Dizabilității și Capacității de Muncă	Muncii și Protecției Sociale; Întreprindere a unitara republicana belarusă de asigurări sociale; Comisiile de experți medico-reabilitare
Republica Italiană	18 iunie 2021	Legea nr. 182 din 18 noiembrie 2021		Casa Națională de Asigurări Sociale; Consiliul Național pentru Determinarea Dizabilității și Capacității de Muncă	Institutul Național de Asigurări Sociale; Institutul Național pentru asigurarea împotriva accidentelor de muncă și a bolilor profesionale
Republica Elenă	08 septembrie 2021	Legea nr. 183 din 18 noiembrie 2021	08 septembrie 2021	Casa Națională de Asigurări Sociale	Fondul Național Electronic de Securitate Socială
Regatul Spaniei	21 iulie 2022	Legea nr. 271 din 22 septembrie 2022	21 iulie 2022	Ministerul Muncii și Protecției Sociale	Ministerul Incluziunii, Securității Sociale și Migrației

Sursa: legis.md

În același timp, autoritățile din Republica Moldova, cu participarea tuturor părților interesate, inclusiv a sindicatelor, ar trebui să monitorizeze în permanență fluxurile de migrație ale cetățenilor săi în alte state și să le catalogheze statistic pe criteriul sex-vârstă, profesional și regional. Există necesitatea de a efectua cercetări, cum ar fi focus grupuri și sondaje privind motivele migrației.

Suplimentar, sindicatele din Republica Moldova cu asistența Ministerului Afacerilor Externe și Integrării Europene și Ministerul Muncii și Protecției Sociale, ar trebui să acorde mai multă atenție protejării drepturilor sociale și de muncă ale migrantilor de muncă. Protecția ar trebui să privească în primul rând aspecte precum angajarea legală, egalitatea salariului și excluderea salariului în plic.

Concluzii. Republica Moldova trebuie să continue procesul de încheiere acorduri bilaterale de securitate socială cu alte țări care nu sunt încă acoperite de acestea acorduri și ar trebui să dezvolte și să implementeze acțiuni clare

pentru a crea condiții pentru întoarcerea emigranților de muncă acasă, adică reintegrarea lor.

La fel, este foarte important ca autoritățile publice, împreună cu sindicatele, să desfășoare activități pentru creșterea nivelului de alfabetizarea juridică și conștientizarea a migranților de muncă în domeniul protecție sociale.

Bibliografie:

1. Hotărârea de Guvern nr. 165/2017 pentru aprobarea Regulamentului privind modalitatea de calculare a pensiilor și modalitatea de confirmare a stagiului de cotizare pentru stabilirea pensiilor. Publicat: 24-03-2017 în Monitorul Oficial Nr. 85-91 art. 235. [Accesat 27.05.2022] Disponibil: https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=130619&lang=ro# .
2. Ministerul Muncii și Protecție Sociale. Despre reforma sistemului de pensii. [Accesat 19.03.2023] Disponibil: <https://old.msmps.gov.md/ro/content/despre-reforma-sistemului-de-pensii>.
3. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. Protecția socială a populației. [Accesat 19.03.2023] Disponibil: https://statistica.gov.md/ro/statistic_indicator_details/7 .
4. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. Minimul de existență în anul 2018. [Accesat 19.03.2023] Disponibil: https://statistica.gov.md/ro/minimul-de-existenta-in-anul-2018-9442_3139.html .
5. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. Nivelul de trai al populației. [Accesat 19.03.2023] Disponibil: https://statistica.gov.md/ro/statistic_indicator_details/3 .
6. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. Caracteristici demografice, naționale, lingvistice, culturale. [Accesat 19.03.2023] Disponibil: https://statistica.gov.md/ro/caracteristici-demografice-nationale-lingvistice-culturale-52_3669.html .
7. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. Rezultatele Recensământului Populației și al Locuințelor 2014 (RPL2014). [Accesat 19.03.2023] Disponibil: https://statistica.gov.md/ro/rezultatele-recensamantului-populatiei-si-al-locuintelor-2014-rpl2014-122_4280.html .
8. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. Populația cu reședință obișnuită pe sexe și medii la începutul anului, 2014-2022. [Accesat 19.03.2023] Disponibil: https://statbank.statistica.md/pxweb/pxweb/ro/20%20Populatia%20si%20procesele%20demografice/20%20Populatia%20si%20procesele%20demografice__POPrec__POP010/POP010100rcl.px/?rxid=b2ff27d7-0b96-43c9-934b-42e1a2a9a774 .

9. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. Populația și procesele demografice. [Accesat 19.03.2023] Disponibil: https://statbank.statistica.md/pxweb/pxweb/ro/20%20Populatia%20si%20procesele%20demografice/20%20Populatia%20si%20procesele%20demografice__POPrec__POP070/?rxid=b2ff27d7-0b96-43c9-934b-42e1a2a9a774.
10. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. Populația și procesele demografice. [Accesat 19.03.2023] Disponibil: https://statbank.statistica.md/pxweb/pxweb/ro/20%20Populatia%20si%20procesele%20demografice/20%20Populatia%20si%20procesele%20demografice__POPrec__POP070/?rxid=b2ff27d7-0b96-43c9-934b-42e1a2a9a774.
11. Comisia Electorală Centrală a Republicii Moldova. Rezultatele alegerilor excel. [Accesat 19.03.2023] Disponibil: <https://a.cec.md/ro/rezultatele-alegerilor-excel-3926.html>.
12. Alegeri. votarea în străinătate la alegerile parlamentare 2021. [Accesat 19.03.2023] Disponibil: https://alegeri.md/w/Votarea_%C3%AEn_str%C4%83in%C4%83tate_la_alegerile_parlamentare_2021.
13. Fișă de țară privind migrația și competențele Moldova. Fundația Europeană de Formare, 2021. [Accesat 19.03.2023] Disponibil: https://www.etf.europa.eu/sites/default/files/2021-11/etf_skills_and_migration_country_fiche_moldova_2021_ro.pdf.
14. Casa Națională de Asigurări Sociale. Rapoarte anuale privind activitatea CNAS. [Accesat 19.03.2023] Disponibil: <https://cnas.gov.md/lib.php?l=ro&idc=417&t=/Rapoarte/Rapoarte-anuale-privind-activitatea-CNAS&>.
15. Casa Națională de Asigurări Sociale. Rapoarte anuale privind activitatea CNAS. [Accesat 19.03.2023] Disponibil: <https://cnas.gov.md/lib.php?l=ro&idc=417&t=/Rapoarte/Rapoarte-anuale-privind-activitatea-CNAS&>.
16. Biroul Național de Statistică al Republicii Moldova. Protecția socială a populației. [Accesat 19.03.2023] Disponibil: https://statistica.gov.md/ro/statistic_indicator_details/7.
17. Трудовая миграция в ЕС и система социального обеспечения в Беларуси, Молдове и Украине: правовой анализ и оценка экономических взаимосвязей. Аналитический отчет. Минск, 2019. [Accesat 19.03.2023] Disponibil: <https://eap-csf.eu/wp-content/uploads/ANALYTICAL-REPORT-Labour-migration-and-pension-systems-RU.pdf>.

LEGAL REGULATION OF CERTAIN TYPES OF UNNAMED CONTRACTS

REGLEMENTAREA LEGALĂ A UNOR TIPURI DE CONTRACTE NENUMITE

Olga TATAR

Doctor of Law, Associate Professor

Comrat State University

e-mail: oleatatar@mail.ru

ORCID: 0000-0003-2158-006X

CZU: 347.441:347(478)(094.4)

Summary: *To date, the topic dedicated to the institution of an unnamed contract in the civil law of the Republic of Moldova is relevant, however, due to little study, it remains open for comprehensive legal research. Whenever a question arises regarding the criteria for non-named contracts, the application of imperative and dispositive norms to them, the definition of the boundaries of freedom to conclude such contracts, the legislator faces difficulties, both at the level of doctrine and at the level of practice. The regulation of civil relations is possible not only through their consolidation in the normative order, but also through the individual consolidation of the contract between certain subjects, in a certain order and on certain conditions, since the subjects of civil circulation, guided by the principle of freedom of contract, They are free to conclude both stipulated and non-statutory contracts. Such contracts are called nameless, atypical, unnamed, unnamed contracts. The conclusion of independent unnamed contracts is due to the fact that the subjects of civil legal relations have new needs associated with the growth of scientific and technological progress, the improvement of information networks in a competitive environment. The reason for all this was the evolution of the economic life of the Republic of Moldova and its transition from administrative methods of managing the economy to the principles of a market economy, which entailed the entire civil turnover and, subsequently, the modern contractual forms that arose.*

Key words: *subjects of a civil contract, unnamed contracts, principle of freedom of contract, institutions of law*

Rezumat: *Până în prezent, tema dedicată instituirii unui contract nenumit în dreptul civil al Republicii Moldova este relevantă, totuși, din cauza puținului studiu, rămâne deschisă cercetării juridice cuprinzătoare. Ori de câte ori apare o întrebare privind criteriile pentru contractele nenumite, aplicarea normelor imperative și dispozitive acestora, definirea limitelor libertății de a încheia astfel de contracte, legiuitorul se confruntă cu dificultăți, atât la nivel de doctrină, cât și la nivel de practică. Reglementarea raporturilor civile este posibilă nu numai prin consolidarea lor în ordinea normativă, ci și prin consolidarea individuală a contractului dintre anumiți subiecți, într-o anumită ordine și în anumite condiții, întrucât subiecții circulației civile, ghidați de principiul de libertate contractuală, Sunt liberi să încheie atât contracte stipulate cât și contracte nestatutare. Astfel de contracte se numesc contracte fără nume, atipice, fără nume, fără nume. Încheierea de contracte independente fără nume se datorează faptului că subiecții*

raporturilor juridice civile au noi nevoi asociate cu creșterea progresului științific și tehnologic, îmbunătățirea rețelelor informaționale într-un mediu concurențial. Motivul pentru toate acestea a fost evoluția vieții economice a Republicii Moldova și trecerea acesteia de la metodele administrative de conducere a economiei la principiile unei economii de piață, care a presupus întreaga cifră de afaceri civilă și, ulterior, formele contractuale moderne care apăsărea.

Cuvinte-cheie: *subiecții unui contract civil, contracte nenumite, principiul libertății contractuale, instituții de drept*

Introduction: With the entry into force from March 1, 2019 of the modernized Civil Code of the Republic of Moldova in a new edition, the general picture of the development and regulation of public relations has changed. Introduced new art. 994 of the Civil Code of the Republic of Moldova “Contract named and unnamed in the law” in essence explains the presence in the general system of contracts such as: named and unnamed, when the old edition of the Civil Code of the Republic of Moldova only mentioned such contractual structures, but did not explain their essence. In the monograph, we describe in detail the history of the emergence of unnamed contracts, disclose the principle of freedom of contract as the main principle, which is the basis for the emergence of certain types of unnamed contracts, disclose the content of these contractual structures, subject, purpose, direction.

Part (1) of Art. 994 of the Civil Code of the Republic of Moldova, the legislator stipulates that the contract named in the law is the contract that is specially regulated by the law, and the rest of the contracts are contracts not named in the law. The legislator does not fully disclose the essence, subject, purpose, direction of unnamed contracts. Therefore, using the example of certain types of unnamed contracts, we will conduct a detailed analysis of such unnamed contractual structures in this work, which will allow us to come to certain scientific conclusions and recommendations that will form the basis for the interpretation of unnamed contracts and will be included as additions to the articles regulating the named and contracts not named in the law.

Part (2) of Art. 994 of the Civil Code of the Republic of Moldova states that the following applies to unnamed contracts:

a) Agreement of the parties, that is, the parties have reached agreement on the conclusion of the contract;

c) Legal provisions applicable to contracts and contractual obligations in general, that is, the contract itself is not something new, but a kind of union, where the legal provisions already applied in law both to contracts and to obligations arising from contracts;

c) The practice and customs prevailing between the parties in this area, if any, that is, it is impossible not to take into account the existing practice and customs in this area, if they exist;

d) Legal provisions applicable to similar named contracts, insofar as they are compatible with the nature and purpose of the contract not named in the law, that is, the already established rules of law applicable to similar named contracts that are related to the nature and purpose of the contract not named in the law.

Next, we will consider certain types of unnamed contracts in the following areas: information law and service provision; transport law; in the educational field; animal husbandry.

a) Unnamed contracts in the field of information law and the provision of services

Information activity is carried out by providing information by various media sources. Information law is a branch of law, representing a combination of legal norms coordinating public relations in this area, coordinated with the circulation of information, information resources, information systems in order to securely improve the information needs of citizens and the whole society [8, p. 217-221]. Information law involves a set of methods of influencing such legal relations, including dispositive regulation and mandatory regulation [6, p. 27].

Information is knowledge that is processed, stored and transmitted [20, p. 2]. Day by day, society is becoming more and more dependent on new information and advertising technologies [31, p. 32].

The production and circulation of advertising activities has a great impact on the improvement of economic relations associated with various kinds of goods. In order to present your product among many other products, as well as in order to lure and not miss your buyer, what tricks manufacturers do not go to, while spending a lot of money on advertising their product, because the advertised product attracts buyers much more efficiently. All activities related to advertising show us a real picture of the economic condition of a particular region, the country as a whole.

Agreements in the field of information law and provision of services: agreement on advertising placement; an agreement on the placement of programs and commercials; sponsorship agreement; contract for the production of a presentation film; an agreement for the placement of advertisements in a periodical; a contract for the placement of advertising on a trolleybus; contract for the receipt and processing of postal items; courier service agreement; an agreement on the provision of services to legal entities; contract for the distribution of invoices; an agreement on the provision, distribution and distribution of simple postal items with a paid answer; an agreement on the distribution of material assistance; agreement on the placement of information and advertising materials; contract for water supply and waste water intake, etc.

The importance and significance of advertising policy, its impact on consumers, the growth of competitive relations, have led to the establishment by the state of its own methods of protection, expressed in the form of the

introduction of mandatory legal norms that must be observed in order to eliminate consumer fraud and protect against it.

After examining the legal framework governing the implementation of this activity in the Republic of Moldova, let us dwell on some points [25, p. 81-86]. The Law of the Republic of Moldova "On Advertising" in Part (1) Art. 18 stipulates: "Advertising on vehicles intended for the carriage of passengers, delivery of goods and provision of services shall be carried out without the permission of local public authorities on the basis of an agreement with the owner of the vehicles" [15]. Based on the content of the article, it is clear that the legislator provides for the possibility of concluding a contract, but does not indicate which contract is in question. Part (8) of Art. 993 of the Civil Code of the Republic of Moldova stipulates: "The parties may conclude named, not named in the law, as well as mixed agreements". In our opinion, we are talking about an unnamed contract, such as a contract for the placement of advertising on a trolleybus.

Let's pay attention to the placement of advertisements on radio and television. On the one hand, regulation of advertising on radio and television protects the viewer from its unlimited quantities, on the other hand, it contributes to the enrichment of the TV company, since the income from it is an indispensable condition for the successful operation of the TV company. According to the Code of Television and Radio of the Republic of Moldova No. 260-XVI of 27.07.2006, namely part (7) of Art. 19: Advertising and TV trade are placed in accordance with the Law "On Advertising" [30]. And in Art. 13 of the Law of the Republic of Moldova "On Advertising" stipulates the broadcasting time of advertisements, the placement of advertisements, the duration of advertisements, but nothing is said about the document on the basis of which document the broadcasting, placement of advertisements on television is carried out. In practice, such agreements exist, but they are not enshrined at the legislative level. There is an unnamed contract (a contract for the placement of advertisements on television).

In judicial practice, there is also such a type of contract, which is qualified by the court as a contract for the provision of advertising services. So in the Definition of the GSP of the Republic of Moldova No. 2rac-522/13 dated 10.10.2013 [3] it was stated that an advertising contract had been entered into between UBSA and the TGWWSRL. Under the terms of this agreement, TGWWSRL has undertaken to provide advertising services for UBSA on the Internet. When considering this case, the court was guided by the norms of civil legislation on contracts for the provision of services. We believe that the court incorrectly qualified this type of contract, since the Civil Code does not provide for the legal regulation of an advertising contract. It is a mistake to qualify an advertising contract as a service contract, since the subject of an advertising contract is not services, but the production of advertising by the advertiser, then its placement. In this case, we consider that the advertising contract belongs to

the number of unnamed contracts. The court must determine the qualification of the contract, while analyzing the direction of the contract, its subject matter, object, and if it concerns the recognition of the contract as unnamed, it is necessary to eliminate its consideration as named.

Having studied the Law of ATU Gagauzia “On Television and Radio Broadcasting”, namely part (3) and part (4) of Art. 17, where it is said: “Program distributors can place advertisements of which they are the authors, while intended for advertising, and provided on airtime to third parties in accordance with an agreement concluded with the broadcasting organization. When distributing advertisements by program distributors, in accordance with an agreement concluded with an entity entitled to airtime, the display of the commercial must be accompanied by clearly visible identification marks of the retransmitting television and radio organization”[11]. As we can see, it is mentioned about the conclusion of the contract, and what kind of contract is in question, we can only guess. This is an unnamed treaty. For example, an agreement on the placement of programs and commercials.

Having analyzed in detail the Law of ATU Gagauzia “On Television and Radio Broadcasting”, namely Art. 27 “Functions of the Public Broadcasting Company GRT”, which describes in detail the functions carried out by this TV and radio company, as well as, having studied the legal framework governing the practical activities of this company, revealed a number of functions that are carried out by the public broadcasting Company “Gagauziya Radio Televizionu”, and on contractual basis, but for some reason not specified in this law. We believe that we are talking about unnamed contracts. For example, an agreement on the placement of advertisements, an agreement on the placement of programs and commercials, an agreement on the production of a presentation film, an agreement on the provision of sponsorship.

Now let's pay some attention to the placement of advertisements in periodicals. Thus, according to the Law of the Republic of Moldova No. 243 of 26.10.1994 “On the press”, namely in Art. 1 states: “In the Republic of Moldova, freedom of the press acts as a fundamental right, reflected in the Constitution. The state acts as the guarantor of the right to free expression of personal opinion and views, the right to acquire reliable information about all events through various periodicals and press agencies that carry out activities within the framework of political pluralism, while observing the legislation on copyright”[16].

The process of placing advertisements in print media is reflected in the Law of the Republic of Moldova “On Advertising”, namely in Art. 14, where it is stated: “In print media receiving subsidies from the state budget, not intended for messages and materials of an advertising nature, advertising should be more than 30 percent of the volume of one issue”. These conditions do not apply to printed publications registered and specialized in messages and materials of an advertising nature, containing such information.

Note that the legislator does not indicate how the distribution of advertising is carried out and by what means. In practice, there is a valid contract for the placement of advertising in a periodical, containing the subject of the contract, the basic rights and obligations of the subjects of the contract, the cost and procedure for settlements and the liability of the subjects under the contract, the procedure for resolving disputes, the duration of the contract and the terms of termination of the contract. Based on the above, I would like to note that we are dealing with an unnamed treaty. Determining the direction of the contract, its content, the court must compare it with other contractual models in order to adjust this contract to the structural model established by law. If the specified agreement does not fall under any of the legally established named models, we believe that this agreement is unnamed and will be subject to the provisions of the law of obligations. Such contracts must be enshrined in the Civil Code of the Republic of Moldova, along with design services disclosed in part (4) of Chapter XI, information and consulting services disclosed in part (5) of Chapter XI, medical services disclosed in part (6) Chapters XI.

We can find unnamed contractual structures everywhere. For example, such agreements are concluded at the post offices of the Republic of Moldova. Studying the legal framework, we identified some points where I would like to dwell in more detail. In the Law of the Republic of Moldova No. 36 of March 17, 2016 “On Postal Service”, in Part (1) of Art. 1 established: “This law provides for the basic norms and conditions of activity in the field of postal communications, the legal basis for the implementation of postal services and the provision of access to the universal postal service, the relationship between postal service providers and those who use postal services, the rights and obligations of the state as individuals and legal entities”[17]. I would like to draw your attention to the fact that the provision of postal services is carried out on a contractual basis, but the legislator only mentions this in passing in Art. 14 and Art. 25 of this law. Although in reality, many agreements are concluded in this area. For example, a courier service agreement.

b) Unnamed contracts in the field of transport law

Such relations continue to grow in the Republic of Moldova, and within the framework of these relations, the transport agreement takes an increasingly important place [19, p. 22]. The object of transport law is the relationship between transport enterprises and the clientele arising from the provision of services for the operation of vehicles for the implementation of the transportation process [5, p. 12]. Transport law covers a whole range of obligations that formalize the transfer of material goods from one person to another and constitute the lion's share of property relations [21, p. 14]. Quite often, the management of the enterprise (employer) negotiates with the employee the issue of using his personal car in the process of carrying out his work (for example, for transportation by a hired driver of certain employees of the enterprise in his own

minibus), and for this the employee will be paid a certain monetary compensation (in addition to the accrued his salary) [28, p. 79-85].

Practice shows that this kind of legal contractual relationship is not always documented and correctly formalized, although they generally correspond by their nature to many signs of a civil law contract, since sometimes there is / circulates an erroneous opinion, according to which these legal relations follow narrowly from the content of the concluded individual labor contract (ITD), or such relations follow from the contract of property lease, contract of carriage. In this regard, there is an objective need for a detailed study of the legal aspects of this multifaceted issue.

Let us focus on the nature of the employee's exploitation of his vehicles in the interests of the enterprise and providing him with cash payments for such consumption. For example, when a taxi company hires an employee (taxi driver) with its own transport to work on ITD. In Art. 192 of the Labor Code of the Republic of Moldova (hereinafter referred to as the Labor Code of the Republic of Moldova) states that: "A person who uses his property with the permission or with the knowledge of the employer and in his interests is allocated cash payments for the use of maintenance and wear and tear of own vehicles, tools, equipment and other materials, and technical means and reimbursement of the costs associated with their use. The amount of monetary payments is determined by a written agreement between the subjects of an individual labor contract"[7]. These conditions are true in principle, but at the same time let us note that the operation of a personal car by an employee in the interests of the enterprise and the payment of compensation to him are all relations of a property nature, which are built on equality of parties, on property independence, on freedom of expression, i.e. they fall under civil law relations, but not labor relations. The payment of a certain remuneration (compensation) to an employee for the fact that he uses his own car in the interests of the enterprise falls under the principles of civil law.

So, in particular, according to part (2) of Art. 9 of the Civil Code of the Republic of Moldova established that: "Civil rights and obligations arise:

- a) from transactions and contracts;*
- b) from the acts of public authorities provided for by law;*
- c) from a court decision that approved the rights and obligations;*
- d) on the basis of the formation and acquisition of property on grounds not prohibited by law;*
- e) on the basis of the formation of objects of intellectual activity;*
- f) as a result of harm to another person;*
- g) as a result of unjustified enrichment;*
- h) as a result of other acts of individuals and legal entities and events, with which the legislation unites the onset of civil law consequences".*

A careful analysis of the above legal provisions reveals that the provisions of paragraph a) part (2) of Art. 9 of the Civil Code of the Republic of Moldova,

according to which civil rights and obligations arise from contracts and other transactions. It is necessary to substantiate the judgment presented above in the following form, that is, labor law provides for the employer's obligation to create normal conditions for the employee to perform his duties. If a person is hired as a driver, it is assumed that the company has a vehicle and the employer has an obligation to provide the employee with a technically sound vehicle in order to fulfill his job duties. According to labor law, the employee has no obligation to independently provide himself with a proper transport vehicle. In practice, there are cases when an enterprise needs transport services, since it does not have its own vehicles, and then the activity of the employee - the owner of the vehicle, provides for the execution of an individual labor contract, and in turn, the operation of an employee of his own car provides for the conclusion of a civil contract. In this context, there is a strong belief that the company is obliged to pay monetary compensation to the employee for using his own car in the interests of the company and at the same time the employee's right to receive such compensation arises through their mutual agreement.

It is important to consider what the tax legislation provides in this regard. Thus, in accordance with clause a) of article 19 of the Tax Code of the Republic of Moldova (hereinafter the Tax Code of the Republic of Moldova), it is provided that taxable benefits provided by the employer also include payments made by the employer in order to compensate the employee's own expenses, as well as reimbursement of payments in favor of the employee. carried out by another person; this one way or another emphasizes the property nature of this kind of specific relations arising from the income of the latter [29].

Considering that the owner of the car, used with the consent or with the knowledge of the employer in the interests of the enterprise, is an employee, then undoubtedly he owns, uses, disposes of his car as part of his labor activity in accordance with the ITD.

It may be assumed that the use of his own car by an employee in the interests of the enterprise is feasible on the basis of a property lease. In this regard, the provisions of Art. 1251 of the Civil Code of the Republic of Moldova prescribes that: "Under a property lease agreement, one entity (lessor) undertakes to provide another entity (lessee) with an individually defined thing for temporary use or for temporary use and possession, and the employer undertakes to provide payment for this". In other words, in this case we are talking about the granting of the right to use and possession for a short period of time, whereas in the situation we have described, there is no question at all about the temporary provision by the employee of his own car to this enterprise, and the employee continues to independently own, use and dispose the given vehicle for the benefit of the enterprise.

At the same time, the use by an employee of his own car in the interests of the enterprise can in no way be recognized as the consumption of this vehicle according to the contract of carriage, since, according to Art. 1411 of the Civil

Code of the Republic of Moldova: “Under the contract of carriage, one party (carrier) undertakes to the other party (passenger or freight forwarder) to transport the passenger, his luggage or thing to the designated point for a set fee, in respect of which the other party undertakes”.

The content of the cited provision assumes that the purpose of the contract of carriage is the transportation of the passenger's baggage /belongings to the destination in exchange for the fee set by the parties. In our case, it is not the carriage /transportation of the passenger's baggage /belongings that takes place, but the achievement of a different goal, namely: the use of a personal car by the employee in the process of carrying out his work duties.

Thus, the aforementioned legal provisions from the Civil Code of the Republic of Moldova, on the one hand, and the conclusions and/or consequences arising from them, on the other hand, allow us to state that the employee's use of his own car in the interests of the enterprise is not carried out on the basis of a property lease agreement or a contract of carriage. In other words, when an employee uses his car in the interests of the enterprise, the legal prerequisites for the execution of these three types of civil contracts or other similar /similar transactions are excluded.

At the same time, the employee's operation of his personal transport in the interests of the enterprise (within the framework of his work duties) with the subsequent provision of compensation for such consumption of his own vehicle - it cannot be legally recognized that such operation and such compensation are made exclusively in accordance with the individual labor contract (further ITD), as well as based on:

1) The provisions of the Road Transport Code No. 150/2014 (hereinafter referred to as CAT), regulating the basic legal relations in the field of road transport, do not in any way regulate the procedure for using a personal car by an employee in the interests of the enterprise, from which it logically follows that the parties to the ITD have the right to freely conclude an anonymous transaction (contract) in order to properly formalize autonomous contractual civil relations (to ensure proper protection of the economic interests of both parties) between the owner of the car (he is an employee) and the enterprise (he is also an employer), since we are talking about the provision of certain (specific /peculiar) transport / side services as such within the framework of labor activity on the basis of ITD [22].

2) The use by an employee of his personal car in the interests of the enterprise means that such a vehicle is a source of increased danger, which inevitably requires a clear definition by the parties of their civil rights and obligations arising from this autonomous agreement (contracts), including taking into account the requirements provided for legislation, as well as regulating the conditions for bringing the guilty person to justice in the event that the harm was caused by a source of increased danger; such a range of civil obligations in relation to subjects by its content leads, one way or another, to civil law relations,

and as a consequence, to the need to formalize an unnamed contract (agreements) in this sense;

3) The norm of h. (2) Art. 192 of the Labor Code of the Republic of Moldova stipulates that the amount and procedure for payment of compensation are determined by a written agreement of the parties to the ITD. Otherwise, the legislator allows the subjects of ITD to draw up a special separate agreement, but does not determine the legal nature of such a bilateral agreement, which implies that the subjects have the right to independently and freely conclude a civil contract (for example, in the case of an employee using his own car, taking into account acceptable principles and provisions of CAT and CC RM).

The legal theses and arguments formulated above provide a full basis for the fact that the use of his personal car by an employee in the interests of the enterprise is legally carried out on the basis of an unnamed contract.

At the same time, from the content of the stated theses and arguments, it follows that at present there is an objective need for the legislator to implement a number of specific additions to the current legislation regarding a clear, complete and reasoned regulation of the employee's operation of his personal car in the interests of the enterprise.

In order to properly regulate the operation by an employee of his personal vehicle in the interests of the enterprise, it is proposed to make additional changes to the following legislative acts:

- in Art. 192 of the Labor Code of the Republic of Moldova as follows: "An employee who uses his own property at the will of the employer and in his interests, in accordance with the concluded agreement on the use by the employee of his own property (personal car, tools, equipment, technical means and other materials) in the interests of the enterprise provides monetary compensation for the use and wear and tear, as well as reimburses the costs associated with their use".

To supplement the Civil Code of the Republic of Moldova with an article entitled: "Agreement on the use by an employee of his own property (personal car, tools, equipment, technical means and other materials) in the interests of the enterprise".

c) Unnamed contracts in the sphere of education

The educational sphere presupposes the presence of new contractual structures that allow improving the education system in the Republic of Moldova.

Today, unnamed contracts concluded in this area can be encountered, both in the field of vocational, secondary specialized and higher education. Practice is a component of the entire educational and basic professional program, thereby enabling students to apply the acquired knowledge and experience in one or another activity related to their future work. As you know, both students and teachers (organizers, leaders of practice) can be considered as subjects of a particular type of practice. Often during the internship, it is necessary to have contracts confirming the consent of both parties to the internship. As a rule,

contracts of this type are concluded in practice, but their legal regulation remains outside the law, since depending on the type and direction, the types of contracts concluded also change. Here are examples of the existence and conclusion of such agreements:

- Agreement on internship on the basis of educational institutions;
- Agreement on the organization and conduct of practical internships for students of the 1st cycle - licensure and 2nd cycle - master's degree;
- Cooperation agreement;
- Consortium Agreement;
- Agreement on accreditation [26, p. 45-50].

According to part (4) of Art. 100 of the Education Code of the Republic of Moldova of July 17, 2014 No. 152 provides:

- Internship is carried out on a contract basis, between a higher educational institution and / or students with structures providing places for internship [1].

We are dealing with unnamed contracts, such as: a contract for internship on the basis of educational institutions; an agreement on practical internships for students of the 1st cycle (licentiate) and 2nd cycle (master's degree) and others having their own individual object, their own focus.

Further, Art. 8 of the Education Code of the Republic of Moldova provides that:

1) In this area, social dialogue is stimulated, joint activities, both between research organizations and educational organizations. I would like to draw your attention to the fact that the legislator only mentions the concluded contract, which gives reason to assume that such a contract is devoid of legal regulation.

2) The Ministry of Education, Culture and Research of the Republic of Moldova forms and implements in practice national programs for the improvement of education on the basis of consultations and explanations carried out with central and local public administration authorities, together with other social partners. In the same place, the Education Code of the Republic contains the concept of a consortium, which implies the reunification of organizations, as well as educational institutions that carry out educational, competitive, research, creative, scientific, activities by signing a partnership contract that does not contradict the legislation of the Republic of Moldova.

Part (2) of Art. 84 of the Education Code of the Republic of Moldova stipulates that: "Higher educational institutions are granted the right to unite in consortia and innovative or artistic and creative organizations on the basis of a partnership agreement". The legislator only mentions this type of contract, which once again proves that this contract is also devoid of legal regulation.

In the Education Code of the Republic of Moldova, in part (1) Art. 94 stated: "Strategies for post-university education are implemented in doctoral schools and are subsidized through various methods. Doctoral schools are formed in higher educational institutions, as well as within concluded consortia

or partnerships, with the participation of organizations in the scientific and innovation spheres”.

A consortium is an expressed consent to unite certain entities together with the ultimate goal - the implementation of various kinds of projects and programs in different areas. The purpose of creating a consortium is usually the implementation of an investment project. For this, all members of the consortium must jointly direct all their efforts for its implementation.

Appendix No. 1 to the Decree of the Government of the Republic of Moldova No. 616 of May 18, 2016 The methodology for assessing the quality and accreditation in the field of education of institutions of higher, vocational, and continuing education suggests: "The strategies of various consortia in the field of higher education formed by their branches of higher education institutions are subject to analysis"[2].

An example of such an agreement is the agreement on a consortium of universities from the Republic of Moldova, Romania, Ukraine. In the Law of the Republic of Moldova "On Public Associations" No. 837 of 17.05.1996, namely in paragraph i of Art. 24 it is prescribed: "Such associations enter into various kinds of agreements with any entities: material, economic, production". Part (3) of Art. 33 of the Law of the Republic of Moldova "On Public Associations" states that: "The local authorities are in solidarity with public associations, empowered to carry out socially useful activities by signing cooperation contracts"[14].

According to the Law of the Republic of Moldova No. 436 of 28.12.2006 "On Local Public Administration", namely part (1) of clause of art. 29, where it is stipulated that: "The local public administration authorities are assigned: in part (1) of art. 4 of the Law on Administrative Decentralization, the mayor carries out the following obligations in the territory under his jurisdiction: maintains cooperation relations with localities of other countries, promotes the expansion of cooperation and direct ties with them"[13]. Again, the legislator mentions the existence and possibility of concluding such agreements (contracts) on cooperation, however, this is limited, although in reality they exist, moreover, concluded both at the national and international levels. For example, the signed Agreement on the Association for Cooperation and Integrated Management of Household Waste and the Implementation of Other Development Projects in the Comrat Cluster (m. Comrat, v. Avdarma, v. Bashkaliya, v. Budzhak, v. Verkhniy Kongazchik, v. Dezginzha, v. Kirsovo , Ferapontievka village, Chok-Maidan village).

According to the Code "On Education" of the Republic of Moldova, namely part (2) of Art. 148 stipulates that: "The Ministry of Education has the right to establish relations and conclude agreements on cooperation and cooperation, to be involved in international projects and events in educational and scientific research". Again, the legislator mentions this kind of contracts. We have found various kinds of agreements. The Code of Gagauzia (Gagauz Yeri) of May 14, 1998, which is the basic basis that applies to the whole of Gagauzia and part (2)

of Article 51, indicates that: "The functional duties of the People's Assembly of Gagauzia should include the recognition of local laws in this area", h. (5) Art. 51 indicates that: "The functional responsibilities of the People's Assembly of Gagauzia include the practical implementation of the needs of Gagauzia in matters of foreign and domestic policy of the Republic of Moldova"[24], in addition, the Law "On the Special Legal Status of Gagauzia (Gagauz Yeri) No. 344-XIII of 23.12.1994, where in Part (3) of Art. 12 established that: "The functional responsibilities of the People's Assembly are assigned a role in resolving issues of a political nature expressing the urgent problems of Gagauzia"[9], as well as being guided by the Local Law on the Executive Committee of Gagauzia No. 31-XXXII / I of 09.07.1998, namely, clause 7 of Art. 9 where it says: "promotes the implementation of domestic and foreign policy in matters that represent the needs of Gagauzia"[18]. As well as being guided by the Law of ATU Gagauzia "On Agreements on the Implementation of ATU Gagauzia of International and Foreign Economic Relations", namely Art. 5 where it says: "Such agreements are carried out by ATU Gagauzia, the Executive Committee of Gagauzia, the People's Assembly of Gagauzia"[10].

For example, the Agreement on cooperation in the educational sphere between the St. Petersburg state institution "Nevsky College named after Nebolsin A.G." and the Agrarian College, Svetlovsky College, the Agreement of the Administration of the Pskov Region and Gagauzia on mutual cooperation, etc. Such contracts are unnamed contracts, which are concluded on the basis of the principle of freedom of contract, provided for in Art. 993 of the Civil Code of the Republic of Moldova.

Let's pay attention to the study of the grant agreement. According to the Law of the Republic of Moldova "On Public Associations", namely paragraph h of Art. 24 found that:

"The public association participates in all competitions with the subsequent acquisition of orders and subsidies from the state, grants and scholarships, both national and foreign, various foundations and organizations, individuals".

Also in the Code "On Education" of the Republic of Moldova, namely in part (6) of clause with art. 143 established: "Educational institutions can also use other sources of funding: grants, sponsorship grants and donations". Those. the legislator does not exclude the receipt of assistance through grants or sponsorship, but at the same time regulates and does not enshrine this kind of agreement, although such agreements as a partnership agreement, cooperation agreement, grant agreement, for example, grant agreement No. GGr / 2018 / 02-06, concluded between ATU Gagauzia and the Research Center of the Foreign Policy Association of Slovakia. We believe that they are necessary and necessary unnamed contracts and will be considered as such until the legislator establishes their place in the general system of contracts in force in the Republic of Moldova.

Let's analyze the accreditation agreement. The accreditation is executable in accordance with the Education Code of the Republic of Moldova, namely, part (3) of Art. 114 where it is stated: "All institutions and programs of higher educational nature are subject to accreditation". In the Education Code of the Republic of Moldova, part (2) points *d* and *e* of Art. 115 states: "*The assessment of higher education institutions is carried out by signing an agreement;*

e) carries out on a contractual basis, at the request of the Ministry of Education, an analysis of the quality of programs and institutions that provide educational programs at all levels of education". The question arises, what kind of contract are we talking about? We also studied in detail the Resolution No. 616 of May 18, 2016 On Approval of the Methodology for External Quality Assessment and the Regulation on the Calculation of Tariffs for Services and Appendix No. 1 to the Government Resolution No. 616 of May 18, 2016, which describes in detail the principles, standards, the accreditation procedure, but nothing is specified in relation to the contract on the basis of which the entire accreditation process is carried out. Having studied Appendix No. 2 to the Government Decree No. 616 of May 18, 2016, the Regulation on the calculation of tariffs for services, where the payment for quality assessment services is detailed, it was revealed that nothing was said about the contract itself. As we can see, this is an unnamed contract, which is applied in practice and needs regulation and consolidation at the legislative level.

The customer undertakes to pay for the services rendered for assessing the quality of educational programs of educational institutions of all levels, and also undertakes to strictly comply with the conditions for the provision of services provided for by the Code "On Education", the methodology, and at the same time undertakes to provide access to all the necessary information requested by the National Agency. The agreement can be changed and supplemented at the request of the parties. If one of the parties wishes, the contract can be terminated unilaterally. In the event of *force majeure*, the parties are released from their obligations. Any kind of dispute is resolved by reaching an amicable agreement between the parties. The agreement can be changed or supplemented only with the consent of the parties. As we can see, this is an unnamed contract. The ratio and differentiation of this kind of contractual structures suggests that they have their own, object, individuality, which shows their peculiarity, since they are complex, independent, contractual structures that have been studied and researched since ancient times and today are of increased interest for scientists who closely monitor the stages of development of such treaties and try to give a scientific explanation and interpretation, which will subsequently affect the branch of Civil law, as well as their study and research will help fill the existing gaps in national legislation. It is necessary to establish whether the qualifying features of the new contractual structure are regulated by the norms of the civil legislation of the Republic of Moldova? If yes, and they do not contradict the general qualifying characteristics of the named contracts and have the same

object, then the named contract is available, if some inconsistent features to the established qualifications of the named treaties are revealed in the contract, it is necessary to establish the nature of the contradictory norms and recognize them as unnamed treaties.

d) An unnamed contract on the pasture use

Keeping animals on pastures is an already formed system of managing public livestock in different pasture areas. This type of pasture arrangement and keeping of animals involves the transfer of these animals from one pasture to another. The formed system makes it possible to save money associated with the construction of special premises for keeping and servicing animals, which is important for increasing productivity in the field of animal husbandry [27, p. 51-55].

In accordance with the Law of the Republic of Moldova "On Livestock" Nr. 412-XIV of May 27, 1999 and paragraph g of Art. 8, which stipulates that: "use public pastures for grazing animals on the basis of agreements concluded with local public administration authorities"[12]. And also in accordance with the Decree No. 667 of 23.07.2010 "On Approval of the Regulations on Grazing and Haymaking", in accordance with clause 13, which says that: "According to the Law No. 412-XIV of 27 May 1999 "On Animal Husbandry" the authorities local public administrations develop agreements on the use of pastures and work plans for the maintenance, improvement and rational exploitation of public pastures"[23]. The legislator mentions the need to conclude an agreement on the use of pastures and no longer spells out this type of agreement and does not even equate it with a land lease agreement. We believe that such an agreement is unnamed, due to the presence of signs, object, direction.

In this regard, we consider it necessary to supplement the Law of the Republic of Moldova "On Livestock Breeding", namely point g of Art. 8 with the following content: „to use public pastures for grazing animals on the basis of contracts concluded on the one hand by the owner (local public administration authorities), on the other hand, by the user of pastures on the use of land plots (pastures) for a certain period and at an agreed price paid by the user to the settlement account of the City Hall. All the terms of the contract, the scope of the rights and obligations of the parties, as well as their liability under the contract are established in accordance with the general rules and principles of civil law". Regardless of what type of contract is in question (named, unnamed, mixed), the contract as such should be a purposeful desired volitional action that does not contradict the law, law and order, good morals, expressing the desire of the subjects of this contract to satisfy their needs and at the same time contribute to development and the prosperity of the market economy of the Republic of Moldova and its administrative-territorial units.

Consider examples from the judicial practice of the Republic of Moldova, where unnamed contracts are ambiguously qualified and the norms of civil law are applied in different ways when resolving civil cases related to the

consideration of disputes arising from unnamed contracts. In confirmation of the above, we will consider the decisions of the courts in relation to some independent unnamed contracts, such as:

Exchange agreement. There is a Definition of the GSP of the RM No. 2rc-863/15 of 09.12.2015 [4], which gives the qualification of the exchange agreement. According to the terms of this agreement, one party (trade exchange) undertakes to organize exchange trading for the sale of cereals (sunflower seeds, wheat, etc.) to the other party (participant), and the participant, in turn, undertakes to pay the cost of organized exchange trading, in the manner and terms provided by the exchange agreement. The subject of this agreement is the organization of auctions for the purpose of selling goods, that is, creating conditions for the sale of a particular product. This agreement is qualified as unnamed and has applied general rules on obligations to it, since this agreement is not provided for by civil law. This agreement was qualified as unnamed, since the civil legislation of the Republic of Moldova does not provide for the regulation of this agreement.

Cooperation agreement. The definition of the GSP of the RM established that VT entered into a cooperation agreement with AXSRL, under the terms of which VT undertook to transfer to AXSRL ownership of two land plots for the construction of two residential buildings, and AXSRL, in turn, undertook to build two residential buildings of 9 floors and provide VT with 5 apartments (2 - with 2 rooms, 3 - with 3 rooms) in ownership. The court determined this agreement as unnamed, since the agreement has a subject that is not characteristic of agreements that have received regulation in the civil code. In this case, the court made a decision on the basis of general norms (contractual and law of obligations) of the Civil Code and the terms of a cooperation agreement. We believe that the court correctly identified the legal nature of this agreement and qualified it as unnamed. We have established that this agreement has a special subject that is not characteristic of the other named agreements, for example, a simple partnership agreement, therefore we believe that this agreement should also be included in the civil law and have legal regulation.

Conclusions:

1. Any legal structure, whether named or unnamed, is a model consisting of various conditions and features that reflect the interests of both society and the entire state.

2. The peculiarity of the new unnamed contract is contained in the presence of a definition of the subject of the legal relationship, the subject, significant and distinctive conditions of this construction, the rights and obligations of the parties, the procedure for concluding, changing, terminating the contract and liability under the contract.

3. The contract is recognized as concluded only when the subjects have stipulated all the terms of the contract, without going beyond the well-known legal procedure.

4. An unnamed contract is a new contract that is not described in the law, containing a subject, orientation, individuality that is characteristic only of it, which makes it possible to separate it from other contractual structures.

5. An agreement is a legal document based on the consent and trust of the parties, concluded in accordance with the requirements of the law, not contradicting the general principles of civil law, law and order and public morals, fixing the will and desire of the parties, as well as containing obligations providing for the voluntary mutual consent of the parties regarding the rights and obligations of the parties under the contract.

6. Regardless of what type of contract we are talking about (named, unnamed, mixed), the contract as such should be a purposeful desired volitional action that does not contradict the law, the rule of law, good morals, expressing the desire of the subjects of this contract to satisfy their needs, and in at the same time contribute to the development and prosperity of the market economy of the Republic of Moldova and its administrative-territorial units.

7. The correlation and delimitation of this kind of contractual structures suggests that they have their own subject, individuality, which shows their peculiarity, since they are complex, independent, contractual structures that have been studied and researched since ancient times and to this day days are of great interest to scientists who closely monitor the stages of development of such contracts and try to give a scientific explanation and interpretation, which will subsequently affect the field of Civil Law, as well as their study and research will fill the existing gaps in national legislation.

Bibliographic references:

1. Code "On Education" of the Republic of Moldova of July 17, 2014 No. 152
In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2014, nr . 319-324
2. Decree of the Government of the Republic of Moldova No. 616 of 18.05.2016 "Methodologies for external quality assessment for authorization for temporary operation and accreditation of educational programs and institutions of vocational, higher and continuing education". In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2016, nr. 134-139.
3. Definition of the GSP of the Republic of Moldova No. 2rac-522/13 dated 10.10.2013. Published on the VSP RM website. [access date 30.01.2023].
http://jurisprudenta.csj.md/db_col_civil.php.
4. Definition of the GSP of the RM No. 2rc-863/15 of 09. 12. 2015. Published on the website of the GSP of the RM. [access date 30.01.2023].
http://jurisprudenta.csj.md/db_col_civil.php.
5. Egiazarov, V.A. Transport law, Moscow: YUSTITSINFORM, 2011. 129 p.
6. Kovaleva, N.N. Information Law of Russia. Tutorial. Moscow: Dashkov and K, 2007. 270 p.
7. Labor Code of the Republic of Moldova No. 154 of 28.03.2003. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2003, nr. 159-162.

8. Lapina, M.A., Revin , A.G., Lapin, V.I. Information law. Q: *Law and law*. 2015, No. 7, p. 217-221.
9. Law “On the Special Legal Status of Gagauzia” (Gagauz Yeri) No. 344-XIII of 23.12.1994. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1995, nr. 003.
10. Law of ATU Gagauzia “On Agreements on the Implementation of International and Foreign Economic Relations by ATU Gagauzia”. No. 16-X /IV dated February 27, 2009. [access date 30.01.2023] <http://www.halktoplushu.md/index.php/zakonodatelstvo-ato/zakony-ato-gagauziya/941-o-soglasheniyakh-ob-osushchestvlenii-ato-gagauziya-mezhdunarodnykh-i-vneshneekonomicheskikh-svyazej.>]
11. Law of ATU Gagauzia“ On Television and Radio Broadcasting”, No. 66-XXXI/V of March 01, 2016, Published in: *Official Bulletin of Gagauzia EKSPRES-KANON*, No. 12-13 of April 1, 2016.
12. Law of the Republic of Moldova “On Animal Husbandry” No. 412-XIV of 27.05.1999. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1999, nr. 73-77.
13. Law of the Republic of Moldova “On Local Public Administration” No. 436 dated 28.12.2006. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2007, nr. 32-35.
14. Law of the Republic of Moldova “On Public Associations” Nr. 837 dated 05.17.1996. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2007, nr. 153-156.
15. Law of the Republic of Moldova No. 1227 of 27.06.1997 “On advertising ”In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1997, nr. 67-68.
16. Law of the Republic of Moldova No. 243 of 26.10 .1994 “On the Press” In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1995, nr. 2.
17. Law of the Republic of Moldova No. 36 of 17.03.2016“ On Postal Service ”In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2016, No. 114-122 / 225.
18. Local Law “On the Executive Committee of Gagauzia”. No. 31-XXXII /I of 09.07.1998.
19. Mihalache, Iu. Dreptul transporturilor, Chişinău: Pontos, 2012. 224 p.
20. Mihalăş, V. Drept Informaţional, Note de curs, (Ciclul I), Chişinău, 2013. p. 2. [access date 30.01.2023]. [//https://ru.scribd.com/document/255087796/Dreptul-Informational-Note-de-curs.](https://ru.scribd.com/document/255087796/Dreptul-Informational-Note-de-curs)
21. Morozov, S.Yu. Transport law. Moscow: URAYT, 2018. 314 p.
22. Motor Transport Code of the Republic of Moldova No. 150 of 17.07.2014. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2014, nr. 247-248.
23. Resolution No. 667 of 23.07.2010 “On approval of the Regulation on pasture and haymaking” In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2010, nr. 131-134.
24. Statute of Gagauzia (Gagauz Yeri) of 14 May 1998. Law No. 7. 344 of 23.12.1994. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1995, nr 003.
25. Tatar, O. Legal bases of unnamed contracts in the field of information law and the provision of services. In: *Conceptul de dezvoltare a statului de*

- drept în Moldova și Ucraina în contextul proceselor de eurointegrare*. 02-03 November, 2018. Chisinau: Cartier, 2018. p. 81-86.
26. Tatar, O. Legal Basis of Unnamed Contracts in the Educational Sphere. In: *Jurnalul Juridic Național: Teoria și practica*. 2018, No. 5 (33), p. 45-50.
27. Tatar, O., Mihalache, Yu. Legal Basis for Unnamed Contracts (Certain types of contracts). In: *Legea și viața*. 2018, no. 10, p. 51-55.
28. Tatar, O., Mihalache, Yu. Legal regulation of unnamed contracts in the field of transport law. In: *Jurnalul Juridic Național: Teoria și practica*, 2019, No. 1 (35), p. 79-85.
29. Tax Code of the Republic of Moldova, no. 1163-XIII of 24.04.1997. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2005, no. 128-129 of 13.09.2002.
30. Television and Radio Code of the Republic of Moldova No. 260-XVI of 27.07.2006. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2006, nr. 131-133.
31. VasIU, I., VasIU, L. Informatică juridică și drept informatic. Cluj-Napoca: Albastră, 2005. 325 p.

DE LA O CIVILIZAȚIE TEHNICIZATĂ, SPRE O CIVILIZAȚIE BIOLOGICĂ ENTUZIASMATĂ, BAZATĂ PE MODESTIE ȘI INTELEGENȚĂ EMOȚIONALĂ

Aurelia CRIVOI

Instruirea și educația generației în creștere trebuie să fie orientate nu numai la acumularea cunoștințelor, nu numai la asigurarea materială și dezvoltarea fizică cât la formarea și menținerea sănătății sufletului.

Situația actuală nemiloasă și profund neânsuflețită plină de framântări cumplite terorism, desfrâu criminal, alcoolism, nicidecum nu sunt fenomene vremelnice, provocate de diferiți factori nefavorabili sau forțe destabilitoare fenomene vremelnice, provocate de diferiți factori nefavorabili sau forțe destabilitoare nefavorabili sau forțe destabilitoare.

Și nu e cazul să sperăm, că cu timpul totul se va aplatiza de sine stătător, se va rezolva. Cum ne demonstrează experiența unor state dezvoltate potențialul spiritual al civilizației contemporane s-a epuizat. Unicul ce s-a obținut în aceste țări dezvoltate a fost asigurarea oamenilor ,a unui nivel normal al bunei stări materiale. Însă nici una din problemele de ordin moral nu și-a găsit rezolvarea sa.

Supunerea și respectarea legilor coexistă cu corupția, desfrâul criminalității, religiozitatea cu narcomania, alcoolismul, destrăbălarea și depravarea sexuală.

Cu regret, în prezent și arta care mereu era apreciată ca un factor de purificare a sufletului, unele forme ale ei, mai ales a muzicii contemporane, cu niște ritmuri zbuciumate, sfâșietoare și esterice, provoacă dezechilibru sufletec, tristețe, furie, răutate, și astfel de elemente ale acestei arte sunt nu altceva decât reflectarea civilizației contemporane.

Și dacă omul va continua să formeze o astfel de civilizație, va tinde să nu respecte legile naturii, să nu perceapă frumusețea ei, să se socoată ca ceva suprem în această natură, atunci inevitabil ne așteaptă 1101 zguduiri sociale și cataclisme drastice. Calea spre o existență cu pace pe planeta noastră, este calea de la tehnicizare și indiferență față de viață spre o civilizație biologică și entuziasmată.

În prezent fiecare om trebuie să conștientizeze că salvarea omenirii, a vieții pe planeta noastră e și munca și contribuția lui, durerea și grija lui.

În mileniu trei atenția savanților, specialiștilor, politicienilor și chiar a cetățenilor de rând tot mai mult și mai mult este îndreptată spre viitorul civilizației mondiale. Năzuința de a prevedea conturile principale ale epocii viitorului, de a evita consecințele negative ale fenomenelor de criză globală și regionale care prezintă pericol generațiilor prezente și viitoare și a condiționat interesul deosebit asupra studiului tendințelor de bază ale dezvoltării societății umane în primele decenii ale secolului XXI. Acastă perioadă se caracterizează

printr-o supraîncordare a sistemului nervos ,care a devenit una dintre cele mai caracteristice particularități în condițiile creșterii continue a progresului tehnic, a torentului enorm de informație.

Însă există și forme perfide care provoacă încordări nervoase, disconfort sufletesc, situații pe care nu le apreciază nici statistica,însă care prezintă sursa multor neplăceri, conflicte, maladii, scăderii capacității de muncă a omului. Aceste sunt rănille sufletești sau așa numitele stresuri psihice cu care noi, conștient sau inconștient îi afectăm pe cei cu care intrăm în contact. În relațiile dintre oameni în procesul muncii, studiilor, în sfera deservirii, în cazul necesităților rezolvării anumitor probleme la nivelul unor conducători, funcționari publici grosolonia, brutalitatea, corupția, lipsa de onestitate, birocratismul devin agenți infecțioși, mecanisme de dereglare funcționată a proceselor psihofiziologice

Lipsa de tact, replica iritantă sau insulta provoacă omului emoții negative, stresuri și-l pot aduce până la depresii, iar depresia cum se știe minimalizează nu numai capacitățile de muncă și potențialul creator al omului, dar și provoacă dereglări psihice și comportamentale. Încordările nervoase, depresiile trebuie sa fie înlăturate prin toate mijloacele și metodele adecvate de acei care stau la posturile de conducere în structurile de stat, economice, sociale, educaționale.

Ei trebuie cu competență și tact grijuliu și prietenește să contribuie la formarea relațiilor normale între oameni ,între șefi și subalterni. Însă dacă dorința de a forma aceste relații se bazează pe frică și pedeapsă omul capată emoții negative și în rezultat apare conflictul.

Cercetările efectuate în domeniul psihofiziologiei aduc dovezi convingătoare.

Persoana cu o intelegență emoțională posedă capacitatea de autocontrol și luciditate dezvoltată în raport cu trăirile proprii cât și capacitatea de a percepe sentimentele și gândurile celorlalți oameni, problemele și necazurile lor.

Astfel de intelegență, în primul rând, e absolut necesar să o posede conducătorii de diferite ranguri ceia ce li se va permite o mai deplină înțelegență a performanțelor umane. Conducătorii cu un coeficient intelectual mediu și o intelegență naturală sunt mai omenoși ,mai populari, plini de căldura, bunătate, reușesc în mai mare măsură să rezolve multiple probleme care apar în viață cotidiană .Insa numai intelegența nu este suficientă dacă ea nu e conjugată cu o capacitate de comunicare, simplitate, sociabilitate, accesibilitate, optimism și chiar umor.

Plecând de la aceste considerente e absolut necesar ca conducătorii organelor de stat, patronii instituțiilor, firmelor de producere, de afaceri să fie în contact direct permanent cu oamenii simpli să nu se izoleze prin birouri inaccesibile , deoarece apare întrebarea, ce fel de menager este el, și pentru cine, ce conduce dacă el se izolează de oamenii pe care îi conduce.

Conducătorul trebuie să fie personalitate în sensul deplin al cuvântului,

om de o înaltă cultură, sociabil, reținut să manifeste gingășie în relații și contacte cu oameni simpli pentru a crea un climat sănătos și în colectivele de muncă și în societate.

El își va expune opinia de cetățean în mod obiectiv, nu-și va schimba permanent părerile, va trai din propriile și onestele mijloace, nu va cutreera structurile internaționale și guvernamentale ca veșnic solicitant și informator, nu va face promisiuni irealizabile.

Calitatea suprema a unui adevărat conducător va fi dorința lui de a pătrunde și a răspândi adevărul, de a se afla în relații permanente cu publicul, cu oamenii, de a-i ajuta în toate și de a-i proteja.

La persoanele cu o inteligență normală există un echilibru psihofiziologic în relațiile conștiente; gândire, acțiune, cât și în structuri care permit sistemului psihic o adaptare corespunzătoare la solicitările mediului fizic și social. Dereglarea acestor relații duce la tulburări de personalitate care se manifesta prin pălăvrăgală, iresponsabilitate, neîndeplinirea promisiunilor date acestora, trezesc neîncredere în oameni și influențiază negativ asupra dispoziției și capacităților de muncă.

Umanismul, omenia sunt fără doar și poate principii determinante ale moralei noastre. Însă pentru a le transforma în norma comportării nu sunt de ajuns declarații și promisiuni goale. E necesar să manifestăm grijă permanentă față de omul concret, să implantăm în relațiile personale și sociale reale curajul, asiduitatea, să recompensăm în toate manifestările concrete bunăvoința, delicatețea, omenia. Orice caz de necoincidență a ceea ce se inspiră ca ideal, cu situația reală de care omul se lovește în viața de toate zilele are un efect de influență foarte negativă, asupra proceselor de formare a opiniei publice și a calităților omului. Doar în activitatea noastră de muncă cu oamenii nimic nu poate fi mai îngrozitor și mai primejdios decât jonglarea cu fraze frumoase, cu promisiuni nerealizabile și cu minciuni.

Numai o civilizație biologică curată poate să asigure idealurile umaniste, logica cunoașterii, libertatea și responsabilitatea, care nu sunt altceva decât manifestări de creștere și dezvoltare a ceea ce e cu adevărat uman în om.

RĂZBOIUL CA FENOMEN SOCIAL

Iulia GORINCIOI

Universitatea de Stat din Moldova

iulia.gorincioi@usm.md

ORCHID 0009-0005-1453-3910

CZU: 355.01:327.51/.57

Abstract: *The paper gives a retrospective analysis of the contents of the concept war as a socio-political phenomenon and the changes therein in today's conditions. The Russian Federation's military aggression against Ukraine demonstrates how fragile peace is where there are geopolitical interests. The lack of responsibility of the West, the insufficiency of the effort made, did not prevent its unleashing.*

Keywords: *war, image of war, "smart weapons", nationalization of war, controlled chaos.*

Introducere

Actualitatea temei. Istoria omenirii a fost întotdeauna în strânsă legătură cu fenomenul războiului. Winston Churchill, prim-ministrul Angliei în perioada celui de al II-lea război mondial remarcă destul de exact, că „războiul este destinul rasei umane”[1, p. 196]. Lunga istorie a societății umane arată, că războiului este misterios și catastrofal, fenomenul cu cea mai amplă funcție distructivă, cu cel mai pronunțat caracter homicid, cu cele mai adânci implicații asupra prezentului și viitorului omenirii[2]. Războiul nu este doar un calvar în istoria statelor și popoarelor, el devenit un fenomen omniprezent, ce afectează toate sferile societății, iar această tendință este puțin probabil să scadă în viitorul apropiat. Conștiința umană nu este judecătorul inexorabil, așa cum obișnuiesc să proclame profesorii de etică. Când societatea nu face reproșuri, suprimarea pasiunilor josnice încetează, iar oamenii comit acte crude, frauduloase, perfide și barbare, atât de neconforme cu civilizația lor, încât ele (aceste acte) ar putea fi considerate imposibile. Războiul în felul său este o superconcentrare de dificultăți, nenorociri, sacrificii, care, pentru a fi depășite, necesită și consumă eforturi supranaturale, forțe mentale, fizice și morale enorme ale omului. Putem afirma astfel, că toate caracteristicile războiului sunt indisolubil asociate cu latura sa socială, fiind un fenomen multidimensional, fiecare epocă își lasă propria amprentă asupra naturii războiului. Dar, indiferent de scopurile, obiectivele și cauzele sale de apariție, războiul, în esența sa, este un fel de conflict social. De fapt, este apogeul acestui conflict și, de regulă, este un conflict între state. Teoreticianul războiului în secolul al XIX-lea, Karl von Clausewitz scria despre acest lucru în lucrarea sa fundamentală „Despre război”: „Războiul nu este altceva decât o continuare a politicii de stat prin alte mijloace” [3,p.55–56,], vrând să spună, că dacă politica nu permite atingerea anumitor scopuri ale statului, vine un moment în care se folosesc „alte mijloace”, bazate pe luptă armată.

Analiza războiului ca fenomen social are o mare importanță practică și teoretică. Nu există nici o persoană printre noi, care să nu fie familiarizată cu imaginile războiului - dramatice și terifiante, grave și umilitoare, ticăloase și patimitoare. Printre problemele contemporane, cu greu se poate găsi o problemă mai complexă și mai importantă decât problema războiului și păcii. Viața și pacea sunt cele mai importante valori ale umanității. Este o realitate incontestabilă, că războiul este un însoțitor permanent al omenirii. Continuitatea războaielor în istoria civilizației este confirmată prin însăși legea continuității inerentă războiului și formulată de Odyssus Barot în secolul al XIX-lea, care menționa: „Dacă luăm o perioadă destul de lungă din viața popoarelor, de la 1496 î.Hr. până la 1861, adică o perioadă de 3357 de ani, vom vedea că pentru 227 de ani de pace sunt 3130 de ani de război, adică pentru fiecare an de pace - 13 ani de război. Astfel, pe baza istoriei, întreaga viață a popoarelor este prezentată sub forma unui război continuu; acesta din urmă este, parcă, starea lor normală, iar perioadele scurte de pace dintre perioade lungi de război sunt doar un armistițiu” [4]. În această perioadă războaiele au distrus peste 6 miliarde de oameni, ceea ce corespunde populației planetei de la sfârșitul anilor 80 - începutul anilor 90 ai secolului XX [5]. Și astăzi, din păcate, oameni încă mai mor în războaie. În istorie apelurile la pace au fost proclamate în mod repetat, s-au construit numeroase modele teoretice ale păcii eterne, excluzând războiul. Dar, chiar și la începutul celui de al treilea mileniu de existență, omenirea demonstrează, că războiul este un însoțitor permanent al istoriei umane, iar în condițiile armamentului nuclear pericolul războiului rămâne pregnant. De aceea cea mai importantă problemă a politicii mondiale la etapa contemporană este problema războiului și păcii - două stări calitative opuse ale societății, care au trăsături comune. Baza generală stabilă a războiului și păcii este politica. Cu toate acestea, esența războiului și a păcii este determinată nu numai de prezența unui element politic în ele, ci și de conținutul lor, de modul și forma existenței lor. Problema războiului este una dintre problemele urgente ale dezvoltării sociale a lumii contemporane. Acest lucru se datorează creșterii amploării violenței armate. Este important pentru noi să dezvoltăm o orientare corectă, științifică, în problema războiului, așa cum în gândirea politico-filozofică există o interpretare ambiguă a problemei date. Până în secolul al XX-lea, cercetătorii s-au concentrat pe evaluarea morală a războiului, care a fost exprimată în opoziție a două idei diametral opuse despre război: războiul ca rău social și războiul ca funcție necesară societății. Adepții primii idei îl condamnă ca o periculoasă patologie a societății [Platon, Rousseau, Kant, Tolstoi, Gandhi], iar adepții celei de a doua îl proslăvesc ca fundament al progresului social [Heraclit, Aristotel, Machiavelli, Hobbes, Hegel, Nietzsche, Soloviov].

Să încercăm să răspundem la câteva întrebări importante : Ce este războiul astăzi? Cum în concepția despre univers a popoarelor, națiunilor se explică existența unei astfel de forță, care împinge spre propria distrugere comunitatea? Care sunt rădăcinile acestui fenomen al umanității? Capacitatea de

a lupta a comunității umane este o trăsătură, care o distinge în mod clar de spectrul formelor de viață de pe planetă, dar nu li se opune, sau, mai degrabă, are un caracter paradoxal, combinând atât manifestările instinctive străvechi, cât și acțiunile suprarationale ale unei persoane rezonabile?

Conținut

I. Să pornim de la etimologia cuvântului „război”, care provine din vechiul cuvânt german „werra”, ale cărui rădăcini pot fi găsite, de exemplu, în cuvântul englez „war”[6]. Într-o formă sau alta, acest cuvânt este prezent în toate limbile lumii, atât din trecut, cât și prezent. Acest fapt este unul dintre indicatorii universalității acestui fenomen, prezentându-l în esență ca o bătălie, o ciocnire reciprocă a intereselor majore, care se rezolvă prin vărsare de sânge și numai prin aceasta se deosebește de alte conflicte sociale.

Desigur, doctrina războiului și a armatei este o parte organică a doctrinei oricărei societăți. Războiul poate fi privit din toate părțile manifestării sale ca un fenomen unic și în istoria dezvoltării umane. În fiecare cultură, în fiecare epocă istorică și în fiecare stat războiul are trăsături unice, prezentate sub formă de imagini, datorită obiectivității fenomenului războiului, a caracteristicilor de percepție a subiecților, a împletirii conștiințelor individuale și sociale, a fuziunii atât a elementelor ideologice cât și a celor psihologice. Odată cu construcția ascunsă a imaginilor de război de către subiect, există un fel de aprofundare a conștiinței în mediul orientărilor, caracteristicilor și imaginilor acestui fenomen, pregătite anterior, create în conformitate cu ideologia și practica creării de mituri politice și militare. Zona de înțelegere a războiului devine, astfel, o frontieră, un punct de întâlnire, de reflecție și interpretare, un prag între sălbăticie și civilizație. Războiul este un fenomen unic în toate sensurile cuvântului și este prezent în viețile noastre sub formă de imagini, este „parte a artei politicului”, iar în lupta pentru victorie în război va exista întotdeauna manipularea conștiinței și practica creării de mituri politice. Imaginile războiului creează atât imaginea de ansamblu a războiului, cât și un anumit spațiu figurativ, care nu este împărțit de granițe geografice și politice. Totalitatea conflictelor și războaielor locale dintr-o zonă este percepută ca un singur război. Un lanț de conflicte de intensitate scăzută formează un proces continuu, permanent în fiecare regiune individuală. Cu toate acestea, caracteristicile speciale ale războiului în actele juridice și sursele oficiale nu coincid întotdeauna cu parametrii propriu-zis spațio-temporali ai fenomenului. Din această necoincidență războiul are și sens specific, individual, determinat de societatea dată și etapa ei de dezvoltare. Astfel, de-a lungul istoriei mulți gânditori au căutat să înțeleagă și să dea răspuns la întrebarea ce este războiul? [7].

În epoca modernă, teoriile cu privire la război înregistrează o mult mai mare diversificare. Criteriului religios și celui juridic li se adaugă criterii noi, care devin permanente, cum ar fi cel biologic, etic, politic, sau psihologic[8]. Bazele războiului sunt întotdeauna noumenale, ascunse, sunt în memoriile participanților la practicile sociale militare. Imaginile războiului sunt integrate în

tabloul lingvistic al lumii. Imaginea fiecărui război individual sintetizează imaginile altor războaie și, la rândul său, imaginea însăși acționează ca unul dintre constructele figurative. Imaginea războiului este întotdeauna unitatea universalului și specificului. În dinamica imaginilor războiului, se poate detecta dinamica însuși a fenomenului războiului. Astfel, evenimentele războiului sunt inseparabile de coexistența lui, prezentate într-o gamă figurativă și actualizate de practica socială.

Am putea generaliza, că la etapa contemporană războiul poate fi definit ca o confruntare violentă în care sunt angajate componentele activității sociale: politice, economice, diplomatice, ideologice, psiho-morale, informaționale, elementul definitoriu principal fiind confruntarea militară - lupta armată - ca instrument al promovării intereselor statului.

Ținând cont de cele menționate, vom sublinia, că omenirea, îndeplinindu-și funcția principală - de a trăi, și-a dezvoltat tot odată și metodologia și filosofia existenței sale. Una dintre cele mai importante componente ale acestei filozofii este dorința de a trăi mai bine și de a lupta constant pentru o schimbare pozitivă a statutului său social existent. În istoria omenirii, această filozofie s-a manifestat întotdeauna în lupta dintre state și alianțele lor pentru interesele formulate, ceea ce a dus în practică la un război aproape permanent (continuu). Așa că războiul a devenit parte a existenței omenirii. Pentru a câștiga aceste războaie, omenirea a dezvoltat cel mai eficient algoritm pentru conduita sa, a descoperit legile obiective ale războiului și a dezvoltat capacitatea de a lupta la nivelul de „artă militară”. Așa că omenirea a existat, luptând aproape întotdeauna, însoțită de distrugerea fizică a țării și uciderea inamicului, de acapararea teritoriului, resurselor și populației astfel, întărind rolul social, internațional al părții învingătoare.

În aceste condiții, în politologie războiul este cercetat sub aspectul determinărilor politice și al evoluției relațiilor dintre state. Înțelegerea războiului ca o continuare a politicii prin mijloace violente, după definirea lui Klauzevici, ne permite să tragem următoarele concluzii: 1. Războiul este purtat întotdeauna sub formă de violență armată. Cu toate acestea, este greșit să reducem războiul doar la luptă armată. Pe lângă ostilități, războiul este caracterizat și de alte trăsături cum este lupta economică, confruntarea ideologică între beligeranți, impactul psihologic a luptei asupra părților implicate, ect.; 2. Esența războiului rămâne neschimbată de-a lungul istoriei umane, el manifestând dialectica variabilității și stabilității. Politica statelor beligerante se schimbă. Se schimbă și formele și metodele operațiunilor de luptă, utilizarea armelor și a echipamentelor militare. Latura stabilă a războiului se manifestă prin faptul, că a fost și rămâne o continuare a politicii statelor prin violența armată; 3. Războiul nu este o politică obișnuită, ci o politică desfășurată în primul rând, cu ajutorul unui mijloc special - violența armată, care ia forma luptei armate. Războiul este condus de politică. Politica alege inamicul, determină echilibrul general de forțe, sarcinile forțelor armate, condițiile de implementare a acestora. Prin urmare, războiul nu este doar o luptă a forțelor armate, ci și o competiție a economiei, politicii și o ciocnire a

ideologiilor. Odată cu izbucnirea războiului, politica nu trece în plan secund, supunându-se strategiei, ci influențează activ războiul. Astfel, vedem o serie de interdependențe ce se manifestă în relația dintre război și politică.

Analizând istoria războaielor civilizate și a conflictelor militare, teoreticienii evidențiază șase generații de război împărțite în războaie din perioada pre-nucleară și propriu-zis nucleară [9]. Trecerea de la o generație de război la alta este provocată de dezvoltarea armelor folosite, definită ca „revoluție în afacerile militare” [10], demonstrând, că războiul fiind un fenomen socio-politic complex, continuă să se prezinte ca o stare specială a societății și a statului, ca o formă violentă, specifică de relații, contradicții și litigii între state și popoare. Așa, dacă pentru K. Marx, contradicțiile economice sunt fundamentale în război, atunci pentru K. Clausewitz – importante sunt cele politice, dacă pentru S. Hanington incompatibilitatea culturilor este baza războiului, atunci pentru M. Crevelde, războiul este un fenomen cultural [11,p.122-123]. Abordarea socială a războiului include înțelegerea lui: 1) ca instrumentul, care asigură securitatea societății; 2) ca consecință a contradicțiilor religioase și culturale generale și a modului de rezolvare a acestora; 3) ca instrument de politică; 4) ca consecință a contradicțiilor economice și a modului de rezolvare a acestora într-un context formațional sau civilizațional; 5) ca luptă pentru supraviețuirea popoarelor în termeni sociali și biologici; 6) ca creațiile jocului "[12, p. 53].

Clausewitz sublinia că războiul este continuarea politicii de către alții prin mijloace violente, deci în condițiile contemporane într-un război nuclear politica s-ar putea să nu-și mai găsească continuarea, deoarece un astfel de război ar însemna moartea omenirii. Altfel spus, alternativa în politică – victorie sau înfrângere – s-a transformat într-o altă alegere: viață sau moarte. În aceste condiții una dintre sarcinile cheie ale politicii mondiale a devenit dezarmarea generală și întărirea securității internaționale și naționale. Dacă cursul dezvoltării istorice a sistemelor politice, de regulă, a fost însoțit de războaie, atât externe, cât și civile, atunci epoca noastră oferă un exemplu impresionant de acest gen, deoarece profilul său politic este în mare măsură modelat de evenimente militare precum două războaie mondiale, războaie anticoloniale, războaie civile, războiul rece și amenințarea constantă a războiului nuclear. Astfel, războiul și politica sunt strâns legate între ele. În plus, continuitatea conducerii politice și militare este asigurată de faptul, că cel mai înalt lider politic al țării (monarh, președinte, prim-ministru) este adesea și cel mai înalt lider militar - Comandantul Suprem al tuturor forțelor armate.

Sistemele politice creează organisme sociale pentru a duce război, orientat atât împotriva dușmanilor externi, cât și împotriva grupurilor interne, care încearcă să răstoarne elitele. Aceste organisme formează în cele din urmă cea mai importantă parte a aparatului guvernamental din fiecare sistem politic. Războiul este forma extremă pe care o iau conflictele interne și externe în realitatea politică. În timpul războiului, grupurile de luptă încearcă să realizeze prin violență armată ceea ce nu au putut realiza în negocieri. Fiecare dintre aceste grupuri caută să-și

impună voința inamicului, subordonându-l obiectivelor sale politice. În sistemele politice, războiul îndeplinește deci, o funcție instrumentală: nu este un scop în sine, ci doar un mijloc de a atinge anumite scopuri politice. În război, oamenii se confruntă nu ca indivizi, ci ca membri ai comunităților politice (state, grupuri rebele, etc.), punându-și viața în pericol într-o măsură sau alta în lupta pentru forțele politice, ale căror puncte de vedere le pot împărtăși sau nu. De obicei, sistemele politice sunt organizate în așa fel încât elitele pot folosi constrângerea pentru a forța indivizii să suporte atât pericolul personal al războiului, cât și costurile financiare ale lui. Pe parcursul războiului, puterea elitelor este întărită, iar în sistemul politic apare o nouă ordine de priorități. Dar fenomenul războiului are o influență decisivă asupra sistemului politic, nu numai în timpul ostilităților, ci și în timp de pace. Într-adevăr, o parte semnificativă a bugetului național este cheltuită pentru finanțarea aparatului militar.

Până acum, nu au existat suficiente motive pentru a crede în prevenirea definitivă a războiului ca expresie a conflictelor interne și externe ale sistemelor politice, deși, în unele privințe, s-a ivit o situație fără precedent. Într-adevăr, tehnologia nucleară a dus la faimosul „balans al fricii”, deoarece utilizarea ei ar duce la consecințe devastatoare. Acest fapt a forțat marile puteri nucleare să caute o formulă pentru supraviețuirea rasei umane. Pentru prima dată în lungul său drum istoric, marcat de dezvoltarea științei și tehnologiei, omenirea s-a confruntat cu un pericol real de autodistrugere. Poate că aceasta este cea mai dificilă provocare care i-a fost aruncată în întreaga sa istorie.

Tot odată există și o influență inversă - impactul politicii asupra războiului: 1. Politica este elementul principal în determinarea esenței sociale a războiului. Politica corespunzătoare generează direct război. Ea determină direcția, natura pregătirii statului pentru război. Prin urmare, războiul este o continuare a politicii, face parte din politică; 2. Politica determină direcția și natura pregătirii unui stat sau a unei coaliții de state pentru război; 3. Politica determină scopurile, obiectivele, mijloacele de război. Politica conduce pregătirea bazei materiale și tehnice a războiului, activează organele de stat în sfera relațiilor internaționale și reglementează natura relațiilor sociale în interiorul țării. În acest fel, politica conferă războiului un anumit caracter social - drept sau nedrept, echitabil sau inequitabil; 4. Politica ghidează pregătirea materială pentru război; 5. Mobilizează toate forțele pentru a obține victoria; 6. Politica are un impact asupra cursului și rezultatului războiului prin formularea de planuri strategice, obiective ale războiului. Prin strategie, politica influențează forme și metode specifice de luptă armată. Controlează cursul ostilităților, gestionează procesele care afectează cursul și rezultatul războiului; 7. Politica folosește rezultatele războiului încheiat. Ea propune noi obiective și sarcini pentru clase și state bazate pe consecințele sociale reale ale războiului.

Putem concluziona, că războiul este un proces contradictoriu multidimensional complex, care duce atât la pierderi, la distrugerea valorilor

materiale, la suferințe și dezastre umane, cât și stimulează în anumite condiții progresul social.

II. O altă problema în această perspectivă de idei, este problema prevenirii războaielor ca principalele subiecte de cercetare științifică. Cuvintele despre necesitatea menținerii păcii au devenit deja o formulă standard în documentele strategice ale organizațiilor internaționale și ale guvernelor naționale în condițiile când potrivit ONU, armele nucleare de astăzi pot distruge planeta cel puțin de 15 ori. Cu toate acestea, practica ultimului an 2022 arată, că problema prevenirii războiului se rezolvă mai mult în cuvinte decât în fapte. Invazia agresivă a Federației Ruse asupra Ucrainei ține încordată toată Planeta prin amenințările declarate de Vladimir Putin de a folosi arma atomică. Acest război între două popoare slave a fost practic de neimaginat.

Înrăutățirea stării de pace la nivel global a fost precedată de mai mulți factori. Trebuie să menționăm, că încordarea relațiilor ruso-americe se simte începând cu summitul NATO de la München din 10 februarie 2007. În cadrul acestui summit Vladimir Putin, președintele FR a ținut celebrul său discurs, pe care mulți jurnaliști și experți occidentali l-au considerat ca declarație a unui nou Război Rece între Russia și Occident. În discursul său Vladimir Putin, în special, a învinuit Statele Unite că încearcă să introducă conceptul de lume unipolară. Putin a criticat și extinderea NATO spre Est, numind-o factorul care reduce încrederea reciprocă, când NATO își împinge forțele avansate la granițele de stat cu Rusia, în timp ce FR “respectă cu strictețe acordul, nu reacționează la aceste acțiuni”. Totuș Putin întreabă împotriva cui este această extindere și ce s-a întâmplat cu asigurările pe care le-au dat partenerii occidentali după desființarea Pactului de la Varșovia? de ce acum nimeni nu-și mai amintește de declarațiile făcute?**[13]**. Un an mai târziu, la summitul NATO de la București din 7 aprilie 2008 s-a discutat la concret posibilitatea de primire în perspectivă ca membru NATO a Ucrainei și Gruziei, ceea ce însemna, că nu s-a ținut cont de observațiile făcute de Putin cu un an mai devreme la München. Evident că partea rusă în frunte cu președintele Putin manifestau o accentuată nemulțumire vis-a-vis de extinderea spre est a hotarelor NATO. În presă chiar se vehicula, că Putin ca și cum i-ar fi reproșat lui Djon Buș, președintele SUA, că “*Ucraina doar nu este stat în sensul deplin al cuvântului, că Ucraina este parte din Europa de Est, iar cea mai mare parte din ea aparține Rusiei, așa că te rog să ții cont de asta, Djon*” **[14]**. Ca rezultat a urmat războiul contra Gruziei din vara anului 2008, conflictele din Dombas și Lugansc, anexarea Crimeii în 2014, iar apoi operațiunea specială militară (OSM) în Ucraina din 24 februarie 2022.

Comunitatea mondială a impus mai multe valuri de sancțiuni, în special economice și financiare anturajului putinist, businessului rusesc, izolându-l și deconectându-l prin SWIFT de la relațiile mondiale, încercând să impună FR să-și revadă scopurile OSM în Ucraina și să-și retragă trupele în corespundere cu harta politică din 24 februarie 2022. Tot odată Conferința de Securitate de la München

din 17-19 februarie 2023 a avertizat asupra diviziunii tot mai mari în materie de "ordine mondială", subliniind că ceea ce vedem acum este o agresiune rusă împotriva Ucrainei, este un război imperialist, iar Rusia vrea să pună mâna cu forța pe o parte a teritoriului Ucrainei – stat independent. „Poate că Rusia a intenționat să cucerească toată Ucraina și, de asemenea, a sperat că va realiza acest lucru rapid și ușor. Acest lucru nu s-a întâmplat, datorită eroismului ucrainenilor, dar trebuie să spunem sincer - [se declară prin vocea celor 55 de state participante la Conferință, care au declarat această solidaritate cu Ucraina] - nu vom suporta acest lucru, pentru că structura de securitate și pace în Europa nu va suporta o redesenare de frontierele în Europa, că nimeni nu va răsfoi cărțile de istorie, așa cum face Putin acum și nu vom căuta unde a fost teritoriul Rusiei pentru a spune mai târziu, că vrem să returneze toate acestea înapoi. Acest lucru este inacceptabil”[15]. Statele participante la Conferință au susținut Ucraina, pentru care războiul este unul drept împotriva agresiunii Rusiei, care i-a invadat teritoriul. Ucraina primește sprijin financiar, politic, umanitar și militar de la o serie de state din toată lumea, dornice de pace și stabilitate, dar vorbim doar de asistență, măsuri de sprijin și nu de participare la război, iar președintele rus cu siguranță înțelege bine acest lucru.

Cel mai sângeros război din Europa, “războiul actual a fost determinat de reformele anului 1992, când prin privatizare s-a creat clasa de mari proprietari, de criminali, de bandiți și invadatori de privatizare, astfel încât să nu permită restaurarea comunismului. Putin a fost numit ca persoana de încredere a familiei prezidențiale Elițin, a administrației prezidențiale și a bancherilor și oligarhilor Yumashev-Dyachenko, familiei Voloshin, Berezovski”[16]. Puterea de la Kremlin, tradițional se fundamenta pe corupție, iar reformatorii, desigur, erau susținuți de toți tipii care au dorit privatizarea: parcul nomenclaturist, oligarhii, bandiții - toți erau interesați de privatizare și de garanția, că comunismul nu se va întoarce. “Sarcina lui Putin a fost să garanteze proprietatea privată a acestora, privilegiile lor. Din această perspectivă era privită de Putin și Ucraina, - menționează renumitul filosof și scrietor rus contemporan Mihail Veller. - Lui Putin i-a fost frică, că Ucraina se va alătura la NATO, înțelegând aceasta ca promovarea NATO la granițele Rusiei. Reșind din aceasta a luat decizia, ca să spunem așa, ...de a întoarce Ucraina în portul natal, pentru a restabili cumva ordinea după prăbușirea Uniunii Sovietice. .... din punctul de vedere al beneficiului Rusiei, aceasta a fost o decizie nebună”, - concluzionează filosoful [17]. În această ordine de idei filosoful ucrainean Andrei Baumeister subliniază chiar după prima săptămână de război, că “pentru Rusia, acest război nu are nici un sens. ...în ultimii douăzeci de ani, Rusia, în ciuda politicii sale dure, agresive, a obținut unele rezultate pe arena internațională: în Orientul Mijlociu, Europa, China, India, America Latină, în ciuda sancțiunilor, menținând bune relații economice cu țări precum Germania, Franța și cu o gândire strategică rezonabilă, această țară ar fi putut câștiga treptat avânt ca unul dintre centrele de putere globală... Aceasta ar fi fost o investiție bună pentru Rusia în viitor și această linie ar fi

putut dura zeci de ani. Faptul că Putin și conducerea rusă au decis asupra acestui act de agresiune șterge toate „rezultatele” între ghilimele ale acestui regim. Acum toate acestea se prăbușesc brusc și vedem că în câteva zile Rusia devine din ce în ce mai izolată de știința mondială, de cultura mondială, de sportul mondial, de tehnologie, de afaceri, dar cel mai important, își pierde chiar și cei mai devotați susținători din Europa și America, din întreaga lume.... firesc, Rusia a avut susținători, pentru că Putin a jucat cartea unui astfel de conservatorism tradițional cu o conotație religioasă. Chiar și acești oameni întorc acum spatele Rusiei și acesta este un semn al următoarei crize foarte grave pentru conducerea Rusiei. Acesta este începutul sfârșitului. Iată de ce am considerat începutul acestui război absolut irațional, inutil pentru Rusia, distructiv pentru politica, economia, cultura și știința ei.... Acest lucru se datorează principalei gafe ideologice a Kremlinului, deoarece credeau că va fi o plimbare destul de ușoară, că o parte semnificativă a populației îi va primi aici cu brațele deschise, că sunt așteptați aici. Ceea ce văd ei aici este în contradicție directă cu așteptările lor....realitatea arată că nu-i așteaptă nimeni aici, nu sunt bineveniți, iar după bombardarea monstruoasă a zonelor rezidențiale cu bombe și rachete este foarte greu să stăpânești mânia, ura și toate emoțiile negative nu numai față de Putin și conducerea politică a Rusiei, ci și față de Rusia ca atare.”[18]. Încă în 2014 acelaș Mihail Veller a menționat, că războiul FR cu Ucraina, “dacă nu dă Doamne, se va declanșa, va fi cu siguranță un dezastru, în primul rând, pentru Rusia, care ar putea duce până la destrămarea țării... Ei nu înțeleg, - spune Veller, - că lucrează împotriva lor, adică adaugă neîncrederea comunității internaționale față de Federația Rusă și că pentru comunitatea internațională este mai bine să preieie controlul asupra armelor nucleare ale Rusiei, pentru că este imposibil să trăiești pașnic și calm alături de ea”[19]. Scriitorul subliniază, că asta este de fapt „teribila logica a colapsului imperiului. ...ceea ce ar putea face mai bun în aceste condiții Rusia este să-și retragă trupele la granița anului 1991 și să înceapă să negocieze pacea, ...ei bine, în scăderea despăgubirilor, a restructurărilor îndelungate, pentru a se salva”[20].

Mihail Veller menționează dintr-o perspectivă globală, că pe lângă cauza internă a războiului, mai există și una externă : „Tot ceea ce se întâmplă acum pe teatrul de război ruso-ucrainean face parte din procesul politic mondial și fără a-l lua în considerare, fără a-l înscrie ca parte a procesului mondial, nu poate fi înțeles corect războiul dat”[21]. Trei decenii de globalizare demonstrează că globalizarea, suveranitatea statală și democrația sunt dimensiuni incompatibile. Trebuie să înțelegem, că mulți teoreticieni au criticat dezvoltarea turbulentă și neașteptată a societăților capitaliste în secolul al XX-lea și au căutat căi alternative de dezvoltare socială. Filosoful atrage atenția, că “... din moment ce clasa muncitoare nu mai este acel proletariat revoluționar, este imposibil să-l ridici la revoluție, miza schimbării societății burgheze constă în crearea cât mai multor minorități...toate minoritățile rasiale, naționale, religioase, sexuale, precum și femeile împotriva bărbaților, toți ne divizăm, iar dreptul unei persoane

ca și cum este mai important decât drepturile statului, parcă drepturile piciorului tău stâng sunt mai importante decât drepturile întregului organism” [22]. În așa mod, drepturile minorităților trebuie respectate în primul rând, pentru că minoritatea este slabă, în ciuda faptului că nu există minorități fără majoritate. În aceste condiții în 1965, într-o vilă din Italia, David Rockefeller - o persoană foarte serioasă, unul dintre cei mai bogați oameni din lume, a chemat câteva zeci de intelectuali să vorbească despre problemele globale: că în viitorul apropiat va fi puțină apă, va fi puțin pământ, va fi puțină mâncare, va fi puțin oxigen în aer, ect. Și că este necesar ca ei să facă ceva, să propună proiecte pentru ameliorarea situației. Așa, după 3 ani, a apărut celebrul Club de la Roma, cu concluziile corespunzătoare: că trebuie să consumăm mai puțin, să producem mai puțin, să reducem nivelul de dezvoltare al economiei la zero. Altfel spus - economia trebuie să stagneze. Plus la toate, ar trebui să fie mai puțini oameni, ar trebui să existe mai multă egalitate între statele bogate și cele sărace. Din aceste perspective Convenția-cadru a Națiunilor Unite de la Paris asupra schimbărilor climatice, cu forță juridică obligatorie, semnată la 22 aprilie 2016 și ratificată de Uniunea Europeană la 5 octombrie 2016, subliniază crearea unui fond pentru reducerea decalajului dintre statele bogate și cele sărace, o simplă redistribuire a bogăției în favoarea statelor sărace[23].

Dar ce înseamnă să fie în general mai puțin oameni? Mai puțin consum? Miliardul de aur - este în acest cadru al procesului mondial global - o expresie concentrată, din care forumurile anuale sunt cei 3000 de indivizi ce îi reprezintă pe miliardul de aur, toți președinții de țară, prim-miniștrii, miliardarii și așa mai departe. În esență - ei conduc lumea, determină cursul economiei. Și economia dictează politica [24]. În aceste condiții, - continuă filosoful, - “războiul ruso-ucrainean face parte din acest proces, distruge economia în primul rând, desigur, a Ucrainei, orașele care sunt bombardate, casele, fabricile, centralele electrice, etc. În al doilea rând, distruge însăși economia Rusiei, care este atât de frumos jefuită și prin factorul de corupție. Ceea ce Ucraina știe din propriul exemplu, pentru că face la fel, vorbind despre corupție. Paralel este distrus genofondul acestor țări, care și așa aveau probleme demografice. Dar dacă economia este risipită și vor fi mai puțini oameni, - menționează scriitorul rus, - asta este în tendința generală a procesului global, acest lucru se numește haos controlat. De aceea se dau arme exact cât este nevoie ca războiul să nu fie pierdut de nimeni și să nu fie câștigat de nimeni, continuând războiul și epuizând ambele părți. În plus, Ucraina cade în cea mai severă dependență față de Occident, pentru că încheerea războiului cu victoria Ucrainei presupune un scop foarte modest al Ucrainei : să-și refacă granițele din 1991, recunoscute și înființate chiar de însăși FR. Nimeni nu constată, că mai departe țara trebuie să fie reconstruită, iar banii necesari îi poate da doar Occidentul prin fondul monetar internațional la pachet cu anumite exigențe” [25].

Ne întoarcem la globalizare, unde sunt demonstrate tezele : mai puțini oameni, mai puțină producție, dizolvarea frontierelor de stat, dezaprecierea

suveranității statelor, amestecarea popoarelor, toate drepturile tuturor minorităților, ect. Și astfel „nici o independență, deoarece globalismul este regula celor aprocsimativ 2% de oameni superiori, iar poporul nu poate influența nimic în nici un fel. Iată din acest punct de vedere trebuie să înțelegem și războiul dat”, - concluzionează filosoful[26].

Următoarea mare secțiune asupra căreia consider, că este absolut necesar să ne oprim este întrebarea despre cine sunt autorii războiului. Andrei Illarionov, ofițer superior la Centrul pentru Politică de Securitate din Washington, președinte al Institutului de Analiză Economică, fost consilier al președintelui Vladimir Putin, confidentul său în clubul internațional G-8, subliniază, că „dacă principalul vinovat este Putin, coautorul lui este Joe Biden, președintele SUA” [27]. „Activitatea lui Biden”, - continuă Illarionov, - “ar trebui împărțită în două părți. Primele 13 luni în care domnul Biden este președinte la Casa Albă, din 20 ianuarie 2021 până în 23 februarie 2022, iar a doua parte este în perioada de război - 24 februarie 2022 până la sfârșitul mandatului. În prima parte a activității prezidențiale tot ce a făcut domnul Biden și administrația lui e că n-au făcut nimic pentru a împiedica dezlănțuirea războiului. Chiar mai mult, odată cu venirea la putere a lui Bidon se agravează brusc situația în Donbas, unde până atunci funcționa așa-numitul acord convențional de încetare a focului și unde numărul militarilor ucraineni uciși de focul separatist scade de 16 ori între prima și ultima zi a jumătății anului ca trecere de la guvernarea lui Obama la guvernarea lui Tramp”, - menționează Illarionov [28]. Expertul arată, că în primele zile de guvernare ale lui Biden focul se intensifică, iar numărul celor decedați crește semnificativ; iar din martie 2021 începe demonstrativ concentrarea trupelor militare la hotarele Ucrainei. În aceste condiții președintele Zelenschii se adresează marilor lumii, avertizând despre pericolul de la hotarele țării. Dar, el parcă nu este auzit. Și cu toate, că administrația americană atenționa nu odată, că nu vor discuta despre Ucraina, fără Ucraina, pe din spatele Ucrainei, nici o problemă ce ține de interesul ei, pe 16 iunie 2021 Biden se întâlnește cu Putin la Geneva, după care, Putin întră într-o conferință de presă și informează publicul, că administrația americană este în favoarea implementării integrale a acordurilor de la Minsk, necătind la faptul că administrația ucraineană a subliniat nenumărate ori, că acest acord nu respectă interesele Ucrainei [29]. În dimineața zilei de 17 iunie 2021, apare un interviu cu privire la secretarul de stat adjunct al SUA, doamna Victoria Nulland, o persoană foarte importantă, cunoscută, influentă, care a fost direct implicată în negocierile dintre domnul Bidan și domnul Putin la Geneva. Așa că dă un interviu nu doar ca persoană care supraveghează acest domeniu, ci ca una care a fost prezentă fizic și spune ceea ce nimeni nu știa încă. Ea spune, că “președintele SUA a susținut pe deplin atât punerea în aplicare a acordurilor de la Minsk , cât și acordarea de autonomie entităților separatiste. Evrica! Chiar și pentru Putin aceasta a fost o descoperire, așa cum despre autonomie pentru zonele separatiste nici nu s-a ridicat întrebarea”, - menționează Illarionov[30].

Între timp, la hotarele dintre FR și Ucraina continua concentrarea trupelor militare. Pe 1 septembrie 2021, Zelensky sosește la Washington. Principalul lucru pe care îl cere este ajutorul militar, dar este refuzat. Cele mai influente ziare americane din 30 octombrie 2021 încep un val de publicații în Washington Post, cu informații despre concentrarea trupelor ruse la granița ruso-ucraineană, cu amenințarea unei posibile invazii și în tot acest timp autoritățile ucrainene apelează la americani pentru asistență militară, care vor rămâne ne auzite în continuare. În 22 ianuarie 2022 toți cetățenii americani și străini au fost rechemați de pe teritoriul Ucrainei, iar trei nave de război ale SUA, care erau de serviciu în Marea Neagră au fost retrase din bazinul Mării Negre. Apoi personalul diplomatic al ambasadei americane se retrage de la Kiev la Lvov, pentru început și apoi pleacă de pe teritoriul Ucrainei pe teritoriul Poloniei. În 20 februarie Biden se adresează președintelui Zelensky, propunându-i să plece de la Kiev, apoi va repeta aceasta propunere de mai multe ori. „Aceasta înseamnă, - subliniază acelaș expert Illarionov, - “că șeful SUA dă undă verde viitoarei invazii a teritoriului Ucrainei, anunțate și mediatizate pe scară largă” [31]. Desigur, nu se poate să nu ne amintim aici și de vizita subsecretarului de stat al SUA pentru Afaceri Politice domnul W. Nicholas Burns la Moscova în a doua treime a zilei de 21 noiembrie 2021[32], unde se întâlnește cu domnul Naryshkin, domnul Patrushev, are o conversație telefonică cu președintele Putin. Cel mai interesant lucru este, că după această conversație, cum a spus în repetate rânduri în interviurile sale, că “ajungând la Moscova, și-a făcut impresia, că Putin nu era hotărât încă să atace Ucraina” [33]. Și imediat după ce pleacă de la Moscova, vedem acest lucru confirmat de toate documentele, că numărul trupelor ruse la granița ruso-ucraineană începe să crească, iar pregătirile pentru invazie din 24 februarie continuă. Cu alte cuvinte, înaintea vizitei lui W.Burns, Putin nu luase încă decizia definitivă de a ataca Ucraina, iar după - decizia devine sigură.

Ca concluzie, putem afirma, că cel puțin pasivitatea, indiferența președintelui Bidon și administrației lui au contribuit la dezlănțuirea acestui război. Dar din analiza făcută se crează impresia unui interes ascuns al SUA și al înalților demnitari în dezlănțuirea războiului. Ce-ar însemna asta?

Concluzii

După cum arată istoria, războiul este „tovarășul etern al istoriei umane”. Studiul războaielor este un element indispensabil al educației umanitare. Deținerea de informații despre conceptele moderne de războaie în tradiția politico-filosofică este o componentă necesară a culturii generale umane a unui specialist

La începutul mileniului trei s-a trecut deja în unele cazuri de la concepția „forțe contra forțe” la cea privind „sisteme de luptă contra sisteme de luptă”, în cadrul cărora un loc important îl ocupă sistemele de conducere cu componentele lor tehnice principale: comunicații, calculatoare și informații [34]. Perfectionarea tehnologiilor informaționale și utilizarea armelor inteligente, combinarea rațională a formelor și a metodelor luptei armate cu cele de război informațional a devenit o

realitate în condițiile secolului XXI. În viitor „inteligenta” artificială va avea locul preponderant [35], importanța „armelor inteligente” va crește enorm.

Și în aceste condiții cetățenii sunt obligați să realizeze, să înțeleagă în profunzime procesele politico-militare în desfășurare în lume, în Europa, și în țară. Războiul trebuie să rămână în trecut și nu există niciun preț care să nu poată fi plătit pentru a-l împiedica să înceapă.

Bibliografie:

1. Churchill W. Мировой кризис: пер. с англ. Москва; Ленинград: Государственное военное изд-во, 1932. 328 p. (In Russ.)
2. Războiul și lupta armată. Continutul și fizionomia generală a luptei armate. Ion Barbaresco: https://www.armyacademy.ro/reviste/2_2001/c3.html (accesat 13.02.23)
3. Клаузевиц К. О войне: пер. с нем. Москва: Логос; Наука; 1994 г. 448 стр.
4. Odysse Barot. “Philosophie de l’histoire”; Paris; 1864, p.20.
5. Гулевская Н.А., Гулевский Н.А. Место войны как социального явления в национальном сознании российского общества: философский анализ. Вестник Волгоградской академии МВД России. 2015;(4):165–170. (In Russ.)
6. Cel grec antic „polemos”, care înseamnă și „război”, iar rădăcinile cuvântului latin „bellum” („război”) sunt păstrate în engleză prin „belligerent”- luptător.
7. Heraclit credea că războiul determină cine va fi sclav și cine va fi liber, că acționează ca tată și rege al tuturor lucrurilor. Socrate, la rândul său, printre motivele războiului numea imperfecțiunea omului, incapacitatea lui de a înțelege semnificația binelui și răului, nerespectarea voinței guvernanților. În această ordine de idei Aristotel vedea războiul ca mijlocul natural de dobândire a proprietății, ca mod de împotrivire și limitare a instinctului în zoon politikon. Hugo Grotius pune bazele metodologice în definirea și explicarea războiului. În lucrarea sa „De jure belli” el afirma că războiul este o recurgere efectivă la forță, care nu diferă de starea de pace decât prin înlocuirea temporară a unui cod juridic cu altul. Voltaire considera războiul o absurditate. Kant propunea puternicilor lumii să semneze un tratat al păcii eterne, să creeze republica republicilor - *civitas civitatum*, - în care să se instaureze un drept uman, garanție a păcii și libertății statelor. Neînțelegând însă esența și cauzele reale ale războiului, gândirea iluministă nu a putut depăși limitele unui ideal utopic.
8. A se vedea: Ionel Barbulescu. Lt.col.lect.univ.drd. Războiul și lupta armată. Continutul și fizionomia generală a luptei armate : https://www.armyacademy.ro/reviste/2_2001/c3.html (accesat 13/02.23)

9. Слипченко В.И. Войны шестого поколения: Оружие и военное искусство будущего [Интернет]. Москва: Вече; 2002.:<http://www.libros.am/book/read/id/52435/slug/vojjny-shestogo-pokoleniya-oruzhie-i-voennoeiskusstvo-budushhego>.
10. Слипченко В.И. Войны шестого поколения: Оружие и военное искусство будущего [Интернет]. Москва: Вече; 2002.:<http://www.libros.am/book/read/id/52435/slug/vojjny-shestogo-pokoleniya-oruzhie-i-voennoeiskusstvo-budushhego>.
11. Арзуманян Рачья. Нелинейная природа войны. «21-й ВЕК», № 1, 2005г. : 122-123 http://www.noravank.am/upload/pdf/193_ru.pdf (accessat 02.03.2023)
12. Гулевский А.Н., Гулевская Н.А., Доронин Ю.П. Анализ представлений о войне как социальном явлении в философии. Философия права. 2019; (4): 50–57. <https://elibrary.ru/item.asp?id=41456003> (accessat 07.03.23).
13. Пастуховские четверти/ Владимир Постухов и Алексей Венедиктов// (accessat 02.03.2023)[Internet]//: <https://www.youtube.com/watch?v=hQoPTKETSqI> (accessat 02.03.2023)
14. Редакция. Михаил Фишман. Зачем Путину Украина на самом деле// | <https://www.youtube.com/watch?v=rD036VGGI6A>(07.03.23);Украинская правда от 7апреля 2008 WWW. PRAVDA.COM.UA (07.03.23)
15. Ibidem
16. Веллер Михаил. Свет в конце лабиринта: пожар не гаснет[Internet].https://www.youtube.com/watch?v=eKpC_0HiY14
17. Ibidem.
18. Андрей Баумейстер. Война в Украине и геополитическая революция <https://www.youtube.com/watch?v=xJH-phRCXSk> (03.03.22)].
19. Веллер Михаил. Свет в конце лабиринта: пожар не гаснет https://www.youtube.com/watch?v=eKpC_0HiY14 .
20. Ibidem.
21. Ibidem
22. Ibidem
23. Acordul de la Paris – Convenția-cadru a Națiunilor Unite assure schimbărilor climatice: <https://eur-lex.europa.eu/content/paris-agreement/paris-agreement.html?locale=ro> (accessat 03.03.23); a se vedea și Андрей Фурсов. ЗАКРЫТЫЙ доклад мировых элит. Четыре варианта будущего. <https://www.youtube.com/watch?v=vnW6xF8MDc8&t=233s> (accessat 03.03.23)
24. Веллер Михаил. Свет в конце лабиринта: пожар не гаснет[Internet]. https://www.youtube.com/watch?v=eKpC_0HiY14 (accessat 14 03 2023)
25. Ibidem
26. Ibidem
27. Андрей Илларионов. Российска-украинская война [Internet]. <https://www.youtube.com/watch?v=r-B1J3O8gVY> (accessat 15.03.23)

28. Ibidem
29. Ibidem
30. Ibidem
31. Ibidem
32. Directorul Agenției Centrale de Informații a SUA (CIA), William Burns, a avut la Moscova, o întrevedere cu extrem de influentul șef al Consiliului de Securitate al Federației Ruse, Nikolai Patrușev:
<https://www.digi24.ro/stiri/externe/sua/directorul-cia-a-avut-o-intrevedere-la-moscova-cu-seful-consiliului-de-securitate-al-federatiei-ruse-1722137> (accesat 03.03.23)
33. Ibidem
34. Vasile Simileanu, Gheorghe Nicolaescu, Războiul informațional, Editura Top Form, București, 2004
35. Ionel Barbulescu, Lt.col.lect.univ.drd Razboiul si lupta armata. Conținutul și fizionomia generală a luptei armate:
https://www.armyacademy.ro/reviste/2_2001/c3.html (accesat 13/01.23)

INTERDEPENDENȚE DINTRE SECURITATEA ENERGETICĂ ȘI INSTABILITATEA ECONOMICĂ REGIONALĂ ÎN CONTEXTUL RĂZBOIULUI DIN UCRAINA

Carolina BUDURINA-GOREACII

Universitatea de Stat din Moldova

email: carolina.budurina@gmail.com

ORCID ID: 0000-0003-2406-4212

CZU: 332.1:620.9:355.4(470:477)

Rezumat: *Acest articol oferă o privire de ansamblu asupra celor mai importante efecte privind securitatea energetică și (in)stabilitatea economică regională în contextul războiului din Ucraina. Sunt prezentate unele documente de analiză și planuri de acțiune adoptate de Uniunea Europeană în scopul redresării situației, dar și eforturile statelor europene de a reduce dependenta energetică față de Federația Rusă. Totodată, pentru a oferi o idee despre intervalul acestei incertitudini, analiza următoare ia în considerare ce se întâmplă acum, ce s-ar putea întâmpla peste un an și cum ar putea arăta lucrurile peste cinci sau șapte ani.*

Cuvinte cheie: *stabilitate/instabilitate economică, dinamica creșterii economice, economie regională, securitate energetică*

Abstract: *This article provides an overview of the most important effects on energy security and regional economic (in)stability in the context of the war in Ukraine. Some analysis documents and action plans adopted by the European Union in order to improve the situation are presented, as well as the efforts of European states to reduce energy dependence on the Russian Federation. Also, to give some idea of the range of this uncertainty, the following analysis considers what is happening now, what might happen in a year's time, and what could things look like five or seven years from now.*

Keywords: *economic stability/instability, dynamics of economic growth, regional economy, energy security*

Introducere

Invazia Ucrainei de către Rusia a forțat o regândire rapidă și profundă a arhitecturii de aprovizionare cu energie a Uniunii Europene. Acest articol se focusează pe examinarea consecințelor pe care le-ar avea UE în cazul limitării importurilor rusești ale celor trei combustibili fosili cheie: gaze naturale, țiței, inclusiv produse petroliere, și cărbune. Apoi, se face o analiză de perspectivă pe termen mai lung privind diversele implicații geopolitice care ar decurge în cazul tranziției treptate către surse regenerabile a UE.

În Europa, securitatea energetică a fost în mod tradițional asociată cu necesitatea de a asigura o aprovizionare suficientă cu petrol și gaze pe termen scurt. Fiind slab dotată cu resurse interne, UE este nevoită să importe 87% din

petrol și 74% din gazele naturale pe care le consumă. În plus, fiind dependentă de un număr limitat de furnizori, UE a dezvoltat preocupări de dependență excesivă. Acesta a fost în special cazul gazelor naturale, având în vedere rigiditățile sale datorate dependenței de infrastructura de conducte și de contractele încheiate pe termen lung cu furnizorii. Aceste caracteristici contrastează cu flexibilitatea pieței petroliere globale în care dependențele bilaterale sunt limitate de circumstanțe obiective.

Metodologia cercetării

În contextul prezentului articol a fost folosită în special metoda analizei documentelor, care ne-a ajutat să analizăm unele documente și rapoarte oficiale ale Uniunii Europene și Agenției Internaționale de Energie. Ca rezultat, am reușit să obținem informații despre asistența lor oferită în contextul războiului din Ucraina, dar și măsurile întreprinse pentru a redresa situația economică ca urmare a efectelor conflictului militar asupra instabilității economice și securității energetice regionale.

Rezultate

Războiul din Ucraina declanșat la 24 februarie 2023 a dus la o creștere a incertitudinii economice. La un an de la invazia Ucrainei de către Rusia, peisajul energetic global s-a schimbat dramatic. Regiunile din întreaga lume s-au confruntat cu creșterea prețurilor care i-au lovit puternic pe consumatori.

Prețurile la materia primă, inclusiv cea la energie, au crescut brusc pe măsură ce incertitudinea cu privire la întreruperile aprovizionării a devenit tot mai evidentă. În plus, sancțiuni și restricții comerciale au fost impuse băncilor, întreprinderilor și persoanelor fizice din Federația Rusă. În cele din urmă, conflictul a declanșat o criză masivă a refugiaților, iar peste patru milioane de ucraineni au fugit din țara lor de baștină. Toate acestea ar putea contribui la o instabilitate mai mare în economie, în rândul întreprinderilor, gospodăriilor și piețelor financiare. Războiul probabil va crește instabilitatea economică atât în ceea ce privește inflația, precum și îngrijorări tot mai mari cu privire la întreruperile lanțului de aprovizionare cu energie.

Din punct de vedere teoretic, instabilitatea economică se referă la momentul în care diverși factori ai economiei sunt dezechilibrați. Una dintre principalele caracteristici ale instabilității economice o reprezintă inflația. Acest fenomen apare atunci când valoarea banilor scade, ceea ce are ca rezultat creșterea prețurilor la bunuri și servicii.

Războiul împotriva Ucrainei a fost însoțit de o creștere bruscă a inflației sub presiunea prețurilor alimentelor, energiei și a materiilor prime. Inflația a crescut deja pe întreg parcursul anilor 2022-2023 ca urmare a cererii crescute cauzate de redresarea economică, iar acest fenomen a fost mai pronunțat în țările vulnerabile din regiune.

La nivel regional, observăm că Caucazul și Asia Centrală vor fi regiunile cele mai afectate din cauza legăturilor lor strânse cu Rusia și Ucraina. În special

cele mai expuse riscului ar putea fi Armenia și Georgia, acestea nefiind țări productoare de energie.

Pe scurt, aceste oscilații economice au anumite consecințe sociale și politice negative și afectează percepția războiului asupra Ucrainei. O parte din analiști nu pun la îndoială obiectivitatea și cursul războiului care încă nu s-a finalizat. Totuși, există și experți care cred că ar trebui să fie luate măsuri urgente cu privire la abordarea consecințelor de durată ce le-ar avea acest război asupra economiei globale. Odată ce criza avansează, riscul este clar: încurajați de administrația propagandistică rusă, se așteaptă ca tot mai mulți cetățeni să învinovățească europenii și Occidentul pentru aceste probleme, mai degrabă decât războiul de agresiune condus de Vladimir Putin. Acest lucru este greșit în ceea ce privește faptele, dar dacă oamenii definesc o situație ca fiind reală, este firească și consecințele ei.

Astfel, ar putea fi examinate următoarele propuneri:

O primă opțiune ar fi creșterea presiunii de a-l face pe Vladimir Putin să oprească acest război și să-și retragă trupele ruse de pe teritoriul ucrainean și prin a permite ulterior Ucrainei să-și continue producerea și exportarea produselor agricole.

O altă variantă ar fi ca instituțiile internaționale, precum: ONU, Banca Mondială, Fondul Monetar Internațional, Organizația pentru Alimentație și Agricultură și Programul Alimentar Mondial, să fie mai sensibile și să intervină cu asistența necesară alimentară și financiară pentru a evita deficitul de energie și a reduce șocurile economice în țările afectate într-o măsură mai mare de războiul din Ucraina.

De asemenea, ar trebui să se mențină comerțul deschis, deoarece barierele comerciale ar înrăutăți accesibilitatea și ar avea un impact asimetric asupra țărilor vulnerabile din regiune. Ar trebui totodată să se contribuie la stimularea producției locale care ar reduce dependența față de partenerii externi.

Discuții

Agresiunea militară nejustificată a Rusiei împotriva Ucrainei și problemele ulterioare privind aprovizionarea cu gaze au provocat o criză energetică fără precedent pentru UE. Acestea au provocat o creștere bruscă a prețurilor la energie și au adus dificultăți pentru europeni. În astfel de condiții, UE s-a văzut nevoită să ia măsuri urgente și ferme de a soluționa cât mai rapid aceste probleme.

Totodată, perturbarea economică cauzată de războiul din Ucraina a amplificat și apelurile pentru o tranziție energetică accelerată. S-a considerat oportună introducerea unor schimbări care să îndepărteze țările de la combustibili extrem de poluanți (furnizați adesea doar de câțiva producători importanți), către surse de energie cu emisii reduse de carbon, cum ar fi sursele regenerabile. Acest fapt vizează în special statele europene în care efectele de

undă ale războiului s-au simțit destul de mult, iar gazul rusesc a dominat istoric importurile.

Inflația ridicată și întreruperile lanțului de aprovizionare, rezultate de conflictul militar și agravate de consecințele pandemiei de COVID-19, au subliniat dependența excesivă față de producția foarte concentrată și de mineralele critice. Punctul culminant al acestor factori a condus la intervenții guvernamentale ample de a proteja consumatorii și industria de costurile în spirală ale energiei și tehnologiei. Multe țări din regiune își ajustează azi cadrul legislativ în scopul aplicării politicii de accelerare a tranziției către o energie curată, alături de redresarea economică și evitarea repetării greșelilor din trecut.

De la începutul crizei, Agenția Internațională de Energie (AIE) a monitorizat efectele invaziei Ucrainei de către Rusia pentru sistemul energetic al țării și pe piețele globale. În susținerea directă a Ucrainei, AIE a semnat un program de lucru comun de doi ani în scopul de a sprijini redresarea acesteia, inclusiv prioritățile energetice pe termen scurt și lung, cum ar fi securitatea sistemului energetic, sursele regenerabile, biogazul și colaborarea pe date și statistici.

În mod specific, țările member ale AIE au convenit de două ori să facă pasul excepțional de a elibera petrol din rezervele lor de urgență pentru a reduce tensiunile de pe piețe și a transmite un mesaj unificat precum că nu va exista nici un deficit de provizii ca urmare a invaziei Rusiei. În prima acțiune colectivă după invazie, convenită la 1 martie 2022, țările membre AIE s-au angajat să elibereze de urgență 62,7 milioane de barili de stocuri de petrol. Apoi, la 1 aprilie 2022, au convenit să pună la dispoziție încă 120 de milioane de barili din rezervele de urgență, cea mai mare eliberare de stoc din istoria AIE, care a coincis cu eliberarea de barili suplimentari din Rezerva strategică de Petrol din SUA. Cele două extrageri coordonate din 2022 sunt a patra și a cincea din istoria AIE, de când a fost creată organizația interguvernamentală (1974). Acțiuni colective anterioare au fost întreprinse în anii 1991, 2005 și 2011.

La un an de la invazia Ucrainei de către Rusia, aprovizionarea cu petrol a celei din urmă a rezistat relativ bine, în ciuda sancțiunilor. Moscova a redirecționat cu succes transporturile de țiței către Asia. În ianuarie, producția totală de petrol a Rusiei a fost de 11,2 mb/zi. Prin comparație, producția totală de petrol din Statele Unite a fost de 18,3 mb/zi, în timp ce Arabia Saudită a pompat 12,4 mb/zi. Astfel, chiar dacă oferta a scăzut brusc, Rusia continuă să joace un rol important pe piețele petroliere globale, situându-se pe locul al treilea ca fiind cel mai mare producător din lume, după Statele Unite și Arabia Saudită.

Angajamentul Uniunii Europene prin Declarația de la Versailles din martie 2022 de a elimina treptat importurile rusești de combustibili fosili „cât mai curând posibil” va transforma semnificativ piețele de energie și gaze ale continentului European în anii următori. Aceasta va avea implicații semnificative pentru comerțul global.

Dependența UE de gazul rusesc a crescut constant în ultimul deceniu. Consumul de gaz al blocului comunitar a scăzut doar marginal în această perioadă, dar producția a scăzut cu două treimi din 2010, iar decalajul a fost umplut prin creșterea importurilor. Drept urmare, ponderea Rusiei în cererea totală de gaze din UE a crescut de la 26% în 2010 la o medie de peste 40% în perioada 2018-2021. AIE a fost printre primii care au exprimat îngrijorări cu privire la această dependență în creștere.

Rusia și-a redus cu peste jumătate din livrările de gaze către UE în ultimul an. Dar piața europeană a gazelor s-a dovedit a fi rezistentă, deoarece națiunile și-au putut umple site-urile de stocare la o capacitate de peste 95% prin creșterea aprovizionării din afara Rusiei și prin reducerea rapidă a consumului. În consecință, ponderea Rusiei în cererea europeană de gaze a scăzut de la 23% în 2022 la sub 10% în ianuarie 2023.

Criza energetică a lovit extrem de vizibil, ceea ce a dus la punerea în discuție de către parlamentarii UE a subiectului privind energia regenerabilă în cadrul pachetului Fit for 55. Acest document reprezintă un set de propuneri pentru revizuirea și actualizarea legislației UE și aplicarea noilor inițiative cu scopul de a se asigura că politicile UE sunt în conformitate cu obiectivele climatice convenite de Consiliul și Parlamentul European. Astfel, după invazie, securitatea energetică a apărut ca o motivație puternică suplimentară de a accelera utilizarea energiei regenerabile. Printre alte obiective, pachetul Fit for 55 urmărește creșterea ponderii surselor regenerabile în consumul final de energie la 45% până în 2030, depășind obiectivul de 40% aflat anterior în discuție.

Se estimează ca capacitatea de energie electrică din surse regenerabile din UE să se dubleze în perioada 2022-2027, pe măsură ce preocupările privind securitatea energetică se adaugă ambițiilor climatice. Multe țări europene au adoptat deja planuri de acțiune privind sprijinul politic pentru energiile regenerabile.

În particular, prognoza AIE privind creșterea energiei regenerabile în UE a fost revizuită semnificativ, cu peste 30% față de estimarea de anul trecut. Astfel, Germania și-a mărit obiectivele de energie electrică din surse regenerabile, a introdus volume mai mari de licitații și a îmbunătățit remunerarea pentru fotovoltaice solare distribuite, reducând în același timp termenele de autorizare. Spania a simplificat autorizarea pentru instalațiile solare fotovoltaice și eoliene și a crescut capacitatea rețelei pentru noi proiecte de energie regenerabilă.

UE se confruntă în acest an cu un deficit de aproape 30 de miliarde de metri cubi de gaze naturale. Însă decalajul poate fi redus și riscul penuriei poate fi evitat prin eforturi mai mari de îmbunătățire a eficienței energetice, implementarea surselor regenerabile, instalarea pompelor de căldură, promovarea economiilor de energie și creșterea aprovizionării cu gaze.

Operațiunile fizice ale comerțului cu energie s-au schimbat nesemnificativ după invadarea Ucrainei de către Rusia pe 24 februarie 2022. Petrolul și gazele au continuat să vină din Rusia către Europa, chiar și prin conductele care

traversează Ucraina. De la invazie, prețurile la energie au crescut brusc, beneficiind în mod semnificativ Rusia și alți producători de petrol și gaze. La începutul lunii aprilie 2022 șeful UE pentru politică externă, Josep Borrell, a declarat că importurile din Rusia au costat Europa cel puțin 1 miliard de euro pe zi.

La sfârșitul lunii iunie anul trecut livrările fizice de gaz au fost tăiate. Acest fapt s-a datorat nu ca urmare a unor sancțiuni occidentale, ci pentru că Rusia a ales să interzică aprovizionarea unor țări precum Polonia și Bulgaria, care refuză să plătească în ruble, și unor țări precum Finlanda, care a solicitat aderarea la NATO. În fiecare dintre aceste cazuri, proviziile limitate care au fost tăiate au fost ușor înlocuite. Cu toate acestea, pe 11 iulie, Rusia a închis și principala conductă NordStream 1 pentru întreținere programată, reducând până la 60% din livrările de gaz către Germania. Riscul a determinat guvernul de la Berlin să accelereze punerea în aplicare a următoarei etape a planului său de răspuns în caz de urgență.

Creșterea prețurilor observate în ultimul an, cu circa 60% la petrol și 400% pentru gazele naturale în Europa au fost determinate de doi factori. În primul rând, creșterea cererii pe măsură ce pandemia a dispărut în întreaga lume, iar apoi, după 24 februarie, de temerile că sancțiunile occidentale și represaliile rusești ar reduce comerțul și ar declanșa o concurență acerbă pentru proviziile disponibile.

Aprovizionarea cu petrol ar putea fi gestionată, deoarece încărcăturile de țiței rusești vor continua să fie exportate către o altă piață receptivă din Asia și Africa. Comerțul cu gaze naturale, care se bazează pe infrastructură dedicată, cum ar fi conductele și instalațiile de lichefiere, este mai dificil de ajustat. Există planuri pentru noi linii de gaz către Asia, dar aceasta necesită cel puțin cinci ani de lucru până a fi pus în funcțiune. Se așteaptă ca Europa să-și îndeplinească angajamentul de a reduce importurile de gaz rusec cu două treimi până în anul 2024. Din Marea Mediterană de Est până în Asia Centrală, au fost identificate rezervele de gaze, însă dezvoltarea lor, împreună cu infrastructura necesară pentru a le aduce pe piață, va dura mai mulți ani de zile.

Comisia Europeană a creat un mecanism de cumpărător unic pentru a negocia achizițiile necesare și a convenit un acord cu SUA de a aduce 15 miliarde de metri cubi pe zi din Statele Unite în Europa. În același timp, țări individuale, precum Germania și Italia, dependente de gazul rusec, negociază deja acorduri proprii cu potențiali furnizori, precum Qatar și Algeria. O parte din gaz poate fi economisită prin îmbunătățirea eficienței energetice. Unele pot fi înlocuite cu o extindere a producției de energie regenerabilă. Dar chiar și luând în considerare aceste posibilități de substituție a ofertei și de reducere a cererii, decalajul dintre cerere și ofertă va rămâne însă unul substanțial. Aceasta este sursa preocupărilor actuale ale pieței.

La moment, Europa rămâne dependentă de importuri pentru mai mult de 50% din necesarul zilnic de energie. Pe măsură ce prețurile globale au crescut,

consumatorii din Europa și din alte părți plătesc mai mult, ceea ce face din costurile energiei un factor care contribuie major la inflație, la criza costului vieții și la recesiunea economică. Prețurile ridicate ale energiei din Europa au alimentat o rată anuală a inflației de 8,5% în zona euro. În Italia spre exemplu, în februarie 2023, datele arată că costul vieții a crescut cu 10,9%.

În decurs de un an, aproape toate țările europene ar fi putut elimina majoritatea achizițiilor de petrol din Rusia, găsind aprovizionare alternative din Orientul Mijlociu și din alte părți. Prețul pe care trebuie să-l plătească va depinde mai puțin de Rusia și mai mult de Organizația Țărilor Exportatoare de Petrol (OPEC). Acesta este cartelul exportatorilor de petrol, care va decide în ultima instanță asupra nivelurilor producției de petrol. Tentația saudiților și a altor țări de a limita producția pentru a menține prețurile peste 100 de dolari pe baril va fi puternică, fiind temperată doar dacă industria americană de șist poate produce o nouă creștere a ofertei. Europa planifică să reducă importurile de gaze naturale rusești de la o treime până la jumătate. Aprovizionările din SUA și Qatar vor fi aduse în Europa prin instalațiile existente, completate de proiecte precum terminalele plutitoare care sunt planificate în jurul unor porturi germane. Aceste importuri vor contribui la reducerea decalajului de aprovizionare, însă la un preț înalt pentru început.

Energia va deveni o preocupare majoră pentru NATO – revitalizată de noua provocare rusă. Accesul la aprovizionarea cu energie sigură la prețuri accesibile va fi crucială pentru securitatea statelor membre, mai ales dacă Rusia continuă să limiteze aprovizionarea celor pe care îi consideră deosebit de ostili obiectivelor sale. Pentru a atinge securitatea energetică pe o piață fragmentată, țările importatoare încep deja să dezvolte parteneriate cu furnizori cheie precum Qatar și Azerbaidjan. Acestea vor implica nu numai contracte comerciale de aprovizionare pe termen lung, ci și legături politice, economice și de securitate mai mari. Dintr-o astfel de rețea de legături ar putea apărea o nouă „NATO energetică” – o rețea de țări importatoare și exportatoare, toate angajate să mențină securitatea aprovizionării.

Niciuna dintre aceste mișcări nu va fi ușoară și multe vor avea nevoie de timp pentru a fi puse în aplicare. Succesul unei noi abordări de partajare a energiei va depinde în mod esențial de dorința SUA de a participa la exportarea mai mare a petrolului și gazelor produse în țară, chiar dacă aceasta va rezulta în prețuri interne mai mari pentru consumatorii americani.

Oricare ar fi sursa, resursele suplimentare de gaze naturale care vin în Europa vor fi susținute de noi contracte pe termen lung, menite să justifice investițiile necesare în infrastructură, cum ar fi instalațiile de gaz natural lichefiat (GNL). Acest lucru înseamnă, la rândul său, că diversificarea aprovizionării în afara Rusiei nu va fi una ușoară.

În acest interval de timp, rezervele disponibile limitate sunt în continuare o problemă pentru Europa care este lipsită de gaz. Cele mai mari presiuni vor fi

resimțite de Germania, având în vedere amploarea dependenței de Rusia acumulată în ultimii 30 de ani.

Până în anul 2024, piața energiei în Europa și la nivel internațional ar trebui să găsească un nou echilibru. Țările europene vor trebui să semneze o serie de acorduri pe termen lung pentru a se asigura aprovizionarea cu gaze, în timp ce Qatarul ar putea deveni furnizorul lor principal. Alte dezvoltări de gaze din întreaga lume vor fi în construcție, inclusiv în zone sensibile din punct de vedere politic, cum ar fi apele de lângă țărmurile Israelului și Libanului. Este posibil ca prețurile să rămână relativ ridicate până când mai multe dintre aceste noi proiecte vor fi lansate.

În acest interval de timp, Europa va trebui să-și reducă nevoile de gaze prin înlocuirea energiei electrice, produsă în principal din surse regenerabile, pentru încălzirea locuințelor și sectorul transporturilor. Privind retrospectiv, se va vedea că invazia Ucrainei a accelerat tranziția Europei către o economie cu emisii reduse de carbon.

Până în 2024, șansele de încetare a focului în Ucraina trebuie să fie destul de mari, chiar dacă un acord de pace complet și definitiv se poate dovedi evaziv. Odată cu încetarea focului, vor apărea presiuni pentru o reînnoire a comerțului de la est la vest. Această presiune va veni atât din partea Rusiei, în căutarea urgentă de venituri, cât și din partea consumatorilor de gaze, în special din partea întreprinderilor mari consumatoare de energie care își pierd avantajul competitiv ca urmare a creșterii prețurilor.

La această instabilitate se va adăuga slăbirea Rusiei. Fără investiții occidentale, dezvoltarea următoarei generații de resurse petroliere rusești – în special în Arctica – pare imposibilă. Fără astfel de evoluții, producția rusă va scădea. Comerțul cu gaze către China va începe să crească, dar precauția chineză față de dependența de Moscova va stabili o limită, în timp ce Beijingul va căuta aprovizionări alternative din Asia Centrală și Orientul Mijlociu.

Se consideră că va fi posibil un nou echilibru, însă încrederea care a fost ruptă va fi greu de restabilit. Odată cu scăderea cererii de gaze și o politică de diversificare în vigoare în Europa, Rusia va fi norocoasă dacă și va menține măcar acei o treime din comerțul de energie cu Europa care era în vigoare la începutul anului 2022.

Concluzii

Evoluții prezentate mai sus vor remodela piața energetică, dar nu reprezintă un echilibru stabil și durabil. Agenda climatică rămâne încă nerezolvată, în timp ce emisiile continuă să crească. Prețurile relativ ridicate ale energiei vor alimenta inflația și criza rezultată a costului vieții. O Rusie săracă va fi în continuare un vecin periculos. În Europa și în întreaga lume, provocările insecurității energetice vor modela relațiile economice și politice, creând noi alianțe, dar provocând și noi tensiuni și conflicte.

Bibliografie:

1. Borrell J. Russia's invasion of Ukraine puts the global economy at risk. Publicat la 16.05.2022. https://www.eeas.europa.eu/eeas/russia%E2%80%99s-invasion-ukraine-puts-global-economy-risk_en
2. Butler N. The impact of the Ukraine war on global energy markets. Pulicat la 14 iulie 2022. <https://www.cer.eu/insights/impact-ukraine-war-global-energy-markets>
3. Carter B. How are EU households and businesses coping with the energy crisis? Publicat la 16.02.2023. <https://www.euronews.com/next/2023/02/08/how-are-eu-households-and-businesses-coping-with-the-energy-crisis>
4. IEA and Ukraine deepen bilateral cooperation with new joint work programme. Publicat la 12 Decembrie 2022. <https://www.iea.org/news/iea-and-ukraine-deepen-bilateral-cooperation-with-new-joint-work-programme>
5. Tsoleva T., Koper A. Russia's War on Ukraine. Europe decries 'blackmail' as Russia cuts gas to Poland, Bulgaria. Publicat la 27 aprilie 2022. <https://www.reuters.com/business/energy/gazprom-says-it-halts-gas-supplies-poland-bulgaria-payments-row-2022-04-27/>

THE CONTENTS OF UNNAMED CONTRACTS

Olga TATAR

Comrat State University
ORCID: 0000-0003-2158-006X
email: oleatatar@mail.ru

Iurie MIHALACHE

University „Constatin Stere”
ORCID: 0000-0002-7474-7487
email: mihalacheiurie@mail.ru

CZU: 347.441/447:347(478)(094.4)

Abstract: *Any construction, whether named or unnamed, is a new model, consisting of various kinds of conditions and features that reflect the interests of society and the state as a whole. The peculiarity of the new contractual structure in the form of an unnamed contract is the presence of a definition of the subject of the legal relationship, along with the object, the subject, the essential and distinctive conditions of this contract, the rights and obligations of the parties, the procedure for concluding, changing and terminating the contract, the responsibility of the parties under the contract. At the same time, the contract is considered concluded when the parties have agreed on all the terms of the contract, without going beyond the generally known legal procedure.*

Key words: *unnamed contract, specifics of the contract, subjects and objects of the contract, content of the contract, distinctive features of the contract*

Rezumat: *Orice construcție, denumită sau nenumită, este un model nou, constând din diferite tipuri de condiții și trăsături care reflectă interesele societății și ale statului în ansamblu. Particularitatea noii structuri contractuale sub forma unui contract nenumit este prezenta unei definiții a subiectului raportului juridic, alături de obiectul, subiectul, condițiile esențiale și distinctive ale acestui contract, drepturile și obligațiile părților, procedura de încheiere, modificare și încetare a contractului, responsabilitatea părților în temeiul contractului. Totodată, contractul se consideră încheiat atunci când părțile au convenit asupra tuturor termenilor contractului, fără a depăși procedura legală general cunoscută.*

Cuvinte-cheie: *contract nenumit, specificul contractului, obiectele și obiectele contractului, conținutul contractului, caracteristicile distinctive ale contractului*

Introduction: In the event that a new civil contract does not fall under any of the named models, it can be attributed to the number of unnamed contracts, but at the same time it will be possible to identify and study which of the terms of this contract do not coincide with the generally accepted and well-known contractual terms of the named contracts.

Ozhegov's Explanatory dictionary provides that "contract" means a written agreement of the parties on mutual obligations assumed" [14, p. 74]. According

to the Explanatory Dictionary of the Russian Language by T.F. Efremova “A contract is usually an agreement concluded in writing, where certain obligations are established between the parties to the agreement, on the basis of an agreement on their performance”[5, p. 312].

In the Explanatory Dictionary of the Russian Language, ed. S.I. Ozhegova and N.Yu. Shvedova, “A contract is an agreement concluded in writing on the fulfillment by the parties of their obligations to fulfill all the conditions agreed between the parties”[15, p. 296].

Let's try to interpret the meaning of the word "agreement", according to the Dictionary of the Russian language by A.P. Evgenieva “Agreement from the verb to agree, that is, recognition by one or the other party of something (positive, negative, false, true, erroneous and real)”[6, p. 114].

Further, “named in the law”, how to understand this phrase? In accordance with the Law of the Republic of Moldova No. 100 of December 22, 2017 "On Normative Acts" the Art. 8 establishes that “a law is a normative act adopted by the Parliament on the basis of constitutional norms in accordance with the procedure established by the Constitution of the Republic of Moldova and the Rules of Procedure of the Parliament approved by the Law No. 797/1996, as well as by the above mentioned Law”[12]. Evgenieva A.P. in the Dictionary of the Russian language characterizes “law” as a set of mandatory norms and rules governing public relations, that is, it can be argued that a law is a combination of established prescriptions, rules that are binding and play not an unimportant value in a person's life, and most importantly, they must be met.

Synonyms for the adjective "named" are specified, mentioned, implied, named in the law, specifically regulated by it, that is, a normative legal act adopted in relation to something, which is provided in order to regulate specific social relations, and the rest of the agreements will be unnamed , that is, not listed, not characterized, not named in the law.

The legislator in Part (2) of Art. 994 of the Civil Code of the Republic of Moldova provides that the following applies to unnamed contracts:

a) Agreement of the parties, that is, the parties agree, or have come to an agreement, have reached agreement on something;

b) The legal provisions applicable to contracts and contractual obligations in general, i.e. to which the provisions set out in Section II “On contracts in general” apply, where according to Art. 992 of CC of RM “A contract is an agreement of two or more persons on the establishment, change or termination of legal relations”. A contract is a kind of conversation, spoken words about something, where the spoken word corresponds to a counter word, but both of them are aimed at satisfying something. That is, those who wish to achieve a common goal, or the contract can be considered as a legal relationship, as a result of which obligations arise between the parties at the will of the subjects of the contract, and an obligation is a kind of necessity, an obligation to fulfill something, to return something or fulfill any -or actions from one side to the

other side. Most often, these or those obligations are associated with the repayment of debt, with the transfer of property, the return of funds, with the provision and performance of any work and services. And also in Section I “On obligations in general”, where, according to Part (1) of Art. 774 of the Civil Code of the Republic of Moldova provides that “By virtue of the obligation relationship, the creditor has the right to claim from the debtor the execution, and the debtor is obliged to make it”;

(c) Practice and custom between the parties in this area. The legislator by practice means any activity related to the publication and implementation of the statutory regulations in conjunction with the accumulated experience. The term “custom” is understood as a way of behavior that has already developed over a long period of time, which is carried out in society and is reproduced as usual and inherent in all members of society. Custom is a norm, the fulfillment of which is not even in doubt and is taken for granted and for granted. But a custom is not a tradition, since traditions are phenomena inherent in all spheres of life and culture, that is, they are interpreted more broadly than a custom. The term "custom" is equated with the term "rite", but the rite is only a variety, and the custom itself includes the rite, as well as its practical phenomenon. According to V. Propp: “Rite and custom are not the same”[16, p. 76], in our opinion, this judgment is correct.

d) The legal provisions applicable to similar named contracts, insofar as they are compatible with the nature and purpose of the contract not named in the law, that is, the general rules applicable to the named contracts insofar as they relate to the essence and achievement of a single purpose, that is, the desire of the subject to achieve the final result, which the process itself was initially aimed at - a conscious inclination to complete the fulfillment of certain tasks by one or another subject.

Taking into account the legally established and enshrined in the Civil Code of the Republic of Moldova, the essential conditions and features of the named contracts, let us build the following hierarchical pyramid of essential features of unnamed civil law contracts: the subject of the contract; object of the contract; subjective composition of the contract; its content; conclusion, amendment, termination of the contract, the responsibility of the parties under the contract.

The named agreements reflect the content of the many times emerging social relations, polished to the smallest detail, both by science and by the legislator. The possibility of concluding unnamed or mixed contracts, provided for by the Civil Code of the Republic of Moldova, is a progressive phenomenon and is aimed at regulating relations that were not known and did not exist at the time of the adoption of the Civil Code of the Republic of Moldova, and the possibility of their emergence, which became real after the adoption of the Civil Code of the Republic of Moldova, in connection with the emergence of new objects of civil legal relationship.

Taking into account the above, I still want to admit that the establishment and classification of one or another treaty among the named or unnamed treaties is a very complex and ambiguous process, in the knowledge of which one cannot do without a deep analysis and synthesis of all the signs and directions of the treaty from the point view of national and foreign law, as well as without studying the judicial practice of the Republic of Moldova, as well as the judicial practice of foreign countries, for example: the Russian Federation, the Republic of Belarus, the Republic of Uzbekistan, the Republic of Kazakhstan and the countries of the European Union.

Taking into account the above, we will try to analyze a classic example of an unnamed contract, without the terms of other contracts, such as an agreement for the use of a separate structural element (part) of an immovable thing (building) for the purpose of advertising. Assuming the proximity of such an agreement to a property lease agreement, we will reveal its distinctive features. Based on the content of Art. 1251 of the Civil Code of the Republic of Moldova, property lease is an agreement according to which: "one party (the lessor) undertakes to provide the other party (the lessee) with an individually defined thing for temporary use or for temporary use and possession, and the tenant undertakes to pay for that". To determine the type of agreement in the form of a property lease agreement, however, like a lease agreement, it is sufficient that the subject of this agreement is the transfer of an immovable or other property for use within a certain period and at a price set by the parties. The specificity of the legal regulation of a property lease agreement is due to the specifics of the subject of this agreement, the elements, depending on which the payment for the use of the thing is determined. According to Art. 1252 of the Civil Code of the Republic of Moldova, the contract for the lease of real estate is considered concluded in writing. In this situation, the subject of the contract is the roof or wall of the building where the advertisement will be placed, that is, such a subject of the contract, which is not directly provided for by the norms of the Civil Code governing relations under this contract.

The correct interpretation of this agreement as an unnamed one has a connection with the fact whether the structural element goes into use separately from the specified building or together with it, in fact, considering it a separate object of immovable property. The significance of this interpretation of the contract is whether the component part of the building (that is, the roof of the building, the wall) is an independent thing in this situation. Taking into account the confusion of this interpretation, one can objectively interpret the definition of a "building", implying a room as an integral part of a building. We are talking about the hiring of the entire building or the structures that make up this building. The contradiction of this agreement is to prove that its subject is to offer a person the opportunity to freely place advertising on the roof, wall of the specified building, and in this case the agreement will be considered unnamed. Since the transfer of a thing to rent leads to a short-term transfer by the owner of

the rights to handle this thing, and in our case, the roof of the building or the wall acts as an integral element of the building and at the same time does not act as an independent object provided separately from the building and this agreement will not be considered as an agreement property lease, but will be recognized as an unnamed contractual structure.

In our opinion, on the one hand, an agreement that is concluded between the owner of the building and the person who wants to dispose of a separate component of the building for the purpose of advertising, while not representing a typical lease agreement, but an unnamed contractual structure. Taking into account all the provisions of the legislation of the Republic of Moldova concerning the lease agreement, the building as a whole is subject to encumbrance, although this is not provided for in the analyzed agreement. So, we can safely say that this transformation of a property lease agreement with a pronounced specificity, composition, purpose and there is reason to believe that this is an unnamed agreement. The difference between the new contractual structure as an unnamed contract consists in the presence of a definition of the subject of the legal relationship, object, subject, essential and distinctive conditions of this contract, the rights and obligations of the parties, the procedure for concluding, changing, terminating the contract, the responsibility of the parties under the contract.

An unnamed contract is an unnamed contract in the system of civil law contracts, but neither its purpose (*cauza*) nor its content contradicts either public order or the good morals of society [22, p. 251-259].

The development and transformation of economic relations in the Republic of Moldova led to the complication of contractual structures, as well as to the emergence of new ones, previously unknown to the national legislation. It is no longer uncommon for a concluded agreement to contain signs of contracts, both enshrined and not enshrined in the legislation of the Republic of Moldova, and this creates certain inconveniences when concluding agreements of this kind, and even more inconveniences are created when resolving disputes arising from them between parties to such agreements.

Civil law does not provide for an exhaustive, closed list of contracts and does not oblige the parties to “adjust” their contractual ties to a known contractual type. For objective reasons, it is impossible to envisage all options for contractual relations, since the set of named contracts always lags behind the needs of economic turnover [1, p. 404]. That is why, in most cases, it is impossible to conduct effective business with the help of legally defined models of contracts [21, p. 18]. Participants in civil turnover need contracts “transformers”, which are repeatedly transformed, that is, maximally ensure the achievement of the desired results cheaper and more efficiently and in the interests of participants in civil turnover.

The legislation of the Republic of Moldova to some extent contributes to the development of “transformers” documents of title, namely, referring to part (2) of Art. 993 of the Civil Code of the Republic of Moldova, the contracting parties

are free to conclude contracts within the mandatory legal provisions and to determine their content. An agreement is a legal document that is based on the consent and confidence of the parties, concluded in accordance with the requirements of the law, does not contradict the general principles of civil law, law and order and public mores, securing the will and desire of the parties, and also containing obligations that provide for the voluntary mutual consent of the parties to in relation to the rights and obligations of the parties under the contract.

The opportunity set out above in the Civil Code of the Republic of Moldova allows participants in civil transactions to independently form a certain model of a “transformer” agreement, which is not provided for by law, but most effectively regulates the relations that have arisen between them. To establish the type of contract as unnamed, it is sufficient to establish that it is not regulated by law and other legal acts. An unnamed contract is characterized by the novelty of the contract, determined by the specifics of the contract, the special structure of the rights and obligations of the parties, and the specifics of the fulfillment of obligations. Figuratively speaking, an unnamed contract is an empty legal framework initially located in a kind of legal vacuum and filled at the will of the participants in the civil turnover with a certain content [4, p. 34-43].

Often, the courts are faced with difficulties in resolving disputes arising from unnamed contracts, since there are no clear guidelines on the limits of the contractual situation between the parties, which often leads to exceeding the limits of freedom of contract. To some extent, the parties, using an unnamed contract, want to mislead the courts, referring to the so-called and established "business habits (customs)", then to some other circumstances, squeezing an unnamed contract into a structure close to the named one, just to achieve the desired result. In such a situation, law enforcement agencies must first assess agreements unknown to the current legislation, from the point of view of their non-contradiction with the law, in accordance with Part (2) of Art. 4 of the Civil Code of the Republic of Moldova, which reads: “By-laws are applied to regulate civil legal relations only if they are issued on the basis of the law and do not contradict it”. Having found in the content of unnamed constructions a contradiction to these concepts, law enforcement authorities must recognize them as invalid with all the legal consequences provided for by the current legislation.

Next, let's touch on the legal aspects regarding the content of the contract. As you know, the content of the contract is formed by: the rights of the subjects and their obligations under the contract. In the usual contractual structure, the synallagmatic obligations of one party correspond to the rights of the counterparty and vice versa [10, p. 345].

Legal relationship is a kind of legal guidance of the subject in relation to property. In the case when the thing (object) itself does not differ from others in any individualizing characteristics, then its nature can be resolved within the

framework of the law of obligations. Even in Roman law, legal obligations were built on promises through the pronouncement of words (*verbis*), and then reflected in the letter (*litteris*), subsequently with the transfer of the thing (*res*), the achievement of a mutual agreement on all essential terms of the contract (*consensus*). The significance and usefulness of legal obligations is reflected in a single merger of the principle of free will with the principle of typification. The freedom that is realized within the bounds of legal obligations allows you to apply and use the necessary legal structure, which opens up the possibility of a quick response to the emerging new desires of the whole society. Indeed, in fact, an obligation is a legal relationship approved within the framework of one specific legal contract, presented in the form of a connection between the parties (the creditor's ability to demand from the debtor to do something), because it is through obligations that there is a real opportunity to force the debtor to fulfill this obligation, based on the rules of law and order and morality [18, p. 48-64]. The very definition of "obligation" is enshrined in part (1) of Art. 774 of the Civil Code of the Republic of Moldova, according to which: "By virtue of the obligation relationship, the creditor has the right to demand the execution of the performance from the debtor, and the debtor is obliged to perform it. Execution may consist of giving something, doing a certain thing, or refraining from doing a certain thing".

Liabilities have both a passive and an active side. Let us take the liberty to trace this picture using the example of the civil legislation of such countries as Romania, Ukraine.

According to Art. 164 of the Civil Code of Romania, an obligation is a legal connection, by virtue of which the debtor assumes the obligation to perform performance to the creditor who has the right to receive due provision [2]. And in part (1) of Art. 509 of the Civil Code of Ukraine, the obligation of the debtor is to commit a certain action in favor of the other party (the creditor) (transfer property, perform work, provide a service, pay money, etc.) or refrain from a certain action [3].

In reality, the obligation is embodied in a legal relationship, where the content is presented in the form of subjective rights and legal obligations. The implementation of the law of obligations is feasible through such principles of civil law as good faith and diligence. Namely, part (1) of Art. 775 of the Civil Code of the Republic of Moldova establishes that: "The debtor and the creditor must show good faith upon the occurrence, in the period of its existence and at the time of performance and termination of the obligation." In addition, the implementation of the law of obligations requires compliance with the general principle laid down in part (1) of Art. 10 of the Civil Code of the Republic of Moldova, according to which: "Individuals and legal entities participating in civil legal relations are obliged to exercise their rights and fulfill their duties in good faith, in accordance with the law, agreement, principles of law and order and morality. Good faith is assumed until proven otherwise".

Based on the provisions of Part (3) of Art. 509 of the Civil Code of Ukraine, the obligation must be based on the principles of good faith, rationality and justice.

Romanian civil law establishes the obligation of every person to exercise rights and perform duties voluntarily, in accordance with public order and good manners, and does not allow the exercise of the right with the aim of causing harm or damage to another person or in any other excessive and unreasonable way, contrary to the principle of good faith (p. (1) Art. 14 and Art. 15 of the Civil Code of Romania).

A *bona fide* actor is a person whose behavior does not violate the law, the contract itself, the foundations of law and order and morality. The principle of good faith should apply equally to both the debtor and the creditor.

The Moldovan legislator provided for and consolidated the norms on contracts in the Book of the Third Civil Code, in Section II "On contracts in general" and the norms on obligations in Section I "On obligations in general", which testifies to the connection of contracts with the law of obligations.

After all, as you know, subjective rights and legal obligations operate within the framework of a given legal structure and express the will of the parties pursuing a common goal, to voluntarily accept, fulfill, perform certain obligations under the contract. If agreements do not have a single purpose, or if the purpose is contrary to public order and good manners, they will be invalid. In the countries of continental Europe, the main thing is the idea of an agreement as an agreement of two or more persons on the establishment or change or termination of subjective rights and legal obligations [7, p. 106].

Consequently, the nature of the unnamed contractual structure reflects the special independence and individuality of the object, focus, essential conditions and the absence of civil law regulation. This agreement does not fit into the boundaries of a specific type, type of agreement, where the parties themselves decide what the contractual model should be, but without going beyond the fundamental principles of the law of obligations and contractual law, within the framework of not contradicting their current legislation.

Important signs of an unnamed contract are: uncertainty, uncertainty in civil law, its subject matter, object, essential conditions, the rights and obligations of the parties contained in the contract, the relationship between the parties to the contract in the process of fulfilling the essential obligations assumed.

Moldovan and foreign civil legislation does not contain a closed, special list of contractual structures. In other words, the situation is not excluded when it may become necessary to create a kind of individual agreement special for a specific type (for example, a sponsorship agreement, an athlete transfer agreement, and others), which are not clearly named in the law and can be referred to as unnamed agreements.

Consider the so-called athlete transfer contract as an example of an unnamed contract. This type of contract is not enshrined in civil law, is poorly studied, but arouses both practical and scientific interest.

The definition of transfer is translated from English. to transfer - means to transfer or move (something, someone). This concept is applied in various fields: banking, economic, sports, tourism, etc. Let's try to figure out what this kind of transfer of athletes from one club to another is. The Athlete Transfer Agreement is devoid of legal regulation and represents a serious problem for all sports, both nationally and internationally. We will try to establish the legal boundaries within which this kind of relationship is regulated and what is the likelihood of their improvement [19, p. 45-61].

According to part (2) of Art. 1 of the Law of the Republic of Moldova "On Physical Culture and Sports" it is determined that: "Sport is a part of physical culture, a specific field of activity, the purpose of which is to maximize the development of a person's capabilities in competitive conditions, in the conditions of a sports-pedagogical process"[11].

Today, a professional sport is a guaranteed opportunity to generate large income, therefore, the relationship that has arisen between an athlete and a sports organization is very complex and sometimes contradictory.

The provisions of Part (2) of Art. 17 of the Law of the Republic of Moldova "On Physical Culture and Sports" prescribe that: "Sportsmen - professionals are persons who practice sports as a profession and receive income in accordance with an employment contract signed by them with a sports association or club of which they are members". In the event that, during the term of the employment contract, an athlete, for some reason, said goodbye to his club, then either transfer (transitional payments, reimbursement of expenses, for the training of an athlete, etc.) is always at stake.

Due to the fact that neither the Civil Code of the Republic of Moldova, nor the Labor Code of the Republic of Moldova, nor other legislative acts regulate this type of contract, sports clubs, organizations, federations, using the principle of freedom of contract, regulate this kind of relations on the basis of the norms of the existing bylaw Regulation of the transition of young footballers to the territory Of the Republic of Moldova, approved by the Decision of the FFM Executive Committee No. 39 dated July 25, 2003 (hereinafter - the FFM Regulations) [17].

So, the norms of Art. 20 - 22 of the Regulations stipulate that: "If the transfer of a young player from one Training Center to another Center or divisional club is initiated in conditions where the duration of the contract or contractual relationship (Art. 8 of the Regulations) between the young player and the Training Center in which he is registered, has not expired, the corresponding transition will be carried out in the event that a mutual agreement is reached between the parties concerned, as a result of which an official agreement on the transfer of athletes will be signed, and only subject to the fulfillment of all obligations included in this contract. A young player who, upon reaching the age

of 19, has completed a football training cycle at the relevant Training Center and, on his own initiative, has not concluded or renewed a previously concluded contract with him, may transfer to any divisional club only with the condition that the host party pays compensation to the relevant Training Center for preparation of the player, according to Art. 17 and 19 of this Regulation. The transfer of a young player can be carried out between all Training Centers registered in the prescribed manner”.

It can be seen from the above that such contracts include two conditions, namely: the period of the transfer of the athlete, the payment of monetary remuneration for the training of the athlete. It is not a secret for anyone that this contract is of a compensatory nature and this is one of its distinctive features [20, p. 122-134]. A.A. Nikolaev states: “Under a transfer agreement, in which one entity - the owner of the transfer, transfers transfer rights to another entity that is the acquirer of the transfer (transfer). In turn, another entity - the acquirer of the transfer pays the owner of the transfer compensation for the training of a professional athlete, in accordance with the established rules”[13, p. 153-157]. Let us agree with the opinion of A.A. Nikolaeva where "squeezing" transfer payments into the area of civil regulation is that a contract is concluded between the parties, namely between the registering organization and the club. The registering organization with which the player is registered has the right to admit the player to the competition. The club undertakes to pay fees for each athlete, and the organization will allow the player to participate in the competition all season (a kind of counter service), that is, there is a paid civil document. The subject of this contractual structure is on what conditions the player's transfer is made, for example, the obligation of the club to pay compensation for the competing participation of an athlete to play with the athletes of another club.

Taking into account the above material, it is possible to identify *the qualifying signs of unnamed contracts*, which make it possible to distinguish them from other types of contracts:

1. object;
2. novelty;
3. individual focus;
4. uniqueness;
5. independence;
6. independence.

1. Unnamed contractual structures are concluded following the general principles of civil law: the principle of freedom of contract, the principle of good faith, the foundations of law and order and morality.

2. An unnamed contractual structure appears in the form of an “unprocessed”, “unrecognized” structure, which is at an intermediate stage of emergence and is subsequently already recognized and regulated by the named structure.

3. Inconsistency of the subject, object, focus, individuality of the contract with the qualifying and basic features of the named contractual structure contributes to the establishment and fixation of it as an unnamed contract. Some types of unnamed contracts are concluded only by special (special) entities established by law. For reliability and credibility, we will give some examples of unnamed contracts, for example, contracts in the field of consulting services [8, p. 38]. The high rate of development of consulting services is proof that these services are an innovative sector of the entire economic life [9, p. 69-71]. As another example, consider agreements, according to which a hotel, a hotel negotiates conditions with one or another entrepreneur in relation to what he can do within the territory of a given hotel or hotel with its temporary guests, various kinds of services, as well as sell various kinds goods (souvenirs). Another type of unnamed agreement is an agreement between the airport and the bank, according to which, for a set fee, bank employees are entitled to stay within the airport, move through it and at the same time offer various types of banking services to passengers of this airport.

Bibliography:

1. Braginsky, MI, Vitryansky V.V. Contract law. Moscow: Statute, 2000. 604 p.
2. Civil Code of Romania, approved by Law No. 287/2009. Entered into force on October 1, 2011. [access date 30.01.2023] <http://ru.knowledgr.com/19258455/> Civil Code of Romania.
3. Civil Code of Ukraine. Цивільний кодекс України. In: *Vidomosti of Verkhovna Rada of Ukraine*. 2003, No. 40-44.
4. Davletova, A.R., Leskov Yu.T. On the question of the limits of freedom to conclude an unnamed contract. *Q: Rule of law*. 2014. No. 2 (18), p. 34-43.
5. Efremov, T.F. New Explanatory Dictionary of the Russian Language. Moscow: Drova, 2000. 512 p.
6. Evgenieva, A.P. Dictionary of the Russian language. Moscow: Russian language, Polygraph resources, 1999. 314 p.
7. Halabudenko, O.A. Property rights. Book 2. Law of Obligations. Chisinau: International Independent University of Moldova, 2014. 306 p.
8. Israfilov, N.T. Modern consulting problems and solutions. St. Petersburg: SPb Gau, 2016. No. 45, p. 38-52.
9. Israfilov, N.T., Garyavin, A.I., Ketsyan, S.M. Russian modern consulting: problem solving. In: *Omsk Bulletin*. 2016, No. 2, p. 69-71.
10. Kibak, G., Mishina, T., Tsonova, I. Civil law: Special part: Chisinau: USM, 2009. 445 p.
11. Law of the Republic of Moldova "On Physical culture and sport "No. 330/1999. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 1999, no. 83-86.
12. Law of the Republic of Moldova "On Normative Acts" No. 100 of 22.12 .2017. In: *Monitorul Oficial al Republicii Moldova*, 2018, nr. 7-17.
13. Nikolaev, A.A. On the problem of improving the system of civil contracts. In: *Regional Scientific Conference*. Stavropol: Sev Kav GTU, 2003, p. 153-157.

14. Ozhegov, S.I. Dictionary of the Russian language. Moscow: Onyx, 2008. 274 p.
15. Ozhegov, S.I., Shvedova, N.Yu. Explanatory dictionary of the Russian language. Moscow: A Temp, 2006. 496 p.
16. Propp, V. Russian agrarian holidays. St. Petersburg: Azbuka, 1995. 276 p.
17. Regulations for the transfer of young footballers to the territory of the Republic of Moldova, approved by the FFM Executive Committee Decision No. 39 dated June 25, 2003 [access date 30.01.2023]. www.fmf.md.
18. Tatar, O. Concept, Subject and Content of Unnamed Contracts. In: *Legea și viața*. 2018, no. 8, p. 48-64.
19. Tatar, O. Legal analysis of the transition (transfer) of athletes from one club to another. In: *Legea și viața*. 2019, no. 8, p. 45-61.
20. Tatar, O. The athlete transfer contract is one of the types of a new contractual design of unnamed contracts. Q: *Relevant issues and problems of integration into the European area of research and education*. 07 May 2018. Cahul: Centrographic, 2018. p. 122-134.
21. Tsvetkov, I.V. Contract work. Moscow: Prospect, 2010. 218 p.
22. Volcinschi, V. Apariția, definirea și evoluția conceptului de ordine publică în dreptul intern. In: *Integrarea prin cercetare și inovare*. 10 May, 2016. Chișinău: Cartier, 2016. pp. 251-259.

(IN)EFICIENȚA REGIMULUI INTERNAȚIONAL DE NEPROLIFERARE A ARMELOR NUCLEARE

Svetlana CEBOTARI

Universitatea de Stat din Moldova

<https://orcid.org/0000-0001-5199-0540>

email: svetlana.cebotari@usm.md

CZU: 341.67:327.57:341.241

Abstract: *Nuclear weapons are a scourge affecting the international community as a whole, without distinction between countries, and the consequences of their potential use would be devastating. The revolution in nuclear technology has increased the interdependence of violence or "the ability of actors to destroy each other",³⁰ and created common vulnerabilities in international society. Since the Cold War, it has become necessary to design appropriate deterrent mechanisms to guarantee security in the international arena.*

However, the nuclear non-proliferation regime, although it limited the hyperbolization of the nuclear factor in a certain historical period, could not fully fulfill its second task. The political content of the non-proliferation regime always follows specific historical conditions and is the result of a political assessment of the changes taking place in the world. The Nuclear Non-Proliferation Treaty (NPT), which entered into force on 5 March 1970, is the fundamental internationally binding agreement to reduce nuclear proliferation and has the most support in the history of any nuclear-related treaty. The suspension of the Russian Federation's participation in the Strategic Offensive Weapons Treaty is a direct challenge to international security.

Nuclear proliferation is, today, one of the main concerns in the field of international relations. Sufficient tools exist to reach an effective political agreement to enable meaningful reform and strengthening of the NPT by reducing proliferation. However, for this to happen, the will and political coherence of the most relevant actors are needed, so that the various elements that must make up that agreement are put into operation. The only thing missing is the political will to start the process.

Keywords: *international regime, weapons, capacity, actors, international relations*

Introducere

Armele nucleare sunt un flagel care afectează comunitatea internațională în ansamblu, fără distincție între țări, iar consecințele unei potențiale utilizări ar fi devastatoare pentru întreaga umanitate [4]. Dezvoltarea industriei militare, în special cea cu referire la producerea armei nucleare a avut consecințe semnificative în ordinea juridică internațională, deoarece fabricarea și deținerea acestui tip de arme, precum și eventuala lui utilizare, ar afecta în mod unic relațiile dintre state. Din acest motiv, este convenabil să se regleze comportamentele statelor pe arena internațională pentru că are consecințe grave asupra umanității și ființei umane. Cu toate acestea, unele state au dispun de

arme nucleare și, în același timp, de la înființarea sistemului Națiunilor Unite, au fost efectuate diferite teste cu arme de acest tip. Revoluția tehnologiei nucleare a crescut interdependența violenței sau „capacitatea actorilor de a se distruge unii pe alții” și a creat vulnerabilități comune în societatea internațională. De la Războiul Rece, a devenit necesară proiectarea unor mecanisme de reținere adecvate pentru a garanta supraviețuirea vieții pe mapamond. Eforturile de control al armelor nucleare, încă de la prima lor formulare de la sfârșitul anilor 1940, au susținut două scopuri exprese: „să facem ca războiul, și mai ales războiul nuclear, să fie mai puțin probabil, iar în cazul în care va fi inevitabil- să aducă mai puține prejudicii și pierderi umanității. . în termeni de moarte și distrugere.” Aceste politici garantau securitatea națională a celor două superputeri implicate în Războiul Rece- Statele Unite ale Americii (SUA) și Uniunea Sovietică. Aceste politici, deoarece protejează și securitatea societății internaționale în ansamblu, au avut sprijin internațional [8].

Unul dintre rezultatele dezvoltării relațiilor internaționale în a doua jumătate a acestui secol a fost transformarea armelor nucleare direct într-un factor în politica mondială, punând presiune asupra întregului sistem de securitate globală chiar și în condițiile „post-confruntării”. Proliferarea nucleară este, astăzi, una dintre principalele preocupări în domeniul relațiilor internaționale. Nouă țări au arme nucleare, iar numărul este probabil să crească. Criza declanșată de testul nuclear al Coreei de Nord și refuzul Iranului de a-și opri programul de îmbogățire a uraniului au alimentat dezbaterile despre eficacitatea măsurilor internaționale de control al proliferării armelor nucleare.

Regimul juridic internațional privind neproliferarea armelor nucleare

Dezvoltarea rapidă a energiei nucleare, în ciuda unui număr de dezastre provocate de om (de la Trimileland până la Cernobâl), este în proces de dezvoltare, iar diversitatea cercetărilor în acest domeniu se îmbină cu multitudinea de țări interesate în producerea energiei nucleare. Totuși, regimul de neproliferare a armelor nucleare, deși a limitat hiperbolizarea factorului nuclear într-o anumită perioadă istorică, nu și-a putut îndeplini pe deplin sarcinile înaintate. Ceea ce a putut exercita a fost clasificarea statelor în doar două grupe - nucleare și non-nucleare. În afara acestei scheme simplificate, în două direcții, de reglementare politică a intereselor conflictuale, a apărut un grup de risc, format din țări cu un statut vag de „aproape nuclear [5].

Cursa înarmărilor s-a intensificat din cauza rivalității dintre state pentru dominația în sfera nucleară, cât și non-nucleară. Lipsa instrumentelor necesare care să permită regimului să se adapteze la noile realități a dus la apariția crizei acestuia. Lipsa instrumentelor se datorează faptului că regimul este un produs al crizei Războiului Rece din Caraibe din 1962, când lumea bipolară cu doi hegemoni s-a confruntat direct cu amenințarea războiului nuclear. În asemenea condiții, dorința de a asigura securitatea internațională a depășit contradicțiile dintre state [1]. Prezența noilor puteri nucleare a devenit norma politicii

internaționale, iar solicitările pentru universalizarea tratatului sunt percepute din ce în ce mai mult ca un ritual formal, ceea ce duce, de fapt, la presupunerea că statele din afara TNP au arme nucleare și pot încuraja neconformitatea. state nucleare să obțină arme nucleare [12].

Există tratate care creează zone fără arme nucleare, tratate care interzic testele nucleare, acorduri de control al exporturilor care pot provoca episoade de proliferare nucleară sau rachete purtătoare și alte măsuri precum Inițiativa de securitate împotriva proliferării, rezoluția ONU 1540 sau Convenția Internațională pentru reprimarea actelor de terorism nuclear. Celălalt grup de acorduri este format din tratatele bilaterale dintre Statele Unite și Uniunea Republicilor Sovietice Socialiste (URSS)/Rusia pentru a stopa escaladarea și reducerea armelor nucleare. Cele mai importante tratate sunt: Tratatul privind rachetele antibalistice (ABM) și Tratatul strategic de limitare a armelor (SALT) din anii 1970, care au pus capăt cursei înarmărilor; Tratatul privind forțele nucleare inter-gamă (Statele Unite (1945), Rusia (1949), Regatul Unit (1952), Franța (1960), China (1964), Israel (aproximativ 1970), India (1974).), Pakistan (1998) și Coreea de Nord (test de succes în 2006)

Analizând situația actuală cu referire la neproliferarea armelor nucleare, după Conferința de revizuire din 2005, este una de criză. Numărul de instalații nucleare și cantitățile de material nuclear existente în întreaga lume reprezintă o componentă de bază în calcularea riscului global. În ceea ce privește materialele nucleare, la nivel mondial sunt în funcțiune 442 de reactoare de putere și 248 de reactoare de cercetare (la care trebuie adăugate încă 240 de oprire). În plus, există 18 fabrici de conversie, 40 de fabrici de fabricare a combustibilului, 7 fabrici de reprocesare, 13 fabrici de îmbogățire, 89 de depozite separate și 74 de alte unități aflate sub garanții. Se estimează că, la sfârșitul anului 2003, exista un stoc mondial de 1.855 tone de plutoniu (1.700 pentru uz civil și 155 pentru uz militar) și 1.900 tone de uraniu îmbogățit (1.725 pentru uz militar și 175 pentru uz civil). Extinderea acestei măsuri este complicată deoarece în prezent 38 de țări, multe dintre ele țări în curs de dezvoltare, au instalații nucleare care funcționează cu uraniu foarte îmbogățit. Nu toate țările exportatoare au echipamente pentru verificarea protecției fizice în statele primitoare. În mod fundamental în Rusia și în fostele republici sovietice. Potrivit surselor din Ministerul Ucrainean al Apărării, confirmate de Centrul Ucrainean de Cercetare Politică Independentă în 1992 existau în URSS aproximativ 300.000 de persoane implicate în proiecte privind producerea armelor nucleare, 15.000 de persoane legate direct de producerea acesteia și 3.000 familiarizate cu dezvoltarea, proiectarea și funcționarea acesteia [9].

Problema de bază se axează pe două idei opuse: țările nealiniat își concentrează pozițiile în jurul aplicării articolului VI al Tratatului, în timp ce Statele Unite, în mod fundamental, sunt preocupate de faptul că noi țări ar putea dobândi statutul de stat nuclear. Problema mereu prezentă a arsenalului nuclear al Israelului complică și mai mult situația. Pentru a înțelege această situație de

criză, nu trebuie să pierdem din vedere faptul că formarea Regimului de Neproliferare Nucleară a început după cel de-al Doilea Război Mondial, cu o structură internațională de putere bazată pe Organizația Națiunilor Unite, sub egida Consiliului de Securitate al Națiunilor Unite. Asemănările în ceea ce privește cota de putere cu TNP sunt foarte clare: cele cinci puteri victorioase ale războiului mondial menționat anterior sunt cele care ocupă un loc permanent în CS al ONU, singurele cu drept de veto în acesta și singurele state autorizate de TNP să dețină arme nucleare. În prezent, respectiva structură de putere este tot mai mult pusă sub semnul întrebării, deoarece există un număr mai mare de țări și organizații regionale cu pondere în relațiile internaționale. Aceștia din urmă sunt din ce în ce mai puțin dispuși să accepte situația privilegiată cu privire la armele nucleare a unor țări în detrimentul altora. Puterile nucleare, conduse de Statele Unite, trebuie să conducă la soluționarea problemei privind neproliferarea armei nucleare. Motivul este dublu: pe de o parte, le revine să-și asume această responsabilitate continuând să fie în fruntea lumii, iar pe de altă parte, trebuie să facă față în mod clar și responsabil angajamentului din articolul VI a TNP. Demersurile ce urmează a fi adoptate de puterile nucleare sunt legate de deținerea de arme nucleare, dezvoltarea continuă a acestor arme, doctrina angajării acestora și atitudinea diferită pe care o mențin față de episoadele de proliferare. Se estimează că există încă aproximativ 27.000 de focoase nucleare, dintre care 95% aparțin Statelor Unite și Rusiei. Acesta este unul dintre aspectele cheie ale problemei și unde interesele strategice ale puterilor nucleare se ciocnesc de articolul VI din TNP. Țările non-nucleare au nevoie de un angajament clar față de dezarmarea celor nucleare. Trebuie realizate progrese semnificative, semnând acorduri ireversibile și în cadrul Regimului, adică convenite în cadrul conferințelor de revizuire a TNP și sub rezerva garanțiilor AIEA. Protocolul adițional al AIEA ar trebui extins și la statele nucleare ale tratatului pentru a oferi garanții privind dezmembrarea efectivă a armelor nucleare și pentru a promova climatul de încredere necesar pentru consolidarea regimului. În mod similar, țările nucleare ar trebui să înceteze dezvoltarea și cercetarea privind viitoarele arme nucleare. Intrarea în vigoare a Tratatului de interzicere completă a testelor nucleare este o măsură fundamentală. Poziția Statelor Unite cu privire la acest tratat, pe care nu l-au ratificat, are o influență enormă asupra altor țări care sunt încurajate să îl ratifice, cum ar fi Israel, China sau Iran sau altele care sunt îndemnate să semneze precum India, Pakistan și Nord. Coreea.

Universalizarea acestui acord ar fi o mișcare uriașă, plasându-i controlul sub CS al ONU. Atitudinea diferită față de proliferare constituie o problemă serioasă. Nu există nicio îndoială că programele nucleare ale Israelului sau Coreei de Nord sau programul de îmbogățire a uraniului al Iranului nu au aceeași considerație în fața comunității internaționale. Interesele strategice ale diferitelor țări sunt deasupra. Acest mod diferit de măsurare a proliferării este una dintre cauzele care împiedică întregul proces decizional în raport cu Regimul,

în special în Orientul Mijlociu. Posibilitatea renunțării la TNP este o altă vulnerabilitate a sistemului. Măsurile eficiente pentru a evita acest lucru ar fi: interzicerea, prin acord anterior retragerii oricărei țări din Tratat, a utilizării instalațiilor și materialelor obținute din participarea acestuia la Regim; că astfel de materiale și instalații continuă să facă obiectul garanțiilor Acordul SORT, semnat ultima dată de Statele Unite și Rusia, este extrem de flexibil, permițându-le fiecăruia să-și reconfigureze arsenalul sub limitele stabilite și ca răspuns la nevoile tale strategice. O soluție pentru a limita efectele abandonării Tratatului este continuarea înființării de zone fără arme nucleare care întăresc regimul de neproliferare a armelor nucleare. În acest fel, o țară potențială în proliferare ar fi supusă atât presiunii internaționale, cât și regionale, cu particularitatea că tratatele regionale sunt adaptate nevoilor specifice de securitate [9].

Regimul internațional de neproliferare este un set de principii, norme, reguli și proceduri de luare a deciziilor, asupra cărora converg la nivel global așteptările actorilor internaționali în domeniul neproliferării armelor. Tratatul de neproliferare a armelor nucleare (TNP) a fost semnat în 1968 și a intrat în vigoare în 1970. A fost rezultatul acordului politic stabilit între Statele Unite și Uniunea Sovietică, pentru a avea o ordine internațională care avea un număr redus de actori cu capacitate de război nuclear. Acest tratat a ajuns să acopere o preocupare importantă cu privire la riscul apariției de noi „puteri nucleare”, în special cele provenite din statele „lumii a treia” instabile din punct de vedere politic și, în anumite cazuri, cu probleme serioase de delimitare a granițelor. TNP constituie un angajament între puterile nucleare și statele nenucleare, bazat pe „trei piloni”, de egală valoare și importanță politică și juridică, și anume, neproliferarea armelor nucleare; utilizarea pașnică a energiei nucleare și dezarmarea nucleară. Acesta reprezintă singurul angajament obligatoriu dintr-un acord multilateral, al cărui obiectiv declarat este realizarea dezarmării nucleare de către statele care dețin acest tip de arme. În conformitate cu primul dintre acești „piloni”, țările nenucleare se angajează să nu dezvolte programe nucleare în scopuri militare, în timp ce puterile nucleare și-au asumat angajamentul de a asigura statelor părți la tratat cooperare științifică și tehnologică în domeniul utilizării pașnice ale energiei nucleare 3 (al doilea „pilon”).

Statele membre ale TNP se angajează să nu transfere statelor nemembre surse de material fisionabil, echipamente sau materiale special desemnate sau pregătite pentru această procedură⁴. Marele acord în aceste chestiuni se completează cu „al treilea pilon”, care este angajamentul puterilor nucleare de a duce negocieri cu bună-credință pentru a pune capăt cursei înarmărilor nucleare cât mai curând posibil și pentru a realiza dezarmarea generală și completă. control internațional strict și eficient. Conform TNP, puterile nucleare sunt acele țări care înainte de 1 ianuarie 1967 au efectuat explozii nucleare (Art. IX. 3). În acest sens, cele cinci puteri nucleare recunoscute de TNP sunt Statele Unite ale Americii, Franța, Republica Populară Chineză, Regatul Unit al Marii Britanii și Irlandei de Nord și Federația Rusă, ca succesori legali ai Uniunii republici socialiste

sovietici. Art. IV. 1 prevede că „Nimic din prezentul tratat nu va fi interpretat ca afectând dreptul inalienabil al tuturor părților la tratat de a dezvolta cercetarea, producerea și utilizarea energiei nucleare în scopuri pașnice, fără discriminare...”. La rândul său, paragraful 2 al aceluiași articol adaugă că „Toate părțile la tratat se angajează să faciliteze cel mai larg schimb posibil de echipamente, materiale și informații științifice și tehnologice în scopuri pașnice ale energiei nucleare și au dreptul de a participa la acel schimb...”. La momentul semnării TNP, mai multe țări cu capacități nucleare, cum ar fi Argentina , Brazilia , India, Israel, Pakistan și Africa de Sud au decis să nu facă parte din acesta [3].

Astăzi, arsenalele nucleare continuă să se modernizeze, însumând aproximativ 13.865 de arme nucleare. Din acest total, aproape 90% corespund Statelor Unite (6.185) și Rusiei (6.500), în timp ce restul țărilor care dețin arme nucleare sunt Regatul Unit (200), Franța (300), China (290), India. (130-140), Pakistan (150-160), Israel (80-90) și Republica Populară Democrată Coreea (20-30). În această listă, găsim țări care dețin arme nucleare, în temeiul Tratatului de neproliferație a armelor nucleare (TNP), precum este cazul membrilor permanenți ai Consiliului de Securitate al Națiunilor Unite, și cele care nu fac parte din aceasta.

Contribuția TNP a fost notabilă, prin aceea că a cuprins numărul de țări cu arme nucleare și a creat suficiente stimulente pentru a-i ține în corset pe cei mai mulți dintre membrii comunității internaționale. În mare măsură, viitorul regimului de neproliferație nucleară va depinde de contextul geopolitic și de modul în care acesta se reflectă în respectarea tratatelor și instituțiilor existente [4].

Adoptarea, în 2017, a TPAN reprezintă încă un pas pe calea care duce la interzicerea definitivă a folosirii armelor nucleare dincolo de faptul că se urmărește instituirea unei interzicere complete, în toate dimensiunile sale, a armelor nucleare. Cel puțin, așa cum se spune, acest instrument „este primul acord multilateral aplicabil la nivel global care interzice armele nucleare în întregime [...] și primul acord care conține prevederi pentru a aborda consecințele umanitare legate de testarea și utilizarea armelor nucleare”. Cu toate acestea, „Tratatul completează acordurile internaționale existente privind armele nucleare, în special, Tratatul privind neproliferația armelor nucleare, Tratatul de interzicere completă a testelor nucleare și alte acorduri de stabilire a zonelor libere de arme nucleare [1]. Studiile referitoare la armele nucleare oferă o analiză completă și detaliată a activității desfășurate de comunitatea internațională în vederea reglementării acestei probleme, care, de altfel, a primit o atenție deosebită de către doctrina internaționalistă. Concret, aspectele ridicate de armele nucleare în ordinea internațională au fost atent examinate atât din perspectivă juridică, precum și componentele sale de descurajare în relațiile internaționale.

Totuși, o atenție deosebită trebuie acordată unei probleme cruciale, și anume delimitarea unei posibile interdicții absolute a folosirii armelor nucleare în

lumina normei care interzice folosirea forței în relațiile internaționale, pentru a decide dacă este vorba despre un „interdicție singulară și agravată”. Pentru a stabili dacă printre cazurile deosebit de grave de utilizare a forței s-ar include nu numai cazurile de „agresiune”, „intervenție armată” și „represalii armate”, pe care dreptul internațional le-a consacrat în conformitate cu diferitele tipuri de utilizare a forței, dar și câteva ipoteze care ar fi incluse în funcție de tipul de arme utilizate, printre care, fără îndoială, s-ar număra folosirea armelor nucleare precum și a altor tipuri de arme, precum cele chimice sau biologice. În consecință, este esențial să înțelegem contribuțiile normative în domeniul interzicerii armelor nucleare acordând atenția cuvenită TPAN, întrucât scopul esențial al acestui acord este de a determina obligațiile pe care statele sunt dispuse să le asume în această materie, indiferent de faptul că acest tratat nu a intrat încă în vigoare. Aceasta relevă obiectivul de bază, care ar fi descoperirea situației normative în care interzicerea folosirii armelor nucleare rămâne în ordinea juridică odată ce s-au depus numeroase eforturi în această materie și, în special, odată cu adoptarea acestui nou tratat.

Adoptarea TPAN este motivată, din punct de vedere juridic, din următoarele motive, printre altele: în primul rând, nemulțumirea unei mari părți a comunității internaționale din cauza absenței unei norme precise care interzice utilizarea a armelor nucleare în orice împrejurare; în al doilea rând, să răspundă preocupărilor care trăiesc în comunitatea internațională din cauza consecințelor grave produse de utilizarea acestui tip de arme, în special în sfera umanitară și de mediu; și, în sfârșit, din cauza necesității urgente de a finaliza un cadru de reglementare în materie de dezarmare, în vârful căruia ar fi interzicerea folosirii armelor nucleare. Nu va fi necesar să se aprofundeze toate motivele care au dus la adoptarea TPAN, deși Conferința care a avut loc, în 2017, avertizează asupra principalelor fundamente pe care se bazează această decizie[2]. Trebuie amintit că, odată cu adoptarea Rezoluției 71/75 a Adunării Generale a Națiunilor Unite în 2016, obiectivul a fost (atingerea) unui acord multilateral, universal și obligatoriu care să interzică folosirea sau amenințarea cu folosirea armelor nucleare. contribuie la eliminarea amenințării nucleare și la crearea unui climat favorabil pentru desfășurarea negocierilor care culminează cu eliminarea armelor nucleare, întărind astfel pacea și securitatea internațională (A/RES/71, 15 decembrie 2016).

Eventuala interdicție a utilizării obișnuite a armelor nucleare și adoptarea TPAN nu ar fi, nici pe departe, singurele instrumente și norme care ar reglementa această problemă. Comunitatea internațională a promovat adoptarea altor norme care au scopul de a reglementa armele nucleare în multe dintre aspectele lor, inclusiv în ceea ce privește interzicerea folosirii acestora, motiv pentru care s-ar putea vorbi de un „regim juridic” propriu în această materie (arme nucleare, 2011). Merită să ne amintim întotdeauna de adoptarea în 1968 a Tratatului de neproliferare a armelor nucleare la nivel universal și a reglementărilor care au fost adoptate la nivel regional care au stabilit anumite zone libere de arme

nucleare [3]. Mai mult, mai multe rezoluții și declarații au fost adoptate de către organizațiile internaționale în legătură cu armele nucleare, în special la nivel universal, datorită activității Națiunilor Unite. Astfel, există un „sistem” de norme destul de complet care recunosc drepturi și, în special, impun obligații în domeniul armelor nucleare. Dar unele probleme care derivă din existența armei nucleare rămân de rezolvat pentru a asigura coexistența internațională și soluționarea conflictelor. Cea mai mare prioritate și esențială va fi stabilirea legalității utilizării armei nucleare, deci ar fi necesară stabilirea unor norme precise care să impună obligații Statelor. Cel mai bun lucru ar fi să proclamăm că folosirea armelor nucleare este interzisă „în mod specific” de sistemul juridic internațional; că această angajare nu are loc în niciuna dintre excepțiile recunoscute de la folosirea forței; și, de asemenea, să înlăture îndoielile cu privire la posibilitatea utilizării armelor nucleare în cazuri de legitimă apărare. Totuși, nu este așa. Cel mult, există o voință puternică din partea comunității internaționale de a proceda la interzicerea completă și absolută a armelor nucleare, în ciuda divergențelor care există între statele care au arme nucleare și cele care nu au arme. tip. Căutarea interzicerii totale a folosirii armelor nucleare răspunde, așadar, unei voințe politice din partea statelor care alcătuiesc comunitatea internațională la care nu participă încă cei care dețin arme nucleare.

Ar putea fi surprinzător faptul că utilizarea armelor nucleare ar putea fi legală în ordinea juridică internațională. Această ordine juridică se bazează pe afirmația că folosirea forței armate este „absolut” interzisă și, prin urmare, folosirea forței care are loc prin intermediul armelor de acest tip s-ar încadra în această interdicție. Este contradictoriu să recunoaștem că, în niciun caz, statele și acele entități care au capacitatea de a folosi forța armată, cum este cazul unor organizații internaționale, nu pot recurge la această resursă și, în același timp, pot provoca că folosirea forței s-ar putea să nu fie ilegală atunci când a avut loc tocmai prin cele mai distructive arme cunoscute și a căror utilizare ar provoca adevărate ravagii în comunitatea internațională. Din punct de vedere juridic, această contradicție ar fi depășită deoarece recunoașterea unei interdicții nu împiedică, în niciun fel, deschiderea a două căi de reflecție:

În primul rând, interzicerea folosirii forței presupune că, în cel puțin două cazuri, statele și alte entități de relații internaționale pot recurge la forță fără ca aceasta să constituie un fapt ilicit la nivel internațional. Statele pot exercita dreptul „imanent” la apărare legitimă și, de asemenea, forța poate apărea în mod legitim atunci când se face cu autorizația Consiliului de Securitate. Aceste două ipoteze sunt pe deplin consacrate în ordinea juridică internațională și nu există loc de discuție, indiferent de termenii și cerințele în care trebuie exercitată folosirea forței în ambele cazuri. Întrebarea mai precisă este dacă utilizarea forței armate în legitima apărare care presupune folosirea armelor nucleare este posibilă și, chiar dacă Consiliul de Securitate ar putea autoriza, în orice caz, folosirea forței cu acest tip de armă. Niciuna dintre cele două presupuneri nu ar fi posibilă dacă s-ar determina anterior că utilizarea unei arme nucleare este un

caz de forță „special interzis” în relațiile internaționale. Dar răspunsurile la aceste întrebări nu sunt neapărat pașnice. Din acest motiv, se impune verificarea practicii statelor, inclusiv a celei convenționale, și a pozițiilor pe care jurisprudența internațională le-a adoptat în materie, în special, celebra Aviz consultativ, din 8 iulie 1996, a Curții Internaționale. al Justiției (CIJ), privind legalitatea amenințării sau utilizării armelor nucleare [4].

În al doilea rând, practica internațională identifică, prin norme, unele comportamente de folosire a forței care sunt considerate „deosebit de ilegale” și care, pe lângă faptul că sunt acoperite de interdicția generală, au o dezaprobară specifică în ordinea juridică. Acesta este, fără îndoială, cazul „agresiunii” care implică o utilizare deosebit de gravă a forței și care, în mai multe rânduri, a fost descrisă drept „crimă internațională prin excelență”. Acest lucru se deduce, de exemplu, din Rezoluția 3314 (XXIX) a Adunării Generale a Națiunilor Unite din 1974. Conținutul acestei rezoluții explică faptul că este vorba despre un comportament „deosebit de grav” care ar genera consecințe specifice în ordinea internațională, inclusiv sancțiuni de tip militar. Principala întrebare constă în a determina dacă același lucru se întâmplă atunci când nu este vorba de un comportament anume, ci, de fapt, de o utilizare a forței prin folosirea unei arme nucleare. Ar fi probabil ca orice utilizare a unei arme nucleare să aibă loc în comportamentele cuprinse în articolul 3 din prezenta rezoluție, ceea ce ar conduce la afirmarea că orice utilizare a unei arme nucleare reprezintă un „act de agresiune” și că, prin urmare, ar fi interzis mai ales de dreptul internațional. Cu toate acestea, această rezoluție subliniază tipul de comportament care implică utilizarea forței și nu tipul de armă folosit în aceste cazuri.

Adoptarea recentă a TPAN își propune să răspundă la unele dintre aceste întrebări sau, cel puțin, indică scopul consacării unei „interdicții absolute” a folosirii armelor nucleare. Articolul 1, paragraful d) din prezentul Tratat prevede că „fiecare stat parte nu se obligă niciodată și în niciun caz: [...] Folosește sau amenință cu folosirea armelor nucleare sau a altor dispozitive nucleare explozive” (A/CONF.229/2017/8). Forța acestor expresii face necesar să se verifice dacă s-a stabilit cu adevărat o practică internațională care înțelege că folosirea armelor nucleare este o presupunere „deosebit interzisă” a utilizării forței armate în relațiile internaționale și că, dincolo de faptul că aceasta a implicat ca un caz tipic de agresiune, simplul fapt de a folosi o armă nucleară ar fi, de asemenea, inclus în categoria „comportamentului interzis în mod special”. Adoptarea și redactarea TPAN îndreaptă, cel puțin, în această direcție, dar un alt lucru diferit este că, odată cu adoptarea acestui acord, și chiar odată cu intrarea lui în vigoare, se poate consacra o normă de acest tip.

Utilizarea armelor nucleare este în principiu interzisă de dreptul internațional, la fel ca orice alt tip de forță armată care are loc cu orice altă categorie de arme. Acest punct de plecare nu este inutil, ci destul de util pentru studierea chestiunii privind legalitatea utilizării armelor nucleare. Cu toate acestea, această declarație nu asigură că, în toate circumstanțele, statele sunt

dispuse să renunțe la utilizarea armelor nucleare. Nelegalitatea în aceste cazuri trebuie pusă în contrast cu alte aspecte care sunt esențiale pentru a înțelege dacă în cazul utilizării armei nucleare ne-am afla în domeniul legal sau ilegal și, de asemenea, care sunt motivele care ar împiedica o interdicție absolută. , și în orice împrejurare, a acestui tip de arme. Pozițiile statelor în practica internațională, reflectate în practica convențională și exprimate în decizii jurisprudențiale, sunt cu adevărat relevante, printre altele, pentru că determină gradul de acceptare a interdicției: fie absolut, fie cu conținut parțial. Câteva indicații care descriu starea problemei în societatea internațională ar fi următoarele:

În primul rând, un număr semnificativ de state au luat o poziție cu privire la neutilizarea armelor nucleare, deși indirect. Prevederile articolului 2 din Tratatul privind neproliferarea armelor nucleare (TNP) contribuie la aceasta atunci când prevede că fiecare stat fără arme nucleare care este parte la tratat se angajează să nu primească niciun transfer de arme nucleare de la oricine sau alte dispozitive explozive nucleare sau control asupra acestor arme sau dispozitive explozive, direct sau indirect; să nu producă sau să achiziționeze în alt mod arme nucleare sau alte dispozitive nucleare explozive; și să nu caute sau să primească niciun ajutor pentru fabricarea de arme nucleare sau alte dispozitive explozive nucleare.

Statele părți la acest tratat care nu dețin arme nucleare au convenit să nu le dețină, ceea ce ar face imposibilă utilizarea lor. Datele sunt deosebit de semnificative deoarece 186 de state și-ar asuma obligația de a nu folosi arme nucleare, chiar dacă această obligație specifică nu a fost derivată în mod expres din tratatul menționat anterior. În virtutea acestui Acord, eventuala utilizare legală a armelor nucleare ar fi apoi redusă la cei cinci membri permanenți ai Consiliului de Securitate. Deși, totuși, ar trebui luată în considerare și situația altor state care nu au devenit părți la TNP, precum India, Pakistan, Israel, Sudanul de Sud și Coreea de Nord. În această perspectivă, formarea unei norme cutumiare prin care să fie absolut interzisă folosirea armelor nucleare ar putea avea o acceptare „generalizată”. Totuși, trebuie amintit întotdeauna că pentru crearea unei astfel de norme ar fi neapărat necesar acordul Statelor „deosebit de interesate”, adică cele care au arme nucleare care, totuși, nu au exprimat, ci mai degrabă ceea ce On dimpotrivă, sunt dispuși să nu folosească acest tip de armă în niciun caz și în nicio circumstanță. Astfel, conformarea deplină a normei cutumiare nu a avut loc, dar este de remarcat faptul că un număr semnificativ de state și reprezentanți în comunitatea internațională se pronunță în direcția că folosirea armelor nucleare ar fi interzisă în toate împrejurările [5].

În al doilea rând, înființarea Zonelor Libere de Arme Nucleare este o dovadă suplimentară a voinței de a proceda cu o „interdicție absolută” a utilizării armelor nucleare. Acordurile în care sunt stabilite aceste Zone prevăd că armele de acest tip nu vor fi produse, fabricate, depozitate sau autorizate pentru tranzit în aria geografică în cauză și uneori chiar includ clauze care determină

angajamentul de a nu folosi arma nucleară. Astfel, Tratatul de la Tlatelolco stabilește în articolul 1 al său că statele se angajează să folosească exclusiv în scopuri pașnice materialele și instalațiile nucleare aflate sub jurisdicția lor și să interzică și să prevină pe teritoriile lor respective: a. Testarea, utilizarea, fabricarea, producerea sau achiziționarea, prin orice mijloc, a oricărei arme nucleare, prin ea însăși, direct sau indirect, la ordinul unor terți sau în orice alt mod [5].

Tratatul de la Bangkok se pronunță în aceeași direcție atunci când prevede, în articolul 3, că „fiecare stat parte se obligă să nu, nicăieri în interiorul sau în afara zonei: [...] c. testați sau folosiți arme nucleare”[6]. În rezumat, Acordurile de acest tip ar întări existența unei „norme cutumiare” în favoarea ilegalității utilizării armelor nucleare, deși posibilitatea utilizării acestora de către statele care le-au eliminat în afara Zonei stabilite ar rămâne întotdeauna deschisă. Cu toate acestea, formularea din alte acorduri de acest tip este mai ambiguă, deși nu infirmă poziția exprimată, adică indică și ele în această direcție. Tratatul de la Rarotonga prevede o obligație „de a nu fabrica sau de a nu achiziționa, deține sau deține controlul [...]” (Articolul 3). Și același lucru se întâmplă și în Tratatul de la Pelindaba: „să nu se efectueze cercetări asupra, să dezvolte, să producă, să stocheze sau să dobândească în alt mod, să dețină sau să dețină controlul [...]” (articolul 3) și aceeași formulare adoptă articolul 3 din Tratatul de la Semipalatinsk [7].

Practica și jurisprudența internațională confirmă, deși ușor, o tendință conform căreia folosirea armelor nucleare este ilegală în principiu deoarece orice folosire a forței este interzisă și, de asemenea, în funcție de tipul de armă prin care de la care o eventuală utilizare a forței în relațiile internaționale. ar avea loc. Cu toate acestea, o „interdicție unică” a acestei categorii de arme nu este clar conturată. Dar indică în direcția că armele nucleare au anumite componente, mai ales datorită capacității lor distructive și a efectelor pe care le-ar produce asupra populației în domeniul umanitar, care le fac deosebit de periculoase. Tendința de a interzice folosirea armelor nucleare indică o cale care s-ar putea sfârși într-o interdicție absolută. Cu toate acestea, interzicerea folosirii este adesea inclusă în comportamente de tip mai general precum obligația de a nu deține acest tip de armă sau obligația de a negocia pentru realizarea unei interdicții absolute. Astfel, Curtea afirmă în Avizul său consultativ că „există obligația de a continua cu bună-credință și de a finaliza negocierile în vederea dezarmării nucleare sub toate aspectele sale sub control internațional strict și efectiv”, ceea ce ar presupune, dacă ar fi realizat, stabilirea „interzicerii absolute și specifice” a folosirii armelor nucleare.

Unul dintre motivele care determină adoptarea unei poziții mai constrânse cu privire la ilegalitatea folosirii armelor nucleare și, în special, a proclamării unei „interdicții specifice” este, cu toată certitudinea, voința de a lăsa nevătămată una dintre excepțiile care configura interzicerea folosirii forței în relațiile internaționale. Dreptul internațional subliniază în mod tradițional că folosirea

forței ar fi interzisă indiferent de tipul de armă pe care statele îl folosesc. O astfel de formulare înseamnă că, indiferent de clasa de arme, convenționale sau nucleare sau de alt tip, posibilitatea legală de utilizare a forței ar rămâne întotdeauna deschisă atunci când statele se află într-o stare de legitimă apărare. CIJ a ratificat această poziție și stabilește, printre îndoieli, că având în vedere situația actuală a dreptului internațional și elementele de fapt de care dispune, (...) nu poate concluziona definitiv că amenințarea sau folosirea armelor nucleare a fost legală sau ilegală în circumstanțe extreme de legitimă apărare în care era în joc însăși supraviețuirea unui stat.

Scopul interzicerii totale a armelor nucleare este marcat de neșters în textul TPN. Motivul final este acela de a preveni daunele și daunele cauzate umanității de eventuala utilizare a acestor arme și chiar de fabricarea și deținerea lor. Primul lucru pe care îl indică Preambulul este că statele sunt „profund îngrijorate de consecințele umanitare catastrofale pe care le-ar avea orice utilizare a armelor nucleare” și, de asemenea, recunosc „necesitatea de a elimina complet aceste arme, [...] singura cale. pentru a garanta că armele nucleare nu vor mai fi folosite niciodată în nicio circumstanță. Acest tratat indică, prin urmare, că misiunea comunității internaționale este de a trece la interzicerea absolută a armelor nucleare. Cu toate acestea, nu a intrat încă în vigoare și, în plus, cere ca 50 de state să devină parte din ea, așa cum se prevede la articolul 15. Până în prezent, doar 70 de state l-au semnat și doar 23 l-au ratificat sau aderat la acesta. . Succesul Tratatului nu depinde însă, deși este extrem de important, doar de numărul statelor care îl acceptă în cele din urmă, ci, mai presus de toate, de încorporarea acelor state care au un rol mai decisiv în eventuala utilizare a Tratatului. acest tip de arme... Este clar că niciun stat care deține o armă nucleară nu calibreză posibilitatea de a deveni parte la acord și merită întotdeauna să ne amintim poziția pe care aceste state și altele au avut-o față de concluziile Conferinței din 2017[11]. Dar, de asemenea, doar Austria în cadrul Uniunii Europene a procedat la ratificarea acestuia, iar doar Irlanda a procedat la semnarea acestuia. Prin urmare, nu numai că acest instrument nu este în vigoare, dar și, deși nu este exclus, îi va fi greu să facă acest lucru și va găsi opoziție din partea „statelor nucleare” și din partea celor care participă la organizații internaționale, precum NATO, unii dintre ai cărui membri au arme nucleare.

Ținând cont de procesul de elaborare a acestui tratat, de pozițiile pe care statele le-au adoptat la Conferința de la New York, în 2017, și de evoluția pe care a suferit-o acordul, s-ar putea trage câteva concluzii: în primul rând, statele care dețin arme nucleare au și-au exprimat dorința de a nu deveni parte la tratat, care slăbește norma conform căreia ar fi interzisă folosirea armelor nucleare; în al doilea rând, deși nu se poate exclude ca tratatul să intre în vigoare într-un timp rezonabil, totuși, din cauza profilului Statelor care au procedat până în prezent să-l semneze, nu pare să fi avut acceptul multor Statele care sunt necesare pentru consolidarea regulii care interzicea angajarea; În fine, nimic din toate

acestea nu ascunde, însă, voința unei părți a comunității internaționale de a consacra interzicerea completă a acestui tip de arme. Pe scurt, soarta tratatului este destul de incertă, dar simpla lui adoptare reprezintă un progres în conformarea politico-juridică a comportamentului statelor, în cazul nostru, în raport cu utilizarea armelor nucleare. De acolo, mai rămân de rezolvat unele întrebări, precum definirea armei nucleare și determinarea exactă a comportamentului interzis și în ce împrejurări și, bineînțeles, mecanismele prevăzute de tratat pentru a asigura aplicarea acesteia, cu limitele și incertitudini că ele încă mai există în acest sens.

În orice caz, TPAN îmbină două criterii, unul etic și celălalt legal, care ar trebui să susțină respingerea de către comunitatea internațională a armelor de acest tip și, mai precis, utilizarea lor, ceea ce reprezintă o contribuție importantă. Acest lucru este menționat în mod explicit în conținutul tratatului. Pe de o parte, avertizează că este inspirată din motive „strict umanitare” și îmbrățișează o noțiune de securitate în care persoana umană este plasată în centru. Preambulul consideră că „orice utilizare a armelor nucleare ar fi [...] detestabilă în lumina principiilor umanității și a dictaturilor conștiinței publice” ceea ce implică o „preocupare morală”. ” care ar avea o traducere politică. Cu toate acestea, pe de altă parte, semnificația juridică este acordată scopului eradicării armelor nucleare. „Obligația morală” de a pune capăt utilizării și deținerii acestor arme este considerată insuficientă, așa că nici măcar un angajament politic nu ar fi suficient. Din acest motiv, două paragrafe din Preambul evidențiază necesitatea adoptării unei perspective juridice în această privință: în primul rând, pentru că „orice utilizare a armelor nucleare ar fi contrară normelor de drept internațional aplicabile în conflictele armate, în special principiilor și normelor de drept internațional umanitar,” și în al doilea rând, pentru că „o interdicție obligatorie din punct de vedere juridic a armelor nucleare constituie o contribuție importantă la realizarea și menținerea unei lumi libere de arme nucleare, inclusiv eliminarea ireversibilă, verificabilă și transparentă a armelor nucleare [...]”Expresii ca aceasta întăresc percepția juridică în legătură cu armele nucleare, ceea ce explică de ce lupta împotriva acestui tip de arme s-a dus prin adoptarea unui tratat care impune obligații precise. Deși nu trebuie subestimat faptul că această poziție prezintă și unele dezavantaje întrucât nu toate statele, și cu atât mai puțin cele care o dețin, sunt dispuse să accepte obligațiile cuprinse într-un instrument obligatoriu, în special interzicerea folosirii armelor nucleare în toate circumstanțele. .

Totuși, dincolo de aceasta, ar fi greșit să nu recunoaștem că TPAN reprezintă încă o contribuție la intenția comunității internaționale de a proceda cu o interzicere absolută și, în orice împrejurare, a folosirii armelor nucleare și a armelor nucleare în sine. . Este încă greu de realizat acest scop deoarece va fi dificil ca voința hotărâtă exprimată de tratat să corespundă gradului de acceptare pe care ar trebui să-l aibă; și, mai precis, pentru că nu este depistată dorința

Statelor care dețin arme nucleare de a accepta angajamentele stipulate în acest instrument juridic.

Alte căi ar putea fi deschise pentru a depăși această contracție. Deocamdată, adoptarea Tratatului lasă ușa deschisă pentru a putea fi consacrată o normă cutumială care să interzică folosirea armelor nucleare, chiar dacă aceasta necesită un comportament complementar al statelor care, inspirate de conținutul Tratatului, vizați această adresă. În plus, în mod curios, neacceptarea TPAN ar putea duce la întărirea altor acorduri care limitează deținerea de arme nucleare, ceea ce, în realitate, afectează posibilitățile de utilizare a acestora. În acest sens, de exemplu, Spania și-a declarat poziția împotriva TPAN, înțelegând pe atunci ministrul de Externe, Alfonso Dastis, că „ni se pare că acest tratat nu este calea corectă”, așa că ar fi convenabil „să se întărească Tratatul de neproliferare nucleară” (El Confidencial, 2018). În consecință, principala contribuție a TPAN a fost traducerea în termeni juridici a unei obligații precise de a nu folosi arme nucleare greu de acceptat, dar care, totuși, o plasează în centrul dezbaterii printr-un instrument juridic obligatoriu. Ia o asemenea interdicție. Pe scurt, există două concluzii pozitive: pe de o parte, calea stabilirii unei norme cutumiare care interzice utilizarea armelor nucleare nu este niciodată închisă, iar simpla adoptare a TPAN oferă o nouă oportunitate pentru unele state de a se alătura acestei posibilități. Pe de altă parte, dificultățile pentru intrarea sa în vigoare și, chiar, pentru obținerea unui număr mai mare de state semnatare, nu înseamnă că simpla adoptare a TPAN asigură conținutul obligațiilor statelor pe care și le-ar putea asuma în raport cu folosirea armei nucleare. [1]

Tratatul privind interzicerea armelor nucleare va intra în vigoare pentru cele cincizeci de state părți care au ratificat acest instrument internațional. Este o piatră de hotar în dezarmarea nucleară și neproliferarea, precum și un angajament semnificativ față de pacea și securitatea internațională. Acest tratat a fost adoptat la 7 iulie 2017 de Conferința Națiunilor Unite și este primul acord multilateral obligatoriu din punct de vedere juridic care interzice pe deplin armele nucleare. Uruguay a fost a treisprezecea țară care a depus instrumentul de ratificare, în iulie 2018, reafirmându-și statutul de țară pacifistă și nedeținătoare de arme nucleare și angajamentul său istoric față de regimul de dezarmare și neproliferare. Utilizarea armelor nucleare duce la consecințe umanitare catastrofale care constituie un risc pentru securitatea și supraviețuirea întregii umanități. De aceea, astăzi sărbătorim faptul că comunitatea internațională a făcut acest pas semnificativ către o lume mai stabilă și mai sigură, cu simțul scopului colectiv. Pe 22 iunie, Statele Unite și Rusia au reluat discuțiile care vor afecta —deși poate nu definitiv— situația privind acordurile de neproliferare sau dezarmare nucleară. Conduc de reprezentantul special al SUA pentru controlul armelor, Marshall Billingslea și ministrul adjunct de externe al Rusiei, Serghei Riabkov; Această întâlnire a fost mai mult tehnică decât politică și a constituit primul pas pentru eventuala reînnoire a Noului tratat START — în prezent, singurul tratat între cele două puteri în materie —, care expiră în februarie 2021.

În acest sens, este de remarcat faptul că numărul focoarelor nucleare rusești sau americane depășește cu mult șase mii —inclusiv cele active dislocate, în întreținere sau în așteptarea dezmembrării—; în timp ce China abia ajunge la 300, un număr pe care Franța și Regatul Unit împreună l-ar depăși, totul conform cifrelor gestionate de Institutul Internațional de Studii pentru Pace din Stockholm. Următorul pas, și cu implicarea directă a Spaniei, este următoarea Conferință de revizuire a Tratatului de neproliferare (TNP), la care au aderat 191 de state de la intrarea sa în vigoare în 1970. Conferința ar fi trebuit să aibă loc la New York, între 27 aprilie și 22 mai a acestui an, dar a fost amânată din cauza pandemiei și, eventual, va avea loc la începutul anului 2021. Pentru moment, această conferință generează o așteptare considerabilă, condiționată fără îndoială și de alegerile din SUA care va avea loc în luna noiembrie și desfășurarea discuțiilor ruso-americane menționate mai sus. În 2019, retragerea SUA din tratatul privind forțele nucleare cu rază intermediară, cunoscut sub numele de INF, după ce a acuzat Rusia de nerespectare, s-a încheiat cu suspendarea obligațiilor ambelor țări în acest domeniu. În acest context, în luna mai trecută, retragerea SUA din acordul OSCE pentru ceruri deschise a reprezentat un nou punct de fricțiune, deoarece puterea lider mondială se retrage astfel din obligația de a respecta măsurile de consolidare a încrederii.

JCPoA — Planul de acțiune cuprinzător comun pentru Iran — este astăzi în impas. De la intrarea sa în vigoare în 2015, a funcționat în mod rezonabil pentru a controla acțiunile iraniene în domeniul armelor nucleare; și a fost menținută cu sprijinul membrilor permanenți ai Consiliului de Securitate al Națiunilor Unite, Germania și Uniunea Europeană. Fără îndoială, și în acest context, cel mai rău scenariu ar fi retragerea Iranului din Tratatul de neproliferare (TNP): situație care trebuie considerată posibilă și absolut nedorită. A zecea conferință de revizuire a TNP, programată inițial pentru 2020, a fost amânată din cauza pandemiei de COVID-19. În cadrul conferinței, delegația SUA a lucrat cu partenerii săi pentru a păstra TNP pentru generațiile viitoare prin:

- Consolidarea regimului internațional de neproliferare și atragerea atenției asupra provocărilor prezentate de Iran, Coreea de Nord și Siria;
- promovarea obiectivelor de dezarmare nucleară ale tratatului și reducerea riscurilor de război nuclear;
- susține profesionalismul, obiectivitatea și independența Agenției Internaționale pentru Energie Atomică (AIEA);
- contrastează comportamentul nesăbuit al Rusiei cu cel al statelor nucleare responsabile.

Statele Unite sunt lider în controlul armelor și se angajează să facă lumea mai sigură.

De când TNP a fost negociat în apogeul Războiului Rece, Statele Unite și-au redus armele nucleare cu 88%, potrivit ultimei publicații oficiale de date privind arsenalele americane. Stocurile globale s-au redus cu mai mult de 80% de la apogeul în 1986, potrivit Federației Oamenilor de Știință Americani, care

urmărește problemele de securitate global. Miniștrii de externe ai Germaniei, Heiko Maas, care îi vizita, discută despre tratatul de neproliferare nucleară pe 26 februarie 2020 la sediul Națiunilor Unite din New York. La conferință, Statele Unite au promovat, de asemenea, noi modalități de a avansa accesul la utilizările pașnice ale tehnologiei nucleare, care pot produce energie curată, trata cancerul, purifica apa potabilă și crește recolta; inclusiv o nouă inițiativă cu Regatul Unit numită „Dialog susținut privind utilizările pașnice”. Din 2015, Statele Unite au oferit peste 395 de milioane de dolari pentru programele AIEA care sprijină utilizările pașnice ale tehnologiei nucleare. În noiembrie 2020, el a promis încă 50 de milioane de dolari în următorii cinci ani pentru Inițiativa de utilizare pașnică a AIEA [2].

La aproape un an de la invazia rusă în Ucraina, Rusia și-a suspendat participarea la tratatul privind armele strategice ofensive'. Tratatul New START a fost semnat la Praga în 2010, a intrat în vigoare la 5 februarie 2011 și a fost prelungit în 2021 cu cinci ani imediat după ce președintele american Joe Biden și-a preluat mandatul. Tratatul limitează arsenalele nucleare ale Statelor Unite și Rusiei la 800 lansatoare și 1550 de focoase de fiecare parte. Rusia are cel mai mare arsenal de arme nucleare din lume, de aproape 6.000 de focoase, potrivit experților. Împreună, SUA și Rusia dețin în jur de 90% din numărul focoaselor nucleare la nivel global, suficiente pentru a distruge planeta de mai multe ori [7]. SUA acuză Rusia că încalcă un acord-cheie de control al armelor nucleare încheiat între Moscova și Washington. Concret, Rusia refuză să permită inspecțiile la instalațiile sale nucleare, a declarat, marți, un purtător de cuvânt al Departamentului de Stat american, citat de CNN. „Rusia nu își respectă obligația prevăzută de Noul Tratat START, de a facilita activitățile de inspecție pe teritoriul său. Refuzul Rusiei împiedică Statele Unite să își exercite drepturile esențiale în baza tratatului și amenință viabilitatea controlului armelor nucleare între cele două state”, a spus oficialul citat. „De asemenea, Rusia nu și-a respectat obligația din Noul Tratat START, de a convoca o sesiune a Comisiei Consultative Bilaterale, în conformitate cu termenul prevăzut în document”. Acuzațiile Washingtonului vor accentua, probabil, tensiunile între cele două țări, în contextul în care Moscova își continuă acțiunile în Ucraina.

Pe parcursul conflictului, de la a cărui declanșare se împlinește un an în 24 februarie, Moscova și-a intensificat retorica nucleară. În decembrie, președintele Vladimir Putin a avertizat despre „amenințarea în creștere” a războiului nuclear, iar mai recent, Dmitri Medvedev, vicepreședinte al Consiliului de Securitate al Rusiei, a amenințat că, dacă țara sa pierde războiul din Ucraina, s-ar putea declanșa un conflict atomic. „Puterile nucleare nu pierd conflicte majore de care depinde soarta lor. Acest lucru ar trebui să fie evident pentru oricine, chiar și pentru politicienii occidentali care și-au păstrat o urmă de inteligență”, a scris Medvedev într-un mesaj pe Telegram [10]. Începutul discursului lui Vladimir Putin s-a axat pe justificarea „operațiunii speciale” cu tipul de argumentație folosit deja până acum: Rusia ar fi vrut calea pașnică, dar

a fost imposibil din cauza Ucrainei care, cu ajutorul Occidentului, pregătea o operațiune „sângeroasă” în Donbas. Începutul discursului lui Vladimir Putin s-a axat pe justificarea „operațiunii speciale” cu tipul de argumentație folosit deja până acum: Rusia ar fi vrut calea pașnică, dar a fost imposibil din cauza Ucrainei care, cu ajutorul Occidentului, pregătea o operațiune „sângeroasă” în Donbas. Rusia a blocat adoptarea unei declarații comune la încheierea conferinței de revizuire a Tratatului de neproliferare a armelor nucleare (TNP), denunțând termenii "politici". Cei 191 de semnatori ai TNP, care are ca scop prevenirea răspândirii armelor nucleare, promovarea dezarmării totale și promovarea cooperării în utilizarea pașnică a energiei nucleare, s-au reunit la sediul ONU din New York începând cu 1 august. Însă, în pofida unei luni de negocieri și a unei sesiuni finale amânate pentru câteva ore, conferința nu a fost în măsură să ajungă la un acord. Deciziile sunt luate prin consens, iar reprezentantul Rusiei, Igor Vișnevețki, a denunțat o lipsă de "echilibru" în proiectul final al textului de peste 30 de pagini. Potrivit unor surse apropiate negocierilor, Rusia s-a opus în mod deosebit paragrafelor referitoare la centrala nucleară ucraineană Zaporojie, ocupată de armata rusă. Astfel, proiectul de text a fost "foarte slab și desprins de realitate", remarcând absența "angajamentelor concrete de dezarmare". În deschiderea conferinței, secretarul general al ONU, Antonio Guterres, a declarat că un astfel de pericol nuclear nu a mai existat de la apogeul Războiului Rece [6].

Concluzii

Au fost depuse eforturi multiple, de asemenea de reglementare, pentru a interzice sau limita folosirea și deținerea armelor nucleare și, în plus, au existat reglementări de mare interes. În prezent există instrumente obligatorii care stabilesc limite notabile în domeniul nuclear care îndrumă comunitatea internațională către o interzicere absolută a armelor nucleare și, mai ales, utilizarea acestora. În esență, există o puternică dorință ca statele să renunțe la aceste arme și ca, în niciun caz, utilizarea lor să nu aibă loc în nicio circumstanță, în special, din cauza consecințelor umanitare pe care le-ar produce. Adoptarea TNP reprezintă o altă încercare notabilă și, mai presus de toate, reflectă „ambitia” multor state ale comunității internaționale de a realiza o interdicție absolută a folosirii armelor nucleare, deși trebuie să ne grăbim să spunem că nu contează, cu toate acestea, cu acceptarea celor care au arma nucleară.

Normele bine stabilite care reglementează interzicerea folosirii forței în relațiile internaționale nu sunt suficiente pentru a stabili o interdicție „absolută și completă” a folosirii armelor nucleare. În principiu, ceea ce este stabilit în articolul 2.4 din Carta Națiunilor Unite acoperă și acele cazuri în care forța are loc cu acest tip de armă și, prin urmare, orice comportament în acest sens ar fi complet interzis. Dar practica internațională nu prevede o regulă uzuală care să interzică „în mod specific” folosirea armelor nucleare, astfel încât aceste cazuri ar fi incluse în sfera interdicției generale. Cu toate acestea, consecințele și efectele acestui tip de arme împing statele să considere că utilizarea lor ar fi acoperită de

o „interdicție specifică și singulară” care nu a fost încă consacrată. Ca regulă generală, folosirea unei arme nucleare ar fi un caz deosebit de grav de utilizare a forței armate, astfel că absența unei formulări exprese care interzice folosirea unei arme nucleare ar putea fi completată de o practică care proclama valabilitatea unei reguli cutumiare. În chestiunea. Cu toate acestea, există cel mult tendința ca utilizarea armelor nucleare să reprezinte un „caz deosebit de grav de utilizare a forței armate” în relațiile internaționale. În esență, nu se poate asigura existența unei interdicții totale a folosirii armelor nucleare din cauza absenței unei reguli în materie și, mai ales, pentru că utilizarea acestui tip de arme ar putea avea loc în excepții de la folosirea armelor nucleare. forță larg recunoscută de sistemul juridic internațional.

Comunitatea internațională dorește interzicerea completă a armelor nucleare. Actualmente, comunitatea internațională este încă destul de departe de a atinge un astfel de obiectiv. Voința Statelor care au arme nucleare de a ajunge la un acord în acest sens nu este încă evidentă și, prin urmare, acest Tratat este sortit unui anumit eșec. Cu toate acestea, rămâne deschisă posibilitatea statelor de a continua negocierile în acest scop și, în special, de a desființa utilizarea armelor nucleare. Mai mult, practic toate statele, inclusiv cele care dețin arme nucleare, și-au acceptat obligația de a negocia pentru a ajunge la rezultate precise, printre care ar trebui să prevaleze obligația de a interzice utilizarea lor. Traducerea finală a acestor negocieri nu ar trebui să fie neapărat adoptarea unui tratat. Ar fi chiar mai pragmatic să deschidem căi politice care întruchipează angajamente de acest tip. Realizarea unei interziceri complete a armelor nucleare, deși este un imperativ al comunității internaționale, nu pare posibilă într-o perioadă scurtă de timp, așa că ar fi de interes să existe un angajament politic precis care să interzică în mod specific utilizarea a armelor nucleare.

Bibliografie:

1. Díaz Galán E. *Tratado sobre la prohibición de las armas nucleares (tpan): un paso más en la ilicitud del empleo del arma nuclear.* <https://seguridadinternacional.es/resi/html/tratado-sobre-la-prohibicion-de-las-armas-nucleares-tpan-un-paso-mas-en-la-ilicitud-del-empleo-del-arma-nuclear/>
2. *El apoyo inquebrantable de EE. UU. a la no proliferación nuclear.* <https://equipoeuropa.org/armas-nucleares-como-se-regula-el-posible-fin-del-mundo/> <https://equipoeuropa.org/armas-nucleares-como-se-regula-el-posible-fin-del-mundo/>
3. *El OIEA y el Tratado sobre la No Proliferación.* <https://www.iaea.org/es/temas/el-oiea-y-el-tratado-sobre-la-no-proliferacion>
4. Guerra E. *El régimen de no proliferación nuclear internacional y sus desafíos.* La Conferencia de Examen del TNP 2020. <https://www.undef.edu.ar/libros/wp-content/uploads/2021/02/GUERRA.-Defensa-Nacional-Nro.-3-arti%CC%81culo-9.pdf>

5. *Le régime de non-prolifération des armes nucléaires et les perspectives de création d'une zone de prolifération limités en Asie du nord-est.*
http://www.irenees.net/bdf_fiche-experience-268_fr.html
6. Popescu C. *ONU: Rusia împiedică adoptarea unui text privind dezarmarea nucleară.* <https://tvr Moldova.md/article/da527885278708f3/onu-rusia-impiedica-adoptarea-unui-text-privind-dezarmarea-nucleara.html>
7. Putin anunță că Rusia își suspendă participarea la ultimul mare tratat de dezarmare nucleară, New START.
<https://www.moldpres.md/news/2023/02/21/23001396>
8. Rodríguez Aquino L. *Limiter les armes: la formulation de normes internationales contre la prolifération nucléaire en Amérique Latine.*
https://www.scielo.org.mx/scielo.php?script=sci_arttext&pid=S0185-013X2020000100097
9. Sánchez P. *Proliferación nuclear. Riesgos y posibles soluciones.*
<https://dialnet.unirioja.es/servlet/articulo?codigo=4199289>
10. *SUA acuză Rusia de încălcarea unui acord privind armele nucleare.*
<https://disinfo.md/sua-acuza-rusia-de-incalcarea-unui-acord-privind-armele-nucleare/>
11. *Una victoria para la Humanidad: entra en vigor el Tratado sobre la prohibición de las armas nucleares.*
<https://www2.cruzroja.es/web/ahora/-/entra-en-vigor-el-tratado-sobre-la-prohibicion-de-armas-nucleares>
12. Вербицкая Т. В. *Кризис режима нераспространения ядерного оружия и способы его разрешения.*
https://elar.urfu.ru/bitstream/10995/85476/1/978-5-7996-2751-5_159.pdf
13. Елфимов В. *Международный режим нераспространения ядерного оружия: политические аспекты функционирования.*
<http://evolutio.info/ru/journal-menu/1998-3/1998-3-elfimo>

DISCURSUL DE SECURITATE ÎN CONTEXTUL CONFRUNTĂRILOR GEOPOLITICE ȘI AI RĂZBOIULUI DIN UCRAINA

Aurelia PERU

Universitatea de Stat din Moldova

peruaurelia@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-5199-0540>

CZU : 327.57:911.3:32:355.4(470:477)

Abstrait: *Dans cet article, nous proposons d'analyser les paramètres du discours de sécurité dans le contexte de la guerre en Ukraine. En ce sens, nous visons à refléter la ligne fonctionnelle, les associations et la synergie entre des concepts tels que : communication stratégique, discours de sécurité, relations publiques internationales. Nous analyserons des récits stratégiques dans le contexte d'affrontements géopolitiques. Comme étude de cas, j'ai sélectionné 3 discours sur la sécurité: Biden, Putin, Zelensky; leur impact et leur résonance internationale.*

Cuvinte cheie: *comunicare strategică, discurs, securitate, narațiuni strategice, Zelensky, Biden, Putin.*

Introducere

În ultimul deceniu al secolului trecut, odată cu lansarea în dezbatere publică a teoriei securizării, s-a adus în discuție tot mai mult și analiza discursului de securitate. Este un mod de a recunoaște impactul fiecărei situații de comunicare asupra percepției actorilor politici și a politicilor promovate de ei. În acest context, discursul de securitate poate fi tratat ca o resursă strategică folosită de liderii politici.

Obiectivul discursului de securitate, ca element de comunicare strategică, constă în convingerea publicului-țintă - acesta poate fi atât public intern, cât și public extern - de necesitatea acțiunilor întreprinse de către factorii decidenți într-o conjunctură anume. În demersul investigativ întreprins ne propunem să analizăm conceptul discursului de securitate ca o componentă a comunicării politice și relația pe care o poate stabili direct sau indirect politica discursivă cu securitatea.

În acest articol pornim de la ipoteză conform căreia discursul politic de securitate devine o parte integrantă a comunicării strategice /StratCom/. Discursul de securitate al actorilor politici reprezintă, de regulă, un preambul a unor acțiuni politice tranșante. Discursul strategic, în acest context, este narativul care transmite, neapărat o intenție, o idee și argumentează fapte de maximă relevanță, justificând acțiunile întreprinse și efectele acestora.

Pentru dezvoltarea ipotezei de cercetare, sunt analizate discursurile președintelui SUA, Joe Biden, discursul lui Vladimir Putin despre Starea Națiunii, ambele rostite la 21 februarie, la un an de la declanșarea războiului din

Ucraina, așa-zisa „operațiune specială”. De asemenea, vom analiza limbajul de securitate din discursul președintelui Ucrainei, Volodimir Zelensky, în fața Parlamentului României, rostit în contextul războiului purtat cu Rusia.

Metodele de cercetare folosite în acest demers sunt: metoda descriptivă, analiza unor concepte și metoda analizei de conținut, circumscrisă științelor comunicării. La baza cercetării am selectat trei discursuri de rezonanță ale liderilor politici, în contextul crizei de securitate și a războiului din Ucraina. Acestea sunt: discursul președintelui rus Vladimir Putin, discursul președintelui SUA Joe Biden, rostite la un an de la declanșarea așa-zisei „operațiuni militare” și discursul președintelui Ucrainei Volodimir Zelensky în fața Parlamentului României.

Scopul prezentei lucrări este de a aduce clarificări asupra complexității discursului de securitate ca o componentă a procesului de comunicare strategică și de a deduce rolul acestuia ca instrument informațional de putere. În acest sens, StratCom fiind și o necesitate absolută în contextul dinamicii de Securitate.

Dimensiunile comunicării strategice. O abordare originală a instrumentului comunicare strategică /StratCom, din perspectiva dezvoltării tehnologiilor informaționale, ne oferă autorii Aday, Sean, Măris Andžāns s.a., care apreciază StratComu –ul cu pe un spațiu informațional tridimensional. Și anume:

- *dimensiunea cognitivă*, cea „în care oamenii gândesc, înțeleg și decid”;
- *dimensiunea fizică*, creată de „fapte, cunoștințe și date”;
- *dimensiunea informațională*, constând din „indivizi, organizații și infrastructură.[1, p.9-12] ”

Aceasta este echivalentul obligației și responsabilității principale ale StratCom, de a ști, a înțelege și a evalua acest spațiu multidimensional.

Pentru Christopher Paul conceptul de comunicare strategică include toate „acțiunile coordonate, mesajele, imaginile și alte forme de semnalare sau implicare menite să informeze, influențeze sau să convingă anumite segmente de public pentru a susține obiectivele naționale[2]. ”

Bogdan Țuțuianu definește comunicarea strategică ca pe un instrument adecvat pentru combaterea dezinformării și a influenței acesteia în mediul informațional; „un instrument potrivit pentru promovarea intereselor proprii, construirea unui nivel de percepție și înțelegere a politicilor și a acțiunilor proprii în rândul cetățenilor, diseminarea mesajelor pozitive, mobilizatoare, cu privire la propriile capacități, pentru prezentarea și dovedirea nivelului de înțelegere a situației, a determinării de a acționa și reacționa pentru legitimitatea și credibilitatea demersurilor”[3,p.61].

Comunicarea strategică este construită prin coerența și consecvența narațiunilor strategice, a *discursului de securitate*.

” Narațiunile strategice sunt instrumente prin care se impun sensuri realității pentru a produce anumite tipuri de comportamente. Iar în condițiile în

care rolul puterii este tocmai acela de a genera conduite, rezultă că narațiunile strategice sunt instrumente de putere”[4, p.419–435].

Narațiunile strategice sunt de trei feluri: *narațiunile strategice sistemice* ; *narațiunile strategice identitare* ; *narațiuni strategice despre o politică publică*.

Narațiunile strategice sistemice sau constitutive, cele care comunică publicului modul cum este structurată politica mondială, care sunt principalii actori și cum stau lucrurile în sistemul internațional. Războiul Rece, Războiul împotriva terorismului, ascensiunea Chinei sau neoimperialismul Rusiei sunt astfel de narațiuni strategice cu rol sistemic.

Narațiunile strategice identitare, legate de valorile centrale ale unui actor și de amenințările la adresa acestora. De exemplu, identitatea sacră a „Occidentului” include valori precum economie de piață, stat de drept, democrație și drepturi ale omului.

Narațiuni strategice despre o politică publică, care accentuează importanța normativă a acesteia, ca de exemplu protejarea mediului înconjurător în folosul generațiilor viitoare.

Orice narațiune strategică este formată din două ingrediente majore: putere și comunicare, consideră Krebs [5]. Joncțiunea dintre putere și comunicare construiește așa-zise cadre mentale. Ceea ce înseamnă că narațiunile strategice generează percepții, emoții, conduite, adică realitate socială.

Sensul atribuit evenimentelor derivă mai ales din modul în care acestea sunt narate sau interpretate. În 1993, fosta elită sovietică, foștii ofițeri KGB elaborau o narațiune strategică de tip religios, gândită drept contrapondere la narațiunea occidentală a drepturilor omului. Un număr din Izvestia, din 2007, publica un articol intitulat „*Declinul Europei*”. Declinul era generat mai ales de practicile sexuale, cu accent pe homosexualitate. Cu alte cuvinte, Europa se confruntă cu un deficit spiritual, pe care Federația Rusă îl putea reface printr-o revoluție conservatoare. De cealaltă parte avea să fie „*Russkii Mir*”.

Ce condiții trebuie să îndeplinească o narațiune strategică pentru a avea succes ? În opinia cercetătorului Graaf [6], prima condiție a eficienței unei narațiuni strategice ține de indicarea cu precizie a *scopului misiunii*. În al doilea rând, narațiunea ar trebui să accentueze *succesul misiunii*. Dar cea mai importantă condiție a succesului unei narațiuni strategice este absența uneia sau mai multor *contranarațiuni strategice*, care să propună o altă interpretare a unui eveniment de securitate. Cel mai eficient antidot pentru blocarea apariției contranarațiunilor strategice este consensul elitelor, situație mai degrabă rară astăzi în politica mondială [7].

Limbaj și valori identitare în discursul de securitate

Limbajul creează puterea, exprimă puterea, fiind implicat oriunde există o luptă pentru putere. Puterea nu derivă din limbaj, dar limbajul poate fi folosit pentru a provoca, a submina sau a schimba distribuția puterii pe termen lung sau scurt.

O axa de narativ de securitate și strategia mediatică a Kremlinului se concentrează de cele mai dese ori pe subiecte de istorie: atât îndepărtate, cât și mai recente. Afirmăția noastră poate fi confirmată și după o analiză a discursurilor de securitate, ținute de președintele Federației Ruse, Vladimir Putin, atât în seara zilei de 21 februarie 2022, cât și ulterior în discursurile din 24 februarie 2022 și 21 februarie 2023.

Discursul din 21 februarie 2023 a fost o continuare a mesajului din seara zilei 21 februarie 2022, când a semnat recunoașterea așa-numitelor Republici Populare Lugansk și Donețk, dar și a discursului din 24 februarie, care a durat aproximativ 28 de minute, difuzat la ora locală 5.30, prin care Putin a autorizat intervenția armată în Ucraina spunând că „toate analizele arată că confruntarea Rusiei cu aceste forțe este de neevitat”.

A fost un discurs care a abundat în referințe istorice și judecăți de valoare. În ziua de 21 februarie 2023, această linie de comunicare de securitate este perpetuată:

Una dintre cele mai importante idei ale comunicării Kremlinului o constituie -artificialitatea construcției statale a Ucrainei. Putin afirmă că „*Stalin a încorporat în URSS și a transferat către Ucraina câteva teritorii care aparținusera înainte Poloniei, României și Ungariei. În acest proces, i-a dat Poloniei drept compensație o parte din ceea ce fusese în mod tradițional teritoriu german, iar în 1954 Hrușciiov a luat dintr-un motiv oarecare Crimeea de la Rusia și a dat-o Ucrainei.*”

Prin urmare, încep să se construiască două narațiuni diferite despre statalitate - una care victimizează și deplânge destrămarea imperiului rus și a doua care accentuează artificialitatea statului ucrainean. Această a doua narațiune poate fi urmărită ca un fir roșu pe întreaga întindere a comunicării.

În mesajele liderului de la Kremlin vor fi incluse trei calificative specifice narațiunii de identificare : *denazificare, demilitarizare și genocid.*

Istoricul Cosmin Popa consideră că Putin a întrebuițat toate șabloanele, toate arhetipurile propagandei sovietice. Analistul în relații internaționale Radu Magdin identifică în discursul lui Putin narativele pe care Kremlinul, Ministerul de Externe rus, Russia Today sau Sputnik le-au folosit în ultima perioadă. invocând mitul neonazist. S-a mizat pe faptul că „nazismul” și „denazificarea” sunt termeni puternici și unificator în mentalul colectiv rus și cel din zonele dominate până în anii '90 de URSS, inclusiv în Ucraina. [8]

Retorica lui Vladimir Putin nu este doar pentru publicul intern al Federației Ruse, ci și al Ucrainei, trebuie venit totuși cu o completare - discursul este pentru toate țările fost-comuniste sau foste sovietice sau chiar și din alte părți ale lumii, care se confruntă cu probleme similar.

De asemenea, discursurile lui Putin, inclusiv cel din 21 februarie 2023, sunt anti-Occidentale, anti-NATO: „Țările NATO conducătoare, pentru a-și atinge propriile obiective, susțin în toate naționalistii extremi și neonaziștii din Ucraina,

care, la rândul lor, nu vor ierta niciodată pe cei din Crimeea și Sevastopol pentru libera lor alegere – reunirea cu Rusia”.[9]

Strategia de comunicare de securitate abordată de președintele Zelensky

Vom remarca identificarea unei tactice de comunicare strategică pentru a sesiza opinia publică internațională vizavi de războiul din Ucraina. Volodimir Zelensky a susținut – în format fizic și online – discursuri în fața forurilor parlamentelor europene: Parlamentul UE – 1 martie 2022, Parlamentul Italiei 22 martie 2022, Parlamentul de la București -4 aprilie 2022, Parlamentul britanic- 8 februarie 2023, Parlamentul lituanian, Parlamentul Estoniei -13 aprilie 2022, Parlamentul Letoniei, -26 martie 2022, a susținut o pledoarie pasionată și emoționantă în fața Congresului SUA- 22 decembrie 2022 .

În stilul discursivității președinților americani, în discursul susținut în fața Parlamentului UE, Zelensky a recurs la utilizarea valorilor fundamentale ale democrațiilor occidentale consolidate: liberate, drepturile fundamentale ale omului. Dar, constatăm și omniprezența tehnicilor persuasive axate de afecțiune /*patos*:

„Pentru unii oameni, nu e o zi bună; pentru alții, este ultima. Vorbesc astăzi despre cetățenii mei, cetățenii Ucrainei, care se apără și care plătesc prețul suprem. Ei apără libertatea. ..Consider că astăzi ne dăm viața pentru valori, pentru drepturi, pentru libertate, pentru dorința de a fi egali pe cât sunteți voi”. „ Nu numai Ucraina este sub asediu, democrația și dreptul internațional sunt atacate.”[10]

La București, vorbind în fața celor două camere ale Parlamentului, Zelenski folosește o altă tehnică de persuasiune politică, comparând regimul Ceaușescu cu regimul instaurat de liderul de la Kremlin : *„În 1989, Nicolae Ceaușescu și-a încheiat în sfârșit viața. Poporul român s-a revoltat și s-a apărât, s-a salvat. Este imposibil să-i convingi pe cei care promovează războiul în Rusia acum, care dau ordine criminale, care elaborează planuri pentru genocidul poporului ucrainean. Acești oameni sunt inadecvați. Au pierdut orice legătură cu realitatea.”*

În încheiere, recurge din nou la valori simbolice : „ Pe câmpul de luptă se decide cine va fi învingător în acest război - libertatea sau tirania. Destinul nostru este să fim apărători ai libertății în regiunea noastră.”[11]

Limbajul de securitate

Discursul public pe probleme de securitate a crescut în frecvență, atât la nivelul oamenilor politici, cât și a mass-media, care acordă o mare atenție acestor probleme, datorită impactului pe care îl au asupra audienței.

Dacă ar fi să evocăm și terminologie de retorică, atunci, narativele de război și securitate ale președintelui Zelensky au inclus și elemente de *pathos*. Proba prin *pathos*, după Aristotel, care a fost printre primii care a făcut distincție între retorică și discurs, mobilizează sentimentele și pasiunile auditorului, care oratorul și-a propus să le activeze în timpul discursului său: exaltare, admirație, milă, revoltă, indignare etc.[12, p.49-53]

Concludente în acest sens sunt discursurile ținute în fața deputaților din Parlamentul MB și Parlamentul UE: „În Marea Britanie, Regele este pilot al

forțelor aeriene. În Ucraina de astăzi, fiecare pilot al forțelor aeriene este un rege. Dați-ne aripi”, îndemnând Regatul Unit să trimită avioane de luptă în Ucraina.[13]

„Nu pot să spun bună dimineța, sau bună după-amiaza sau bună seara. Pentru unii ucrainenii această zi este ultima”, astfel și-a început președintele Ucrainei, Volodimir Zelenski, [discursul video](#) transmis în Parlamentul European [14].

Ca limbaj specific narativelor de război / securitate remarcăm conținutul unei petiții online , apărute în martie 2023, în care autorul a propus redenumirea Rusiei, în documentația oficială a Ucrainei, în Moscovia. De asemenea, inițiativa cere schimbarea termenilor "rus" în "moscovit" și a "Federației Ruse" în "Federația Moscovia". Petiției, care a strâns deja peste 25.000 de semnături, amintește că "numele istoric al Rusiei este de Moscovia", iar "[Rusia](#) există de fapt numai de 301 ani" - de la 22 octombrie 1721, când țarul moscovit Petru I a proclamat Împărăția Moscovei drept "Imperiu Rus". (Autoritățile de la Kiev au anunțat că vor examina această inițiativă.)

Vladimir Putin: discursul în fața Parlamentului rus. Acesta a fost , în primul rând, un discurs anti-Occidental. Putin, într-o declarație de două ore, a acuzat Occidentul că vrea să distrugă Rusia: „*Vor folosi naziști, teroriști, chiar și pe Diavol însuși împotriva Rusiei*”. În centrul discursului a fost, însă, „operațiunea militară specială din Ucraina”, pe care a declanșat-o la 24 februarie 2022.

Discursul lui Putin a fost predestinat, în special, publicului intern, pentru a argumenta războiul din Ucraina, dar a inclus și mesaje distincte Occidentului. Putin declară că „războiul economic” deschis de Occident prin sancțiunile economice împotriva Rusiei a eșuat și s-a întors împotriva guvernelor europene.

Președintele rus continuă discursul prin a vorbi despre decăderea morală a Occidentului, o temă des folosită în discursurile sale din ultimii ani : „*În Occident, abuzul asupra copiilor și pedofilia sunt norma, preoții aprobă căsătoriile LGBT. Trebuie să ne protejăm copiii de degradare și degenerare*”, El spune că Occidentul recunoaște căsătoriile de același sex. „*Este în regulă. Sunt adulți. Au dreptul să-și trăiască viața. Suntem întotdeauna foarte toleranți cu acest lucru în Rusia*”. Cu toate acestea, spune el, *în scripturi căsătoria este între un bărbat și o femeie.*

El a acuzat Occidentul că „*joacă un joc murdar*” cu „*cărți măsluite*” cu oamenii și cu Ucraina. El a invocat războaiele din Iugoslavia, Irak și Siria pentru a acuzat SUA de „*secole de colonialism și dictatură*” și că „*întreaga planetă este presărată*” cu baze americane.

Și Putin recurge la tehnica persuasivă specifică discursurilor politice: „*Suntem un mare popor unit. Avem încredere în puterea noastră. Adevărul este de partea noastră.*”[15]

Joe Biden : discurs rostit în Varșovia

Joe Biden, a ținut un discurs în Polonia, la câteva ore după ce Vladimir Putin a ținut discursul tradițional Despre starea națiunii în fața șefilor de stat și de guvern și a oamenilor adunați în Varșovia. Abordat prin prisma discursului de

securitate, Biden a folosit un limbaj caracteristic narativului de identitate, axat pe un anumit set de valori.

Două cuvinte cheie cu dimensiune simbolică caracterizează discursul rostit în Varșovia: libertatea și democrația. Acestea fiind valorile fundamentale pentru SUA și concepte pe care se fundamentează discursurile președinților americani rostite cu diferite ocazii, în special în discursurile de inaugurare. „Democrațiile sunt mai puternice, autocrațiile sunt mai slabe. Vom sta alături de Ucraina astăzi, mâine și pentru totdeauna. Aceasta este miza aici – libertatea”, a declarat Biden. „Ucraina nu va fi niciodată o victorie pentru Rusia. Nu există aspirație mai mare decât libertatea.” „Tot ce facem acum trebuie făcut pentru ca viitorul, copiii și nepoții să cunoască acest cuvânt – libertate”. Adresându-se președintei Republicii Moldova, în cadrul aceluiași eveniment discursiv, Biden a menționat : „Ne dorim ca și oamenii din Moldova să trăiască în libertate ”.

Încadrându-se în paradigma discursului de securitate, Biden a dorit să transmită, în special, *dușmanului*, care nu este prezent, dar care urmărește contentul, adică liderului rus, un semnal despre unitatea statelor membre NATO și decizia fermă a Occidentului de a susține Ucraina:

„Să nu existe nicio îndoială: angajamentul Statelor Unite față de alianța noastră și față de articolul 5 este solid ca piatra. Și fiecare membru al NATO știe acest lucru și Rusia știe și ea: un atac împotriva unuia este un atac împotriva tuturor. Este un jurământ sacru” Ucraina nu va fi niciodată o victorie pentru Rusia, niciodată [16].

În opinia noastră în discursul conflictual trebuie să fie clar conturată imaginea dușmanului. Această paradigmă ne determină să conchidem faptul că elaborarea discursului de acest gen necesită o metodologie clară și o abordare sistemică, coordonate de către echipa de specialiști PR Consulting. La fel cum în PR „negative”, aplicat în campaniile electorale se construiește imaginea răului, a dușmanului periculos, la fel se procedează și discursurile de securitate de conflict.

Potrivit analistului Debra Myskin [17,p.159], construcția imaginii inamicului se realizează în șase pași:

1. Anticiparea negativă. Tot ceea ce întreprinde inamicul este spre răul nostru.
2. A da vina pe inamic. El e vinovat de condițiile actuale negative.
3. Identificarea cu răul. Inamicul personifică opusul a ceea ce suntem și pentru ceea ce luptăm; inamicul dorește să ne distrugă valorile cele mai înalte și de aceea trebuie nimicit.
4. Gândirea de sumă nulă. Ceea ce este bun pentru inamic este rău pentru noi și invers.
5. Stereotiparea și de-individualizarea. Oricine aparține grupului inamic este, *ipso facto*, inamicul nostru.
6. Refuzul de a arăta empatie. Aprecierea pentru oricine din grupul inamic este reprimată din cauza amenințării percepute și a sentimentelor de

opozitie. Nu există nimic în comun și nici o modalitate de a schimba această percepție.

Concluzie. Discursurile de securitate ale celor doi președinți sunt tranșante și confirmă pozițiile anterioare ale părților, fără a lăsa loc de negocieri sau de conciliere. Din acest considerent le putem cataloga ca model de discurs politic conflictual.

Făcând parte din categoria discursurilor politice de rezonanță internațională, miza actorilor politice a fost de a informa și influența opinia publică – fiecare în sensul dorit prin prisma politicii externe promovate. În felul acesta, ambele discursuri, dar și discursul lui Volodimir Zelensky, au fost targetate atât spre publicul intern, cât și pe cel extern. Totuși, considerăm că discursul lui Vladimir Putin a mizat mai mult pe percepția publicului intern și aceasta o confirmă prin accentuarea ethosului Rusiei: „Rusia poate să piardă doar pe câmpul de luptă” și ”Razboiul economic împotriva Rusiei a avut efect de bumerang”.

Ambele discursuri au avut ca scop și crearea imaginii *dușmanului*, tehnică care, de asemenea, este inerentă construcției discursurilor de securitate. Este foarte important ca locutorul să contextualizeze perfect amenințarea dușmanului în mentalul colectiv, ținând cont de particularitățile social-politice și istorice, pentru ca publicul –țintă să înțeleagă pericolul și să accepte tipul de reacție sugerat de respectivul actor politic.

Așadar, discursul de securitate este o formă a discursului politic care, în lumea conflictuală de astăzi, are o relevanță deosebită. Mass-media clasice și new media manifestă un interes viu față de discursurile de securitate ale liderilor globali, care au un impact mare asupra opiniei publice. Puterea discursului a devenit un important instrument al analizei de securitate în lumea contemporană.

Bibliografie:

1. Aday, Sean, Măris Andžāns, Una Bērziņa-Čerenkova . Hybrid Threats: a Strategic Communication Perspective, 2019. https://stratcomcoe.org/pdfs/?file=/cuploads/pfiles/2nd_book_short_digi_pdf.pdf?zoom=page-fit.
2. Cristopher Paul. Strategic Communication. Origins, Concepts and Current Debates. Santa Barbara, California: Praeger, 2011, 231p.
3. Țuțuianu, Bogdan, Oportunitatea și necesitatea comunicării strategice în contextul extinderii și diversificării fenomenului hibrid. În: Concepte de apărare și securitate. Doi: 10.53477/1842-810X- impact strategic , nr. 4/2021.
4. Dumitrescu Lucian. Narațiuni și contranarațiuni strategice spre o sociologie a securității. „Revista română de sociologie”, serie nouă, XXIX, nr. 1–2, București, 2018.
5. Krebs, Ronald R. Narrative and the Making of US National Security, Cambridge: Cambridge University Press, 2015.

6. De Graaf, Beatrice, George Dimitriu, Jens Ringsmose. *Strategic Narratives, Public Opinion, and War*, New York: Routledge, 2015.
7. Dumitrescu Lucian. Narațiuni și contranarațiuni strategice spre o sociologie a securității. „Revista română de sociologie”, serie nouă, anul XXIX, nr. 1–2, București, 2018.
8. Semnificația mesajului lui Vladimir Putin <https://romania.europalibera.org/a/semnificatia-mesajului-lui-putin/31720804.html>, vizitat 23.02.2023
9. Despa Oana, Discursul lui Putin | Istoric: „Este obsedat că are o misiune istorică. Are raționamentul lui Hitler”, <https://romania.europalibera.org/a/semnificatia-mesajului-lui-putin/31720804.html>, accesat 6.01.2023
10. Volodimir Zelenski, *discurs manifest in Parlamentul UE*, https://www.b1tv.ro/externe/volodimir-zelenski-discurs-manifest-in-parlamentul-european-fara-voi-ucraina-va-fi-singura-dovediti-ca-sunteti-alaturi-de-noi-si-ca-sunteti-intr-adevar-europeni-iar-viata-va-invinge-moartea-vide-125723.html?utm_source=facebook_B1&utm_medium=referral&utm_campaign=post&fbclid=IwAR3D_CVrOuMIYuoil1aqpX1yRUTCn0kSpRasRRiduoGEz-zoZjft3N95bM9Q, vizitat 12.03.23
11. Discursul președintelui Ucrainei în Parlamentul de la București, <https://romania.europalibera.org/a/discursul-pre%C8%99edintelui-ucrainei-volodimir-zelenski-%C3%AEn-parlamentul-rom%C3%A2niei-/31785769.html>, viziat 20.03.23
12. Philippe Breton. *Manipularea cuvântului*. Iași: Institutul European , 2006.
13. Zelensky, *discurs în parlamentul MB*, <https://romania.europalibera.org/a/zelenski-vizita-marea-britanie-discurs-parlament-britanic/32262065.html>, vizitat 27.03.2023.
14. Discursul lui Zelensky, primit cu lacrimi în ochi la Parlamentul European. <https://www.google.com/search?q=discursul+lui+zelenski+video&oq=discursul+video&aqs=chrome.1.69i57j0i22i30l2.1845j0j7&sourceid=chrome&ie=UTF-8#fpstate=ive&vld=cid:bc8e56cd,vid:xrHsDIsh8to>, vizitat 27.03.2023.
15. Vladimir Putin, *discurs la un an de când a invadat Ucraina, în fața Parlamentului rus*, <https://qwer.ro/in-direct-vladimir-putin-discurs-la-un-an-de-cand-a-invadat-ucraina-in-fata-parlamentului-rus-ei-au-pornit-razboiul-noi-am-folosit-forta-pentru-a-l-opri>, vizitat 22.02.2023
16. Discurs Biden <https://www.hotnews.ro/stiri-international-26098103-live-joe-biden-discurs-varsovia-cateva-ore-discursul-lui-vladimir-putin.htm>, vizitat 19 .03.2023
17. Debra Merskin, *The Construction of Arabs as Enemies: Post-September 11 Discourse of George W. Bush*, MASS COMMUNICATION & SOCIETY, no. 7(2), 2004.

SECURITATE REGIONALĂ ACTUALĂ ȘI PERSPECTIVELE DE VIITOR PRIVIND ARHITECTURA DE SECURITATE EUROPEANĂ

Pavel VINTILĂ
Natalia PUTINĂ

Universitatea de Stat din Moldova

email:natalia.putina@usm.md

<https://orcid.org/0000-0002-3607-4103>

CZU: 327.57(4):355.4(470:477)

Abstract: *Europe is currently undergoing a significant change in the realm of security, with a focus on regional security due to the lack of global security mechanisms. European agreements with Russia for maintaining peace and security on the continent are no longer functional, and Russian aggression towards Ukraine has forced European states to come together in various initiatives to strengthen their regional defense against potential Russian aggression. As a result, agreements in which Russia participated are no longer valid, and the new security architecture is being built to defend Europe against Russian revanchism. The current situation has highlighted the importance of regional security for Europe, and countries are increasingly cooperating to establish a stronger defense against potential threats. This new architecture of security includes the development of military capabilities, the strengthening of existing defense structures, and the establishment of new defense partnerships. The ongoing conflict in Ukraine serves as a reminder to European states of the potential threats they face and the need for a coordinated and effective response.*

Key words: Europe, security, Ukraine, Russian aggression

Introducere

Arhitectura de securitate europeană a fost construită în tandem cu cea globală și a inclus acorduri de securitate post-război rece care au reglementat securitatea europeană. Agresiunea Rusiei din 2014 a anulat o parte dintre aceste acorduri, iar războiul declanșat la 24 februarie 2022 a distrus întreaga arhitectură de securitate bazată pe dreptul internațional și acordurile regionale care implicau implicit Rusia. În trecut, securitatea europeană a fost construită împreună cu Rusia, ca moștenitoare a URSS, aceasta s-a angajat să respecte atât acordurile de securitate globală, cât și cele de securitate europeană, semnate de URSS și ulterior de Rusia. În prezent, continentul european încearcă să construiască o nouă arhitectură de securitate, în care Uniunea Europeană este în prim-plan prin relația sa cu NATO sau SUA și prin programele sale de dezvoltare regională. Rusia a inițiat acest război, conștientă că va distruge arhitectura globală de guvernare și securitate, cu scopul de a o reforma după un alt model mai avantajos pentru ea. În prezent, UE lucrează împreună cu partenerii săi pentru a consolida securitatea europeană, pentru a preveni extinderea conflictului și pentru a ajuta Ucraina.

Începând cu 2014, conflictul ruso-ucrainean a creat o serie de provocări pentru securitatea globală și europeană, ceea ce a determinat creșterea eforturilor pentru a dezvolta o arhitectură de securitate puternică și durabilă. În acest context, Uniunea Europeană a jucat un rol important în dezvoltarea unei abordări comune în vederea contracarării amenințărilor la adresa securității și promovării stabilității în regiune [1]. Tratatul de la Lisabona din 2009 a consolidat cooperarea UE în domeniul securității și apărării, recunoscând necesitatea de a dezvolta o politică externă și de securitate comună puternică. Acest tratat a creat o bază legală pentru acțiunea UE în domeniul securității și a stabilit o serie de instrumente și mecanisme pentru a ajuta la prevenirea și gestionarea conflictelor. În plus, UE a dezvoltat o serie de politici și programe specifice în vederea sprijinirii Ucrainei în timpul conflictului ruso-ucrainean. Acestea includ, printre altele, [2]. Politica europeană de vecinătate, care are ca scop promovarea stabilității și a prosperității în vecinătatea imediată a UE, și Instrumentul European de Vecinătate, care oferă sprijin financiar pentru reformele economice și politice din țările partenere. UE a impus sancțiuni economice împotriva Rusiei în urma anexării Crimeei și a sprijinit implementarea Acordului de la Minsk, care are ca scop rezolvarea conflictului ruso-ucrainean prin intermediul negocierilor și a unui proces politic pașnic. UE și NATO au intensificat eforturile de securitate în regiunea Mării Negre prin intermediul [3]. Inițiativei de Adaptare a NATO și a măsurilor de consolidare a capacității de apărare a aliaților săi. Aceste eforturi includ desfășurarea de forțe militare și exerciții comune, precum și sprijinul acordat partenerilor din regiune prin intermediul programelor de cooperare și asistență.

Securitatea post-război rece s-a construit pe baza vechilor acorduri cu Rusia ca urmașă a URSS și alte noi acorduri care aveau să aducă pacea pe continent. Perioadă de slăbire și probleme interne ale Rusiei a fost cea mai prosperă și mai sigură pentru tot continentul chiar dacă conflictul din srânga Nistrului 1992 a dat startul unor conflicte post-sovietice care s-au produs și ulterior. Structura de securitate continental europeană s-a bazat pe acordurile care atâta timp cât Rusiei i-a convenit să fie parte le-a respectat ulterior structura de securitate s-a deteriorat începând cu 2008 cu invazia în Georgia apoi 2014 anexarea Crimeei și conflictul din Donbas. Câteva din acordurile care au constituit arhitectura de securitate sunt:

1. *Acordul de la [4] Helsinki privind securitatea și cooperarea în Europa (1975)*
2. *Tratatul privind forțele nucleare intermediare (INF) (1987),*
3. *Tratatul privind forțele armate convenționale în Europa (1990)*
4. *Tratatul de la Paris (1990) Parteneriatul pentru pace (1994)*
5. *Tratatul de la Amsterdam (1997)*
6. *Tratatul privind stabilitatea, securitatea și cooperarea în Europa (1999)*
7. *Tratatul de la Moscova (2002)*
8. *Parteneriatul strategic [5] UE-Rusia (2011)*

9. *Tratatul de la Viena privind reducerea armamentului strategic (START)*

Aceste acorduri ar fi trebuit să contribuie la securitatea europeană și să oprească statele participante la acte contradictorii, dar schimbarea balanței de putere globală a făcut Rusia să creadă că poate încălca acordurile pentru a-și crea o poziție de negociere puternică în vederea creării unei nouă ordine mondială multipolară.

Războiul Ruso-Ucrainean

La 24 februarie 2022, Rusia a declanșat un atac militar împotriva Ucrainei, încălcând astfel legile internaționale și provocând o criză de securitate la nivel european și global. Acțiunile Rusiei au fost condamnate de comunitatea internațională iar Uniunea Europeană, Statele Unite ale Americii și alte state, au aplicat sancțiuni economice împotriva Rusiei și au început o campanie diplomatică pentru a opri și rezolva conflictul.

Invazia a fost precedată de o perioadă de tensiuni crescute între Rusia și Ucraina. De-a lungul anilor, cele două țări s-au confruntat cu conflicte teritoriale, cel mai notabil fiind anexarea Crimeei de către Rusia în 2014. De atunci, tensiunile dintre cele două țări au rămas ridicate, iar Rusia și-a consolidat prezența militară în Crimeea și în regiunea Donbas din estul Ucrainei. Pe 24 februarie 2022, forțele ruse au invadat Ucraina, cu obiectivul declarat de a-și proteja interesele și de a-și restabili influența în regiune. Această acțiune a declanșat o criză de securitate majoră, care a avut impact asupra economiei globale, relațiilor internaționale și securității energetice a Europei. Uniunea Europeană și Statele Unite ale Americii au condamnat acțiunile Rusiei și au aplicat sancțiuni economice împotriva acesteia. Mai multe țări au limitat relațiile lor comerciale cu Rusia și au restricționat accesul Rusiei la finanțare internațională. De asemenea, s-au luat măsuri pentru a sprijini Ucraina în lupta sa împotriva invaziei ruse.

Impactul crizei de securitate a fost semnificativ. Securitatea energetică a Europei a fost pusă în pericol, deoarece Rusia este un furnizor important de gaze naturale către această regiune. În plus, economia globală a suferit din cauza sancțiunilor economice și a scăderii încrederii investitorilor. De asemenea, există temeri legate de intensificarea conflictelor regionale, precum și de creșterea agresiunii din partea altor actori internaționali. În urma acestui conflict, au fost întreprinse mai multe eforturi pentru a se ajunge la o soluționare pașnică. Au fost efectuate negocieri la nivel internațional și s-au făcut apeluri pentru o încetare a focului și un dialog constructiv între cele două părți însă până acum nu s-a ajuns la formula necesară pentru negocierile de pace și încetarea focului.

Atacul Rusiei a reprezentat o încălcare gravă a unui număr de tratate și acorduri internaționale, ceea ce a dus la distrugerea arhitecturii de securitate europeană, bazată pe tratatele bilaterale între Rusia, în calitate de succesori ai URSS, și organizații globale precum ONU sau structuri regionale precum OSCE,

precum și între statele europene și Uniunea Europeană. Rusia a încălcat acorduri internaționale de reglementare a relațiilor internaționale și legi de război, inclusiv Carta Națiunilor Unite, Acordul de la Helsinki, [6], Rezoluția 2625 (XXV) a Adunării Generale a ONU din 24 octombrie 1970 [7], Rezoluția 3314 (XXIX) a Adunării Generale a ONU din 14 decembrie 1974, Tratatul de la Budapesta din 1994, Acordul de la Minsk din 2015 și Tratatul privind Forțele Nucleare Intermediare (INF). De asemenea, Rusia a încălcat Convențiile de la Geneva din 1949, care sunt patru tratate internaționale adoptate în urma unor negocieri internaționale care au avut loc la Geneva în perioada 1949-1950. Aceste convenții au fost semnate de majoritatea statelor din lume și reprezintă una dintre cele mai importante legi internaționale referitoare la protecția victimelor războiului și a prizonierilor de război. Cele patru convenții acoperă: ameliorarea soartei răniților și a bolnavilor din forțele armate în campanie, ameliorarea soartei răniților, bolnavilor și naufragiaților forțelor armate pe mare, tratamentul prizonierilor de război și protecția civililor în timp de război. Majoritatea acordurilor în vigoare nu funcționează sau au fost întrerupte, ceea ce face ca securitatea europeană să nu mai fie funcțională în raport cu Rusia.

Deși Consiliul de Securitate al Organizației Națiunilor Unite a emis mai multe declarații și rezoluții, acesta a demonstrat incapacitatea de a opri războiul din Ucraina și de a fi o formă de guvernare globală eficientă. Consiliul a luat măsuri imediate, inclusiv condamnarea atacului Rusiei împotriva Ucrainei și adoptarea a două rezoluții care cer încetarea imediată a ostilităților și respectarea integrității teritoriale și suveranității Ucrainei. De asemenea, s-au impus sancțiuni împotriva Rusiei și susținătorilor săi. În plus, Adunarea Generală a Națiunilor Unite a condamnat agresiunea Rusiei împotriva Ucrainei și a îndemnat la încetarea imediată a ostilităților și la respectarea integrității teritoriale și suveranității Ucrainei. Cu toate acestea, Rusia a continuat să ignore apelurile ONU, ceea ce demonstrează că aceasta nu mai are influență asupra actorilor internaționali pentru a se supune regulilor cartei ONU. Situația actuală a arhitecturii de securitate globală este caracterizată de anarhie, care poate fi rezolvată doar prin noi tratate și o nouă ordine internațională, dar nu este clar ce va determina marile puteri să se angajeze în negocieri. Istoric, aceasta s-a întâmplat după mari confruntări militare sau hibride, cu toate că există posibilitatea unei segregări internaționale pe bază civilizațională.

Arhitectura de securitate Europeană

NATO, SUA, UE rămân actorii cei mai importanți pentru arhitectura de Securitate regional, iar de aici derive mai multe inițiative locale între actorii mai mici care își planifică securitatea preventive unei eventuale agresiuni. Arhitectura de securitate Ruso-Europeană a luat sfârșit, și se constituie o nouă arhitectură de securitate regională îndreptată împotriva revanșismului rusesc. Rusia a încălcat tratatele ce reglementează relația Rusia - Europa, de aceea următoarele

acțiuni și inițiative locale ce se vor transforma în tratate de securitate regional[vor fi îndreptate spre apărare de o eventuală agresiune rusească. Aceste inițiative abordează securitatea multidimensional – militar, energetic, economic, infrastructural, cybernetic, alimentară, ecologică, societală etc.

1. (OSCE)
2. Grupul de la București
3. Inițiativa celor 3 Mări,
4. Politica externă și de securitate comună a UE (PESC),
5. Platforma de securitate a Mării Negre
6. Inițiativa Central Europeană,
7. Comunitatea politică europeană,
8. Inițiativa de cooperare a Europei de Sud-Est (SEECF)
9. Triunghiul - Ucraina, România, Polonia

Republica Moldova este în aceeași situație cu Ucraina, cu un conflict înghețat și trupe ruse pe teritoriul național. Autoritățile moldovenești și partenerii externi susțin o rezolvare pașnică a conflictului deci prin retragerea organizată a trupelor rusești din regiunea transnistreană. Dar este nevoie de implicare în toate inițiativele de securitate regional și o interconectare aprofundată cu partenerii din vest precum și găsirea alternativelor la gazul și piața rusească.

Securitatea europeană în etapa actuală este o problemă complexă și cu multiple aspecte. Conflictul din Ucraina a demonstrat, de asemenea, că riscul unui conflict militar între statele europene nu a dispărut complet, iar tensiunile dintre acestea pot escalada rapid într-un conflict armat. Riscul terorismului rămâne o amenințare constantă la adresa securității europene, cu atentate comise în diferite state membre ale UE de grupuri teroriste precum ISIS. În ceea ce privește eforturile de consolidare a securității europene, Uniunea Europeană a implementat mai multe politici și programe în acest sens. Politica de securitate și apărare comună [8] (PSAC) reprezintă o încercare de consolidare a capacităților de apărare ale UE, prin promovarea unei cooperări mai strânse între statele membre în materie de securitate și apărare. În acest sens, UE a creat o serie de instrumente și mecanisme, precum [9] Fondul European de Apărare și Cooperare Structurată Permanentă, pentru a sprijini dezvoltarea capacităților militare ale statelor membre și pentru a îmbunătăți cooperarea între acestea. Totodată, UE a creat și mai multe programe de sprijin pentru statele din regiunea extinsă a Europei, precum Parteneriatul Estic și Instrumentul European de Vecinătate.

Arhitectura de securitate europeană la etapa actuală este una complexă și dinamică, care înglobează o serie de structuri, instituții și acorduri internaționale care au fost create și dezvoltate în urma unor procese de negocieri, cooperare și consultare între statele europene și cele din afara continentului. Această arhitectură de securitate are ca scop principal asigurarea unui mediu sigur și stabil în Europa cu extensie în întreaga lume, prin promovarea valorilor democratice, respectarea drepturilor omului, combaterea terorismului și a altor amenințări la adresa securității.

Un element important al arhitecturii de securitate europene îl reprezintă Uniunea Europeană, care a fost creată în 1992 prin Tratatul de la Maastricht și are ca obiectiv principal promovarea păcii, a stabilității și a prosperității în Europa. UE are o serie de competențe în domeniul securității, printre care se numără politica externă și de securitate comună, politica de apărare, cooperarea polițienească și judiciară în materie penală, precum și combaterea terorismului și a criminalității organizate. UE dezvoltă și implementează o serie de instrumente și programe de securitate, printre care se numără Misiunea de Monitorizare a Frontierei UE în Ucraina și Moldova, Misiunea EULEX Kosovo și Misiunea UE pentru reforma sectorului de securitate în Republica Democrată Congo.

O altă componentă importantă a arhitecturii de securitate europene este Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa (OSCE) aceasta are ca obiectiv principal promovarea dialogului și cooperării între statele din Europa și Asia Centrală. OSCE are o serie de competențe în domeniul securității, printre care se numără monitorizarea respectării drepturilor omului și a libertăților fundamentale, promovarea democrației și a statului de drept, gestionarea conflictelor și prevenirea amenințărilor la adresa securității.

De asemenea, UE a lansat și o serie de inițiative în ceea ce privește securitatea cibernetică, acestea includ, Strategia UE privind securitatea cibernetică și Cadrul european pentru asigurarea securității rețelelor și sistemelor informatice. În plus, UE a înființat [10]Centrul European de Competență pentru Apărarea Cibernetică, care oferă suport tehnic și consultanță pentru statele membre în privința securității cibernetică. Pe lângă aceste inițiative, UE a fost implicată și în gestionarea crizelor și conflictelor din diferite zone ale lumii, cum ar fi Kosovo, Bosnia și Herțegovina, Afganistan, Libia sau Siria. În acest sens, UE a lansat misiuni civile și militare, precum [11]EULEX în Kosovo, [12]EUFOR Althea în Bosnia și Herțegovina, sau EUNAVFOR Med Sophia în Mediterana.

Securitate europeană include o gamă largă de inițiative și acțiuni, de la cooperarea între state și organizații internaționale, la dezvoltarea de politici și strategii de securitate în domeniul energetic, cibernetic sau al apărării. UE și-a asumat un rol important în gestionarea crizelor și conflictelor, lansând o serie de misiuni civile și militare în diferite zone ale lumii. În ciuda progreselor realizate, securitatea europeană continuă să fie afectată de provocări și amenințări, acest lucru l-a demonstrat invazia Rusiei în Ucraina, terorismul, instabilitatea politică și economică, migrația sau schimbările climatice, ceea ce necesită o abordare integrată și cooperare strânsă între toți actorii implicați.

Una dintre principalele componente ale sistemului de securitate europeană o reprezintă NATO, iar acordul [12]”Berlin Plus” încheiat în 2003 între NATO și Uniunea Europeană ce care a avut ca scop crearea unui cadru pentru cooperarea între cele două organizații în ceea ce privește operațiunile militare și civile de gestionare a crizelor a stabilit și un cadrul legal între cele două mari organizații . Acest acord a permis UE să utilizeze resursele militare ale NATO pentru operațiuni în afara teritoriului european, dacă NATO nu are

propriile operațiuni în acel moment. NATO este principalul pilon de securitate a continentului european iar cel mai important actor al NATO rămân SUA care dețin cea mai mare armată la nivel global și cele mai multe resurse atât pentru securitatea economică cât și direcționate către forțele armate. Astfel continentul european se bazează în principal pe UE, SUA și NATO, iar în baza acestor acorduri și tratate existente derivă și inițiative locale care au ca scop completarea unor relații locale mai ales în contextul războiului ruso-ucrainean. Unele inițiative locale au precedat aderarea la UE altele au apărut ca ramură a structurilor de securitate deja existente.

Astfel de organizație este "Inițiativa Central Europeană" care un rol important în promovarea stabilității și securității în Europa Centrală și de Est, în special prin cooperarea în domeniul securității energetice și al gestionării crizelor și al dezastrelor naturale. Aceasta colaborează, de asemenea, cu alte organizații regionale și internaționale, precum Uniunea Europeană, Organizația pentru Securitate și Cooperare în Europa și NATO, pentru a promova stabilitatea și securitatea în Europa.

Inițiativa de cooperare a Europei de Sud-Est [13](SEECP) face parte din aceeași categorie, a fost lansată în 1996 și are ca obiectiv promovarea cooperării regionale pe cinci domenii prioritare, incluzând dezvoltarea economică și investițiile, protecția mediului și schimbările climatice, securitatea și cooperarea în domeniul justiției și al afacerilor interne, promovarea culturii și a turismului, precum și cooperarea în domeniul educației, științei și tehnologiei. Platforma de securitate a Mării Negre, înființată în 2020 este unul dintre forurile regionale care își desfășoară activitatea în cadrul SEECP, abordând probleme specifice de securitate în regiunea Mării Negre. SEECP la fel colaborează cu NATO și Uniunea Europeană în ceea ce privește securitatea regională și are un rol important în consolidarea stabilității și cooperării în regiunea Europei de Sud-Est. "Grupul de la București" care a fost creat în 2005 ca o inițiativă de cooperare regională în domeniul securității are ca scop principal de a îmbunătăți securitatea regională prin dezvoltarea dialogului și a cooperării între aceste țări. În acest sens, Grupul de la București se concentrează pe mai multe domenii, inclusiv combaterea terorismului, prevenirea conflictelor, gestionarea crizelor, controlul armamentelor și dezvoltarea economică regională. Grupul de la București colaborează cu NATO, OSCE și Uniunea Europeană.

Inițiativa celor 3 mări a fost lansată în 2015 și își propune să promoveze cooperarea și conectivitatea economică, energetică și infrastructurală între cele 12 țări membre, și reprezintă un mare interes atât pentru țările membre cât și pentru SUA care își propune să susțină inițiativa, aceasta prevede pregătirea țărilor membre în fața unor eventuale provocări ale Rusiei.

Comunitatea politică Europeană (CPE) [15]este o propunere recentă făcută de președintele francez Emmanuel Macron pentru a consolida integrarea europeană pe continent. Potrivit lui Emmanuel Macron CPE ar fi compusă din statele membre ale UE care ar fi dispuse să adere la această comunitate,

oferindu-le o mai mare autonomie și o mai mare influență în ceea ce privește politica UE. Propunerea sa a fost lansată la începutul anului 2021 și a fost văzută ca un efort de a face față provocărilor din ce în ce mai mari cu care se confruntă UE, inclusiv provocări economice, sociale și de securitate. Inițiativa include și state din afara UE care ar putea adera la aceasta organizație ca preaderare la UE. Inițiativa își propune să consolideze securitatea pe mai multe dimensiuni inclusiv statele din vecinătatea apropiată a UE, aceasta are un rol important în contextul războiului ruso-ucrainean.

Triunghiul Ucraina-România-Polonia [16] este o inițiativă importantă pentru consolidarea securității și stabilității în Europa Centrală și de Est, precum și pentru promovarea cooperării regionale și a valorilor democratice în regiune. Triunghiul este o inițiativă de cooperare trilaterală între cele trei țări și au ca obiectiv consolidarea securității și stabilității regionale prin dezvoltarea relațiilor economice, politice și de securitate între aceste state. Inițiativa Triunghiului a fost lansată în 2014, la inițiativa fostului președinte ucrainean Petro Poroshenko, după anexarea Crimeei de către Rusia și declanșarea conflictului din estul Ucrainei. Scopul inițiativei era de a consolida securitatea și stabilitatea în regiune prin dezvoltarea cooperării între Ucraina, România și Polonia, precum și prin intensificarea colaborării cu partenerii din UE și NATO. Triunghiul a devenit o platformă importantă pentru dialogul politic și cooperarea economică dintre cele trei țări, axându-se pe proiecte în domeniul energetic, infrastructurii, securității cibernetice și a cooperării în domeniul apărării. În ceea ce privește securitatea cooperarea dintre cele trei țări, este esențială pentru contracararea amenințărilor din partea Rusiei și pentru asigurarea securității la frontierele estice ale UE și NATO. De asemenea, Triunghiul are și o dimensiune strategică, fiind văzut ca o platformă pentru consolidarea poziției țărilor în cadrul UE și NATO, precum și pentru promovarea valorilor democratice și a cooperării regionale în Europa Centrală și de Est. În prezent, cooperarea Triunghiului este sprijinită de inițiative la nivel regional și european, cum ar fi Inițiativa celor Trei Mări și Parteneriatul Estic al UE, cele trei țări colaborează strâns și în cadrul NATO și au aderat la Acordul de la București [18] privind securitatea energetică în regiunea Mării Negre.

Securitatea europeană se construiește în afara oricărui acord cu Rusia, acest lucru fiind o premieră istorică, participarea Rusiei la securitatea europeană fiind primordială aceasta nu lipsea din acordurile de securitate continentală. Gravele abateri ale Rusiei de la dreptul internațional a propulsat statele europene și aliații săi să construiască o barieră de securitate pentru a se apăra de Rusia, această paradigmă va persista în următoarele decenii deoarece precedentul rusesc în Ucraina în perioada post război rece a distrus încrederea între părți și a întărit suspiciunile și acuzele reciproce.

Arhitectura de securitate a Republicii Moldova

Republica Moldova timp de 30 ani se aflat într-o zonă gri care a fost deseori teritoriul de război hibrid dintre est și vest. Ca fostă republică sovietică, R. Moldova a trecut printr-un război separatist organizat și susținut de Rusia, iar adoptarea Constituției s-a produs cu multiple implicații străine care au constituit un stat slab și ușor de controlat din exterior. Din cauza art. 11 din Constituție care stabilește neutralitatea statului și împiedică aderarea ulterioară a acesteia la structuri cu caracter defensiv, un alt articol defectuos al Constituției, este art. 11 care numește limba de stat limbă "moldovenească", acest articol a fost un major impediment în procesul de renaștere națională a moldovenilor și a conștiinței acestora iar în lipsa unui proces care face claritate asupra identității se lipsește de o direcție civilizațională și geopolitică clară, și menține R. Moldova în zona gri a statelor CSI și respectiv ca zonă de influență a Rusiei.

După protestele din 2009 și schimbarea guvernării comuniste, R. Moldova a pornit un parcurs european destul de îndrăzneț care astăzi este mai stabil ca niciodată în istoria sa de 30 ani. Parcursul pro-european al Chișinăului s-a aprofundat cu obținerea statutului de stat candidat la UE la 23 iunie 2022 și astfel R. Moldova își consolidează arhitectura de securitate în baza parcursului european și a relației cu structurile regionale și euro-atlantice [19]. Un real și cel mai important acord care contribuie cel mai mult la securitatea R. Moldova este Parteneriatul strategic cu România, care se bazează pe relația de fraternitate dintre moldoveni și români. România a fost singurul stat care a oferit suport militar R. Moldova în 1992 în războiul moldo-rus și este cel mai apropiat partener al Chișinăului care ajută la rezolvarea oricărei crize prin care trece acesta.

R. Moldova ca un stat mic cu doar doi vecini își consolidează cooperarea în domeniul securității în colaborare cu ambele state, dacă România ajută necondiționat Chișinăul, nu este același lucru în privința Ucrainei, aceasta a jucat un rol negativ în cadrul războiului moldo-rus lăsând mercenari și armament să treacă pe teritoriul său dinspre Rusia. Conflictul din Donbas și anexarea Crimeei din 2014 a orientat Ucraina către integrarea ireversibilă în structurile euro-atlantice, astfel relația dintre Republica Moldova și Ucraina au stabilit o nouă etapă în baza planul de acțiuni privind cooperarea în domeniul securității între Ministerul Afacerilor Interne al Ucrainei și Ministerul Afacerilor Interne al Republicii Moldova, semnat în iulie 2018, iar în 2019 a fost semnat Memorandumul de înțelegere între Serviciul de Informații Externe al Ucrainei și Serviciul de Informații și Securitate al Republicii Moldova ulterior a fost semnată Declarația Comitetului de Securitate al Consiliului de Securitate al Ucrainei și al Consiliului de Securitate al Republicii Moldova cu privire la consolidarea cooperării bilaterale în domeniul securității, semnată în iunie 2021 [20]. După începutul războiului ruso-ucrainean din 24 februarie 2022, a fost un real pericol pentru Republica Moldova cucerirea Ucrainei sau posibilitatea implicării trupelor rusești din regiunea ocupată transnistreană în război. Ucraina și-a oferit de

nenumerate ori susținerea pentru conducerea Republicii Moldova și a menționat că sunt gata să o apere și militar, lucru pe care statele membre NATO nu o pot face pentru a nu escalada conflictul din unul bilateral în unul global. Așadar relația cu Ucraina este foarte importantă pentru construcția arhitecturii de securitate a R. Moldova mai ales în contextul acestui război și a ocupației regiunii transnistrene de către Rusia.

OSCE a jucat un rol important în procesul de negociere între Chișinău și separatiștii propuși din regiunea transnistreană dar nu a reușit să aducă un aport considerabil pentru a opri cel puțin excesele din partea separatiștilor. OSCE este o organizație interguvernamentală, iar orice decizie luată trebuie să fie aprobată de către toți membrii. În cazul conflictului transnistrean, Rusia a avut un rol important și a blocat unele inițiative care ar fi putut ajuta la rezolvarea conflictului, din aceste considerente, deși OSCE are un profil de organizație pentru menținerea păcii și dialogului, aceasta nu poate să-și îndeplinească funcțiile, dar rămâne totuși importantă pentru R. Moldova datorită expertizei pe care o livrează.

Inițiativa de Cooperare a Europei de Sud-Est este o organizație regională în care R. Moldova obține susținere prin apartenența la această organizație întărind securitatea prin folosirea expertizei juridice a statelor membre astfel reușind să reformeze domeniul securității naționale, totodată, R. Moldova a avut oportunitatea de a participa la exerciții regionale de securitate organizate de Inițiativa de Cooperare a Europei de Sud-Est, precum exercițiile "Cooperative Response" și "Quick Response". Aceste exerciții au ajutat la consolidarea capacității de reacție la amenințările la adresa securității, precum și la îmbunătățirea cooperării regionale în domeniul securității la fel prin apartenența la SEECP Chișinăul și-a îmbunătățit securitatea la frontiere [20].

Relația R. Moldova cu UE este esențială, pe dimensiunea securității UE este cel mai mare finanțator și cetățenii R. Moldova au profitat de ajutor UE în toate crizele prin care aceasta a trecut, mai ales în criza pandemică și criza refugiaților ucraineni. Programele de dezvoltare a UE oferă R. Moldova resursele și expertiza necesară pentru dezvoltarea țării inclusiv pe dimensiunea securității. Spațiul Economic European Lărgit (SEEL) este o zonă de liber schimb între statele membre ale Uniunii Europene (UE) și alte state europene, care nu sunt membre UE, dar care au semnat acorduri de asociere cu UE. Printre aceste state se numără și Republica Moldova, care a semnat Acordul de Asociere cu UE în 2014 și a fost inclusă în SEEL în 2016 [21]. Aceasta organizație a contribuit la consolidarea relațiilor politice și de securitate între Republica Moldova și UE. Prin cooperarea economică și politică mai strânsă, UE a avut un interes mai mare în stabilitatea și securitatea Republicii Moldova și a ajutat la dezvoltarea unor politici și programe de sprijin pentru consolidarea statului de drept, reforma sectorului de securitate, lupta împotriva corupției și a crimei organizate, precum și pentru îmbunătățirea securității frontierelor și combaterea migrației ilegale. Parteneriatul Estic a contribuit la securizarea spațiului cibernetic al R. Moldova,

PE a ajutat la consolidarea securității energetice a Republicii Moldova [22]. UE a oferit sprijin financiar și tehnic pentru modernizarea și diversificarea infrastructurii de energie din țară, în special prin intermediul proiectelor legate de energia regenerabilă și a gazelor naturale lichefiate. Prin aceste proiecte, Republica Moldova a reușit să reducă dependența de importurile de gaze naturale din Rusia, ceea ce a îmbunătățit securitatea energetică a țării. Programul Inițiativa de Cooperare în Domeniul Securității (CIS) lansat în 2005, a contribuit la dezvoltarea capacităților de securitate ale Republicii Moldova, prin sprijinirea modernizării și echipării forțelor de ordine, dezvoltarea capacităților de prevenire a crizelor și îmbunătățirea cooperării regionale și internaționale. Aceste măsuri au contribuit la consolidarea securității și stabilității în Republica Moldova și în regiunea înconjurătoare [23]. Programul Parteneriatul de la Vilnius a ajutat Republica Moldova să-și dezvolte capacitățile de securitate prin îmbunătățirea cooperării cu UE și țările membre ale NATO, precum și prin furnizarea de asistență tehnică și financiară în cadrul programelor relevante. Această inițiativă a jucat un rol important în consolidarea relațiilor Moldovei cu UE și în dezvoltarea capacităților sale de securitate. Inițiativa de Securitate Energetică a ajutat Republica Moldova să-și consolideze securitatea energetică prin îmbunătățirea infrastructurii energetice, creșterea eficienței energetice și diversificarea resurselor de energie. Aceste proiecte au contribuit la reducerea dependenței Republicii Moldova de o singură sursă de energie și la consolidarea stabilității energetice a țării. Politica de vecinătate europeană (PVE) a fost lansată de Uniunea Europeană (UE) în 2004 pentru a consolida relațiile cu țările vecine din estul și sudul Europei [23]. Republica Moldova este unul dintre aceste state partenere ale PVE și a beneficiat de sprijinul UE în ceea ce privește consolidarea securității sale. PVE a ajutat la îmbunătățirea securității frontierei Republicii Moldova prin sprijinirea reformelor în domeniul securității și consolidarea capacității de control al frontierelor. Prin acest program, UE a furnizat echipamente și pregătire pentru autoritățile moldovenești, inclusiv pentru Serviciul de Securitate al Statului și Garda de Frontieră. PVE a sprijinit dezvoltarea cooperării regionale și transfrontaliere în domeniul securității, precum și creșterea încrederii între Republica Moldova și statele vecine, inclusiv Ucraina și România. Acest lucru a contribuit la consolidarea stabilității și securității în regiunea extinsă a Mării Negre. Misiunea europeană de asistență la frontieră în Moldova și Ucraina (EUBAM) a fost creată în 2005 pentru a sprijini autoritățile din Republica Moldova și Ucraina în gestionarea frontierelor lor comune. EUBAM a jucat un rol important în dezvoltarea capacităților și standardelor de securitate la frontiera dintre cele două țări. Prin intermediul EUBAM, autoritățile din Republica Moldova au beneficiat de o serie de expertize în domeniul controlului și gestionării frontierei, experții EUBAM au oferit asistență tehnică pentru dezvoltarea unei abordări integrate la nivelul frontierelor, inclusiv în ceea ce privește controlul migrației și combaterea traficului de

persoane și de droguri. De asemenea, EUBAM a sprijinit autoritățile moldovenești în modernizarea infrastructurii de la frontiera de vest a țării. Aceste eforturi au inclus construirea unui nou punct de trecere a frontierei în orașul Ungheni și modernizarea altor puncte de trecere existente, iar în perioada crizei refugiaților ucraineni, EUBAM a susținut enorm primirea refugiaților în R. Moldova și a ușurat munca munca autorităților R. Moldova [24].

Domeniul securității pe continentul european este o sarcină cheie a NATO, organizație pe care se bazează toate statele membre UE și NATO. Aceste două organizații au ajutat considerabil R. Moldova pentru a-și construi securitatea în baza parteneriatelor cu occidentul. Un rol important l-a avut Parteneriatul pentru Pace (PfP) program de cooperare între NATO și statele partenere, inclusiv Republica Moldova, care a devenit parte a acestui program în 1994. Scopul principal al PfP este de a promova stabilitatea și securitatea prin cooperarea între NATO și țările partenere. Republica Moldova a participat la numeroase exerciții militare și operațiuni de menținere a păcii organizate de NATO și țările partenere [25]. Această cooperare a permis consolidarea capacităților militare și dezvoltarea relațiilor de încredere între Republica Moldova și țările membre NATO. Ca parte a programului PfP, Republica Moldova a beneficiat de sprijinul NATO în domeniul reformei instituționale a sectorului de apărare și securitate. În acest sens, NATO a furnizat expertiză și asistență tehnică pentru dezvoltarea legislației, modernizarea infrastructurii militare și consolidarea sistemelor de comandă și control. Ca parte a Parteneriatului pentru Pace, Republica Moldova a fost implicată într-o serie de misiuni internaționale de menținere a păcii, inclusiv în Irak și Afganistan. Această implicare a oferit Republicii Moldova o oportunitate de a-și consolida experiența în domeniul operațiunilor internaționale și de a-și consolida relațiile cu țările partenere. Republica Moldova a participat la numeroase forumuri de securitate organizate de NATO și țările partenere, inclusiv în cadrul Inițiativei de Cooperare a Europei de Sud-Est. Această cooperare a permis Republicii Moldova să participe la discuții privind problemele de securitate regională și să își consolideze relațiile cu țările partenere. Relația R. Moldova cu NATO s-a dezvoltat și prin intermediul Programului de Cooperare Regională în Domeniul Securității (PCRD) lansat în 1999 [26], care își propune să sprijine dezvoltarea cooperării în domeniul securității între statele membre NATO și țările partenere din Europa și Asia Centrală. R. Moldova a aderat la Programul de Cooperare Regională în Domeniul Securității în 2001, după semnarea Acordului de Parteneriat pentru Pace cu NATO [27]. De atunci, R. Moldova a participat activ la proiectele PCRD, care acoperă o gamă largă de subiecte, cum ar fi gestionarea crizelor, apărarea cibernetică, controlul armamentului și dezarmarea, contraterorismul, dezvoltarea instituțiilor de securitate, și altele. Prin intermediul programului, R. Moldova a beneficiat de o serie de oportunități de formare și instruire pentru forțele sale de securitate, precum și de acces la tehnologie și echipamente de ultimă generație. Un alt program al NATO care ajută la întărirea securității R. Moldova este Inițiativa de Securitate a Parteneriatului

Euroatlantic (PSI) aceasta fost lansată în 2002 de către liderii NATO pentru a aborda amenințările transnaționale, cum ar fi proliferarea armelor de distrugere în masă, terorismul și traficul de droguri și de ființe umane. Republica Moldova a aderat la PSI în 2006 și a participat la mai multe proiecte și exerciții în cadrul inițiativei. De exemplu, în 2018, Republica Moldova a fost una dintre țările care au participat la un exercițiu naval organizat în Marea Neagră, care a avut ca scop îmbunătățirea capacităților de securitate maritimă și de răspuns la situații de urgență în regiune. Prin participarea la PSI, Republica Moldova beneficiază de oportunități de formare, schimburi de experiență și de consolidare a capacităților de securitate la nivel regional și internațional.

R. Moldova își construiește securitatea prin parteneriate cu partenerii vestici, prin participarea la inițiativele lor și prin integrare cât mai profundă cu aceste organizații și state. Conflictul înghețat din regiunea transnistreană și art 11 din Constituție restricționează accesul Republicii Moldova în NATO [28]. De fapt acestea sunt două instrumente importante ale Rusiei pentru a menține Chișinăul în zona sa de influență. Războiul pornit împotriva Ucrainei a inversat situația și a încurajat partenerii occidentali să susțină R. Moldova și să-i întărească securitatea pentru a face față la războiul hibrid rusesc [29]. Republica Moldova este un exportator de insecuritate și conflict la granițele UE și NATO de aceea, aceasta poate miza pe ajutorul occidental pentru a-și rezolva dilema securității și pentru a participa la construcția flancului de est al NATO și UE totodată întărind prin asta arhitectura de securitate europeană.

Concluzii

Securitatea regional-europeană se confruntă cu provocări semnificative în contextul agresiunii ruse împotriva Ucrainei și încălcării acordurilor și tratatelor existente. Agresiunea Rusiei a destabilizat arhitectura de securitate regională și globală, demonstrând necesitatea unei noi ordini globale care să reprezinte interesele și puterea marilor actori internaționali. Organizațiile internaționale, precum ONU, au fost limitate în capacitatea lor de a opri invazia rusă și de a pune capăt războiului. În acest context, SUA, NATO și UE reprezintă actorii principali în asigurarea securității continentului european. Aceste entități finanțează și susțin diverse inițiative de securitate regională, în special în estul continentului, pentru a contracara amenințările revanșiste ale Rusiei.

Flancul estic, reprezentat de țări precum Polonia și România, joacă un rol crucial în contracararea imperialismului rusesc și în sprijinirea Ucrainei în fața agresiunii ruse. Aceste țări sunt implicate în diverse inițiative regionale menite să întărească flancul estic și să asigure stabilitatea în regiune. R. Moldova se află într-o poziție vulnerabilă în contextul unui război hibrid dus de Rusia, care își propune să mențină influența în regiune și să obțină o pace avantajoasă în Ucraina. În această perioadă de turbulențe, perspectiva securității europene se

conturează prin activarea inițiativelor regionale existente și construirea de noi inițiative menite să mențină pacea și stabilitatea în Europa.

În fața acestor provocări, securitatea regională trebuie să se bazeze pe cooperarea și solidaritatea între statele membre ale UE, pe sprijinul și angajamentul NATO și pe dialogul și negocierea eficientă cu Rusia. Consolidarea capacităților de apărare, dezvoltarea relațiilor economice și politice și promovarea valorilor democratice și a statului de drept rămân fundamentale pentru întărirea securității regionale și europene. Menținerea păcii și stabilității în Europa necesită eforturi comune și o abordare coerentă și unitară în fața provocărilor actuale. Prin inițiativele regionale, cooperarea internațională și angajamentul ferm față de valorile și principiile europene, securitatea europeană poate fi consolidată și poate oferi un cadru sigur și prosper pentru toți cetățenii europeni. Agresiunea Rusiei împotriva Ucrainei a fost un moment crucial care a pus în lumină vulnerabilitățile arhitecturii de securitate regională și globală. Încălcarea acordurilor și tratatelor existente a subminat încrederea și stabilitatea în regiune, evidențiind necesitatea unei reevaluări a abordărilor și politicilor de securitate.

Unul dintre tratatele semnificative care a fost afectat de agresiunea rusă este Acordul de la Helsinki privind securitatea și cooperarea în Europa din 1975. Acest acord a avut un rol important în promovarea dialogului și cooperării între statele europene, consolidând încrederea reciprocă și prevenind conflictele. Cu toate acestea, încălcarea acestui acord de către Rusia prin anexarea ilegală a Crimeei și intervenția militară în estul Ucrainei a subminat fundamentul pe care a fost construită această arhitectură de securitate.

Tratatul privind forțele nucleare intermediare (INF) încheiat în 1987 între Statele Unite și Uniunea Sovietică a jucat, de asemenea, un rol important în controlul armamentelor și în reducerea riscului nuclear în Europa. Acest tratat a interzis dezvoltarea, producția și deținerea de către ambele părți a rachetelor cu rază medie de acțiune. Cu toate acestea, în 2019, Statele Unite au acuzat Rusia că încalcă tratatul, iar ulterior, tratatul a fost suspendat. Această situație a creat o provocare suplimentară în ceea ce privește securitatea regională și controlul armamentelor. Un alt tratat semnificativ care a jucat un rol important în arhitectura de securitate europeană este Tratatul privind forțele armate convenționale în Europa (Treaty on Conventional Armed Forces in Europe - CFE), încheiat în 1990. Acest tratat a limitat numărul și tipurile de armament convențional din Europa și a facilitat încrederea și transparența între statele semnatare. Cu toate acestea, în anul 2007, Rusia a suspendat aplicarea tratatului, subminând astfel înțelegerea și creând provocări semnificative în ceea ce privește controlul armamentelor convenționale în regiune. Tratatul de la Paris din 1990 a reprezentat un moment crucial în dezvoltarea securității europene post-Războiul Rece. Acest tratat a consfințit principiile cheie ale noii ordini europene, inclusiv respectul pentru suveranitatea statelor și pentru drepturile omului. Cu toate acestea, agresiunea Rusiei împotriva Ucrainei a demonstrat că aceste principii sunt în continuare vulnerabile și necesită o vigilență constantă

pentru a le menține. Parteneriatul pentru pace (PfP), lansat în 1994, a oferit o platformă importantă pentru cooperarea și dialogul între statele europene și NATO, inclusiv Moldova. Acest parteneriat a facilitat schimbul de informații, pregătirea comună și sprijinul pentru reformele în domeniul securității. Moldova a beneficiat de acest parteneriat în dezvoltarea capacităților sale de apărare și în creșterea cooperării cu NATO. Tratatul de la Amsterdam din 1997 a consolidat cooperarea și integrarea europeană, punând bazele pentru dezvoltarea Politicii Externe și de Securitate Comună a Uniunii Europene. Acest tratat a deschis calea pentru o mai mare implicare a Uniunii Europene în domeniul securității și apărării, permițându-i să-și dezvolte propriile capacități de gestionare a crizelor și de acțiune în domeniul securității. Tratatul privind stabilitatea, securitatea și cooperarea în Europa (Treaty on Stability, Security and Cooperation in Europe - TSC) semnat în 1999 a reprezentat un alt pas important în consolidarea securității regionale. Acest tratat a consolidat principiile democratice, respectul pentru drepturile omului și cooperarea în domeniul securității între statele semnatare. Cu toate acestea, agresiunea Rusiei în Ucraina a subminat încrederea în acest tratat și a generat provocări semnificative în ceea ce privește securitatea regională. Tratatul de la Moscova din 2002 a avut ca obiectiv principal reducerea numărului de armament strategic ofensiv între Rusia și Statele Unite. Acest tratat a avut un impact semnificativ în reducerea riscului nuclear și în promovarea stabilității regionale. Cu toate acestea, la fel ca în cazul altor tratate, respectarea și punerea în aplicare a acestuia au devenit o provocare în urma comportamentului agresiv al Rusiei în regiune. Parteneriatul strategic UE-Rusia, stabilit în 2011, a avut ca scop consolidarea relațiilor și cooperării între Uniunea Europeană și Rusia în domenii precum securitatea, economia și drepturile omului. Cu toate acestea, agresiunea Rusiei împotriva Ucrainei a deteriorat relațiile dintre cele două părți și a subminat încrederea în parteneriat. Tratatul de la Viena privind reducerea armamentului strategic (START) a reprezentat un pas semnificativ în reducerea armei nucleare și în promovarea stabilității și securității globale. Acest tratat, semnat între Statele Unite și Rusia în 2010, a pus limite și controale stricte asupra arsenalului nuclear al celor două state. Cu toate acestea, recenta escaladare a tensiunilor și încălcările tratatelor de către Rusia pun sub semnul întrebării eficacitatea acestor acorduri în menținerea securității globale.

Agresiunea Rusiei împotriva Ucrainei și comportamentul său subversiv în regiune au subminat arhitectura de securitate regională și globală. Aceasta a creat o nevoie urgentă de consolidare și revizuire a strategiilor de securitate pentru a face față amenințărilor actuale și viitoare. Actorii majori precum SUA, NATO și UE joacă un rol esențial în finanțarea și susținerea inițiativelor de securitate regională pentru a contracara provocările rusești și pentru a menține pacea și stabilitatea în Europa. În același timp, cooperarea între statele europene și inițiativele regionale, precum Parteneriatul Estic, Parteneriatul de la Vilnius și EUBAM, contribuie la întărirea securității țărilor precum Republica Moldova și

promovează stabilitatea în regiune. În fața provocărilor actuale, este necesară o abordare strategică și cooperare continuă pentru a dezvolta un sistem de securitate globală și regională robust, capabil să facă față amenințărilor actuale și viitoare și să asigure pacea și stabilitatea în Europa și în întreaga lume.

Bibliografie:

1. Tratatul de la Lisabona, <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/ro/sheet/5/tratatul-de-la-lisabona>
2. Politica europeană de vecinătate, <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/ro/sheet/170/politica-europeana-de-vecinatate>
3. Adapting NATO to an unpredictable and fast-changing world, <https://www.nato.int/docu/review/articles/2018/02/19/adapting-nato-to-an-unpredictable-and-fast-changing-world/index.html>
4. Helsinki process and the importance of the CSCE in Europe, https://www.academia.edu/11826732/Helsinki_process_and_the_importance_of_the_CSCE_in_Europe
5. Russia and its Near Neighbourhood: Competition and Conflict with the EU, aei.pitt.edu/58636/1/4.2011.pdf
6. Declaration on Principles of International Law concerning Friendly Relations and Cooperation among States in accordance with the Charter of the United Nations., <https://digitallibrary.un.org/record/202170>
7. Definition Of Aggression General Assembly Resolution 3314 (Xxix), https://legal.un.org/avl/pdf/ha/da/da_ph_e.pdf
8. Politica de securitate și apărare comună, <https://www.europarl.europa.eu/factsheets/ro/sheet/159/politica-de-securitate-si-aparare-comuna>
9. Fondul European de Apărare, <https://www.consilium.europa.eu/ro/infographics/european-defence-fund/>
10. Centre naționale de coordonare, https://cybersecurity-centre.europa.eu/nccs_ro
11. EULEX în Kosovo, <https://www.eulex-kosovo.eu>
12. EUFOR BOSNIA-HERZEGOVINA Military Operation ALTHEA, https://www.eeas.europa.eu/eufor-althea/eufor-bosnia-herzegovina-military-operation-althea_en
13. Centre naționale de coordonare, https://cybersecurity-centre.europa.eu/nccs_ro
14. Berlin Plus agreement, https://www.europarl.europa.eu/meetdocs/2004_2009/documents/dv/berlinplus_/berlinplus_en.pdf
15. The South-East European Cooperation Process, <https://www.seecp.info>

16. Comunitatea politică Europeană (CPE), <https://euneighbourseast.eu/ro/news/latest-news/republica-moldova-gazdui-cea-de-a-doua-reuniune-a-comunitatii-politice-europene/>
17. Triunghiul Ucraina-România-Polonia, https://www.defenseromania.ro/dupa-victoria-ucrainei-premierul-polonez-propune-un-triunghi-care-sa-domine-europa-de-est-polonia-romania-ucrainei_621901.html
18. Securitatea în regiunea extinsă a Mării Negre, <https://moldova.europalibera.org/a/securitatea-in-regiunea-extinsa-a-marii-negre-discutata-la-bucuresti-cu-participarea-r-moldova/32360610.html>
19. Relațiile UE cu Republica Moldova,
20. <https://www.consilium.europa.eu/ro/policies/eastern-partnership/moldova/candidate>
21. Tratatul internațional privind frontiera de stat a Republicii Moldova, <https://www.border.gov.md/tratate-internationale>
22. Procesul de Cooperare din Europa de Sud-Est (SEECp), <https://mfa.gov.md/ro/content/procesul-de-cooperare-din-europa-de-sud-est-seecp>
23. Politica externă a Republicii Moldova, <https://frispa.usm.md/wp-content/uploads/22.-Cebotari-Svetlana.pdf>
24. Expertii Misiunii de Parteneriat a Uniunii Europene în Moldova și-au început activitatea la Chișinău, <https://stisc.gov.md/ro/expertii-misiunii-de-parteneriat-uniunii-europene-moldova-si-au-inceput-activitatea-la-chisinau>
25. Joint Declaration of the Eastern Partnership Summit, Vilnius, https://www.consilium.europa.eu/media/31799/2013_eap-11-28-joint-declaration.pdf
26. Politica europeană de vecinătate, https://commission.europa.eu/strategy-and-policy/policies/european-neighbourhood-policy_ro
27. EUBAM, <https://eubam.org/ro/publications/the-memorandum-of-understanding/>
28. Parteneriatul pentru pace, <https://mfa.gov.md/ro/content/parteneriatul-pentru-pace-ppp>
29. Republica Moldova În Sistemul De Securitate European, <https://ipp.md/old/public/files/Publicatii/2002/decembrie/N-Popescu.doc>
30. Parteneriatul Pentru Pace, <https://www.army.md/?lng=2&action=show&cat=214>
31. Towards a New European Architecture, https://aspensinstitute.ro/wp-content/uploads/2022/11/A-WORLD-IN-FLUX_web.pdf

EVALUAREA POLITICILOR PUBLICE: EXPERIENȚA EUROPEANĂ ȘI NAȚIONALĂ

Mariana IAȚCO

Universitatea de Stat din Moldova

mariana.iatco@usm.md

<https://orcid.org/0000-0002-5424-3759>

CZU: 351/354:330.34

Abstract: The purpose of public policy evaluation is to research the political-administrative means applied to solving social problems that allow the achievement of the assigned objectives. The approach focuses on the instrumental rationality analysis of policy process factors to improve action in each of the new cycles or phases of public policy. Scientific evaluation in current times is still conditioned by the factors of science, bureaucracy and democracy, but it is also necessary to think about how to improve its instrumentality and even overcome them. The times we already live in, characterized by complexity, diversity/fragmentation and dynamism, involve uncertainties that require new perspectives or rethinking paradigms.

Key-words: evaluation; public policies; bureaucracy; efficiency; effectiveness; cost benefit analysis; analysis of cost effectiveness; econometric models.

Cuvinte cheie: evaluare; politici publice; birocrăție; eficiență; eficacitate; analiza cost-beneficiu; analiza rentabilității; modele econometrice.

Scopul evaluării politicilor publice constă în cercetarea instrumentelor politico-administrative aplicate rezolvării problemelor sociale care permit realizarea obiectivelor atribuite politicilor. Deseori abordarea evaluării este focusată pe analiza din punct de vedere al raționalității instrumentale a factorilor procesului de politici, pentru a îmbunătăți acțiunea în fiecare dintre ciclurile sau fazele noi a politicii publice. Evaluarea științifică în vremurile actuale este încă condiționată de factorii științei, birocrăției și democrației, dar este necesar să ne gândim și la modul de îmbunătățire a instrumentalității sale și chiar de a le depăși. Vremurile pe care le trăim deja, caracterizate prin complexitate, diversitate/fragmentare și dinamism, implică incertitudini care necesită perspective noi sau regândirea paradigmelor.

În prezent, sectorul public se află sub o presiune socială puternică pentru a spori eficacitatea și eficiența managementului său. Astfel, necesitatea și utilitatea evaluărilor programelor și politicilor publice trebuie să înceteze să mai fie o problemă pur tehnică sau de respectare a cerințelor formale, ci să devină un aspect fundamental al buneii guvernări. Discipline multiple, cum ar fi economia, sociologia, științele politice și administrația sau sectoare precum sănătatea, educația sau ingineria infrastructurii și, în general, toți cei care utilizează direct

sau indirect resursele publice, trebuie să încorporeze tehnici de evaluare în activitatea lor zilnică și care să devină un element fundamental al acesteia.

Trebuie să înțelegem că evaluarea politicilor publice trebuie să facă parte din procesul de "intervenție" publică în sine. Dincolo de reglementarea legală deja obligatorie, managerii programelor publice trebuie să evite abaterile între ceea ce a fost planificat și ceea ce a fost executat efectiv și să evalueze îndeplinirea adecvată a scopurilor și obiectivelor planificate inițial în cadrul politicilor și programelor publice, pronunțându-se asupra acestei adecvări atât din punct de vedere al eficienței, cât și al eficacității.

Înainte de implementarea unui program sau a unei politici publice, la aceeași etapă de proiectare și planificare, trebuie studiată comparabilitatea acestuia cu alte alternative viabile sau cu cea mai bună strategie de implementare. În timpul executării programelor și, desigur, la sfârșitul acestora, este obligatorie o reflecție care să promoveze o îmbunătățire a acestora și a propriei continuități a politicii sau programului.

Evaluarea politicilor publice a apărut în **Statele Unite**, la începutul în anii '30 ai secolului trecut (1933-1937), cu scopul de a evalua programele New Deal al lui Roosevelt Th., [3] iar mai târziu ca răspuns la preocuparea de a evalua efectele multiplelor programe sociale întreprinse în anii '60 (ajutor pentru educație, sănătate, locuințe etc.) încadrate în așa-numita Great Society. [5]

La începutul anilor '70, în **Regatul Unit**, s-a dezvoltat o mișcare care a cerut o mai bună gestionare în sectorul public prin implementarea unor sisteme eficiente de control și raționalizare a cheltuielilor publice. După eșecul primelor evaluări a fost creat Central Policy Review Staff (CPRS) și Programul de Analiză și Revizuire (PAR) iar cu venirea la putere a lui M. Thatcher în 1979 a însemnat un impuls nou al studiilor privind controlul resurselor publice și asigurarea eficienței administrațiilor publice. Apoi a urmat crearea mai întâi a Strategiei de Eficiență (Efficiency Strategy) și ulterior a Inițiativei de Management Financiar (Financial Management Initiative) care a implementat un sistem centralizat de studii și analize ale eficienței administrațiilor publice, și cu anumite modificări, continuă să fie operațional și astăzi. [3; 5]

În același timp, aproape toate țările din Europa de Vest (Germania, Olanda, Franța, țările nordice, etc.) au fost adoptate programe sociale cu mari politici de cheltuieli în domenii precum educație, sănătate, locuințe, afaceri sociale etc., ale căror efecte reale încă nu fuseseră demonstrate empiric, a adus la generarea unei nevoii politice de a justifica această creștere a cheltuielilor și de a evalua impactul ulterior al intervențiilor. [5] În Republica Federativă Germană, din 1969, se observă practicarea și instituționalizarea treptată a evaluării, atât la nivel federal, cât și în landurile federative, orașe mari, și în însuși parlamentul federal german.

În aceeași ordine de idei, **Suedia** și-a stabilit propriul sistem de evaluare caracterizat prin încadrarea unor experți independenți în multiple comisii create ad-hoc și prin acțiunile Oficiului Național de Control, Curtea de Conturi care,

prin imperativ legal, din 1967, este responsabilă de evaluarea activității și eficienței cu care acționează administrațiile publice. [13] Un model similar este urmat de Oficiul Auditorului General al **Norvegiei**, a cărui departament de audit al performanței are ca misiune evaluarea utilizării resurselor și bunurilor publice pe baza analizei critice a obiectivelor și rezultatelor acestora. [6]

În **Olanda**, în anii '60 în scop similar, a fost pus în funcțiune Comitetul interdepartamental pentru dezvoltarea analizei politicilor (COBA). La început anului 1980 este aprobată sistematizarea evaluării politicilor, [4] încorporând aspectele legislative - cu programe care au un termen limită și a cărui continuare depinde de demonstrarea eficacității lor prin evaluarea corespunzătoare a efectelor lor. Ulterior a fost introdusă Procedura de revizuire a politicilor (PRP), care constă în includerea de către Consiliul de Miniștri a unui set de programe și servicii, în fiecare an fiscal trebuie să fie prezentată PRP și să fie evaluată în termeni de eficacitate și eficiență, pentru a propune alternative care să ducă la cheltuieli publice mai mici, inclusiv explorarea posibilităților de privatizare sau descentralizare.

În **Franța**, în ciuda încercărilor făcute începând cu anii '70 (prin Programul „Rationalisation des Choix Budgétaires”), implementarea eficientă a sistemelor de evaluare a fost totuși una mai tardivă, în comparație cu celelalte state europene. [10] De fapt, abia în 1990 evaluarea a fost instituită ca procedură instituțională de revizuire a politicilor publice în cadrul administrației franceze. (Decretul 90-82 din 22 ianuarie 1990).

Până de curând, chiar și în **Spania** practica evaluării era o experiență atipică. [15] Numai pentru proiectele de anvergură era necesară elaborarea unor analize cost-beneficiu, interesul pentru analiza și evaluarea politicilor publice nu a început în Spania decât la sfârșitul anilor '80 cu experiențe specifice, însă departe de o instituționalizare completă a evaluării sau a culturii evaluării. [2;15;] Într-adevăr, evaluarea politicilor și programelor publice din Spania s-a îmbunătățit doar în ultimii ani datorită cerințelor impuse pentru accesarea fondurilor comunitare după aderarea la Uniunea Europeană în 1986.

Reforma fondurilor structurale europene din 1986 a impus obligatoriu, efectuarea unor evaluări sistematice și generalizate, stabilind astfel, că orice acțiune finanțată sau cofinanțată din fondurile structurale trebuia să fie obiectul unei evaluări obligatorii; în acest cadru, programul MEANS (Metode de evaluare a acțiunilor structurale), care a început în 1994, a stabilit obiectivele de promovare a unei dezvoltări metodologice uniforme și coerente a evaluării, care să fie aplicată în întreaga UE, și a avut ca rezultat o serie de 13 rapoarte însoțite de un glosar de termeni pentru o mai bună înțelegere a procesului de evaluare la nivel european.

De atunci, legislația comunitară privind monitorizarea și evaluarea a suferit modificări majore menite să o facă mai precisă, cu punerea în aplicare a monitorizării continuă (cu evaluări ex-ante, intermediare și finale ale programelor), elaborarea de obiective mai specifice, să sporească gradul de

implicare și responsabilitățile statelor membre, să asigure corelarea calității și a rezultatelor evaluărilor cu implicații financiare pentru statele și regiunile europene. Toate acestea au generat un set larg de orientări și documente pentru realizarea monitorizării și evaluării programelor și proiectelor publice care vizează crearea unei culturi a evaluării în politicile publice.

În perioada de programare a politicilor europene, evaluarea eficacității punerii în aplicare a fondurilor structurale este consolidată în continuare, pe baza experienței rapoartelor anterioare și a obligației de a efectua evaluări ex ante, intermediare și finale pentru a evalua efectele în raport cu obiectivele, nu numai cele specifice programului, dar și pe orizontală pentru toate politicile comunitare. Publicarea anuală a analizei evaluării politicilor și programelor, cu o sinteză a activității desfășurate în fiecare an, oferă o imagine de ansamblu asupra stadiului evaluării politicilor în Uniunea Europeană.

Prin urmare, în ultimii ani, cultura evaluării a fost implementată cu unele repercusiuni organizaționale în cadrul instituțiilor, deși nu cu intensitatea necesară, ceea ce a dus la crearea, în unele cazuri, a agențiilor publice și a departamentelor specializate responsabile de evaluare în cadrul administrațiilor, universităților și companiilor. Prin urmare apare o nouă linie de consultanță pentru administrațiile publice oferite de asociațiile de toate tipurile specializate în probleme legate de evaluarea publică.

În Republica Moldova exercițiul de evaluarea a politicilor în forma sa embrionară începe la începutul anilor 2004-2005 odată cu elaborarea primului document de politică publică Strategia de Creștere Economică și Reducerea Sărăciei (2004-2006). Deși pentru început cadrul normativ nu prevedea expres metodologii sofisticate de analiză econometrică și socială, fiindcă însuși procesul de elaborarea a politicilor era pe atunci o abordare inovativă pentru administrația publică din Republica Moldova. Pe parcursul anilor, ulterior au fost elaborate ghiduri metodologice cu scopul de ajuta funcționarii antrenați în procesul de elaborare a politicilor să realizeze și activități de evaluare. Însă aceste activități erau mai multe exerciții de raportare la ceea ce făcea administrația pe marginea documentelor decât aprecia acestora prin impactul lor asupra cheltuielilor sau schimbării sociale preconizate.

Din toate cele de mai sus menționate, se deduce interesul pentru evaluarea politicilor publice din ultimii ani, în care mai jos se va realiza o analiză mai rezumativă a originii, obiectivelor și metodelor de evaluare, cele mai reprezentative ale acestora din domeniul economiei și cu referire în special la UE.

O definiție interesantă este cea oferită de autorul Vedüng care înțelege evaluarea ca "evaluarea retrospectivă atentă a meritelor, importanței și valorii aplicării, productivității și rezultatelor intervențiilor guvernamentale, care este destinată să joace un rol în viitoarele situații și acțiuni practice". [13] Această definiție evidențiază caracterul retrospectiv al evaluării, și anume că este o evaluare a realizărilor anterioare ale unei acțiuni, finalizate sau nu, care este

compatibilă cu evaluările intermediare sau finale, dar nu cu evaluările anterioare programului sau politicii.

Această poziție retrospectivă este completată și de alți autori [12], cum ar fi aspecte care includ și așa-numita evaluare prealabilă sau evaluarea ex ante ca instrument pentru proiectarea intervențiilor și pentru luarea deciziilor "exercițiul de evaluare este aplicarea sistematică a procedurilor de cercetare socială pentru a evalua conceptualizarea, proiectarea, implementarea și utilitatea programelor de intervenție socială"). Această practică a evaluării ex ante este adoptată și de Comisia Europeană pentru evaluarea intervențiilor structurale și coincide cu utilizarea pe scară largă a unor metode precum analiza cost-beneficiu din știința economică.

Un alt aspect se referă la analiza productivității intervențiilor, sau ceea ce este analiza eficienței activității publice. În cele din urmă, este evidențiat și un al treilea aspect care înțelege evaluarea nu ca un exercițiu de reflecție lipsit de proiecție pentru viitor, ci ca un efort menit să genereze învățare care poate fi utilizată în acțiunile viitoare. Este o evaluare pentru acțiune, ca o componentă sau contribuție la procesul de elaborare a politicilor publice, dar efectuată pe intervenții sau programe în execuție sau executate, nu pe programe care nu au fost încă implementate.

Din toate acestea rezultă că evaluarea poate și trebuie să acopere începând de la faza de elaborare a politicilor publice până la evaluarea rezultatelor odată executate, întotdeauna dintr-o perspectivă critică care implică căutarea de îmbunătățiri în viitoarele acțiuni și incluzând toate domeniile ciclului de viață al unei politici sau al unui program, de la concepția sa până la impactul său generat de program sau politică.

Prin urmare, o definiție larg acceptată a termenului de evaluare este, una care consideră că evaluarea constă în aplicarea metodelor sistematice de cercetare pentru a examina proiectarea, implementarea și utilitatea politicilor și programelor publice.

Motivele pentru evaluarea unui program pot fi foarte diverse, de la cele pur raționale, la cele de natură politică [14]. Raționamentul evaluării ar trebui să vizeze obținerea unui răspuns obiectiv la rezultatele obținute printr-o acțiune care, la rândul său, poate contribui la luarea unei decizii cu privire la viitorul unui program, cum ar fi intensitatea, modul de punere în aplicare etc. Acestea sunt realizate prin funcțiile evaluării: *informarea, atribuirea și legitimarea*. Cu toate acestea, în afară de aceste motive, pot exista și altele mai puțin legitime, cum ar fi dorința de a întârzia o decizie, de a dilua responsabilitățile, de a mări sau de a masca rezultatele, de a respecta cerințele sistemului birocratic, de a justifica anumite decizii populiste, etc.

Orice acțiune a sectorului public ar trebui să se bazeze pe o schemă logică care să coreleze intrările cu realizările determinate de rezultatul evaluării. Cu toate acestea, după cum subliniază majoritatea autorilor [8] este dificil să găsești

un program care să fie clar articulat cu scopurile, obiectivele, criteriile și deciziile bazate pe date.

Atunci când se abordează o evaluare a politicilor publice, cel mai frecvent se aplică următoarea secvență: identificarea obiectivelor, definirea modului de măsurare a realizării acestora printr-un set de indicatori măsurabili care specifică obiectivele, sursele de informații care trebuie utilizate pentru a obține informații cu privire la acești indicatori și modul de realizare a analizei.

Deși poate părea simplu, acestea sunt probleme complexe din mai multe motive. Primul este că obiectivele programelor și politicilor în general nu sunt, clare, concrete și măsurabile, ci ambigue, difuze și dificil de specificat și măsurat. [1] Unii autori consideră și sunt de acord, că această este unul dintre motivele pentru care eficiența în sectorul public este mult mai dificil de măsurat. În al doilea rând, nu numai că programele au obiective declarate oficial, ci pot exista și unele nedeclarate într-o "agendă ascunsă" sau chiar obiective neașteptate, atât pozitive, cât și negative. În al treilea rând, complexitatea evaluării provine și din faptul că programele publice includ adesea un amalgam de activități, actori și structuri, care sunt dificil de identificat.

Această alegere implică construirea unui model cu relații cauză-efect între variabilele programului, [9] care reprezintă în cele din urmă, proiectarea evaluării în sine [14]. După alegerea indicatorilor, este necesar să se stabilească o pondere pentru fiecare indicator, precum și să se stabilească nivelurile de referință pentru fiecare obiectiv supus evaluării. A patra și ultima considerație se referă la o limitare implicită a utilizării unui indicator: acesta poate oferi informații despre rezultatul unui program, dar nu și despre motivul pentru care funcționează sau nu, ceea ce uneori este interesant de știut. Odată identificate obiectivele, indicatorii și modelul relațiilor dintre aceștia, următorul pas este alegerea surselor primare și secundare de informații (date de monitorizare administrativă, dosare de cheltuieli, interviuri cu chestionare deschise și închise etc.). În cele din urmă, ultimul pas poate fi analiza și interpretarea rezultatelor, prin aplicarea modelului sau designului de evaluare adoptat anterior, la care s-ar putea adăuga căutarea mecanismelor care să asigure utilitatea programului sau politicii.

Tehnicile de evaluare a politicilor publice au fost în mod regulat utilizate în țările anglo-saxone timp de peste cincizeci de ani, în special în Statele Unite, experiența majorității țărilor europene fiind mult mai recentă și mai fragmentară. Impulsul european pentru evaluarea politicilor publice își are originea în obligația impusă de Comisia Europeană pentru evaluarea programelor structurale și, ulterior, a altor inițiative comunitare, care a încurajat punerea în aplicare a practicilor de evaluare în numeroase domenii și în toate țările Uniunii Europene, inclusiv politicile naționale, și în ceea ce se numește procesul de instituționalizare a evaluării în sine.

Considerăm că orice exercițiu de analiză este pozitiv și benefic pentru îmbunătățirea eficacității, eficienței și chiar legitimității cheltuielilor publice, deși există riscul ca acesta să devină un alt aspect birocratic care pur și simplu

trebuie rezolvat, acordând prioritate evaluărilor justificative. Prin urmare, este important să definim obiectiv metodele de evaluare, să îmbunătățim eforturile în acest domeniu și să monitorizăm aplicarea metodelor de evaluare. Analizele de eficiență și de eficacitate trebuie completate cu studii de analiză ale costurilor și acțiunilor alternative.

Pentru aceasta, este esențială intervenția evaluatorilor externi și independenți, pentru a asigura obiectivitatea evaluării, fiind reglementată de un sistem deontologic, care protejează evaluatorii de presiunea sau de clientelismul birocratic. Modelul de audit financiar, cu anumite corecții metodologice, ar putea fi luat în considerare pentru a acorda o marjă mai mare de libertate evaluatorilor, sau prezența universităților și a echipelor de cercetare, de asemenea sunt un aspect care trebuie luat în considerare în acest domeniu.

În cele din urmă, un alt element care trebuie luat în considerare este transparența evaluărilor și publicarea acestora. Destinatarii finali ai politicilor publice și contribuabilii care generează resursele pentru implementarea acestora sunt cetățenii, prin urmare, evaluările nu ar trebui să fie considerate documente tehnice pentru uz intern, contribuabilii și cetățenii ar trebui să aibă acces deplin la acestea, astfel încât să poată învăța atât din reușita cât și din eșecul evaluărilor anterioare, intermediare sau chiar finale. Pe final, acest articol și-a propus să contribuie, din partea mediului academic și în măsura posibilităților sale, la obiectivul principal descris aici, într-un format succint, la sporirea eficacității și eficienței politicilor și acțiunilor publice, sporind legitimitatea acestora și căutând rezultate care să îmbunătățească acțiunile viitoare în procesul de construcție democratică a Republicii Moldova și a aspirației sale de integrare europeană.

Bibliografie:

1. Albi, E. "Evaluación de la eficiencia pública. El control de la eficiencia del sector público", Hacienda Pública Española, n° 120-21, 1992, pp. 299-316.
2. Bachtler, J. y Michie, R. "A new era in regional policy evaluation?", Regional Studies, vol. 29 (8), 1995, pp. 745-751.
3. Ballard, X. "Evaluación de Políticas. Marco conceptual y organización institucional". Revista de Estudios Políticos (Nueva Época). Núm. 80. Abril-Junio 1993, p. 199.
4. Bemelmans-Videc, M. L.; Elte, R.; Koolhaas, E. "Policy Evaluation in the Netherlands: Institutional Context and State of Affairs", în: Program Evaluation and the Management of Government, New Brunswick, Transaction Publishers, 1990.
5. Derlien Hans-Ulrich "Una comparación internacional en la evaluación de las políticas públicas. Gestión y análisis de políticas públicas", N 11-12, 1998, pp. 13-22.

6. Ericksen, B. "Institucional Aspects of Evaluation in Norway", in: Program Evaluation and the Management of Government, New Brunswick, Transaction Publishers, 1990. p. 127.
7. Fuentes, F. "Evaluación de políticas públicas: Evaluación participativa y situación en España", Análisis Local, n 4, 2002, pp. 43-49.
8. Mairate, A., "La evaluación de los fondos estructurales: Aspectos metodológicos y teóricos",. Evaluación de Programas e Iniciativas Comunitarias: Experiencias, nuevas orientaciones y buenas prácticas. Instituto de Estudios Europeos, Universidad de Valladolid, Valladolid. 2003.
9. Magnac, T. "L'apport de la microéconométrie à l'évaluation des politiques publiques", Cahiers d'économie et sociologie rurales, n° 54, 2000, pp. 89-113.
10. Nioche, J. P. "Accountable Public Management", Kakabadse A., Rondo P., Broveto Y R. Holzer (eds.): Management Development and the Public Sector, Avebury, Gower Publishers, 2008.
11. Pazos M. , "La evaluación de programas en la administración pública española: el estado de la cuestión", Papeles de Trabajo, n° 16, 1996, p.34.
12. Rossi, P.H.; y Freeman, H., Evaluation: A systematic approach. Ed. Sage, 2003.
13. Vedüng, E., "Utilización de la evaluación", Revista de Servicios Sociales y Política Social, n° 30, 1993, pp. 69-80.
14. Weiss, C.H., Evaluation Research: Methods of Assessing Program Effectiveness. Prentice Hall, New Jersey, 1972.
15. Zapico Goñi, E., "La integración de la evaluación de políticas públicas en el proceso presupuestario", Gestión y Análisis de Políticas Públicas, n° 14-15, 1998, pp. 53-59.

PROPAGANDA ÎN DISCURSUL POLITIC EXTERN AL STATULUI: REPERE PENTRU REPUBLICA MOLDOVA

Veronica ROTARU

Universitatea de Stat din Moldova
veronica.rotaru@usm.md
ORCID ID: 0000-0002-2617-5066

Diana DEMENTIEV

Universitatea de Stat din Moldova
dianaseptembrie@gmail.com
ORCID ID: 0009-0003-5926-0106

CZU: 327:32.019.5:659.4(478)

Abstract: *This article researches the influence of propaganda in foreign policy approach of the state and evaluates in particular the Republic of Moldova. The importance of this problem studying was caused by the major role of propagandistic tools on the international arena at the moment. The propaganda phenomenon now uses soft ways to influence states via their foreign policy approach. The contemporary political world that counts on boosting its influence and performing national interest, sees an opportunity in developing and applying the propagandistic mechanisms that guarantee a firm position in the international system. In the case of the Republic of Moldova, the present reality shows that the population live in misinformation and aren't interested in searching for the truth by following a lot of channels with fake news. Consequently, is tried to research the theoretical dimension of propaganda, to establish its tools on influencing the state's actions in foreign policy and to evaluate the impact of the propagandistic actions of other states on the Republic of Moldova.*

Cuvinte cheie: *propagandă, discurs extern, persuasiune, manipulare, influență*

Introducere

La momentul actual, ne confruntăm cu un proces de formare a unei noi ordini mondiale care este însoțit de o creștere a nivelului amenințărilor transfrontaliere la adresa securității statelor suverane și a întregii comunități mondiale, devenind atât de puternice, încât creează un pericol real pentru civilizația contemporană. În ultimile decenii, se dezvoltă într-un ritm accelerat amenințările și provocările legate de securitatea informațională, fiind cel mai important element al securității statelor și factor inalienabil în formarea sistemului de relații internaționale contemporane.

Nivelul contemporan al dezvoltării tehnologiilor informaționale a contribuit la ștergerea granițelor dintre state în spațiul comunicațional, creând niște oportunități fără precedent de influențare a unui public foarte larg prin diverse mijloace și metode informaționale. În condițiile formării unui spațiu

informațional global, comunitatea mondială a început să folosească pe larg informația ca instrument pentru atingerea scopurilor în diverse sfere, inclusiv în cea politică. Un rol major, în acest context, este atribuit propagandei, fenomen ce ține de modalitățile soft de influențare a actorilor statali și non-statali. Sistemul politic internațional contemporan este foarte complex, statele urmărind, în principal, sporirea influenței și realizarea intereselor sale naționale, iar propaganda a devenit un mecanism important care le asigură o poziție fermă și strategică în discursul politic extern.

Conținut

Dimensiunea teoretică a propagandei. Existența fenomenului de *propagandă* se atestă încă din cele mai vechi timpuri, iar originile acesteia sunt anterioare politicii, fiind pus în circulație de către *pontiful romano-catolic Grigore al XV-lea* care, în timpul *Reformei protestante din anul 1622*, a înființat *Sfânta Congregație pentru Propagarea Credinței*, având drept obiectiv răspândirea religiei romano-catolice în întreaga lume [1, p.256]. Este necesar de menționat faptul că, o organizație similară, sub denumirea de "*Comisia Cardinalilor*", a fost creată în 1582, de către *Papa Grigore al XIII-lea* [1, p.256]. Aceste instituții se diferențiau prin modul de abordare, utilizat pentru convertirea populației: astfel, *Comisia Cardinalilor* a folosit armele pentru a impune cu forța romano-catolicismul, iar *Sfânta Congregație* a mers pe abordarea soft în misiunea sa, utilizând arme spirituale. Crearea acestor organisme reprezintă niște momente destul de semnificative în istoria propagandei, marcând apariția unor instituții oficiale cu scop propagandistic.

Dezvoltarea pe scară largă a propagandei a debutat la *începutul sec. XX*, odată cu declanșarea *Primului Război Mondial*. Conștientizându-se potențialul acesteia, propaganda a intrat oficial și instituțional pe scena confruntărilor politico-militare, fiind profund explorată ca mijloc principal de control al opiniei publice.

De-a lungul timpului, eufemismele, atribuite *termenului de propagandă*, au dat naștere multor *definiții*. Unul dintre primii care a oferit o definiție propagandei, a fost *H. Lasswell*, fiind interpretată de către autor drept managementul atitudinilor colective prin manipularea simbolurilor semnificative [2, p.18], avându-se în vedere faptul că propaganda face referire la acțiunile efectuate în mod deliberat prin manipulări psihologice, cu scopul de a influența opiniile altor persoane.

E. Bernays a subliniat că manipularea științifică a publicului este un act necesar pentru a evita haosul și conflictul în societate, atenționând faptul că, anume guvernul statului este cel care manipulează și utilizează mecanismele propagandei [3, p.17]. Ideile autorului cu referire la sustenabilitatea propagandei ca instrument modern, cu ajutorul căruia se poate lupta pentru scopuri productive și instaura ordinea, sunt încă valabile și actuale astăzi, dar este necesar să conștientizăm faptul că propaganda, ca instrument de orientare

strategică a informațiilor publice, are și conotație negativă, deoarece utilizează tehnici de mobilizare a maselor prin cenzură, fabricare a imaginii dușmanului, dezinformare și alte tipuri de manipulare pentru a masca scopul informațiilor.

C. Hentea a determinat propaganda drept o acțiune de comunicare persuasivă planificată, susținută de un sponsor, având drept scop influențarea și modificarea atitudinilor și comportamentelor unei audiențe țintă, selectată pentru satisfacerea unor interese politice, folosind informații și argumente false, parțial adevărate, denaturate și exclusive, alături de cele adevărate și însoțite de diverse forme de constrângere și cenzură [4, p.13]. Într-adevăr, definiția autorului este una foarte complexă și conține cele mai importante elemente, precum comunicare persuasivă, informații false, sau cele constituite din o parte de adevăr, exprimând raționamentul funcționării propagandei: pentru a genera efectele necesare, a manipula cu mințile oamenilor și a obține controlul asupra anumitor procese, mesajele trebuie transmise repetat, prin prisma unui anumit punct de vedere.

E. Hlihor a specificat că propaganda are un caracter dual, deoarece, pe de o parte, reprezintă un proces concret, fiind rezultatul unor interacțiuni umane într-o anumită perioadă de timp și într-un spațiu delimitat, specific conjuncturii de manipulare, iar, pe de altă parte, constituie o realitate, bazată pe comunicare și persuasiune [5, p.52]. După cum observăm, elementul de persuasiune este cel mai adesea invocat pentru a descrie propaganda.

O. Kenneth a prezentat propaganda drept o manipulare subconștientă a simbolurilor psihologice pentru îndeplinirea obiectivelor secrete [6], care se concentrează asupra diseminării planificate a știrilor și mesajelor, menite să influențeze credințele, gândurile și acțiunile unor grupuri. Totodată, autorul a introdus în uz științific sintagma "*utilizarea inteligentă a propagandei*" [6], care semnifică că statele, în dependență de potențialul de care dispun, aplică propaganda corect/ util sau incorect/ manipulator.

R. Marlin a precizat faptul că propaganda e mai mult un instrument sesizabil extern, orientat spre a afecta mersul relațiilor dintre actori la nivel internațional [7]. Astfel, reieșind din cele expuse de acest autor, propaganda reprezintă o încercare de comunicare organizată și de manifestare a acțiunilor puterii asupra publicului larg în modalități care ocolesc judecata, raționamentul și reflexia individului. De fapt, cercetătorul a fost printre primii care a susținut că propaganda conține elemente mai degrabă de marketing, decât de influență, orientate spre promovarea imaginii statului la nivel internațional.

J. Brennan a analizat propaganda atât din perspectiva pozitivă, cât și negativă, determinând-o drept angajarea unui ideal politic împotriva lui însuși [8]. În opinia autorului, în timpul celui de-al Doilea Război Mondial, în SUA, propaganda a fost folosită pentru orientarea trupelor și motivarea populației civile, făcându-se apel la nivelul psiho-emoțional al societății, iar în Germania nazistă, propaganda a luat o amploare deosebită, prin cenzurarea întregului sistemul de transmitere a informațiilor, având drept scop întărirea puterii

hitleriste și suprimarea oricăror puncte de vedere care ar fi venit în contradicție cu aceasta.

Din cele expuse, deducem că *propaganda* reprezintă un fenomen de durată, prezent la nivel internațional în forme și tipuri sofisticate, eufemistice și subtile, generate de capacitățile tehnologice ale erei informaționale, iar efectul asupra societăților, este unul din ce în ce mai distrugător și nociv.

Regulile, principiile și tipurile propagandei. Propaganda a evoluat ca un aspect integru al dezvoltării politice a statelor, influențând discursul politic al actorilor internaționali, în special, odată cu avansarea globalizării în care a demarat procesul de intercalare a culturilor. Astfel, propaganda s-a regăsit rapid printre mijloacele de influențare a societăților străine, constituind o modalitate de a acapara rapid atenția publicului larg. În esență, propaganda se referă la orice acțiune care încearcă să influențeze emoțiile, atitudinile și comportamentul unui grup, pentru a aduce beneficii inițiatorului. Propaganda, ca proces, și-a constituit propriul instrumentar și canale de acțiune, având drept scop schimbarea sau consolidarea opiniilor existente.

În continuare, vom contura câteva *reguli* [5, p.55], pe care se fundamentează *propaganda*:

- *regula orchestrării* presupune adaptarea subiectului propagandei la diferite categorii de public;
- *regula inamicului unic și a simplificării* exprimă răspândirea pe scară largă a mesajului, inclusiv prin simplificarea simbolurilor utilizate;
- *regula deformării și caricaturizării* semnifică extragerea informației din context prin evidențierea masivă doar a informațiilor convenabile;
- *regula transferului* presupune scoaterea în evidență a specificului cultural, a nivelului educației și a informației deja cunoscută de populație;
- *regula unanimității și a contagiunii* semnifică consolidarea și pregătirea unui anumit grup care va insufla mai ușor ideile la restul grupului.

Majoritatea teoriilor prezintă propaganda ca fiind o formă a comunicării persuasive, condusă de scopuri și interese obiective sau subiective, reducându-se adesea la o activitate de manipulare a conștiinței. Din acest punct de vedere, s-au conturat *principiile propagandei* [9, p.272], după cum urmează:

- *simplificarea* – formularea afirmațiilor clare, exprimate în sloganuri scurte, repetate continuu;
- *identificarea* – clasificarea personalităților și a evenimentelor în categorii specifice;
- *dramatizarea* – descrierea minuțioasă a reacției adversarilor, clasificând-o adesea ca dușmănoasă sau ca provocare criminală;
- *dezinformarea* – negarea existenței unei informații contrarii celor pozitive pentru inițiator;
- *dezorientarea* – implicarea sistemelor de referință pentru manipularea informațiilor, creând senzația de judecată independentă a maselor.

Analizând aceste principii, deducem faptul că propaganda nu neapărat este constituită din neadevăruri. De fapt, aceasta operează cu mai multe feluri de adevăr, precum adevăruri prea simple, adevăruri spuse pe jumătate sau adevăruri extrase din context și ajustate scopului urmărit de inițiator. Minciuna, ca parte a acțiunilor propagandistice, a fost introdusă de persoanele implicate în activitățile de propagandă, care aveau drept scop denaturarea viziunilor sau informațiilor necesare.

O primă clasificare presupune delimitarea propagandei în *albă*, *gri* și *neagră* [10, p.63], în corespundere cu *criteriul de recunoaștere a implicării sale în activitatea de propagandă* de către persoana care inițiază o astfel de acțiune.

Propaganda este calificată ca *albă* în cazul în care sponsorul recunoaște existența propagandei și se poate identifica sursa adevărată. Informațiile oferite sunt corecte, dar nu neapărat verificabile, deoarece orice suspjecție de falsitate, duce la subminarea credibilității sursei din care provin acestea. În cele mai dese cazuri, se utilizează pentru a convinge opinia publică în superioritatea și eficiența unui regim politic sau a unei ideologii. Propaganda albă se aplică în timpul sărbătorilor naționale, a competițiilor sportive sau a altor evenimente culturale, pentru a întări spiritul naționalist. Un exemplu elocvent, în acest sens, îl reprezintă mesajele difuzate de către postul de radio Europa Liberă în timpul Războiului Rece.

Propaganda este *gri* în cazul în care are loc distribuirea informației prin persoane sau surse terțe, care sunt considerate mai credibile de populație, nedorindu-se afișarea inițiatorului. Totodată, are loc susținerea grupurilor sociale și politice care au tangențe cu ideile inițiatorului, în acest mod, reușindu-se mai bine să-și păstreze identitatea. Se răspândește prin canale neutre, considerate mai credibile de populație, difuzându-se informație, axată pe demascarea surselor îndepărtate de sponsor.

Din 2014, la categoria de propagandă gri se atribuie și *războiul hibrid* [10, p.63], deoarece acesta combină informațiile reale cu cele false, creând o dificultate în depistarea veridicității. Acest termen este considerat o formă de conflict interstatal nedeclarat și neconvențional, desfășurat deschis sau acoperit pe multiple planuri: politic, militar, diplomatic, economic, energetic, financiar, propagandistic, mediatic, cibernetic, subversiv. Războiul hibrid s-ar putea explica printr-o formă nelegiferată de război informațional care combină elemente de politică, diplomatie și relații internaționale, tehnici și metode subversive de comunicare, dezinformare sau intimidare, amenințări de securitate informațională, precum și atacuri cibernetice, compromitere și destabilizare a societății, cu scopul de a modifica atitudinea, deciziile și comportamentul, în conformitate cu interesele puterii agresoare.

Propaganda neagră este mult mai complexă, derivând din cea gri și urmând aceleași principii – de a nu divulga sponsorul. Particularitatea acestui tip rezidă în faptul că se atribuie caracteristici false unor surse sau persoane, îndreptate spre subminarea credibilității, prin utilizarea de documente falsificate,

zvонuri plantate, simboluri vizuale, generând efecte negative la nivel de societate și guvernare. Un exemplu demonstrativ a fost postul de difuzare radio englezesc New England, aflat sub controlul naziștilor, ce difuza știri care afectau moralul soldaților.

O altă clasificare presupune existența *propagandei rapide și lente* conform criteriului *efectului dorit* [6].

Propaganda rapidă presupune implicarea mass-mediei în difuzarea informației prin multiple platforme și cât mai frecvent, pentru a obține o reacție din partea opiniei publice în cel mai scurt timp, utilizându-se atunci când se dorește distragerea atenției de la evenimente importante precum decizii politice, proiecte de lege, declarații etc.

Propaganda lentă, de asemenea, folosește surse media, dar deja o perioadă mai îndelungată, cu scopul cultivării anumitor idei la publicul larg. Se poate face uz de propagandă lentă în cazul promovării unui partid politic aflat în cursă electorală sau a unei persoane concrete care are drept scop adunarea simpatizanților pentru proiecte ulterioare, implicând activități culturale, educaționale, interviuri etc.

La aceste două tipuri ar putea fi atribuită și *propaganda cu foarfeca* [11] sau *propaganda bazată pe cenzură*, orientată spre eliminarea completă a răspândirii opiniilor negative cu referire la informația sponsorului, de asemenea selectarea și promovarea celei pozitive și atractive.

Propagandiștii acordă o atenție deosebită *simbolurilor*, deoarece îmbină componenta vizuală, auditivă și cognitivă, fiind utilizate pentru a reprezenta ceva atât pozitiv, cât și negativ. Atunci când se operează cu simboluri, se acordă o atenție deosebită *elementelor sale componente: locații* (clădiri, străzi, monumente istorice); *culori; personaje* (persoană, animal, erou, artist); *îmbrăcăminte; gesturi; postură a personajului; circumstanțe* (război, paradă, alegeri); *semne vizuale* (insigne, drapeluri, flori, ziare, desene, accesorii), fiind îndreptate spre atragerea atenției, indiferent de reacția provocată. Așadar, implicarea simbolurilor va permite crearea unor anumite asociații cu aceleași efecte pentru diverse grupuri din societate și consolidarea acestora. Datorită simbolurilor, în societate sunt create stereotipuri ce vizează anumite obiecte sau subiecte care vor fi tratate deja prin prisma simbolurilor propagandistice.

Astfel, *propaganda* constituie un ansamblu de practici, mai degrabă manipulative, care îmbrățișează toate aspectele vieții sociale și politice. Odată cu trecerea timpului, propaganda s-a transformat dintr-un simplu instrument al politicii într-un domeniu specializat, căpătând denumirea de *propagandă politică*.

Într-adevăr, propaganda a căpătat o conotație politică pronunțată, având capacitatea de infiltrare insesizabilă în activități de orice gen, cu o precizie, datorită căreia nimeni nu este în stare să o poată desluși. Totodată, putem caracteriza propaganda nu doar ca o acțiune manipulativă, ci și de studiu a realităților, relațiilor dintre societăți, actori și structuri, urmând anumite legități, principii și o pregătire îndelungată. Propaganda nu se concentrează pe adevăr, ci

mai degrabă pe informații de succes, iar datorită iscusinței de abordare și tacticilor diverse, falsurile devin realități. Anume prin implicarea falsurilor, devine posibilă perturbarea opiniei publice și dezbinarea societăților.

Propaganda în discursul politic extern al Federației Ruse în condițiile Republicii Moldova. Propaganda informațională a Federației Ruse a fost prezentă în Republica Moldova pe parcursul întregii perioade de după declararea independenței, fiind percepută, de cele mai multe ori, drept "o putere soft, aproape inocentă a Kremlinului" [12, p.70], realizată în contextul principiilor democratice și a libertății de exprimare. Astfel, a fost ignorat faptul că Federația Rusă dispune în statul nostru de un număr impunător de consângeni, o parte dintre care și-au luat și cetățenia rusească, că practic toată populația băștinașă cunoaște limba rusă, că numeroasele crize care afectează Republica Moldova, alimentează nostalgia pentru trecutul "la limită", dar, totuși, "asigurat" [13, p.225]. Anume din acea perioadă, au început deja acțiuni de dezbinare a populației în grupări care, pe de o parte, pledau pentru unificarea Republicii Moldova cu România, pe baza factorului identitar și, pe de altă parte, în grupări secesioniste care manifestau nostalgie pentru trecutul comun cu Federația Rusă. Toate aceste acțiuni, precum și sprijinul indirect din exterior, au dus la fragmentarea integrității teritoriale a Republicii Moldova și formarea UTA Găgăuzia și RMN, servind drept canale de răspândire a informațiilor propagandistice din partea Federației Ruse.

Propaganda a început să fie percepută ca un pericol abia atunci, când a avut loc anexarea Crimeei de către Federația Rusă. Drept urmare, Kremlinul a inițiat o campanie de propagandă agresivă cu scopul de a insufla lumii opinia că Ucraina este responsabilă pentru evenimentele întâmplate.

Metodele, utilizate de propaganda rusă, nu sunt nici noi, nici originale, fiind preluate de către ideologii de la Kremlin din 1930 și adaptate în conformitate cu tehnologiile mass-media moderne. Începând cu *al doilea deceniu al sec. XXI*, propagandiștii din Federația Rusă, au conștientizat faptul că puterea hard și politica de influență, în țările post-sovietice, este foarte costisitoare și din ce în ce mai ineficientă [12, p.71]. Din aceste considerente, propaganda rusă s-a reorientat la *politica soft power*, termen inclus în "*Concepția politicii externe a Federației Ruse*" și corelat cu războiul informațional, diplomația publică și promovarea imaginii pe arena internațională [14, p.139], focusându-se pe cultură, limbă și istorie și utilizând un arsenal întreg de mijloace de informare în masă. *Soft power* se realizează prin diverse "mişcări politice loiale, special create", ONG-uri, "schimburi culturale", "expresii de opinii" (de fapt, dezinformare), cultivare a conceptului de patriotism și autoidentificare socială prin utilizarea factorului religios [14, p.139].

Propaganda rusă, în ultimii ani, prin intermediul canalelor sale media, a campaniilor de dezinformare și a sprijinului constant al forțelor politice și autoritare antioccidentale și antieuropene din diferite state, a dus la destabilizarea puterii, divizarea societății și tensiuni în multe țări ale UE și

Parteneriatului Estic [12, p.71]. Criza, provocată de propagandă rusă, a atins un nivel alarmant în ultimii ani, alimentând, în mod constant, spațiul public european cu mesaje de dezinformare, îndreptate spre destabilizarea situației atât în statele membre ale UE, cât și în țările post-sovietice. *Obiectivul principal urmărit al propagandei ruse rezidă în manipularea realității, destabilizarea statelor, stimularea neîncrederii în procesul democratic și influența asupra proceselor electorale.*

Așadar, spațiul informațional al Republicii Moldova, este expus, în mod alarmant, activităților de dezinformare externe și interne. Intensificarea acestor activități are loc, în special, în timpul evenimentelor de interes național cu scopul de a influența deciziile politice ale cetățenilor, dar și de a intoxica spațiul informațional în vederea generării unor nemulțumiri sociale.

L. Barbă este de părerea că, printre forțele de acțiune ale Federației Ruse în țara noastră, sunt: numărul mare de posturi TV și radio rusești; presa rusă cu aplicații locale (Komsomoliskaia Pravda, Trud, Argumenti i Facti etc); presa de limbă rusă în Moldova, sprijinită din diverse fonduri ale Federației Ruse; experții locali sau invitați; forțele politice proruse, la fel sprijinite financiar de Moscova; trollii (un nou instrument, inventat de structurile rusești, abilitat și responsabil de propagandă) [13, p.225].

Cercetătorii delimitează *două arii mari de aplicare a dezinformării și propagandei* [15, p.14], fiind puternic întrepătrunse și influențându-se reciproc:

1) Surse din exterior, care au drept scop influențarea preferințelor geopolitice ale moldovenilor, prin intermediul exportării unui conținut propagandistic, predestinat publicului larg din țara noastră, de către presa controlată de Kremlin și actori afiliați acestuia din interiorul Republicii Moldova.

Dacă propaganda rusă, în interior, urmărește sustragerea atenției cetățenilor proprii de la problemele interne, apoi pentru rușii, sau pentru vorbitorii de limbă rusă, din afară, propaganda este predestinată să-i convingă de faptul că sunt nedreptățiți și umiliți, că drepturile lor civile și umane nu sunt respectate, fiind, în opinia unor cercetători, un prim pas în strategia de pregătire a unificării "lumii ruse" [13, p.225].

Din perspectiva dimensiunii externe, Republica Moldova este o țintă constantă a activităților de dezinformare [15, p.7]. Mijloacele de comunicare și programele de divertisment rusești, redifuzate în Republica Moldova, sunt mai populare decât posturile locale de TV. Având o prezență informațională puternică în Republica Moldova, Federația Rusă a reușit să manipuleze în mod sistematic opinia publică și să diminueze coeziunea socială în țară. În mod tradițional, Federația Rusă promovează diverse narațiuni manipulative, legate de trecutul sovietic, implicit ideea că Republica Moldova aparține așa-zisei lumi rusești, "*Russkii mir*" [15, p.7]. Începând cu anul 2014, în special, când a fost încheiat Acordul de asociere cu UE, Rusia a promovat narațiuni îndreptate împotriva aspirațiilor europene ale Republicii Moldova.

2) *Surse din interior*, care se ocupă nemijlocit cu subminarea statului nostru. În acest sens, propaganda rusă operează cu mesaje care urmăresc subminarea statului de drept, a sectorului de securitate, a rezilienței și a potențialului economic al Republicii Moldova, având drept scop nepermiterea avansării integrării statului în comunitatea occidentală și europeană.

Totodată, în Republica Moldova, există anumite narative care pot fi considerate "*originale*" [15, p.16], adică produse special pentru a fi propagate aici, de *exemplu*, problema transnistreană, promovându-se ideea legitimității prezenței militare ruse pe Nistru (contrar angajamentelor internaționale), ca garant al păcii și stabilității.

De asemenea, pentru menținerea influenței economice a Federației Ruse, sunt create mesaje propagandistice care încearcă să convingă populația că Republica Moldova trebuie să facă cedări unilaterale și să țină cont de interesele Rusiei în decizii de politică internă și externă, în caz contrar, rămânând fără acces la resurse energetice și piața de desfacere rusă [15, p.16], criza gazului din toamna anului 2021, fiind cea mai recentă dovadă a funcționării instrumentului mediatic de manipulare și presiune al Federației Ruse.

În *noiembrie 2021*, a fost efectuat un *studiu de caz* cu referire la "*Conținuturi cu elemente de propagandă în favoarea Rusiei, retransmise masiv de 3 posturi TV din Republica Moldova*" [16], fiind realizat de *Centrul pentru Jurnalism Independent*. Astfel, urmărind scopul de a cataloga și descrie tendințele propagandistice actuale și efectele acestora asupra opiniei publice, a fost evaluat fluxul informațional politic, economic, militar, cultural, retransmis din Federația Rusă la următoarele posturi TV: *Primul în Moldova, NTV Moldova și RTR Moldova*, furnizori de servicii media audiovizuale ce au înregistrat audiențe importante în Republica Moldova, retransmițând masiv conținut cu tematici din Federația Rusă.

Specialiștii au constatat că *strategiile*, utilizate în cazul Republicii Moldova, nu se deosebesc prea mult de cele sesizate din acțiunile propagandistice hibride, utilizate în cazul conflictului din Ucraina, evidențiindu-se următoarele *trăsături* [16]:

- *abordarea repetitivă a aceluiași teme* (cu referire la situația din regiunea Donbas; procesul de înarmare a Federației Ruse; SUA, care susțin necontrolat Ucraina în conflictul cu Rusia și înaintează militar în Marea Neagră, apropiindu-se periculos și ilegal de frontierele Federației Ruse etc.);
- *etichetarea* (pozitivă în raport cu autoritățile ruse, negativă în raport cu SUA, Ucraina sau Occidentul);
- *transferul de imagine* (pozitivă în cazul Rusiei, negativă în raport cu SUA, Europa, Ucraina și persoanele/ evenimentele aferente acestora);
- *apelarea la cetățeni* pentru a susține mesajele transmise, în special, în cazul tematicilor sociale;
- *selectarea părtinitoare a argumentelor și a faptelor*, în susținerea mesajelor transmise și în defavoarea pluralismului ideilor și opiniilor;

- *utilizarea imaginii dușmanului*, întruchipată masiv de SUA, autoritățile ucrainene și/ sau Europa;
- *utilizarea prejudecăților și stereotipurilor*, pentru a susține un punct de vedere și a discredita altele opuse;
- *recurgerea la discursul instigator la ură, dramatizare și intrigă*, pentru a atrage publicul de partea unei poziții;
- *utilizarea unui model pozitiv* (persoană și/ sau țară), prezentat ca sursă unică a adevărului, deținătoare a unor calități/ caracteristici deosebite (masiv raportată la Vladimir Putin).

Analizând aceste trasături, în corelație cu buletinele de știri, ne convingem că conținuturile propagandistice, transmise din Federația Rusă, prezintă riscuri majore în manipularea opiniei publice din țară. Astfel, odată cu consumul constant al acestor conținuturi, cetățenii își formează o opinie și o viziune eronată, construită din semi adevăruri și falsuri tot mai greu de gestionat, fiind destul de complicat de a-i convinge să recunoască adevărul, chiar dacă este prezentat complet.

Valurile de dezinformare, cu mare impact asupra populației Republicii Moldova, au avut loc în 2022. În acest context, pe parcursul a două luni după izbucnirea războiului din Ucraina, *Asociația Promo-LEX* a analizat presa online, televiziunea, rețelele de socializare și declarațiile publice ale actorilor politici și liderilor de opinie, constatările făcute, fiind îngrijorătoare. Potrivit *raportului* asociației *”Discursul de ură și incitarea la discriminare”*, cea mai frecventă temă, întâlnită în retorica discursului de ură, a fost legată de *naționalitate*, în special, împotriva grupului reprezentat de ucraineni, inclusiv politicieni ucraineni, militari ucraineni, refugiați de diferite etnii. Principalele platforme de răspândire a discursului instigator la ură și a dezinformării, îndreptate împotriva refugiaților ucraineni, în perioada monitorizată, au fost *Telegram* și *TikTok* [17].

Conform *sondajului* din februarie 2023, realizat de *CBS Research*, care *vizează impactul dezinformării și propagandei asupra opiniei publice din Republica Moldova*, doar 40% dintre respondenți consideră că, ceea ce se întâmplă în prezent în Ucraina, este o invazie nejustificată în care nimeni nu a provocat Federația Rusă. Autorii sondajului au remarcat impactul foarte înalt al propagandei Kremlinului pe subiecte care vizează securitatea, agresiunea rusă din Ucraina, relațiile internaționale și subiectele energetice. De asemenea, prezintă îngrijorare tendințele răspunsurilor privind cauzele războiului și atitudinile față de țara victimă a agresiunii [18].

Așadar, propaganda a fost, este și va fi prezentă, în special, în domeniul politic, sesizarea acesteia devenind tot mai complicată. Fie că este folosită pe intern, fie pe extern, propaganda are efecte distructive atât asupra publicului larg, cât și asupra instituțiilor statului. Fluxul incontrollabil de informații poate cauza prejudicii imaginii țării în ansamblu, de asemenea, poate crea diverse stereotipuri, adeseori, nu prea pozitive. Republica Moldova fiind în permanență ținta acțiunilor propagandistice din partea Federației Ruse, se confruntă cu crize economice și

politice, care au generat dezbinarea societății, în pofida eforturilor depuse de guvernare.

Măsurile de contracarare a propagandei de către subiecții relațiilor internaționale. Propaganda abordează practic toate aspectele vieții sociale, vizând problemele în toată complexitatea sa și utilizând toate căile posibile pentru a modifica percepțiile existente ale opiniei publice. Cu trecerea timpului, propaganda a avansat într-o multitudine de forme, căpătând o frontieră extinsă de sensuri și delimitări. Astfel, a apărut, mai ales după *evenimentele din 2014*, când Federația Rusă a anexat Crimeea și a demarat o operațiune de salvare și apărare a minorității ruse din regiunile Donbas și Lugansk, o necesitate stringentă de stabilire a unor mecanisme naționale și internaționale de către subiecții relațiilor internaționale care să combată acțiunile propagandistice.

În 2017, ONU, OSCE, OAS și ACHPR, au semnat o *Declarație Comună privind libertatea de exprimare, știrile false, dezinformarea și propaganda* [19], în textul căreia se recomandă adoptarea, promovarea și respectarea unor principii privind contracararea dezinformării și propagandei.

De asemenea, UE a inițiat un set de măsuri pentru combaterea propagandei. Astfel, în 2015, *Consiliul European* a înființat grupul de lucru *EAST STRATCOM* [20] care, printre altele, este chemat să dezvolte produsele de comunicare, menite să explice valorile, politicile și interesele UE în țările membre ale Parteneriatului Estic și să raporteze tendințele de dezinformare, precum și impactul propagandei Federației Ruse în spațiul informațional estic.

În 2016, reieșind din faptul constatării că propaganda ostilă împotriva UE îmbracă numeroase forme și se folosește de diverse instrumente care sunt adesea adaptate pentru a se potrivi profilurilor statelor membre ale UE, cu scopul de a denatura adevărul, de a diviza statele membre, de a promova decuplarea strategică dintre UE și partenerii săi, de a discredita instituțiile UE și parteneriatele transatlantice, care au un rol recunoscut în arhitectura europeană și de a submina discursul european, bazat pe valori democratice, drepturile omului și statul de drept, *Parlamentul European* a adoptat *Rezoluția referitoare la comunicarea strategică a UE pentru a contracara propaganda părților terțe împotriva sa* [21].

În 2018, a fost elaborat *Planul de acțiune împotriva dezinformării* [22], în care se stipulează că dezinformarea constituie un element al războiului hibrid ce implică atacuri cibernetice și control masiv ale rețelelor de socializare. Desigur, dezinformarea ca parte a propagandei constituie o provocare majoră pentru societatea europeană, deoarece subminează încrederea cetățenilor în democrație și instituțiile sale. În acest context, UE și-a propus implementarea unor mecanisme de creștere a rezistenței la dezinformare atât pentru membri Uniunii, cât și pentru partenerii estici, fapt ce ar însemna eforturi de educație media, a jurnalismului, a cercetătorilor și societății civile.

Drept rezultat, în contextul recunoașterii și demascării războiului propagandistic și de dezinformare al Federației Ruse, UE a adoptat sancțiuni

împotriva mijloacelor de dezinformare și de manipulare a informațiilor, utilizate de Kremlin. Astfel, în *martie 2022*, *Consiliul UE*, a decis să suspende distribuția canalelor mass-media, deținute de stat, *Russia Today* și *Sputnik*, în întreaga UE, canale esențiale, cu rol crucial în promovarea și sprijinirea agresiunii Rusiei împotriva Ucrainei și constituind, de asemenea, o amenințare semnificativă și directă la adresa ordinii și securității publice a UE. Ambele canale se înscriu în eforturile coordonate de manipulare a informațiilor, inclusiv de dezinformare, fapt documentat, încă din 2015 [23]. În *decembrie 2022*, *Consiliul UE*, a decis, în cadrul celui de-al *nouălea pachet de sancțiuni impuse împotriva Rusiei*, suspendarea licențelor de difuzare în spațiul UE a patru canale rusești – *NTV/NTV Mir, Rossiia 1, REN TV și Pervai Kanal*, percepute ca fiind folosite de Moscova în acțiuni ”continue și concertate” de dezinformare și propagandă de război [24].

De asemenea, în *februarie 2023*, *Consiliul UE*, a decis, în cadrul celui de-al *zecelea pachet de sancțiuni în legătură cu războiul de agresiune al Rusiei împotriva Ucrainei*, impunerea sancțiunilor asupra unor organizații precum *Rossyia Segodnya* și asupra unor persoane fizice, inclusiv scriitori, prezentatori și cadre de conducere de nivel înalt din cadrul principalelor canale de televiziune și grupuri mass-media, propagandiști și alte personalități, argumentându-se prin faptul că aceștia poluează spațiul public prin dezinformare, contribuind la războiul militar printr-un război informațional [25].

Securitatea informațională a devenit un punct pe ordinea de zi și a *NATO*, în contextul multiplelor provocări la adresa securității cibernetice. În *2020*, *NATO* a relevat importanța educării publicului în creșterea rezilienței sociale față de atacurile cibernetice și a campaniilor de dezinformare și propagandă, ca parte componentă a luptei organizației cu amenințările hibride.

Așadar, problema propagandei constituie una dintre preocupările principale ale organizațiilor internaționale, deoarece reprezintă numeroase amenințări la adresa societăților democratice, având drept scop manipularea oamenilor și denaturarea opiniei publice. În acest context, organizațiile internaționale dezvoltă diverse strategii, care conțin metode de luptă cu propaganda și planuri de acțiune împotriva dezinformării.

Măsurile de contracarare a propagandei de către Republica Moldova.

În Republica Moldova, dezinformarea este amplă din cauza situației economice dificile, a lipsei deprinderilor de gândire critică, dar și a unui grad tradițional înalt de dependență față de autorități [15, p.9].

Una dintre primele măsuri a fost crearea platformei online *STOP FALS*, în *2015*, care reprezintă un canal de informare privind *fenomenul ”știrilor false”*, demascarea informațiilor false și tendențioase, de instruire și asistență, privind verificarea faptelor și descoperirea tehnicilor de manipulare [26]. Trebuie de menționat faptul că utilizatorii sunt încurajați să semnaleze falsuri în materialele publicate de mass-media autohtonă și cea străină, să răspundă la întrebările sondajelor de opinie, să participe la dezbateri, scopul fiind diminuarea efectelor și

a impactului informației propagandistice și dezvoltarea capacităților cetățenilor de analiză critică a informației recepționate.

Începând cu *24 februarie 2022*, mesajele propagandistice au devenit brusc mult mai complexe și diverse, menite să distragă atenția societății de la situația reală. Republica Moldova, cu teritoriu cel mai apropiat de zona de conflict, cade sub incidența acestui flux masiv de informații false în cel mai drastic mod.

În acest context, statul nostru încearcă să întreprindă anumite acțiuni de contracarare a propagandei și dezinformării, la nivel legislativ. Astfel, în *2017*, *Parlamentul Republicii Moldova* a adoptat legea cu privire la aprobarea *Concepției securității informaționale a Republicii Moldova* [27]. În cadrul acestui document, se regăsește *noțiunea de propagandă* ca gen de activități ce răspândesc sistematic informații, ce pot influența convingerile, atitudinile și comportamentul persoanelor, cu scopul de a susține sau compromite instituții, cauze sau chiar persoane prin manipulare, reflectare selectivă a evenimentelor, subminând interesele naționale ale statului [27]. Totodată, în document se formulează amenințările la adresa securității informaționale, se conțin precizări cu referire la dezinformare și se propun metode de asigurare a securității informaționale, precum criptarea informației, mecanisme de depistare a programelor dăunătoare, conlucrarea cu organismele internaționale, specializate în securitatea cibernetică.

În continuare, putem remarca faptul că autoritățile moldovenești au luat măsuri pentru a îmbunătăți comunicarea dintre mass-media și instituțiile publice. Chiar în prima zi a invaziei rusești în Ucraina, guvernul moldovean a anunțat *crearea unui canal oficial guvernamental, pe Telegram, "Prima sursă"*, cu scopul de a verifica informațiile, fiind administrat de funcționari din cadrul Președinției, Parlamentului și Guvernului. Canalul include informații despre deciziile importante ale Guvernului Republicii Moldova și răspunde la zvonurile false din spațiul mediatic, inclusiv în ceea ce privește situația de securitate din Ucraina [28].

Un alt pas important de combatere a dezinformării, îl reprezintă adoptarea de către *Parlament* a unor modificări la *Codul serviciilor media audiovizuale al Republicii Moldova* [29], printre care putem menționa:

- stabilirea unei interdicții privind emisiunile de știri și analitice din țările care nu au ratificat *Convenția privind televiziunea transfrontalieră*, inclusiv Federația Rusă;
- crearea unei distincții pentru dezinformare, care implică sancțiuni aspre;
- stabilirea unui nou prag de sancțiuni pentru cei care nu produc conținut local;
- înzestrarea *Consiliului Audiovizualului* cu autoritatea de a suspenda dreptul de a face publicitate în caz de dezinformare, și a retrage licența unui mijloc de informare în masă.

Drept rezultat, pe *16 decembrie 2022*, *Comisia pentru Situații Excepționale* a decis *suspendarea licențelor de difuzare a șase posturi TV*, printre care *Primul* în

Moldova, Accent TV, TV6, Orhei TV, RTR Moldova și NTV Moldova. Cauza suspendării o reprezintă „lipsa unei informări corecte în reflectarea evenimentelor naționale, dar și a războiului din Ucraina” [30].

La începutul lunii *iulie 2022*, *Codul Penal* a fost completat cu un nou *articol (art.70)*, care impune sancțiuni pentru orice acțiuni care incită la discriminare. Noile modificări legislative impun o amendă pentru comiterea oricăror acțiuni deliberate, cu scopul incitării la discriminare, inclusiv prin intermediul mijloacelor de informare în masă și al difuzării publice a mijloacelor de informare. Amenda este cuprinsă între 1.000 și 4.000 de lei, pentru persoanele fizice și între 6.000 și 10.500 de lei, pentru persoanele cu funcție publică. Totodată, propaganda care ar putea incita la genocid și/ sau la crime împotriva umanității, este sancționată cu o amendă de până la 50 de mii de lei, pentru persoanele fizice și de până la 250 de mii de lei, pentru persoanele juridice [17].

De asemenea, ca o măsură contra propagandei și dezinformării și pentru a crește o generație cu o gândire critică bine dezvoltată și abilități de educație mediatică, a fost *introducerea educației mediatică ca obiect de predare în liceele din republică*, ca disciplină opțională. Potrivit *Centrului pentru Jurnalism Independent*, în *2021-2022*, 128 de instructori, instruiți în domeniul mass-media, au predat un curs de educație mediatică la 4.180 de elevi din 103 licee din întreaga țară [17].

După cum observăm, sunt atestate lacune îngrijorătoare în mediul de securitate informațional. Din *2014*, când ofensiva informațională se manifestă tot mai puternic, iar impactul propagandei este demolator pentru stat și pentru societate, problema cotracării propagandei devine stringentă. Chiar dacă marea majoritate a populației nu posedă o cultură mediatică necesară ca să poată face față mesajelor propagandistice, care duc la dezbinarea societății și relații ostile, instituțiile statale recunosc îngrijorarea față de efectele propagandei și încearcă să găsească pârghii eficiente de garantare a securității informaționale.

Concluzii

Reieșind din cele examinate, putem deduce că propaganda reprezintă un fenomen de durată, prezent la nivel național și internațional. Publicul devine tot mai afectat de fluxul informațional, reprezentat, în marea majoritate a cazurilor, din falsuri și semi-adevăruri. Dacă anterior imaginea individului docil era ceea ce părea rămas din timpul Războiului Rece, situația actuală demonstrează inversul – individul devine docil prin nedorința de a se informa și acceptarea oricăror informații. Mijloacele de comunicare, utilizate de indivizi, facilitează activitățile de propagandă, oferindu-i un spațiu larg de manifestare.

În prezent, propaganda este văzută de unele state drept un mijloc eficient pentru promovarea obiectivelor de politică externă. Mediul extern reprezintă o platformă de afirmare a potențialului statelor prin care acestea își pot crea o imagine și o reputație, iar propaganda este cea care poate să aducă prejudicii

acestora. Adesea, acțiunile de propagandă sunt îndreptate spre a discredita anumite evenimente sau decizii interne ale unor state, diminuându-i credibilitatea, la nivel național și internațional. Soluția ar fi monitorizarea fluxului informațional și prevederea anumitor mecanisme de combatere și prevenire a propagandei, cu scopul sesizării influențelor asupra politicilor statului.

Federația Rusă reprezintă un stat care operează cu propaganda în toate modurile posibile, exploatând la maxim spațiul informațional pentru a distribui informații false. Activitatea propagandistică rusă are impact atât pe intern, cât și pe extern. Populația din Federația Rusă, dar și din afara acesteia, se încrede cu înverșunare în toate miturile lansate despre UE, NATO, Ucraina, SUA și se lasă manipulată deja de mult timp, indiferent de efectele negative care le provoacă aceasta.

În exterior, Federația Rusă încearcă să influențeze statele cele mai apropiate hotarelor sale, ca acestea să devină un scut de apărare contra extinderii UE și NATO, Republica Moldova fiind printre cele mai afectate. Mai remarcăm faptul că, odată ce Republica Moldova și-a stabilit drept direcție prioritară integrarea europeană, s-a confruntat cu răspândirea unor multitudini de mituri ce discreditează UE în ochii populației locale, propaganda rusă continuând să promoveze înțelegerea apartenenței regiunii la Federația Rusă.

Conflictul, escaladat în februarie 2022, a ridicat multiple semne de întrebare la capitolul măsurilor legislative de contracarare a propagandei. În acest context, devine necesară focusarea atenției pe masele largi, deoarece anume indivizii sunt cei care involuntar devin victimele dezinformării și principalele canale de distribuire a informațiilor eronate, majoritatea făcând acest lucru inconștient, fiind lipsiți de cultura mediatică. Astfel, sectorul media are nevoie de o actualizare și ajustare la noile realități cât mai urgent.

Republica Moldova cade direct sub incidența activității de propagandă. Scopul propagandei ruse rezidă în menținerea Republicii Moldova în interesele exclusive ale Federației Ruse. Pentru a atinge acest obiectiv, Rusia a folosit cel mai eficient instrument, reprezentat de mass-media.

Autoritățile moldovenești nu au încă o strategie coerentă de răspuns la propaganda rusă. Acest lucru poate fi explicat, în mare măsură, prin faptul că Republica Moldova nu a formulat o direcție clară pentru politica sa externă și nu a decis cum să facă față propagandei și agresiunii ruse. Cu toate acestea, este important de remarcat faptul că, atât guvernarea cât și organizațiile societății civile, au recunoscut importanța creării unui spațiu informațional cu imunitate împotriva propagandei externe, făcând pași concreți în această direcție, după cum urmează:

a) adoptarea unor prevederi legale pentru reglementarea conținutului media extern;

b) lansarea, desfășurarea și implementarea inițiativelor în domeniul alfabetizării media.

c) Așadar, reieșind din faptul că populația, fiind dezbinată în grupuri, este mai ușor de manipulat, creându-se distorsionări interioare, autoritățile au fost stimulate să ia decizii semnificative în scurt timp: depunerea cererii de aderare la UE; lupta cu canalele media care susțin în continuu dezinformarea populației; o politică externă progresistă îndreptată spre transparență, credibilitate și imagine pozitivă.

d) În baza analizei efectuate, putem schița unele *recomandări*. Astfel, cu *scopul*:

e) generării performanțelor semnificative în domeniul politicii externe, ridicării prestigiului statului, la nivel internațional și valorificării potențialului investițional, *actualizarea Concepției Politicii Externe a Republicii Moldova*;

f) reîntregirii teritoriului Republicii Moldova și a reducerii la minim a influenței Federației Ruse asupra populației, *soluționarea conflictului transnistrean doar prin modalități pașnice*;

g) efectuării procesului de aderare, conform standardelor în vigoare, *realizarea angajamentelor asumate prin Acordul de Asociere Republica Moldova – UE*;

h) realizării unei reforme calitative prin sporirea capabilităților militare a statului și diminuarea riscurilor și amenințărilor la adresa securității Republicii Moldova, *menținerea colaborării cu NATO în domeniul securității și apărării*;

i) diminuării efectelor negative ale propagandei, *elaborarea unui plan de organizare a campaniilor de informare a populației cu privire la dezinformare și efectele acesteia, consolidarea cadrului normativ corespunzător și oferirea suportului necesar în crearea mass-mediei independente, libere și corecte*.

Bibliografie:

1. Pavel C. Publicitatea și propaganda în societatea contemporană: asemănări și deosebiri. În: Management Intercultural Volumul XV, Nr. 3 (29), 2013, p. 255-263.
https://seaopenresearch.eu/Journals/articles/MI_29_26.pdf
2. Laswell H. Propaganda Technique in the World War. Washington: Martino Fine, 2013. 244 p.
3. Bernays E. Propaganda. New York: IG Publishing, 2004. 175 p.
4. Hentea C. Statul și propaganda. Iași: Institutul European, 2014. 266 p.
5. Hlihor E. Diplomația publică în politica internațională. București: Editura Universității Naționale de Apărare „Carol I”, 2017. 190 p.
https://www.academia.edu/39364285/DIPLOMA%C8%9AIA_PUBLIC%C4%82_%C3%8EN_POLITICA_INTERNA%C8%9AIONAL%C4%82
6. Kenneth O. Propaganda. In: Encyclopedia.
<https://www.encyclopedia.com/social-sciences-and-law/political-science-and-government/political-science-terms-and-concepts/propaganda#3402300123>

7. Marlin R. Propaganda and the Ethics of persuasion. Canada: Carleton University, 2013. 392 p. <https://broadviewpress.com/product/propaganda-and-the-ethics-of-persuasion-second-edition/#tab-about-the-author>
8. Brennan J. Propaganda about propaganda. In: Critical review, a journal of Politics and Society, v.29, 2017. <https://scihub.se/https://doi.org/10.1080/08913811.2017.1290326>
9. Cristal O. Utilizarea propagandei în Republica Moldova (1998-2001). În: Analele științifice ale Universității de Stat din Moldova, Seria "Lucrări studentești" Științe socioumanistice. Chișinău: CEP USM, 2002, p. 270-271.
10. Roșca S. Reflecții conceptuale asupra noțiunii de propagandă: istorie și actualitate. În: Revista științifico-practică, nr.1, 2016, p. 51-67. https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/51_67_Reflectii%20conceptuale%20asupra%20notiunii%20de%20propaganda_istorie%20si%20actualitate.pdf
11. Почепцов Г. Инструменты пропаганды: от ножниц и меча к нарративам. <https://psyfactor.org/lib/propaganda40.htm>
12. Готишан В. Российская пропаганда в Республике Молдова и соответствующие контрмеры. В: Характеристика прокремлевской пропаганды в центральной и восточной Европе и примеры как с ней справиться, Брно, 2018, с. 70-80. <https://cestainiciativy.cz/wp-content/uploads/2020/06/pro-Kremlin-propaganda-RU.pdf>
13. Barbă L. Propaganda - un pericol pentru securitatea statului. În: Valori ale mass-mediei în epoca contemporană, volumul 6, Chișinău, 20 septembrie 2016, p. 224-231. https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/224-231_6.pdf
14. Putină N. Republica Moldova în contextul provocărilor și riscurilor în domeniul securității informaționale. În: Materialele Conferinței "Modernizarea guvernării din Republica Moldova: aspecte teoretico-aplicative", Chișinău, Moldova, 27 mai 2022, p. 134-143. https://ibn.idsi.md/sites/default/files/imag_file/134-143_9.pdf
15. Analiza și strategia de sporire a rezilienței la dezinformare în Republica Moldova. Chișinău, decembrie, 2021. 40 p. https://www.ipis.md/wp-content/uploads/2021/12/ANALIZA-SI-STRATEGIA_compressed.pdf
16. Centrul pentru Jurnalism Independent. Conținuturi cu elemente de propagandă în favoarea Rusiei retransmise masiv la trei posturi TV din Republica Moldova. https://mediacritica.md/studiu-de-caz-continuturi-cu-elemente-de-propaganda-in-favoarea-rusiei-retransmise-masiv-de-trei-posturi-tv-din-republica-moldova/?fbclid=IwAR211asPW15_z6zpyonckS8-1RPGxh8Ra8s1aUcXAzzNF1UDE1JbREF1jvI
17. Cravcenco-Zaharia L. Contracararea dezinformării în Republica Moldova. În: Media Forward, nr. 18, noiembrie 2022.

- https://freedomhouse.org/sites/default/files/2022-12/fh-pb_18-Society-wide-Battle-Against-Disinformation_Rom-v3.pdf
18. Gherța T. Percepția moldovenilor față de războiul din Ucraina, influențată grav de dezinformare și propagandă. 03 februarie 2023. <https://anticoruptie.md/ro/stiri/perceptia-moldovenilor-fata-de-razboiul-din-ucraina-influentata-grav-de-dezinformare-si-propaganda>
  19. OSCE. Joint declaration on freedom of expression and "fake news", disinformation and propaganda. 2017. <https://www.osce.org/fom/302796>
  20. European Union. Why and when east stratcom task force created? https://www.eeas.europa.eu/eeas/questions-and-answers-about-east-stratcom-task-force_en
  21. Parlamentul European. Rezoluția Parlamentului European din 23 noiembrie 2016. https://www.europarl.europa.eu/doceo/document/TA-8-2016-0441_RO.html
  22. European Union. Action Plan against Disinformation. 2018. https://www.eeas.europa.eu/sites/default/files/action_plan_against_disinformation.pdf
  23. Ucraina: sancțiuni împotriva canalelor mass-media susținute de Kremlin Russia Today și Sputnik, 2 martie 2022. https://romania.representation.ec.europa.eu/news/ucraina-sanctiuni-impotriva-canalelor-mass-media-sustinite-de-kremlin-russia-today-si-sputnik-2022-03-02_ro
  24. UE suspendă licența de emisie pentru posturi TV din Rusia, în cadrul celui de-al nouălea pachet de sancțiuni, 17 decembrie 2022. <https://replicamedia.md/ro/article/Oj01Z2qjL/ue-suspenda-licenta-de-emisie-pentru-patru-canale-rusesti-de-televiziune.html>
  25. Cel de al zecelea pachet de sancțiuni în legătură cu războiul de agresiune al Rusiei împotriva Ucrainei: UE include alte 87 de persoane și 34 de entități pe lista de sancțiuni a UE. În: Consiliul UE, comunicat de presă, 25 februarie 2023. <https://www.consilium.europa.eu/ro/press/press-releases/2023/02/25/10th-package-of-sanctions-on-russia-s-war-of-aggression-against-ukraine-the-eu-includes-additional-87-individuals-and-34-entities-to-the-eu-s-sanctions-list/>
  26. Stop Fals. <https://stopfals.md/ro/about-us>
  27. Concepția securității informaționale a Republicii Moldova. Legea nr.299 din 21.12.2017. https://www.legis.md/cautare/getResults?doc_id=105660&lang=ro#
  28. Prima Sursă – официальный Telegram-канал молдавских властей. 24 februarie 2022. <https://trm.md/ru/social/prima-sursa-canal-oficial-de-telegram-lansat-de-autoritati>
  29. Parlamentul a adoptat modificări la Codul serviciilor media audiovizuale al Republicii Moldova. 3 noiembrie 2022.

<https://multimedia.parlament.md/parlamentul-a-adoptat-modificari-la-codul-serviciilor-media-audiovizuale-al-republicii-moldova/>

30. Popescu a calificat închiderea celor 6 posturi TV drept măsură de "menținere a calmului și stabilității în Republica Moldova". 22 martie 2023. <https://primul.md/popescu-a-calificat-inchiderea-celor-6-posturi-tv-drept-masura-de-mentinere-a-calmului-si-stabilitatii-in-republica-moldova>

PREVIZIUNEA CA INSTRUMENT DE PREVENIRE A ATACURILOR CIBERNETICE

Victoria BEVZIUC

Moldova State University

victoriabevziuc@gmail.com

<https://orcid.org/0000-0001-9189-641X>

CZU: 004.056.5:343.346.8

Abstract: *Ensuring the prevention of risks and combating threats to information security is one of the basic tasks of the state, implemented through its legal institutions, thus determining the following problems that need to be addressed at the national level. Predicting cyber attacks is imperative in such an environment and is the purpose of this article. There is more research and more data analysis and machine learning in cyber security and attack prediction is no exception. More precisely it can be said that the learning can be used to learn about the attack and automatically anticipate them in time. If data collection and machine learning will only be used to learn about cyber attacks, prediction will still be used for pattern matching. The importance of predicting cyber attacks is an interesting research problem that has been addressed by a large number of researchers.*

Keywords prediction, cyberattacks, crisis, security, information, pattern, model.

Creșterea entropiei în mediul de securitate al începutului de Mileniu III aduce importanță prognozării. O sinteză valoroasă asupra subiectului este realizată de către Stephen Flanagan, director al Institutului Național pentru Studii Strategice al SUA [1], care arată că abordarea globalizării „impune transformarea modului în care gândim lumea și concepem politici, impune mai multă sinergie și dinamism în elaborarea politicilor economice, de securitate și nu numai”.

De asemenea, globalizarea impune noi abordări în gestionarea schimbării de orice natură și în controlul crizelor.

Evoluția istorică a securității informațiilor a debutat odată cu securitatea computerului, care avea drept scop protejarea locațiilor fizice, hardware-ul și software-ul împotriva amenințărilor. Importanța conectării rețelelor de calculatoare între ele, a condiționat apariția și dezvoltarea Internetului, care a ajuns la publicul larg în anii '90. Datorită volumului vast de informații și a necesității de prelucrare în timp real, cu costuri minime și accesibilitate mondială, sistemele informaționale au fost interconectate la rețele. Pentru început, Internetul – instrumentul de partajare a informațiilor nu fost supus unor standarde, iar informațiile stocate au devenit expuse amenințărilor de securitate. În ultimii ani, accentul pus pe securitatea sistemelor informaționale a crescut

exponențial datorită conexiunii prin sisteme de operare comerciale și standarde mondiale precum Ethernet, TCP / IP, dar și a tehnologiilor web.

Sistemele informatice și de comunicații ale unui stat, precum și datele gestionate de acestea, sunt tot mai dependente de spațiul cibernetic. Totodată, mediul cibernetic găzduiește elementele de manifestare ale lumii reale, începând cu multiple comunități de interes și rețele umane ce se manifestă în mediul virtual. Dincolo de beneficiile evidente pe care acest mediu le are în facilitarea tuturor aspectelor existenței umane de la cele economice, financiare, sociale, culturale și până la cele politice și militare, acesta facilitează și o serie de riscuri specifice, în special în absența unor măsuri de securitate adecvate. Atât entitățile statale, cât și cele non-statale, în baza propriilor interese, pot recurge la agresiuni cibernetice împotriva competitorilor sau opozanților.

Astfel de atacuri cibernetice pot fi îndreptate împotriva sistemelor de tehnologia informației și de comunicații, care fie reprezintă infrastructuri critice în sine, fie sunt esențiale pentru buna funcționare a celorlalte infrastructuri critice ale statului. Examinarea punctelor de vedere ale specialiștilor din alte domenii decât domeniul securitate este foarte valoroasă, întrucât supune atenției evoluții și factori importanți ai dezvoltării sociale, care pot avea un impact major asupra mediului de securitate.

În condițiile globalizării, cu cât orizontul prognozei este mai îndepărtat, analiștii trebuie să lărgescă gama de componente ale vieții sociale pe care trebuie să le ia în considerare iar această cerință tinde să se accentueze pentru orizonturi de prognoză din ce în ce mai apropiate. Noile caracteristici ale viitorului, o entropie ridicată și o dinamică accelerată, impun atât definirea cât mai fidelă și mereu actualizată a riscurilor și provocărilor, cât și o definiție cât mai practică, inclusiv prin flexibilitate, a caracterului mediului de securitate al viitorului.

Nu se poate vorbi despre amenințări, pentru că amenințarea presupune intenție, care este strict umană, deci nu se poate asocia unor persoane care fie nu există încă, fie nu sunt încă în măsură să ia decizii relevante în domeniul securității, deci intențiile lor nu contează. În cazul definirii riscurilor în mod separat, rolul analizei pe termen lung este destul de clar, pentru că definirea riscurilor duce la planificarea capabilităților, o practică deja consacrată. Astfel, dacă un stat consideră că, în viitor, capacitățile spațiale ale altor state pot atinge niveluri îngrijorătoare, trece la planificarea unor capabilități spațiale proprii.

Aici iese în evidență rolul monitorizării tehnologiilor, atât cele civile cât și cele militare sau cu valență duală, dar și monitorizarea capabilităților de altă natură, care pot căpăta relevanță în domeniul securitar (politici economice, de infrastructură, cercetări medicale sau psihologice).

Comitetul pentru Sisteme Naționale de Securitate (CNSS) definește securitatea informațională ca fiind protecția informațiilor și a elementelor sale critice, inclusiv sistemele și hardware-ul care utilizează, stochează și transmite acele informații. [2]

Modelul CNSS de securitate a informațiilor a evoluat dintr-un concept dezvoltat de industria de securitate informatică numit triunghiul CIA. Acesta a fost standardul industriei pentru securitatea computerelor de la dezvoltarea mainframe-ului. Se bazează pe cele trei caracteristici ale informațiilor care îi conferă valoare organizațiilor: confidențialitate, integritate și disponibilitate. Confidențialitatea asigură păstrarea datelor secrete, astfel încât, doar persoanele sau dispozitivele autorizate să poată accesa aceste informații. Iar dezvăluirea către entitățile neautorizate constituie o infracțiune. Integritatea vizează păstrarea datelor în forma lor originală, garantând nealterarea acestora în procesul de transfer dintre sursă și destinație, nici prin căi ilegale, nici accidental. Integritatea este o măsură a corectitudinii datelor și a asigurării încrederii în ele. Accesibilitatea este factorul care asigură disponibilitatea datelor și resurselor în orice moment, persoanelor și dispozitivelor autorizate.

Începutul secolului XXI este dedicat eforturilor de a dezvolta forme de cooperare și politici de securitate care să răspundă globalizării insecurității, conștientizând, totodată, că globalizarea nu elimină preocupările geopolitice tradiționale. Kali Linux 2021.3 lansat cu noi instrumente pen test și îmbunătățiri Kali Linux 2021.3 a fost lansat la 14 septembrie anul curent, de Offensive Security și include un nou set de instrumente, suport de virtualizare îmbunătățit și o nouă configurație OpenSSL care crește suprafața de atac.

Reducerea resurselor în acest sector în favoarea celor emergente se poate baza pe cooperare și punerea în comun a resurselor. Colectarea și diseminarea informațiilor, raportat la conceptul extins al securității naționale ia în considerare nivelul de percepție a amenințărilor și răspunsul politic la acestea (folosirea forței militare sau a amenințării cu forța, agresiune asimetrică) pentru impunerea voinței sau apărarea intereselor naționale. În aceste condiții, managementul și exploatarea informației devine decisivă în ce privește maximizarea potențialului fluxului de informații, în baza unor principii solide și eficiente ale sistemului de diseminare.

Alte probleme identificate în efortul de colectare țin atât de factorii calitativi (credibilitatea sursei și veridicitatea informației, pregătirea și experiența personalului, nivelul de actualizare a tehnologiilor, proceduri, managementul informației), cât și de cei cantitativi (acoperirea efectivă în timp și spațiu a domeniului informațional, capacități de culegere, rețele de colaborare). În acest cadru, consolidarea culturii de securitate în rândul populației devine o necesitate. Aceasta duce la conștientizarea riscurilor și responsabilizarea actorilor societății civile, cu ecou în acțiunea civică, dar și în ce privește asigurarea cadrului interdisciplinar și pan-regional al schimbului de informații.

Idea inițială a proiecției atacului datează din 2001 când Geib și Goldman [3] au propus proiecția atacului ca o extensie a recunoașterii planului de atac și a identificat-o premise și posibile probleme, cum ar fi nevoia de a lucra cu acțiuni neobservate, neobservare și considerație a mai multor obiective concurente. Au

început să apară primele metode în jurul anului 2003 [4], iar cercetările în acest domeniu sunt încă activ, inclusiv recenzii de literatură [3], [4].

Pentru a proiecta continuarea unui atac și a prezice evenimentele viitoare, de obicei trebuie să documentăm comportamentul a atacatorilor și să stabilească o descriere a unui atac pentru utilizare ulterioară. Exemplu de anatomie a unui atac cibernetic a fost dat de Bou-Harb și colab. [5]. Anatomia constă din următoarele pași:

1. Scanare cibernetică
2. Enumerare
3. Tentativa de intruziune
4. Elevarea privilegiilor
5. Efectuați sarcini rău intenționate
6. Implementați programe malware/Backdoor
7. Ștergeți dovezile criminalistice și ieșiți

Multe tipuri de atacuri ciberneticе urmează această secvență simplă de evenimente, care pot fi observate fie în traficul de rețea, fie pe sistemul țintă, unde sistemele de detectare a intruziunilor poate fi găsit. Proiecția unui atac în curs este, în esență, foarte simplă. Dacă vedem o succesiune de evenimente care se potrivesc unui atac model, putem presupune că atacul va continua conform

la model. Astfel, anticipăm următorul pas al adversarului.

Modelele de predicție pot fi dezvoltate pentru a prezice diferite rezultate ale proiectului și rezultate intermediare prin utilizarea tehnicilor statistice. Un model de performanță de proces adoptă conceptele de probabilitate. Acest lucru poate fi, de asemenea, explorat în continuare prin simulări de construcție. Rezultatele pot fi studiate ca un interval. În funcție de predicții, pot fi recomandate corecții la jumătatea cursului. Modelul poate fi simulat pentru a prezice rezultatele finale pe baza corecțiilor sugerate. Astfel, este un model proactiv care ajută analistul tehnic să analizeze datele și să prezică rezultatele. Analistii pot modifica datele și pot efectua analize de tip what-if. Ei pot înregistra apoi aceste instanțe și să decidă cu privire la cea mai bună opțiune. Modelul ajută analistii să decidă ce pârghie să se adapteze pentru a atinge obiectivul final al proiectului. În sistemul actual, accentul pe remedierea vulnerabilităților nu se bazează pe impactul potențial al vulnerabilității. În plus, se acordă o importanță mai mare decât adecvată rezolvării tuturor vulnerabilităților sau prea puțină importanță din cauza constrângerilor de timp și costuri. Nu este disponibilă o evaluare proactivă a riscurilor înainte de lansarea aplicației IT. Impactul oricărei vulnerabilități este identificat prin utilizarea calculatorului CNSS, numai după analizarea modului în care a avut loc atacul. În modelul propus, care a fost, de asemenea, pilotat într-o organizație de proiect eșantion, impactul potențial al vulnerabilității este prezis cu mult înainte ca aplicația IT să fie lansată pentru utilizare.

Cu aceste informații de impact, costurile și resursele adecvate pot fi alocate pentru rezolvarea vulnerabilităților, reducând astfel impactul. Metoda de

regresie multiplă este aleasă pentru a prezice impactul atacurilor în această propunere. Regresiile multiple au anumite ipoteze care stau la baza, cum ar fi liniaritatea, inexistența multicollinității, homocedasticitatea și normalitatea.

În încercarea de securizare maximă a sistemelor este restricționat accesul utilizatorului la informații și impune costuri. Securitatea integrală a sistemelor nu întotdeauna poate fi prognozată, utilizatorii trebuie să își concentreze atenția pe domenii și funcții critice și să aplice măsuri de securitate justificate prin valoarea datelor și a aplicației. Devine imperativă aplicarea măsurilor de securitate proporțională din punct de vedere al costurilor cu valoarea datelor, riscului și probabilității asociate unui incident de securitate, cât și consecințelor incidentului. De aceea este necesară reducerea cheltuielilor prin aplicarea unor practici și politici bine definite și eficiente de către personalul calificat. Nu există soluții universale sau mecanisme complet pliabile pe orice problemă, cum nu există nici reguli absolute care să reglementeze securitatea tuturor sistemelor. Protecția sistemelor poate fi asigurată corespunzător prin înțelegerea riscurilor și stabilirea unor limite eficiente ale sistemele informaționale și ale dispozitivelor cu care interacționează. Acest efort necesită să se concentreze nu numai pe tehnologie, ci și pe oameni.

Fiecare dintre aceste ipoteze este validată pentru încercarea noastră de a stabili relația dintre impactul atacului și factorii de influență. Pe baza cercetărilor de mai sus, au fost identificați factori care pot influența impactul unui atac, și anume nivelul de protecție a securității asupra sistemului țintă, utilizarea sau traficul în rețeaua identificată, vulnerabilitățile prezente în sistemul țintă și valoarea activelor prezente în rețea. Oluwatosin și Samson [6] au subliniat provocările aplicațiilor informatice existente care trebuie luate în considerare din punct de vedere al securității. Expertul Shar [7] a analizat vulnerabilități anticipate cu caracteristici legate de fluxul de date. Khan și Hussain[8] au afirmat că este sigur să presupunem că toți acești factori au relații liniare individuale cu probabilitatea de atac. O relație similară este văzută din cea mai mare parte a impactului unui atac și a factorilor de mediu luați în considerare. Aceasta satisface prima condiție pentru utilizarea tehnicii de regresie multiplă pentru modelul nostru de predicție. Policolinitatea și homoscedasticitatea sunt verificate prin factorul de inflație de variație (VIF).

Normalitatea este testată prin efectuarea testului Anderson-Darling. În plus, un test de ipoteză este rulat individual pentru fiecare dintre factorii de atac pentru a se asigura că probabilitatea ca factorul să nu influențeze factorul independent este menținută la un maxim de numai 0,05. Coeficientul de corelație (0) și coeficientul de corelație ajustat (Aj). Acest lucru este suficient pentru a dovedi că printre numeroșii factori care pot provoca un atac, factorii selectați prezic impactul unui atac cu cea mai bună precizie posibilă. Adică, numărul de factori, dincolo de un anumit punct, devine nesemnificativ. Definiția operațională a metricilor de securitate cibernetică luați în considerare este menționată mai jos. (1) este scorul CVSS global, factorul dependent. CVSS [9, 14] este prezis pe baza

caracteristicilor de mediu și de sistem ale aplicației țintă. (2) se referă la numărul de vulnerabilități, și anume numărul total de vulnerabilități detectate de instrumentele de detectare a vulnerabilităților statice și dinamice pentru aplicația țintă. Instrumentele instalate și care rulează împotriva aplicației țintă pot identifica mai multe vulnerabilități bazate pe algoritmi, cum ar fi, dar fără a se limita la algoritmi îmbunătățiți sau teste de penetrare. Într-o anumită aplicație, vulnerabilitățile raportate de instrumente pot fi clasificate în general în 23 categorii: Abuz API, vulnerabilitate de autentificare, vulnerabilitate de autorizare, vulnerabilitate de disponibilitate, vulnerabilitate de permisiune de cod, vulnerabilitate de autorizare, vulnerabilitate de autorizare, vulnerabilitate de autorizare, vulnerabilitate de autorizare a codului, vulnerabilitate de securitate, vulnerabilitate de calitate a codului [10], vulnerabilitate de configurare, vulnerabilitate criptografică, vulnerabilitate de codificare, vulnerabilitate de mediu, vulnerabilitate de gestionare a erorilor, vulnerabilitate de eroare logică generală, vulnerabilitate de validare a intrării, vulnerabilitate de înregistrare și auditare, vulnerabilitate de gestionare a parolelor, vulnerabilitate de cale, erori de protocol, vulnerabilitate de eroare de interval și tip, vulnerabilitate de protecție a datelor sensibilă [11].

Pe baza valorilor de prag selectate, se efectuează analiza dacă ar exista aceste riscuri și amenințări. În funcție de diferitele scenarii, valorile vulnerabilității și ale traficului de rețea sunt asumate și furnizate ca intrări pentru model. Rezultatul preconizat este apoi comparat cu pragurile. Este important să rețineți acest lucru în timp ce se schimbă parametrii, analiștii tehnici ar trebui să înțeleagă implicațiile practice ale proiectului. Nu este vorba doar despre modelul matematic, ci despre modul în care acesta poate fi pus în practică. De exemplu, dacă scorul CVSS este mare, cum poate fi redus? Cum pot fi reduse vulnerabilitățile în timpul proiectării? Trebuie luate în considerare implicațiile costurilor. Apoi, analistul tehnic trebuie să se uite la constrângerile de mediu.

Deoarece modelul de predicție ia în considerare factorii cheie de influență pentru a prezice CVSS, valorile factorilor de influență ar putea afecta planificarea proiectului și costul proiectului, care trebuie, de asemenea, analizate. Aceste previziuni servesc drept alerte că ar trebui să ia măsuri pentru a atenua amenințarea atacurilor cibernetice. Prezicerea scorurilor CVSS ajută la prioritizarea vulnerabilităților și la remedierea celor cu riscuri ridicate. Scorurile CVSS sunt partajate de furnizorii de aplicații software cu clienții lor. Acest lucru ajută clienții să înțeleagă gravitatea vulnerabilităților și le permite să-și gestioneze eficient riscurile. Buletinele de vulnerabilitate sunt partajate de câteva organizații. Aceste buletine împărtășesc data atacului, sistemele afectate și pattern-urile efectuate. Astfel, modelul de predicție CVSS este vital și ar trebui utilizat pe scară largă. Analiștii tehnici ar trebui să se simtă confortabil folosind modelul de predicție pe scară largă.

Pentru fiecare scenariu, analistul trebuie să documenteze ipotezele și riscurile asociate. Un plan detaliat de prevenire a atacurilor ar trebui să fie în vigoare. La fiecare pas, atacul, tipul, cauza și acțiunea preventivă trebuie documentate. Diferite tehnici de analiză a cauzelor, cum ar fi -de ce, pot fi utilizate pentru a identifica cauza principală. După identificarea cauzei principale, ar trebui să se gândească și la următorii pași în ceea ce privește acțiunile corective și preventive. Experții tehnici ar trebui să revizuiască aceste planuri, astfel încât să poată aduce experiența lor și să evidențieze orice îmbunătățiri. Modelele de predicție nu ar trebui să fie o activitate unică.

Analiștii tehnici ar trebui să utilizeze modelul în mod continuu și să sugereze, de asemenea, deficiențe. Pe baza scorurilor, deciziile trebuie luate luând în considerare impactul asupra costurilor și securității. Modelele de predicție sunt de natură statistică și simulativă. Aceste modele ar trebui să ajute la simularea scenariilor, precum și la determinarea rezultatelor. De asemenea, pot modela diferiți factori de variație și pot ajuta analistul cu intervalul prezis sau cu variația rezultatelor sale.

Agenția pentru Securitate Cibernetică a UE (ENISA) a publicat un raport în care sunt incluse și analizate incidente și amenințări cibernetice specifice transportului aerian, maritim, feroviar și rutier, din perioada ianuarie 2021 – octombrie 2022. Conform raportului, procentajul atacurilor cu ransomware împotriva sectorului transporturilor aproape s-a dublat în 2022 față de 2021.

Microsoft spune că actualizarea KB5007651 Microsoft Defender Antivirus declanșează avertismente de securitate Windows pe sistemele Windows 11 care spun că Protecția Autorității locale de securitate (LSA) este dezactivată. După instalarea „Actualizare pentru platforma antimalware Microsoft Defender Antivirus - KB5007651 (Versiunea 1.0.2302.21002)”, utilizatorii primesc o notificare de securitate sau un avertisment ce spune că „Protecția de securitate locală este dezactivată. Dispozitivul dvs. poate fi vulnerabil”, iar după activare, dispozitivul Windows ar putea solicita în mod persistent că este necesară o repornire.

Etapa actuală de dezvoltare a Republicii Moldova, ca stat suveran, independent, democrat și de drept, se caracterizează prin dezvoltarea și răspândirea rapidă a tehnologiilor informaționale, prin rolul sporit al domeniului informațional ce include totalitatea informației, infrastructurii informaționale și de telecomunicații, a subiecților care efectuează colectarea, formarea, răspândirea și utilizarea informației sistemului ce reglementează relații sociale apărute în acest sens.

Pe parcursul ultimului deceniu, Republica Moldova a realizat mai multe strategii, programe și politici de țară, pentru dezvoltarea societății informaționale la nivel național, în conformitate cu recomandările forurilor europene și internaționale din domeniul tehnologiilor informaționale și comunicațiilor

electronice, drepturilor și libertăților fundamentale ale omului în mediul on-line și off-line.

Pentru Republica Moldova, securitatea informațională este un domeniu relativ nou. Legislația națională în vigoare nu stipulează nicio prevedere privind securitatea informațională. În conformitate cu decretul prezidențial nr. 374-IV din 22.12.2005, două comisii naționale, formate din înalți demnitari de stat, urmau să elaboreze Concepția securității naționale. Documentul respectiv trebuia să substituie Concepția adoptată prin hotărârea Parlamentului nr. 445-XIII din 5.05.1995. Însă nici în documentul elaborat în 2005 printre pericolele estimate la adresa Republicii Moldova nu s-a regăsit influența mediatică din exterior sau lipsa controlului asupra spațiului informațional în unele teritorii ale țării.

Instituția Publică "Serviciul Tehnologia Informației și Securitate Cibernetică" (STISC) a fost creată în anul 2018 prin reorganizarea Întreprinderii de Stat „Centrul de Telecomunicații Speciale” și absorbția Întreprinderea de Stat „Centrul Informațional Agricol”, conform Hotărârii Guvernului Nr. 414 din 08.05.2018 cu privire la măsurile de consolidare a centrelor de date în sectorul public și de raționalizare a administrării sistemelor informaționale de stat. În calitate de operator al serviciilor electronice guvernamentale, STISC are misiunea de a asigura administrarea, menținerea și dezvoltarea infrastructurii de tehnologie a informației, Sistemului de telecomunicații al autorităților administrației publice, ca parte a rețelei de comunicații speciale și a sistemelor informaționale de stat, gestionarea infrastructurii unice a cheii publice a Guvernului, precum și implementarea politicii statului în domeniul securității cibernetice.

În vederea asigurării unui sistem de protecție și dezvoltare a spațiului informațional în condițiile globalizării și liberei circulații a informațiilor, a fost adoptată Strategia de Securitate informațională pentru anii 2019-2024. Strategia prezintă o evaluare a situației actuale în domeniul securității informaționale, enumeră performanțele înregistrate și punctează noi tendințe de dezvoltare a societății informaționale, acestea constituind obiective de preocupare majoră a STISC-ului.

Parlamentul Republicii Moldova a aprobat Legea privind securitatea cibernetică, ce are scopul de a îmbunătăți cadrul normativ în domeniu. Documentul aprobat stabilește competența autorităților și instituțiilor publice în materie de securitate cibernetică, determină cadrul național general de gestionare a crizelor în domeniul securității cibernetice, instituie cerințe, măsuri și mecanisme pentru asigurarea securității rețelelor și sistemelor informatice care sunt esențiale pentru funcționarea societății, precum și gestionarea incidentelor cibernetice.

Totodată, potrivit Legii privind securitatea cibernetică, va fi desemnată o autoritate competentă în domeniul securității cibernetice, ce va identifica și supraveghea furnizorii de servicii, pentru ca aceștia să asigure un nivel adecvat

de securitate a rețelelor și sistemelor informatic În Republica Moldova va fi creată o autoritate competentă în domeniul securității cibernetice, iar persoanele juridice de drept public și unii furnizori de servicii vor fi obligați să respecte măsuri de securitate a rețelelor și sistemelor informatice pentru a se proteja de atacuri cibernetice. Sunt prevederile Legii cu privire la securitatea cibernetică, aprobată în două lecturi la ședința Parlamentului din 16 martie. Documentul este o premieră pentru Republica Moldova și va intra în vigoare începând cu 1 ianuarie 2025. e.

Concluzie Tendințele de dezvoltare continuă a interacțiunii dimensiunii tehnologice cu dimensiunea de informare, în toate formele de structură și funcționare, de natură individuală, publică, privată sau de stat, de factură națională sau globală, conduce la apariția unei noi configurații de comunicare și schimb de date pe domeniile publice și private de care depinde nivelul și starea sectorială sau generală de securitate.

Riscurile din spațiul cibernetic sunt proporționale cu gradul de informatizare a societății, iar combaterea fenomenului de criminalitate cibernetică trebuie să constituie o preocupare majoră a tuturor actorilor implicați. Mediul virtual facilitează comiterea infracțiunilor, pune la dispoziția conduitei criminale atât un nou obiect (informația conținută și procesată de sistemele informatice), cât și un nou instrument. Acesta oferă un repertoriu vast de tehnici și strategii de săvârșire a infracțiunilor, generând tendințe noi de infracțiuni.

Totodată, natura globală a sistemelor informaționale și a rețelelor de comunicații electronice, precum și natura transnațională a criminalității informatice necesită o coordonare strânsă între toate instituțiile responsabile atât la nivelul național, cât și la nivel global. Prognoza în preîntâmpinarea atacurilor cibernetice este o încercare de a exploata sistemele și rețelele informatice. Atacurile cibernetice folosesc coduri rău intenționate pentru a modifica algoritmi, logica sau datele. Securitatea sistemelor informatice este, prin urmare, esențială. Modelul CVSS este un cadru industrial care ajută la cuantificarea impactului vulnerabilității. Prin acest model matematic prezentat se poate prezice impactul unui atac bazat pe factori semnificativi care influențează securitatea cibernetică. Vulnerabilitatea și traficul de rețea au fost selectate ca factori de influență pentru a prezice scorul CVSS. Pe baza scorului, analistul tehnic poate analiza impactul și poate lua măsurile preventive necesare. Acest model ia în considerare, de asemenea, informațiile de mediu necesare. Este astfel generalizată și poate fi personalizată nevoilor de securitate a informațiilor din cadrul diferitor organizații.

Bibliografia:

1. Stephen J. Flanagan and Irina A. Chindea Russia, NATO, and Black Sea Security Strategy Regional Perspectives from a 2019 Workshop, RAND Corporation
2. T. Spring, „Introduction to Information Security”, Elsevier, 2014.

3. C. W. Geib and R. P. Goldman, "Plan recognition in intrusion detection systems," in DARPA Information Survivability Conference and Exposition II, 2001. DISCEX '01. Proceedings, vol. 1, 2001, pp. 46–55 vol.1.
4. T. Hughes and O. Sheyner, "Attack scenario graphs for computer network threat analysis and prediction," *Complexity*, vol. 9, no. 2, pp. 15–18, 2003
5. Bou-Harb, M. Debbabi, and C. Assi, "Cyber Scanning: A Comprehensive Survey," *Communications Surveys & Tutorials*, IEEE, vol. 16, no. 3, pp. 1496–1519, 2013.
6. O. T. Oluwatosin and D. D. Samson, "Computer-based test security and result integrity," *International Journal of Computer and Information Technology*, vol. 2, no. 2, pp. 324–329, 2013.
7. L. K. Shar, H. Beng Kuan Tan, and L. C. Briand, "Mining SQL injection and cross site scripting vulnerabilities using hybrid program analysis," in *Proceedings of the 35th International Conference on Software Engineering (ICSE '13)*, pp. 642–651, IEEE Press, May 2013.
8. M. A. Khan and M. Hussain, "Cyber security quantification model," *Bahria University Journal of Information and Communication Technology*, vol. 3, no. 1, pp. 23–27, 2010.
9. P. Mell, K. Scarfone, and S. Romanosky, *A Complete Guide to the Common Vulnerability Scoring System Version 2.0*, National Institute of Standards and Technology, Carnegie Mellon University, 2007.
10. Redhat, *Bash Code Injection Vulnerability via Specially Crafted Environment Variables (CVE-2014-6271, CVE-2014-7169)*, Redhat, 2014, <https://access.redhat.com/articles/1200223>.
11. Sensitive Data Protection Vulnerability, OWASP, [https://www.owasp.org/index.php/Category:Sensitive Data Protection Vulnerability](https://www.owasp.org/index.php/Category:Sensitive_Data_Protection_Vulnerability).

ADAPTAREA ȘI INTEGRAREA MOLDOVENILOR ÎN ȚĂRILE UE-27+: EVOLUȚIA ȘI TENDINȚELE CONTEMPORANE

Gheorghe MOȘNEAGA

Universitatea de Stat din Moldova

gheorghe.mosneaga@usm.md

CZU: 339.922-054.7(=135.1)(4-672)

Rezumat: Acest articol examinează procesul de integrare a migranților de muncă moldoveni în Uniunea Europeană pe baza metodologiei MIPEX. Indicele de integrare MIPEX evaluează politicile de integrare a migranților în țările UE în funcție de următoarele dimensiuni: mobilitatea pe piața forței de muncă, reîntregirea familiei, educația, sănătatea, participarea la viața politică, rezidența pe termen lung, accesul la cetățenie, combaterea discriminării. Atât din punct de vedere social, cât și din punct de vedere civic, integrarea se bazează pe conceptul de șanse egale pentru toți. Din punct de vedere socio-economic, migranții ar trebui să aibă șanse egale de a duce aceeași viață demnă, independentă și activă ca și restul populației. În termeni civici, toți rezidenții se pot angaja să respecte drepturile și obligațiile reciproce pe bază de egalitate. Un indicator al credibilității țării de destinație este asigurarea drepturilor civile și politice pentru migranți. Articolul utilizează pe larg cercetările sociologice efectuate în Uniunea Europeană și în Republica Moldova. Studiul se bazează pe o bază bibliografică largă.

Cuvinte-cheie: integrarea migranților de muncă moldoveni în Uniunea Europeană, metodologia MIPEX, indice de integrare, caracteristicile indicelui de integrare pe domenii principale.

Abstract: The following article examines the process of integration of Moldovan labor migrants in the European Union, using the MIPEX methodology as a base. The MIPEX index of integration evaluates the policies of migrant integration in EU countries based on the following dimensions: mobility on the labor market, family reunification, education, healthcare, participation in political life, long term residence, access to citizenship, combating discrimination. From both the social and civic point of view integration is based on the concept of equal opportunities for all. From a socio-economic point of view migrants should have equal chances of leading the same worthy, independent, and active life as the rest of the population. In civic terms all residents are able to assume responsibility to respect each other's rights and obligations on the basis of equality. One of the indexes of a country's credibility is the guarantee of civic and political laws for migrants. The article makes wide use of the sociological research conducted in the European Union and in the Republic of Moldova. The study is based on a large bibliographic foundation.

Key words: integration of Moldovan labor migrants in the European Union, MIPEX methodology, integration indexes, caracteristică of integration indexes in the primary domains.

Procesul de formare a comunităților moldovenești / diasporei moldovenești de peste hotare presupune integrarea migranților în societatea gazdă, adică procesul de transformare a acestora în parte integrantă a societății unei anumite țări din Uniunea Europeană [1].

Integrarea migranților moldoveni în țările de destinație din UE este un proces bidirecțional care implică diferite aspecte. Pentru migranți, acest proces constă în familiarizarea cu o nouă cultură, acceptarea de noi drepturi și responsabilități, obținerea unui anumit statut social, stabilirea unor relații personale cu membrii societății gazdă și identificarea semnificativă cu aceasta. Pentru societatea gazdă, integrarea presupune acordarea de șanse egale pentru migranți și crearea de condiții pentru incluziune social [7]. Mai mult, acest proces este influențat și de țara de origine a migrantului – Republica Moldova.

Interesul științific al acestui articol se axează pe procesul de integrare a cetățenilor moldoveni în țările de destinație ale Uniunii Europene și pe problemele cu care se confruntă aceștia pe parcurs. Procesul de integrare a imigranților moldoveni va fi examinat în contextul metodologiei MIPEX. Indicele politicilor de integrare a migranților (MIPEX) este un instrument unic care măsoară politicile de integrare a migranților în statele membre ale UE (inclusiv Regatul Unit), în alte țări europene (Moldova, Ucraina, etc.), precum și în Asia, America de Nord și de Sud, Australia și Noua Zeelandă.

Indicele de integrare a politicilor naționale ale țărilor UE se bazează pe peste 150 de parametri grupați în șapte grupe principale: mobilitatea forței de muncă, reîntregirea familiei, educația, participarea politică, rezidența permanentă, cetățenia, nediscriminarea [16, p.7]. Pe baza practicilor de integrare a migranților, țările sunt împărțite în patru grupe: integrare totală / deplină; integrare temporară; egalitate formală (pe hârtie); imigrație fără integrare [16, pp.9-11].

1. Integrarea totală / deplină (100-75 puncte) arată că o abordare cuprinzătoare a integrării garantează drepturi egale, oportunități și securitate pentru imigranți. Politicile din aceste țări tind să încurajeze publicul să îi perceapă pe imigranți ca fiind egali, vecini și potențiali cetățeni (Suedia; Finlanda; Portugalia, Belgia, Irlanda).

Un alt grup de țări adoptă, de asemenea, o abordare cuprinzătoare a integrării, dar, potrivit experților MIPEX, politicile din aceste țări sunt mai puțin cuprinzătoare (75-60 de puncte). Politicile nu încurajează întotdeauna publicul să privească imigranții ca pe niște egali, vecini și potențiali cetățeni (Norvegia, Luxemburg, Spania, Islanda).

2. Integrarea temporară (60-48 de puncte) înseamnă că aceste țări oferă imigranților drepturi de bază și oportunități egale, dar nu le asigură un viitor sigur în țară. Politicile din aceste țări încurajează populația să îi considere pe imigranți ca fiind egali și vecini, dar și ca fiind mai degrabă străini

decât potențiali cetățeni (Austria, Danemarca, Germania, Italia, Țările de Jos, Franța, Elveția, Regatul Unit).

3. Egalitate formală (50-39 puncte). Imigranții se bucură de drepturi egale și de securitate pe termen lung, dar nu și de oportunități egale. Politicile tind să încurajeze populația să îi privească pe imigranți ca pe niște egali, ca pe niște potențiali cetățeni, dar și ca pe niște străini și nu ca pe niște vecini. Aceste țări întreprind acțiuni minime pe toate cele trei dimensiuni, iar politicile lor oferă imigranților drepturi egale, oportunități și un viitor sigur într-o măsură incompletă (Slovenia, România, Grecia, Ungaria, Bulgaria, Slovacia, Croația, Letonia, Lituania).

4. Imigrație fără integrare (scor mediu sub 31 puncte). Imigranților le sunt refuzate drepturile de bază și egalitatea de șanse, chiar dacă reușesc să se stabilească în țară pentru o perioadă lungă de timp. Aceste țări oferă posibilități egale doar parțial. Politicile pot motiva populația să îi perceapă pe imigranți ca pe niște subalterni și ca pe niște străini. Dintre țările Uniunii Europene, Cipru face parte din acest grup.

Fiecare țară din UE își elaborează și pune în aplicare propria politică de integrare a cetățenilor străini care locuiesc și lucrează în țara respectivă. Uniunea Europeană ajustează și ghidează procesul național de integrare a imigranților prin intermediul recomandărilor și directivelor relevante ale structurilor comunitare (UE). De la începutul anului 2010, Uniunea Europeană a pus în aplicare o politică de integrare a imigranților, cetățeni ai țărilor "terțe", care nu sunt membri UE [15].

Ar trebui remarcat faptul că, în timp ce în 2010 exista o variație destul de semnificativă între țările UE atractive pentru migrația moldoveni de muncă în ceea ce privește indicatorul general al politicii de integrare [5], în deceniul următor s-a înregistrat o convergență și o stabilizare a ratelor de integrare a migraților între aceste țări. În 2020 Portugalia (81), Irlanda (64), Spania (60), Germania (58), Italia (58), Franța (56), Regatul Unit (56) și Republica Cehă (50) au avut un indice peste media UE [16, p.11]. Politicile lor de integrare pot fi evaluate ca fiind în mare măsură favorabile [16, pp.15-16].

Tabel 1. Cuantificarea punerii în aplicare a anumitor politici de integrare a migraților în UE și în Regatul Unit

<i>Țara</i>	<i>Politicile</i>							
	1	2	3	4	5	6	7	8
	[16, pp.1 8-21]	[16, pp.2 2-24]	[16, pp.2 5-27]	[16, pp.2 8-31]	[16, pp.3 2-34]	[16, pp.3 5-37]	[16, pp.3 8-40]	[16, pp.4 1-43]
Austria	59	36	52	81	20	50	13	53
Belgia	56	48	74	73	65	75	65	100
Bulgaria	48	38	21	29	0	69	13	100

Regatul Unit	48	29	40	75	45	58	61	94
Ungaria	37	58	0	29	15	81	25	96
Germania	81	42	55	63	60	54	42	70
Grecia	61	52	36	48	20	46	40	67
Danemarca	65	25	45	56	70	42	41	51
Irlanda	22	48	45	85	85	50	79	94
Spania	67	69	43	81	55	75	30	59
Italia	67	64	43	79	25	67	40	78
Cipru	24	35	40	36	25	50	53	62
Letonia	33	47	26	31	20	46	24	67
Lituania	50	43	43	31	5	52	22	51
Luxemburg	35	52	64	46	85	58	79	89
Malta	48	36	40	56	35	46	63	63
Olanda	65	31	57	65	50	52	55	85
Polonia	33	58	33	27	10	50	50	63
Portugalia	94	87	69	65	80	71	86	100
România	46	67	41	46	5	56	38	96
Slovacia	17	59	7	50	5	65	28	79
Slovenia	26	72	33	33	30	77	22	90
Finlanda	91	67	88	67	95	96	74	100
Franța	52	43	36	65	45	58	70	79
Croația	50	48	33	27	10	54	19	71
Cehia	54	63	60	61	10	50	36	64
Suedia	91	71	93	83	80	90	83	100
Estonia	69	76	69	29	20	75	16	48
Indicele mediu pe UE	53	52	46	54	38	61	45	77

Notă: 1 - mobilitatea pe piața muncii; 2 - reîntregirea familiilor; 3 - educația; 4 - sănătatea; 5 - participarea politică; 6 - reședință permanentă; 7 - cetățenie; 8 - nondiscriminare

Pe baza metodologiei MIPEX, vom analiza principalii parametri ai politicilor de integrare a migranților de muncă moldoveni în UE și Regatul Unit (Tabelul 1).

Integrarea pe piața muncii. Integrarea pe piața forței de muncă are loc în timp și depinde de politicile generale, de context, de competențele imigranților și de motivele migrației. Unele strategii eficiente de ocupare a forței de muncă nu pot ajunge la numeroșii imigranți din afara UE aflați în nevoie, care rareori au acces la educație sau la beneficii.

Integrarea migranților începe cu cunoașterea limbii țării gazdă, care este principalul instrument de comunicare între migrant și societatea gazdă. Cunoașterea limbii e necesară pentru reîntregirea familiei, obținerea cetățeniei

și a permisului de ședere permanentă, în timp ce cunoașterea limbajului profesional este o condiție prealabilă pentru promovarea pe piața muncii.

În majoritatea țărilor europene, integrarea lingvistică a cetățenilor moldoveni este, în general, destul de reușită. Am subliniat deja apropierea limbii române de grupul de limbi vorbite în multe țări europene. De asemenea, calitatea predării limbilor străine în instituțiile de învățământ din Republica Moldova s-a îmbunătățit semnificativ. În plus, în pregătirea pentru migrația de muncă, mulți cetățeni moldoveni urmează cursuri de limbi străine [11, p.21; 13, p.141; 9, p.101; 12, pp.114-116].

Cu toate acestea, în unele țări ale Uniunii Europene, migrații de muncă moldoveni se confruntă cu anumite probleme lingvistice. În special, migrații subliniază specificul Spaniei, care predetermină necesitatea de a cunoaște dialectul regiunii spaniole respective. În opinia experților, una dintre probleme este legată de faptul că majoritatea migraților de muncă moldoveni vorbesc în cea mai mare parte nu o limbă literară, ci una colocvială, ceea ce, la rândul său, reduce oportunitățile de angajare mai bună și de creștere profesională. În plus, migrații remarcă faptul că abilitățile lor lingvistice sunt limitate de mediul lingvistic în care trăiesc sau lucrează.

O altă problemă se referă la introducerea unui examen de cunoașterea a limbii pentru obținerea statutului de rezident permanent. În timp ce în 1999 un astfel de examen era cerut doar în Germania, în prezent această practică a fost legalizată și este utilizată și în alte țări (Portugalia, Republica Cehă, Italia) [12, pp.116-117].

Integrarea cu succes a unui migrant de muncă în țara gazdă este puternic influențată de existența unui loc de muncă și de posibilitatea de a se întreține pe sine și familia sa. Obținerea unui loc de muncă depinde de deținerea unor acte legale și corect întocmite, de statutul legal de ședere, de competențele lingvistice și de profesionalismul migrantului de muncă. Un rol important în găsirea unui loc de muncă este jucat de rețelele sociale, care ajută cu informații despre disponibilitatea locurilor de muncă. Pe lângă factorii menționați mai sus, salariile migraților de muncă sunt influențate și de durata zilei de lucru, de respectarea cadrului legal de către angajator și de dorința acestuia de a respecta legile țării în raport cu migrantul de muncă etc. Trebuie remarcat faptul că țările UE au depus eforturi semnificative pentru a crea oportunități reale pentru migrații de muncă de a intra în mod legal pe piața forței de muncă [11, p.39; 13, p.150; 9, p.131].

De asemenea, menționăm că statele Uniunii Europene, în general, și țările atractive pentru migrații de muncă moldoveni, în special, nu sunt omogene din punct de vedere al integrării pe piața muncii. În acest context pot fi distinse mai multe grupuri: cu indice favorabil de integrare (Portugalia - 94, Finlanda, Suedia - 91); cu indice preponderent favorabil (Germania - 81, Estonia - 69, Spania, Italia - 67, Olanda, Danemarca - 65, Grecia - 61). În aceste țări, un migrant cu drepturi de ședere și de muncă are aceleași șanse pe

piața muncii, precum și securitatea juridică și socială ca și cetățenii acestor state.

Următorul grup este format din țări cu un indice neutru (Austria - 59, Belgia - 56, Republica Cehă - 54, Franța - 52). În aceste țări, majoritatea imigranților pot utiliza serviciile publice pentru angajare, dar nu toți imigranții cu drept de muncă au acces egal la piața muncii și la sistemul educațional. Un dezavantaj este lipsa sprijinului social axat pe nevoile specifice ale unor grupuri de migranți, cum ar fi femeile sau tinerii.

Irlanda (22) și Slovacia (17) se situează în categoria cu indice nefavorabil. În aceste țări, migranții nu pot participa pe deplin la viața economică a țării și sunt adesea nevoiți să accepte locuri de muncă sub nivelul lor de educație și competențele deținute.

Cercetările sociologice arată că majoritatea absolută a migranților de muncă moldoveni lucrează în țările gazdă (Tabelul 2). Conform rezultatelor sondajului din 2016-2017, cele mai mari cifre se înregistrează în Portugalia (95%). În Marea Britanie lucrează 88% dintre migranții de muncă moldoveni, în Italia 87%, iar în Germania - cel mai mic indicator (78%). Potrivit experților, numărul mai mic de migranți care lucrează în aceste țări se datorează, în primul rând, numărului mare de studenți, care sunt mai puțin implicați în procesul de muncă, iar în al doilea rând, faptului că în rândul celei de-a doua generații de migranți există persoane care nu se grăbesc să accepte orice loc de muncă, ci caută un loc în funcție de calificările și statutul lor existent [10, p.72].

Tabel 2. Disponibilitatea locului de muncă în țara de destinație

Sondaj 2016-2017	Italia	Portugalia	Germania	Regatul Unit	Total	Sondaj 2022-2023
Da	87.3%	94.7%	77.5%	87.9%	86.9%	85.3%
Nu	12.7%	5.3%	22.5%	12.1%	13.1%	14.7%

Sursa: Cercetare sociologică efectuată în 2016-2017 de Laboratorul «Sociologia politicii» a Universității de Stat din Moldova; cercetarea sociologică efectuată de către autor în 2022-2023 (rezultatele preliminare).

Însă în ceea ce privește integrarea pe piața muncii, migranții de muncă moldoveni se confruntă cu problema corespunderii muncii prestate cu calificările posedate de migrant. Cum arată cercetarea din 2016-2017, fiecare al doilea migrant a efectuat o muncă sub nivelul calificărilor sale, iar în Italia această rată este chiar mai mare (54%). Sondajul din 2022-2023 a demonstrat o scădere semnificativă al acestui indice (29%), ceea ce arată că migranții moldoveni tind să caute un loc de muncă în conformitate cu calificările lor

existente. În același timp, numărul persoanelor care nu au răspuns la această întrebare la fel a crescut semnificativ, ceea ce provoacă anumite întrebări în ceea ce privește motivul absenței răspunsului.

Sondajul din 2016-2017 ne confirmă că numai fiecare al zecelea respondent a specificat că lucrul pe care îl îndeplinește este de un nivel mai înalt decât calificările posedate. În Portugalia acest indice este mai înalt. În ae acolo aproape fiecare al cincilea migrant îndeplinește lucru mai înalt de nivelul calificării posedate, iar în Regatul Unit asemenea respondenți nici nu a fost înregistrați. Cercetarea din 2022-2023 a demonstrat creșterea acestei categorii de migranți – deja fiecare al șaselea migrant moldovean îndeplinește lucru de nivel mai înalt de calificările sale.

O parte semnificativă dintre migranții de muncă moldoveni intervievați constată că lucrează în conformitate cu calificările lor (Tabelul 3). Cea mai mare rată se înregistrează în Regatul Unit, unde mai mult de jumătate dintre migranți sunt de acest tip, în timp ce în restul țărilor numărul este mult mai mic. În sondajul din 2016-2017, doar unul din zece respondenți a indicat că locul de muncă deținut este de un nivel mai înalt decât calificările posedate. În Portugalia, cifra este chiar mai mare, aproape unul din cinci migranți având un loc de muncă peste calificările lor, în timp ce în Regatul Unit nu există niciunul. Sondajul din 2022-2023 a arătat o creștere a acestei categorii de migranți - deja fiecare al șaselea migrant moldovean efectuează o muncă peste calificările sale existente.

Tabel 3. Disponibilitatea locurilor de muncă în țara de destinație în funcție de calificările disponibile

Sondaj 2016-2017	Italia	Portugalia	Germania	Regatul Unit	Total	Sondaj 2022-2023
Mai înaltă	11.5%	22.2%	8.6%	0%	10.6%	16.6%
Mai scăzută	54.0%	47.2%	48.6%	48.3%	49.5%	28,7%
Aceeași	32.7%	27.8%	31.4%	51.7%	35.9%	40,1%
Fără răspuns	2.1%	2.8%	1.4%	0%	1.6%	14.6%

Sursa: Cercetare sociologică efectuată în 2016-2017 de Laboratorul «Sociologia Politicii» a Universității de Stat din Moldova; cercetarea sociologică efectuată de către autor în 2022-2023 (rezultate preliminare).

Pot fi identificate o serie de probleme principale cu care se confruntă migranții de muncă moldoveni în procesul de integrare pe piața muncii din țările UE. În primul rând, nivelul salariilor, când migranții primesc salarii mai mici decât localnicii pentru aceeași muncă. În al doilea rând, disponibilitatea

asigurării medicale. După cum arată sondajele efectuate în rândul migranților de muncă moldoveni, cei mai mulți dintre ei nu au asigurare medicală, iar asistența medicală contra plată este foarte costisitoare. În al treilea rând, protecția juridică și posibilitatea de a-și apăra drepturile în instanțele de judecată. Potrivit mărturiilor migranților, este foarte dificil să-ți aperi drepturile dacă ești străin, nu cunoști legile și limba țării de ședere [13, p.153].

La rândul lor, autoritățile moldovenești depun anumite eforturi pentru a crea condiții mai favorabile pentru integrarea migranților de muncă moldoveni în țările UE. În acest sens, menționăm semnarea acordurilor privind migrația forței de muncă și protecția socială cu Italia (2003). În perioada 2008-2010, Republica Moldova a semnat acorduri bilaterale în domeniul protecției sociale a migranților de muncă cu o serie de țări ale Uniunii Europene: Bulgaria (semnat la 5 decembrie 2008, intrat în vigoare la 1 septembrie 2009); Portugalia (semnat la 11 februarie 2009, intrat în vigoare la 1 decembrie 2010); România (semnat la 27 aprilie 2010, intrat în vigoare la 24 septembrie 2010); Luxemburg (semnat la 14 iunie 2010); Republica Cehă (29 noiembrie 2011); Austria (5 septembrie 2011), Estonia (19 octombrie 2011) etc [6] Acordurile bilaterale cu Italia, Spania, Grecia și Estonia în domeniul asigurării protecției sociale pentru cetățenii moldoveni peste hotare sunt în curs de negociere [17].

Reîntregirea familiei. Conform acestui parametru, în Uniunea Europeană, țara cu un indice favorabil este Portugalia (indice - 87), care se află cu mult înaintea celorlalte țări. Grupul cu un indice (în mare parte) favorabil cuprinde țările nordice (Estonia - 76; Suedia - 71; Finlanda - 67); țările atractive pentru migranții de muncă moldoveni (Spania - 69; Italia - 64), precum și Slovenia (indice 72) și România (indice - 67). Majoritatea țărilor UE aparțin grupului cu un indice neutru, care se situează sub media la nivelul UE. Din grupul cu un indice (în mare parte) nefavorabil fac parte Regatul Unit, atractiv pentru migranții de muncă moldoveni (indice - 29) și Danemarca (indice - 25).

Situația este mai favorabilă în țările în care familiile au fost reîntregite cu succes și au stabilitatea socio-culturală necesară pentru a se integra în societatea gazdă. În majoritatea țărilor, familiile reîntregite din afara UE se bucură de un statut garantat și de drepturi de bază egale cu cele ale cetățenilor UE. Statul le ajută în ceea ce privește accesul la școlarizare, la locuri de muncă și la programe sociale.

Una dintre problemele cu care se confruntă migranții, inclusiv cei din Republica Moldova, este dezacordul existent cu privire la definițiile familiei și condițiile de reîntregire. Pe de o parte, definițiile incluzive reduc cerințele la un minim (de exemplu, venituri la nivelul sau sub nivelul de asistență socială). Pe de altă parte, multe țări din Uniunea Europeană limitează eligibilitatea pentru familia nucleară și impun cerințe de venituri ridicate, locuri de muncă stabile, necesitatea de a trece un examen de limbă, fără beneficii sociale (Austria, Danemarca, Franța, Germania, Țările de Jos, Elveția, Regatul Unit) [16, pp.23-

24]. Mai mult, procedurile de obținere a documentelor necesare sunt îndelungate, costisitoare și depind de sponsorul de reintegrare a familiei.

Prezența rudelor în țara gazdă este o condiție importantă pentru integrarea cu succes a migranților. Numărul familiilor reîntregite este în creștere; copii, părinți, frați și surori se mută la lucrătorii migranți pentru ședere permanentă. Acest lucru este confirmat de sondaje; 59% dintre respondenți în 2016-2017 și 65.5% în 2022-2023 au indicat că au rude în țara gazdă.

Experiența Spaniei și a Irlandei a arătat că politicile Uniunii Europene de reîntregire a familiei conduc la o structură demografică și de gen mai echilibrată a comunităților de migranți moldoveni în Uniunea Europeană. Numărul copiilor care provin din Republica Moldova în contextul politicii de reîntregire a familiei este în creștere, la fel ca și numărul copiilor născuți în țările gazdă din familii reîntregite [8, pp.62-74].

Educație. Educația este unul dintre punctele slabe ale majorității politicilor de integrare ale Uniunii Europene. Ca și în cazul criteriilor anterioare, țările UE sunt eterogene și în ceea ce privește criteriul educației. Aici putem distinge 5 grupuri de țări: țări cu indice favorabil (Suedia - 93 și Finlanda - 88), țări cu indice (în mare parte) favorabil (Belgia - 74, Portugalia - 69, Estonia - 69, Republica Cehă - 60), grup cu indice neutru (Germania - 55, Austria - 52, Olanda - 57). Danemarca și Irlanda, cu un indice de 45 de puncte, sunt foarte apropiate de indicele mediu al Uniunii Europene (46 de puncte). Indicele este ceva mai scăzut în două țări care în mod tradițional sunt atractive pentru migranții moldoveni - Spania și Italia (indice - 43). Grupul cu indici sub media Uniunii Europene include majoritatea țărilor: grupul cu indice (în mare parte) nefavorabil (România - 41, Marea Britanie, Cipru - 40; Grecia, Franța - 36; Polonia, Slovenia, Croația - 33), grupul cu indice nefavorabil (Bulgaria - 21, Slovacia - 7, Ungaria - 0).

Politicile favorabile de integrare în domeniul educației se caracterizează prin faptul că orice copil care locuiește într-o țară din Uniunea Europeană este inclus în sistemul de învățământ și poate obține rezultate bune. În cazul în care un copil imigrant are nevoi speciale, statul îi va oferi sprijin suplimentar. Școala are o abordare interculturală a învățării. Copiii și părinții imigranților, împreună cu profesorii și colegii de clasă, învață să trăiască într-o societate multiculturală, în timp ce autoritățile statului caută termeni neutri care să excludă orice urmă de discriminare sau etichetare [3, p.79].

În același timp, cea mai frecventă problemă este că școlile nu acționează ca un motor de integrare a copiilor migranți. Trebuie remarcat faptul că un număr limitat de școli abordează ideea de integrare. Majoritatea elevilor imigranți nu beneficiază de sprijin pentru a găsi o școală adecvată sau pentru a "recupera decalajul" față de colegii lor. Adesea, profesorii nu reușesc să stabilească un contact cu părinții din cauza necunoașterii de către aceștia a limbii imigranților care provin dintr-un mediu social diferit. Trebuie remarcat

faptul că pentru copiii moldoveni această situație este mai puțin tipică. Cercetările arată că copiii moldoveni manifestă dorința de a învăța, iar profesorii le apreciază cunoștințele și abilitățile [9, pp.175-176; 13, p.148]. În același timp, unii migranți moldoveni atrag atenția asupra atitudinii neprietenoase a colegilor de clasă față de copiii lor, asupra dificultăților cu care se confruntă copiii în procesul de adaptare și integrare în țara gazdă [12, p.123].

O analiză a dinamicii numărului de copii moldoveni în instituțiile de învățământ italiene, în primul rând, indică stabilitatea migrației cetățenilor moldoveni în Peninsula Apeninică și, în al doilea rând, este unul dintre indicatorii formării celei de-a doua generații de migranți sau a creșterii generațiilor post-migrație [3, p.86]. Astfel, la sfârșitul anilor '90, în instituțiile de învățământ italiene erau foarte puțini elevi cu cetățenia Republicii Moldova, majoritatea dintre ei urmând cursuri primare sau grădinițe. În 1999-2000 numărul acestora a crescut brusc (de 3 ori), în special în școlile primare. Aceleași tendințe au fost observate între 2000 și 2002, cu o creștere semnificativă în toate categoriile de vârstă (de două ori în școlile primare, de 4 ori în școlile secundare și de 5 ori în licee).

În anul școlar 2003-2004, după ce peste 30 de mii de cetățeni moldoveni și-au legalizat șederea în Italia, numărul elevilor moldoveni în școli și grădinițe a crescut semnificativ. În perioada 2005-2015, numărul copiilor moldoveni în grădinițele din Italia a crescut de 7 ori, în licee de 4 ori, iar în școlile primare și secundare de 2 ori. Dar dacă între 1998 și 2008 creșterea numărului de copii în grădinițe s-a datorat în mare parte reîntregirii familiilor emigranților moldoveni, mai târziu au avut o pondere decisivă copiii cetățenilor moldoveni, născuți în Italia [3, pp.84-85].

În anul școlar 2018-2019 au fost înmatriculați în instituțiile școlare 25.722 de elevi moldoveni (din 2010, numărul acestora a depășit în mod constant 20.000.) sau 3% din numărul total de elevi străini. Republica Moldova se află pe locul 8 în topul studenților străini din Italia. În anul de studii 2019-2020, numărul acestora a crescut ușor, ajungând la 26.014. Din numărul total de studenți moldoveni, 13.072 (51,7%) s-au născut în Italia. Privind pe cicluri școlare, în anul școlar 2018-2019, 4.689 de copii au fost înscriși la grădiniță, 8.651 în învățământul primar, 5.040 în învățământul gimnazial și 7.342 în învățământul liceal [3, p.80].

Aceste date indică faptul că migranții de muncă moldoveni se integrează cu succes în societatea gazdă, legând viitorul lor și al copiilor lor de țara gazdă și nu intenționează să se întoarcă acasă.

Sănătatea. Includerea migranților în sistemul de sănătate din țările de destinație începe abia acum să fie considerată o componentă esențială a integrării lor. Există diferențe majore între țări în ceea ce privește acoperirea serviciilor de sănătate de către imigranți și capacitatea acestora de a avea

acces la aceste servicii. În acest sens, se pot distinge cinci grupuri de țări: țări cu indice favorabil (Irlanda - 85, Austria, Spania - 81); țări cu indice (în mare parte) favorabil (Italia - 79, Marea Britanie - 75, Belgia - 73); grup cu indice neutru (Finlanda - 67, Țările de Jos, Franța, Portugalia - 65, Germania - 63, Republica Cehă - 61). Din grupul cu indice sub media pe UE (54 de puncte) fac parte: grupul cu indice (în mare parte) nefavorabil (Grecia - 48, România - 46), grupul cu indice nefavorabil (Bulgaria, Estonia, Ungaria - 29; Croația, Polonia - 27).

Politicile în domeniul sănătății migranților sunt legate de experiența țărilor în materie de imigrație și de resursele financiare. Politicile de sănătate pentru migranți tind să fie mai bine dezvoltate în țările cu un număr mare de migranți internaționali. Bogăția unei țări, măsurată în PIB pe cap de locuitor, are, de asemenea, un impact major asupra rezultatelor în materie de sănătate.

În contextul integrării migranților de muncă moldoveni în societatea gazdă, principala problemă este accesul limitat la asistență medicală din cauza lipsei de asigurare medicală, a costului ridicat la serviciile medicale cu plată și a amânării soluționării problemelor de sănătate până la întoarcerea acasă.

Pandemia COVID-19 a provocat noi vulnerabilități în materie de sănătate pentru migranți. Migranții moldoveni au fost cei mai vulnerabili în Italia, care, la începutul pandemiei COVID-19, a fost prima țară din UE care s-a confruntat cu o criză în domeniul sănătății. Majoritatea migranților moldoveni din această țară lucrează în sectoarele de prestare a serviciilor cele mai afectate de COVID-19 (îngrijirea persoanelor în vârstă, industria hotelieră și asistența medicală) [14, p.50].

Migranții moldoveni cu statut ilegal care s-au îmbolnăvit de COVID-19 s-au autotratat și nu au solicitat asistență medicală de teama de a nu fi expulzați din țară. Migranții care au fost spitalizați au fugit din spitale din cauza lipsei unei polițe de asigurare de sănătate, de teamă să nu plătească taxe mari pentru asistență medicală. Migranții legali moldoveni, din cauza slabei integrări lingvistice și a conștientizării scăzute a drepturilor lor în timpul crizei, au avut dificultăți în accesarea sprijinului statului în timpul pandemiei. [14, p.51].

Participarea politică. Deși participarea la viața politică este un element important pentru integrarea cu succes a migranților în societatea gazdă, aceasta este cel mai slab domeniu al politicilor de integrare ale statelor membre ale Uniunii Europene. Dreptul de vot, în special la nivel local și regional, este un punct de plecare natural pentru integrarea reușită pe termen lung a migranților, deoarece votul încurajează participarea activă a acestora în comunitate, unde politica locală are un impact direct asupra vieții lor. Deciziile politice luate la nivel local tind să aibă un impact mai direct și imediat asupra vieții de zi cu zi a migranților decât cele luate la nivel național [4, pp.13, 35].

Majoritatea imigranților au o voce limitată chiar și la nivel local, li se oferă puține oportunități de a obține informații de interes social sau politic și

rareori se pot baza pe structuri consultative puternice sau pe organizații de imigranți.

Oportunitățile de participare politică a migranților din afara Uniunii Europene variază foarte mult de la o țară la alta. Printre țările cu un indice favorabil se numără Finlanda (indice 95), Luxemburg și Irlanda (indice - 85), Suedia și Portugalia (indice - 80). Grupul de țări cu un indice (în mare parte) favorabile este format din Danemarca (indice - 70), Belgia (indice - 65), Germania (indice - 60). Grupul de țări cu un indice neutru include Spania (indice - 55), Țările de Jos (indice - 50), Regatul Unit și Franța (indice - 45). Din grupul cu indice sub media pe UE (38 de puncte) fac parte: grupul cu indice (în mare parte) nefavorabil (Italia, Cipru - 25, Austria, Grecia, Estonia - 20), grupul cu indice nefavorabil (Croatia, Cehia - 10, România - 5, Slovacia, Lituania - 5, Bulgaria - 0).

Cel mai extins drept de vot pentru cetățenii din afara Uniunii Europene este acordat de țările nordice. Totuși, și aici este necesară o anumită perioadă de ședere înainte de alegeri. Finlanda acordă dreptul de a vota și de a candida la alegerile locale tuturor străinilor, dar cetățenii din afara UE trebuie să aibă o ședere continuă de doi ani în țară înainte de alegeri. În Danemarca și Suedia, cetățenii străini din țări din afara UE pot vota și candida la alegerile municipale și regionale după trei ani de ședere legală continuă în țara respectivă [4, pp.54-55]. În Europa de Vest, migranții se bucură de o voce puternică, de structuri consultative puternice, de mult sprijin și finanțare din partea organizațiilor de migranți.

În Portugalia, dreptul de vot este acordat cetățenilor anumitor state în temeiul regulii generale de reciprocitate. Perioada de rezidență necesară pentru exercitarea dreptului de vot și pentru a candida la alegeri depinde de condițiile din tratatul bilateral corespunzător [4, p.55].

Există o tendință din ce în ce mai mare de a acorda dreptul de vot lucrătorilor migranți pe termen lung, cel puțin la alegerile locale. Cetățenii din afara Uniunii Europene pot candida și vota la alegerile locale în șapte țări din UE (Danemarca, Finlanda, Irlanda, Luxemburg, Olanda, Norvegia și Suedia). Dreptul de vot a fost acordat migranților în Republica Cehă (2001), Estonia, Lituania și Slovenia (2002), Luxemburg și Slovacia (2003) și Belgia (2004). Dar, în ciuda normelor europene și a practicilor regionale promițătoare, participarea politică este încă absentă (sau aproape absentă) din strategiile de integrare în Bulgaria, Lituania, România și Slovacia [16, pp.33-34].

Unele state membre ale Uniunii Europene acordă resortisanților din afara UE dreptul de a vota și de a candida la alegerile locale fără o perioadă minimă de rezidență. În Irlanda, toți străinii rezidenți au dreptul de a vota și de a fi aleși în alegerile locale după ce se înregistrează la o adresă din Irlanda cu o anumită perioadă înainte de ziua alegerilor stabilită pentru înregistrarea alegătorilor. În Slovenia, străinii rezidenți permanenți au dreptul de a vota și de

a candida la alegerile locale, indiferent de durata șederii lor în Slovenia [4, pp.52-53].

Trebuie remarcat faptul că migranții legali, inclusiv cetățenii moldoveni care locuiesc în țările Uniunii Europene, își exercită drepturile civile. Cu toate acestea, nu dispunem de informații cu privire la participarea migranților moldoveni la alegerile locale, regionale sau naționale din țările gazdă [12, p.133].

Pe lângă participarea la alegerile locale și, în unele țări, la cele regionale, un imigrant poate face parte din conducerea unei structuri consultative pentru imigranți la nivel local, regional sau chiar național. Structuri consultative există la nivel local în 15 țări și la nivel național în 11 țări ale Uniunii Europene. Participarea în activitatea structurilor consultative pentru imigranți este foarte populară în țările atractive pentru migranții de muncă moldoveni, cum ar fi Italia, Portugalia și Spania. Cu toate acestea, problema este că, în majoritatea țărilor, structurile consultative nu oferă oportunități ample pentru participarea politică activă a migranților. O problemă importantă cu care se confruntă migranții moldoveni este finanțarea slabă a organizațiilor de migranți, deoarece doar aproximativ jumătate din țările UE finanțează activitățile politice ale migranților. Informarea migranților cu privire la posibilitatea participării lor la viața politică a țărilor gazdă reprezintă o problemă acută. În acest sens, indicatorul este și mai mic - migranții sunt informați despre drepturile lor politice în 1/3 din țările Uniunii Europene [12, p.134].

Reședința permanentă este o parte firească a procesului de integrare. În unele țări, majoritatea migranților (dar nu toți) pot solicita statutul de rezident pe termen lung după 5 ani, dar numai după ce dovedesc că sunt autosuficienți. Acei migranți care nu pot îndeplini condițiile restrictive și costisitoare sunt lăsați cu un statut temporar, fără sprijinul necesar sau posibilități de integrare ulterioară (Austria, Croația, Republica Cehă, Cipru, Danemarca, Franța, Germania, Franța, Grecia, Letonia, Malta, Norvegia, Polonia, Regatul Unit) [16, p.36].

În funcție de acest parametru, țările cercetate sunt împărțite în trei grupuri: grupul cu indice favorabil (Finlanda - 96, Suedia - 90); grupul cu indice (în mare parte) favorabil (Ungaria - 81, Slovenia - 77, Belgia, Spania, Estonia - 75, Portugalia - 71, Bulgaria - 69, Italia - 67). Cu indice sub media UE (61 de puncte): grupul cu indice neutru (Marea Britanie, Franța, Luxemburg - 58, România - 56, Germania - 54, Lituania, Țările de Jos, Croația - 52).

O situație favorabilă înseamnă că solicitarea unui permis de ședere permanentă se caracterizează prin simplitate. În cazul unei decizii pozitive, imigrantul dobândește aceleași drepturi ca și cetățenii țării gazdă. În cazul în care decizia este respinsă, imigrantul are dreptul de a face recurs împotriva deciziei. Situația favorabilă medie se caracterizează prin faptul că titularii unui permis de ședere permanentă pot lucra, studia și se pot pensiona la fel ca

cetățenii țării gazdă, dar în anumite condiții. În situația nefavorabilă imigrantul este văzut ca având un statut legal temporar, care este legat de venit și de angajare. Din cauza complexității și a costurilor ridicate, promovarea testului de competență lingvistică nu este ușor de finalizat. Chiar dacă examenul lingvistic este susținut, statutul imigrantului rămâne instabil, fără posibilități reale de integrare.

Tabelul 4. Deținerea unui permis de ședere în țară

Sondaj 2016-2017	Italia	Portugalia	Germania	Regatul Unit	Total	Sondaj 2022-2023
Da	85.6%	86.8%	85.4%	63.6%	80.4%	89.5%
Nu	13.6%	13.2%	14.6%	36.4%	19.4%	10.5%
Fără răspuns	0.8%	0%	0%	0%	0.2%	-

Sursa: Cercetarea sociologică efectuată în 2016-2017 de către Laboratorul «Sociologia Politicii» a Universității de Stat din Moldova; cercetarea sociologică efectuată de către autor în 2022-2023 (rezultatele preliminare).

După cum arată cercetările, numărul migranților moldoveni cu statut legal în țările Uniunii Europene este în creștere. În prezent, majoritatea migranților moldoveni se află în țara de destinație în mod legal (Tabelul 4). În același timp, fiecare al zecelea migrant moldovean se află în Uniunea Europeană în mod ilegal, ceea ce complică foarte mult viața migranților. Un migrant ilegal are mai multe riscuri de a fi înșelat, reținut de poliție, deportat, precum și mai multe pericole de a încălca legea. După cum au observat migranții de muncă care au reușit să își transforme statutul ilegal într-unul legal, migranții ilegali au mult mai puține drepturi și sunt tratați mai rău de către angajatori și localnici [12, p.136]. Existența unui statut legal facilitează rezolvarea majorității problemelor cu care se confruntă migranții, simplifică procesul de angajare, îi face pe aceștia să se simtă mai siguri și mai integrați în sistemul social al societății gazdă.

Cetățenia. Accesul la cetățenie poate îmbunătăți în mod semnificativ rezultatele integrării migranților în societatea gazdă. O situație favorabilă se caracterizează prin faptul că toți rezidenții care își au reședința într-o țară din Uniunea Europeană beneficiază de suport pentru a obține cetățenie și pot deține dublă cetățenie. Un copil născut în țară din părinți imigranți devine cetățean la naștere (principiul solului). Cetățenia poate fi obținută după 3 ani de ședere legală în țara de destinație. Testul de limbă și cursul de cetățenie sunt gratuite pentru imigranți.

O situație favorabilă constă în faptul că dubla cetățenie și principiul solului devin o normă. În același timp, complexitatea procedurii îi descurajează

pe oameni să dobândească cetățenia țării gazdă. În medie, oamenii trebuie să aștepte cel puțin 7 ani pentru obținerea cetățeniei, ceea ce este asociat cu cerințele privind statutul de reședință permanentă; venituri și impozite ridicate; cunoașterea limbii la un nivel ridicat etc.

Situația cea mai nefavorabilă este caracterizată de faptul că statul nu oferă niciun stimulent pentru obținerea cetățeniei. Pentru a dobândi cetățenia, un imigrant trebuie să fi trăit în țară cel puțin 12 ani. Noul cetățean (fostul imigrant) nu poate deține dublă cetățenie, deși acest lucru este permis pentru cetățeni. Există și alte condiții care complică procesul de naturalizare: venituri mari, taxe mari, examene de limbă costisitoare și dificile.

În funcție de acest parametru putem distinge grupul cu indice favorabil (Portugalia - 86, Suedia - 83, Irlanda, Luxemburg - 79, Finlanda - 74); grupul cu indice (în mare parte) favorabil (Franța - 70, Belgia - 65, Malta - 63, Marea Britanie - 61); grupul cu indice neutru (Cipru - 53, Olanda - 55, Polonia - 50). Cu indicele sub media pe UE (45 de puncte): grupul cu indice (în mare parte) nefavorabil (Germania - 42, Danemarca - 41, Grecia, Italia - 40, România - 38, Cehia - 36, Spania - 30), grupul cu indice nefavorabil (Croatia - 19, Estonia - 16, Austria. Bulgaria - 13).

A crescut numărul cetățenilor moldoveni care au dobândit cetățenia unei țări din Uniunea Europeană. În primul rând, acest lucru este valabil pentru România și Bulgaria, care "restituie" cetățenia pe motive istorice sau etnice. Având cetățenia acestor țări, cetățenii moldoveni sunt angajați liber în țările Uniunii Europene. În plus, numărul cetățenilor moldoveni care au dobândit cetățenia altor țări ale UE, precum și a Regatului Unit, este în creștere.

Tabel 5. Dorința de a obține cetățenia țării gazdă

Sondaj 2016-2017	Italia	Portugalia	Germa- nia	Regatul Unit	Total	Sondaj 2022- 2023
Da	63.1%	84.6%	58.0%	63.0%	67.1%	65.8%
Nu	34.2%	15.4%	40.7%	29.6%	29.9%	34.2%
Fără răspuns	2.7%	0%	1.3%	0.4%	1.1%	-

Sursa: Cercetarea sociologică efectuată în 2016-2017 de către Laboratorul «Sociologia Politicii», Universitatea de Stat din Moldova; cercetarea sociologică efectuată de către autor în 2022-2023 (rezultatele preliminare).

Cercetările sociologice confirmă că, în pofida faptului că au pașapoarte românești/bulgare (81.4% dintre respondenți), 2/3 dintre migranții moldoveni aspiră să dobândească cetățenia țărilor gazdă (Tabelul 5). Obținerea cetățeniei țării gazdă extinde semnificativ oportunitățile migranților din punct de vedere

economic, politic și social și contribuie la o integrare mai reușită în societatea gazdă.

În același timp, rezultatele cercetărilor sociologice indică faptul că a crescut numărul migranților moldoveni care nu doresc să obțină cetățenia țării gazdă. În opinia noastră, acest lucru se datorează în mare parte problemelor care îngreunează obținerea cetățeniei în țara gazdă: durata procesului, taxele ridicate și numeroasele condiții: necesitatea unor venituri ridicate, examene de limbă dificile etc. Prin urmare, migranții de muncă moldoveni se limitează la a deține pașapoarte românești/bulgare, care le dau dreptul de a sta și de a munci liber în țările UE.

Nediscriminarea. Țările Uniunii Europene au cele mai mari rate la acest parametru. Un scor absolut (indice - 100) este caracteristic Belgiei, Bulgariei, Portugaliei, Finlandei și Suediei. România și Ungaria (indice - 96), precum și Regatul Unit și Irlanda (indice - 94) se apropie de scorul absolut. Acest lucru arată că aceste țări au cea mai favorabilă situație în care migranții de muncă moldoveni nu se confruntă cu discriminarea pe motive rasiale, politice sau religioase. Pe de o parte, acest lucru se datorează politicilor de integrare și antidiscriminare aplicate atât în cadrul UE, cât și în fiecare țară în parte. Pe de altă parte, acest lucru poate fi explicat prin disponibilitatea și capacitatea ridicată a cetățenilor moldoveni de a se integra în societatea gazdă; aceștia respectă legile, normele de comportament, nu se disting prin aspect fizic etc. [12, p.134].

Un rol important în adaptarea și integrarea migranților de muncă îl joacă instituțiile societății civile, în special biserica catolică. Respondenții remarcă, de asemenea, rolul pozitiv al ONG-urilor, serviciilor sociale, comunităților moldovenești / diasporei moldovenești care ajută migranții în procesul de integrare în țara gazdă [13, pp.148, 156, 159; 11, pp.55, 58, 60; 9, p.158].

Dar, după cum au arătat sondajele sociologice, chiar și migranții moldoveni care locuiesc legal în țările Uniunii Europene se confruntă cu o anumită discriminare. Acest lucru este legat de stereotipurile consacrate ale populației din țările UE, de comportamentul unei anumite părți a migranților care comit infracțiuni și nu respectă cultura și obiceiurile populației locale [11, p.189]. Statutul ilegal al migranților la fel contribuie la discriminarea acestora în ceea ce privește salarizarea și protecția socială și legală.

Concluzii

Analiza procesului de adaptare și integrare a migranților moldoveni în țările Uniunii Europene ne permite să tragem câteva concluzii. Adaptarea și integrarea migranților în țările de destinație ale UE este o problemă complexă și ambiguă. Este un proces cu multiple fațete care include aspecte economice, politice, sociale și culturale. Acest proces depinde de mai mulți factori: de aspirația migrantului de a se integra în societatea gazdă, de particularitățile

politicii de imigrare ale Uniunii Europene sau ale fiecărei țări gazdă în parte, de interacțiunea dintre stat și societatea civilă și de toleranța populației locale față de migranți.

Analiza integrării migranților moldoveni în contextul metodologiei MIPEX a arătat că cetățenii moldoveni demonstrează un nivel ridicat de adaptare și integrare în țările UE și aspiră să se integreze în societatea gazdă. Trebuie subliniat faptul că succesul integrării lor în țările UE depinde nu numai de dorința migrantului de a se integra în societatea gazdă și de politicile Uniunii Europene, ci și de politicile Republicii Moldova, de activitățile sale în domeniul protecției juridice și sociale a migranților moldoveni peste hotare.

Indicele de integrare MIPEX evaluează politicile de integrare a migranților în țările Uniunii Europene în funcție de următoarele dimensiuni: mobilitatea pe piața muncii, reîntregirea familiei, educația, sănătatea, participarea politică, rezidența pe termen lung, accesul la cetățenie, combaterea discriminării. Atât din punct de vedere social, cât și din punct de vedere civic, integrarea se bazează pe conceptul de șanse egale pentru toți. Din punct de vedere socio-economic, migranții ar trebui să aibă șanse egale de a duce o viață demnă, independentă și activă, la fel ca restul populației. Din punct de vedere civic, toți rezidenții se pot angaja la drepturi și responsabilități reciproce pe baza egalității. Acordarea de drepturi civile și politice migranților este un indicator al credibilității țării gazdă.

Deși Uniunea Europeană are o experiență considerabilă în ceea ce privește integrarea migranților, țările UE diferă foarte mult între ele în ceea ce privește indicele politicii de integrare. Pentru a crea condiții mai favorabile pentru integrarea migranților în Uniunea Europeană, se dezvoltă abordări comune și practicile naționale sunt aliniate la standardele comunitare comune. Pe de altă parte, țările Uniunii Europene se așteaptă ca imigranții să fie pregătiți să se integreze în societatea gazdă. În acest sens, migranții moldoveni din Uniunea Europeană demonstrează un nivel ridicat de adaptare și integrare, aspiră să devină cetățeni cu drepturi depline ai țărilor gazdă și nu doresc să se întoarcă în țara lor de origine, Republica Moldova.

Bibliografie:

1. Choenni C. Integration policy in the Netherlands. // Labour migration. Management issues and migrant workers rights' protection in Russia: Scientific Series "International Migration of Population: Russia and the Contemporary World" / Iontsev V. (Ed.) - Moscow: TEIS, 2005. — Vol.14, 2005, pp.137-147;
2. Communication from the Commission to the European Parliament, the Council, the European Economic and Social Committee and the Committee of the Regions: European Agenda on the Integration of Third-country Nationals, SEC (2011) 957 final,

http://ec.europa.eu/home-affairs/doc_centre/immigration/docs/agenda/1_EN_ACT_part1_v10.pdf

3. Deleu E. Generații secunde ale cetățenilor moldoveni din Italia: aspect socio-politice: tz. de doct. în șt. politice. Chișinău, 2022, 160 p.
4. Избирательные права на местном уровне как элемент интеграции мигрантов и ВПЛ. Совет Европы, июль 2021, 83 p. [1680a35820 \(coe.int\)](https://www.coe.int)
5. Huddleston Th., Niessen J., Chaoimh E.N., White E. Migrant Integration Policy Index III Romania, 2011, 36 p. (<http://www.mipex.eu>)
6. Grecu L. Protecția socială a cetățenilor moldoveni care muncesc în alte țări – situația actuală și perspectivele pe viitor. În: Populație și dezvoltare (Buletin de informație și analiză în demografie), martie, 2011 (5), 16 p. http://unfpa.md/images/stories/Popul_dezv/Populatie_Dezvoltare_Nr_5.pdf
7. Koopmans, R., Statham, P. Challenging immigration and ethnic relations politics: Comparative European perspectives. Oxford University Press, 2000. 456 p. ISBN: 9780198295617
8. Moraru V., Ceianu-Andrei D., Deleu E. Copiii migraților moldoveni din Italia: particularități ale procesului de integrare. // [Revista de Filosofie, Sociologie și Științe Politice](#), 2017, nr.1 (173), pp.62-74.
9. Морару В., Мошняга В., Руснак Г. Маятник миграции. – Chișinău, Sirius, 2012, 200 с.
10. Мошняга В. Картографирование молдавской диаспоры в Германии, Великобритании, Израиле, Италии, Португалии и России. – Organizația Internațională pentru Migrație, Misiunea în Moldova (OIM). – Chișinău: 2017, 226 с.
11. Mosneaga V., Moraru V., Rusnac Gh., Turcan V. Fațetele unui proces: Migrația forței de muncă din Republica Moldova în Italia. - Chisinau, Prime-Tierra, 2011, 263 p.
12. Мошняга В., Цуркан В. Миграция и интеграция: молдавские трудовые мигранты в Европейском Союзе. // [MOLDOSCOPIE \(Probleme de analiza politica\)](#), 2012, nr.4 (LIX), pp.111-148.
13. Мошняга В., Цуркан В., Слободенюк Г. Испания глазами молдавских трудовых мигрантов. // [MOLDOSCOPIE \(Probleme de analiză politică\)](#). Nr.3 (XLVI). – 2009, pp.134-171.
14. Оставная А. Проблемы молдавских мигрантов в условиях пандемии COVID-19. În: ДЕМИС. Демографические исследования. 2021. Vol 1. № 2, pp.47-55.
15. Secretary-General of the European Commission, Commission Staff Working Document, The consolidation of the EU framework on

- integration, Report to the 2010 Ministerial Conference on Integration Brussels, 9.3.2010, SEC(2010) 357;
16. Solano, G. & Huddleston, T. Migrant Integration Policy Index 2020. Barcelona / Brussels: CIDOB and MPG, 2020, 188 p. ISBN: 978-84-92511-83-9
  17. Toarta V. Implementarea cadrului de M&E participativă a politicilor în domeniul Diasporei Migrației și Dezvoltării și a abordării integrate în acest sens. Chisinau: Cancelaria de Stat, Biroul Relații cu Diaspora. 2020. 85 p. [Electronic source]. Access mode: https://brd.gov.md/sites/default/files/document/attachments/raport_m_e_dmd_29.07.2020_def.pdf.

DISCURSUL PERSUASIV ÎN COMUNICAREA POLITICĂ

Ion DULSCHI

Universitatea de Stat din Moldova

E-mail: dulschi.ion@gmail.com

CZU: 316.776.23:659.3:32

Summary: *This article deals with an important topic in social relations, which is identified by the concept of persuasion. It is examined from the perspective of political communication in relation to the categories of influence and manipulation. The particularities of political communication within social relations are examined, through the lens of the motivation to access power and maintain it. Persuasion and manipulation are considered important tools in influencing the electorate, very close categories, but with specific nuances of operation. In our view, persuasion is a communication tool with a positive impact on society from various perspectives, not just political ones.*

Keywords: *political power, political communication, influence, persuasion, manipulation*

Comunicarea, având ca punct de pornire societatea umană, este calificată ca un factor vital pentru evoluția comunităților de la cele mai simple până la cele mai complexe. Un loc deosebit în diversitatea tipurilor și formelor de comunicare socială îi revine comunicării politice. Aceasta este văzută ca o acțiune teleologică –orientată, programată, proiectată pentru anumite scopuri politice, iar din perspectiva strategică, acest tip de comunicare se axează pe anumite reguli, proceduri și resurse în scopuri politice.

În societățile democratice politicul prezintă competiția continuă pentru putere, fie lupta între diverse componente sociale pentru atingerea poziției de vârf în ierarhia puteri, fie menținerea statutului obținut. Și într-un caz și în altul, participanții la competiție, au nevoie de sprijinul electoratului.

Comunicarea politică este spațiul de comutare a diverselor modalități de influență a electoratului, în acest sens specificăm că pe dimensiunea comunicării politice are loc schimbul de discursuri contradictorii ale actorilor mandatați să prezinte publicului diverse viziuni politice, diverse modele sociale, diverse căi de atingere a scopului declarat. Pentru complexitate vom menționa că acești actori reprezintă întreg spectrul social care participă la comunicarea politică, fiecărui revenindu-i rolul și misiunea specifică.

Un subiect generalizat al fenomenului comunicării politice sunt oamenii politici organizați în partide, aceștia fiind exponenții și promotorii viziunilor și doctrinelor politice, sistemului de valori prin care tind să-si asigure susținerea socială.

Examinând Comunicarea politică din perspectiva sociologică constatăm că aceasta este nu altceva decât o interacțiune între actorii politici, mass media, public și electorat. Fiecare entitate socială, calificată ca actor politic, este identificată prin poziția instituțională, motivația socială și miza personală.

Participanții la comunicarea politică interacționează prin formula subiect-obiect, în care subiectului îi revine rolul de factor activ, de factor care este generator de mesaje și operator de instrumente de influență a obiectului. Comunicarea politică, prin definiție este o comunicare persuasivă. Actorul politic – subiect mandatat pentru promovarea sistemului de valori care exprimă doctrina sa socială interacționează cu publicul utilizând diverse coduri și ritualuri ce au ca scop producerea efectelor coagulante a grupurilor sociale de referință. Prin urmare, necesitatea dominării publicului electoral servește drept motiv pentru actorii politici să însușească instrumentariul manipulatoriu în sensul determinării cetățenii să le ofere votul.

Este evident că interacțiunea socială este una reciprocă. Prin urmare, nu putem reduce comunicarea politică doar la formula subiect-obiect, dat fiind faptul că și publicul electoral influențează mesajul actorului politic cu mandat de partid. De aici și necesitatea existenței unei strategii de comunicare, bazate nu doar pe valorile doctrinare de partid ci și pe cunoașterea așteptărilor simpatizanților și adeptilor săi. Astfel, o comunicare politică nu poate fi spontană, reflexivă, derivată a unei provocări situaționale. Un politician profesionist nu va da curs emoțiilor și nu se va lăsa tras în cursa unei provocări, ori de unde ar veni ea.

În democrațiile moderne alegătorul nu mai este pivotat pe doctrine clasice și nu garantează devotament politic exponenților acestora. Programele politice bazate pe doctrină nu mai valorează pentru alegătorii din segmentul social de mijloc. Acesta este axat pe politicile orientate spre asigurarea securității și bunăstării sociale, și mai puțin pe ideologie.

Potrivit lui Gabriel Thoveron: „Pierderea încrederii, criza de credință politică și religioasă duc la o depolitizare ce obligă tot mai mult oamenii politici să investească în comunicare: de îndată ce apare vreo dificultate între ei și aceia care îi mandatează, aceasta este considerată imediat o problemă de comunicare – de a-i convinge pe cetățeni de temeiul actelor ori deciziilor lor” [1].

Competiția politică în democrațiile moderne, în căutarea modelelor de comunicare cu alegătorii, a facilitat apariția și dezvoltarea strategiilor comunicaționale care permit politicienilor să realizeze tirul discursiv cu diverși actori politici inclusiv: jurnaliști, public, contracandidați și cu alte personalități publice etc. În acest scop se impune necesitatea pentru politicieni, de a intra în posesia unor calități comunicative profesioniste. Un criteriu essential al actorului politic profesionist este facultatea de a fi „recunoscut” de publicul electoral.

Actorul politic adresează acțiunea de comunicare spre grupuri sociale ale căror nevoi le cunoaște în urma unor tehnici speciale. Oferta este proiectată după un plan de acțiuni electorale specificate pe segmentele sociale disponibile să o

accepte. Strategiile mediatică conferă personajului politic vizibilitate în spațiul public. De aici vine și importanța strategiilor discursive utilizate pentru a comunica „mesajele politice”, pentru ca actorul politic să poată oferi electoratului „versiunea accentuată” a ofertei sale. Aceste strategii implică utilizarea limbajului verbal și a celui nonverbal, astfel încât să se poată genera efecte de credibilitate.

Actorul politic acționează discursiv în sensul că el orientează electoratul spre o anumită interpretare a ofertei politice.

Discursul utilizat de actorul politic este orientat spre activizarea sistemului de raționalizare a alegătorului, invitându-l să opereze cu argumente logice în sensul acceptării ofertei electorale ca una necesară și benefică pentru alegător. Scopul discursului este de a influența atitudinea și comportamentul persoanei în sensul dorit de agentul emițător. Această metodă de influență este specificată și prin noțiunea de persuasiune, iar discursul montat pe producerea efectelor de acest gen, este calificat prin sintagma de *discurs persuasiv*.

Discursul persuasiv este caracteristic mai multor practici de comunicare socială în care se urmărește scopul influențării atitudinilor și comportamentelor la nivel individual și de grup.

În special am putea veni cu mai multe exemple în materie de marketing, de educație, de terapie socială etc. Cu toate acestea, discursul persuasiv în comunicarea politică are o acoperire și un impact social de proporții mult mai semnificativ.

Termenul de **persuasiune** este de origine franceză - *persuasion's* semnifică o activitate de influențare a atitudinilor și comportamentelor unor persoane, în vederea producerii acelor schimbări care sunt concordante cu scopurile sau interesele agentului inițiator (persoane, grupuri, instituții sau organizații politice, sociale, culturale, comerciale etc.). [3].

Dicționarul limbii române literare contemporane dă următoarea definiție pentru *persuasiune*: persuasiune persuasiuni, substantiv feminin. Darul sau puterea de a convinge pe cineva să creadă sau să facă un lucru [5].

Persuasiunea nu se realizează în mod spontan și stereotipic, conform unor tiparuri prestabilite. Pentru a valorifica scopul pretins, inițiatorul comunicării persuasive are datoria de a realiza cu multă atenție condițiile în care urmează să prezinte discursul, să cunoască caracteristicile de receptivitate și reactivitate ale publicului receptor.

Discursul persuasiv este orientat spre convingere, în el nu se regăsește impunerea sau forțarea unei opțiuni. Persuasiunea este realizată astfel încât să rezulte cu adoptarea evolutivă a schimbării așteptate. Pentru atingerea scopului scontat prin aplicarea tehnicilor persuasive este necesar să se țină cont de două valori importante, precum factorii personali și cei ce țin de organizarea influențelor. Factorii personali sunt uniți prin noțiunea de *persuabilitate*, adică facultatea individuală de a fi receptiv la influențe sau altfel zis de a fi *influenabil* și de fi predispus schimbări în atitudini și comportamente. Factorii ce țin de modul de organizare a influențelor sunt preponderant centrați pe procesul de

comunicare. Acesta include: relațiile dintre sursă, mesaj, canal de transmitere, receptare și contextul social, care o fac comunicarea persuasivă [3].

Din cele expuse mai sus observăm că persuasiunea, cu toate că vine să atragă receptorul în aria de valori enunțate de emițător, ea nu se manifestă ca un instrument abuziv de impunere a valorilor ci oferă receptorului libertatea de a accepta sau a respinge oferta. Considerăm că persuasiunea nu poate fi calificată ca ceva negativ care intervine violent în sistemul de valori ale receptorului.

Cu toate acestea, riscul de a influența negativ publicul vine din partea unui alt instrument des utilizat în comunicarea socială și, în special în cea politică, fiind vorba de **manipulare**. Potrivit dicționarului explicativ **manipularea** –este acțiunea de a determina un actor social (persoană, grup, colectivitate) să gândească și să acționeze într-un mod compatibil cu interesele inițiatorului, iar nu cu interesele sale, prin utilizarea unor tehnici de persuasiune care distorsionează intenționat adevărul, lăsând însă impresia libertății de gândire și decizie. [6]

În cazul manipulării emițătorul nu este deschis în intențiile sale reale față de receptor, acesta nu le cunoaște. Iar, din perspectiva comunicării politice, manipularea este, nu altceva, decât o impunere a voinței actorului politic publicului votant.

În opinia lui Ștefan Buzărnescu „Manipularea este definită ca acțiune de a determina un actor social (persoană, grup, colectivitate) să gândească și să acționeze într-un mod compatibil cu interesele inițiatorului, iar nu cu interesele sale, prin utilizarea unor tehnici de persuasiune care distorsionează intenționat adevărul, lăsând impresia libertății de gândire și decizie. Spre deosebire de influența de tipul convingerii raționale, prin manipulare nu se urmărește înțelegerea mai corectă și mai profundă a situației, ci inocularea unei înțelegeri convenabile, recurgându-se atât la inducerea în eroare cu argumente falsificate, cât și la apelul la palierele non-raționale. Intențiile reale ale celui care transmite mesajul rămân insesizabile primitivului acestuia”. [4]

În viziunea filosofului antic Aristotel există trei tipuri de persuasiune: ethos – persuasiunea bazată pe statutul oratorului, logos – persuasiunea bazată pe logica argumentării și pathos – persuasiunea bazată pe apelul la emoții. [6]

Comportamentul nonverbal al emițătorului mesajului persuasiv este primul perceput de public și are un rol fundamental în crearea opiniei despre orator. Cel care dorește să convingă trebuie în primul rând să-și construiască credibilitatea.

Transmiterea de mesaje prin mass media, utilizarea unor fotografii favorabile, sau folosirea figurilor de stil sunt doar câteva dintre tehnicile pentru crearea ethosului agentului persuasiv. În cazul logo-sului, fundamentală este capacitatea publicului de a prelucra informația. Pentru că logosul presupune apelul la intelect, este necesară cunoașterea publicului țintă, a trebuințelor, motivațiilor, intereselor, aspirațiilor și sistemului său de valori.

Pathosul, în viziunea aristotelică, poate fi stimulat de anumite valori: justiția, prudența, generozitatea, curajul etc. Încă din antichitate se avea în vedere posibilitatea conceperii unei strategii persuasive, pornind de la presupoziiții privind opiniile publicului.

Emițătorul stabilește o succesiune de șase operații în procesul de persuasiune și dificultățile aferente. Realizarea persuasiunii este inițiată de emițător prin expunerea de mesaje. Nu există persuasiune fără mesaje construite în acest scop. Un individ nu poate fi persuadat decât dacă este atins de mesaje construite în acest scop. Important este ca numărul de mesaje să fie limitat, chiar redus până la unul singur. În cazul în care individul are mai multe opțiuni, intervine procesul de selecție și probabilitatea atingerii scopului persuasiv este invers proporțională numărului de mesaje emise.

Mesajele trimise într-o configurație destinată unei percepții senzoriale necesită existența unei rezonanțe asociative. Ele necesită un teren empiric fertil, care va facilita decodificarea. Receptorul va reacționa la conținutul mesajului dacă elementele lui deja a produs efecte pozitive pentru el. Din multitudinea de stimuli externi, individul va acorda atenție aceluia care îi corespund necesităților și sunt în consonanță cu valorile sale, precum și celor care atrag atenția prin caracteristicile fizice (formă, culoare, sunete).

O condiție a atingerii scopului persuasiv este determinată de acceptarea mesajelor. Doar în cazul în care receptorul manifestă o deschidere pentru opinia emițătorului, mesajul persuasiv și-a atins scopul. Receptorul acceptă ideea propusă de emițător, în cazul în care aceasta nu contravene convingerilor sale sau o respinge în cazul în care ea dissonază cu sistemul său de valori. **Acceptarea ideilor** este foarte importantă în procesul persuasiv însă aceasta nu este suficient pentru schimbarea atitudinii. Schimbarea atitudinii necesită ca ideile luate împreună să formeze un ansamblu de valori non-contradictorii.

Scopul persuasiv final al emițătorului este de a schimba comportamentul receptorului. În calitate de criteriu de evaluare a efectului produs servește persistența în timp a schimbărilor de atitudine. Deosebim trei nivele de persistență: totală, schimbarea de atitudine se menține în timp; persistența este parțială, schimbarea se menține, dar este mai fragilă; non-persistența se soldează cu revenirea la starea existentă înaintea expunerii la mesajul persuasiv. Un factor important în schimbarea comportamentului depinde de contextul situațional, care poate readuce subiectul persuadat la starea inițială.

Comunicarea politică se manifestă sub diferite forme și este ghidată de circumstanțele în care se produce, ghidându-se, în primul rând, de scopul urmărit. Acesta, în competiția politică este unul cert – deținerea puterii în ierarhia socială. Prin urmare, în funcție de circumstanțe, prin comunicarea politică se acționează în direcția schimbării convingerilor publicului electoral în vederea recrutării acestuia în calitate de protagonist al ideilor, viziunilor, platformelor de partid politic. Pentru atingerea scopului propus sunt utilizate instrumente de comunicare precum: influența, persuasiunea, manipularea și altele care sunt

noțiuni înrudite prin existența unei relații logice de tip gen-specie între cele trei concepte: [2].

influența este gen pentru persuasiune și manipulare,

persuasiunea este specie a influenței (ceea ce o particularizează în mod necesar este prezența intenționalității) și gen pentru manipulare, iar

manipularea este specie a persuasiunii (intenționalitatea este răuvoitoare și ascunsă). [...] influența se poate realiza și în afara intenției, în schimb intenția este un element definitoriu al persuasiunii:

a convinge este o acțiune intenționată, în care argumentele sunt organizate astfel încât să permită schimbarea în sensul dorit de agent; ceea ce face, însă, deosebirea dintre persuasiune și manipulare este tipul de intenționalitate:

dacă intenționalitatea este pozitivă, iar argumentele sunt înaintate de bună credință, spunem că este vorba de o încercare de a convinge, de o încercare de persuasiune;

dacă, în schimb, intenționalitatea este negativă, sau este alta decât cea declarată, atunci vorbim despre manipulare. [...]

Cu alte cuvinte, deosebirea între aceste trei procese ține în special de intenționalitate, iar intenția este un element pasibil de apreciere etică.

Astfel, dacă putem considera influența ca fiind neutrul comunicării, persuasiunea reprezintă pozitivul acesteia, intenția fiind de bună credință. Manipularea este astfel negativul comunicării, intenția agentului persuasiv, în acest caz, fiind înșelătoare sau răuvoitoare. Un discurs persuasiv vine cu valențe sociale pozitive, iar în contextual comunicării politice are statut de mesaj durabil orientat la un parteneriat social sigil între emițătorul mesajului politic și cetățeanul receptor.

Bibliografie:

1. Thoveron, G. *Comunicarea politică azi*, Ed. Antet, București. 1996, 184 p.
2. Stănciugelu, I. *Măștile comunicării. De la etică la manipulare și înapoi.*, București, 2009. 212p.
3. Stănciugelu, I., Tudor, R., Tran, A., Tran, V.. *Teoria comunicării.* București, 2014, 440 p.
4. Buzărnescu, St. *Sociologia opiniei publice*, Ed. Didactică și Pedagogică, București. 1996.
5. <https://dexonline.net/definitie-persuasiune>
6. Zamfir, C., Vlăsceanu L. . *Dicționar de sociologie*, Ed. Babel, București. 1993

POLITICI DE INCLUZIUNE DIN PERSPECTIVA REFORMEI SISTEMULUI DE ASISTENȚĂ SOCIALĂ

Vasile CUȘCĂ

Universitatea de Stat din Moldova

E-mail: vasile.cusca@social.gov.md

CZU: 316.614:364.65:364.442.6

Summary: *This article deals with a very sensitive topic for our society, that of the social protection of people with disabilities. In the view of several specialists in the field of social protection and assistance, an effective tool of state policies in terms of the protection of people with disabilities is their inclusion in social life as fully as possible. The state, in the exercise of its duties, as a subject responsible for the social protection of the population, participates in international agreements and conventions, develops and implements special policies for the social inclusion of persons with disabilities. The implementation of protection and social assistance policies has a complex, multidimensional and pro-active character. Only through such an approach will disabled people feel their value as members of society with equal rights.*

Keywords: *social protection, social policies, social inclusion, disabled people.*

Constituția Republicii Moldova garantează drepturi egale tuturor cetățenilor, străinilor și apatrizilor în materie de protecție și asistență socială, conform prevederilor legale și acordurilor internaționale.

Din păcate o parte din membrii societății, în virtutea unor factori nefericiți, formează categoria de subiecți cu nevoi speciale pentru care competiția socială nu este instrumentul potrivit pentru realizarea sa ca cetățeni cu drepturi depline. Această categorie de cetățeni, din start riscă să fie excluși și din viața publică, din posibilitatea asigurării propriei sale existențe prin efort personal, pentru realizarea carierei profesionale. Pentru depășirea acestui handicap societățile moderne își asumă responsabilitatea în acordarea asistenței necesare, capabile să reducă din obstacolele ce stau în calea categoriei respective de cetățeni. Acestea fiind consfințite și în declarații și convenții internaționale [1,2]

Problema persoanelor cu dizabilități constituie o problemă socială caracteristică nu doar pentru Republica Moldova dar și la nivel global. În acest sens este important ca fenomenul protecției și incluziunii sociale a persoanelor cu dizabilități să se regăsească în studii științifice din perspectiva identificării unor soluții ce derivă din bunele practici internaționale.

Problema incluziunii sociale este studiată de cercetători autohtoni din perspectiva psiho-pedagogică și a asistenței sociale, aceștia fiind doctornarii A. Racu [3], M. Bulgaru și M. Dilion, [4] iar autoarea M. Vremeș [5], a studiat problema din punct de vedere socio-economic. Este incontestabilă pentru cunoșterea mai profundă a problemei incluziunii sociale a persoanelor cu

dizabilități și contribuția cercetătoarei P. Munteanu, din perspectiva valorizării rolurilor sociale [6]. De asemenea, problema incluziunii sociale se regăsește în studiile realizate de cercetători din România D. Arpinte [7], L. Manea [8], M. Preda [9], din țările UE Silver H. [10], Bruijn P. [11]etc.

În prezentul articol ne propunem să venim cu evaluarea evoluțiilor politicilor de incluziune socială prin prisma strategiilor și planurilor de acțiune elaborate și implementate de autoritățile publice responsabile de protecția socială. Este evident că Republica Moldova, în politicile sociale se orientează la standardele și actele internaționale. În acest sens la 9 iulie 2010 Parlamentul a ratificat Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități. Prin semnarea acestei Convenții a fost dat startul acțiunilor necesare privind eficientizarea eforturilor instituțiilor statului, a societății civile și a partenerilor de dezvoltare în vederea asigurării implementării politicilor privind asigurarea respectării drepturilor persoanelor cu dizabilități.[1]

Implementarea prezentului Convenției va asigura respectarea drepturilor și participarea persoanelor cu dizabilități în societate, va crea oportunități mai bune de incluziune socială, contribuind astfel la realizarea de către Republica Moldova a angajamentelor naționale și internaționale asumate în contextul obiectivelor strategice în domeniul asigurării drepturilor omului. Ratificarea Convenției ONU a produs efecte de ordin conceptual, acest eveniment a schimbat filosofia de percepere a dizabilității.

Problema dizabilității deja nu este privită doar ca una de sănătate și de protecție socială ci, în primul rând, ca o problemă ce ține de respectarea drepturilor omului, a valorii umane propriu-zise. Această logică de abordare scoate în prim-plan necesitatea realizării egalității de șanse prin realizarea incluziunii sociale. Aceasta demonstrează că problema protecției sociale este una actuală pentru Republica Moldova. În 2012 Parlamentul a adoptat Legea privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități. Legea menționată are ca scop reglementarea drepturilor persoanelor cu dizabilități în vederea incluziunii sociale a acestora, garantării posibilității participării lor în toate domeniile vieții fără discriminare, la un nivel identic cu ceilalți membri ai societății, avînd ca bază respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului. [12]

Asigurarea cadrului legal national, cu referire la incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități, a fost un pas important pentru implementarea Convenției ONU, dar care a avut nevoie și de strategii și planuri concrete de acțiune. Chiar și în lipsa unui asemenea document, autoritățile administrației publice centrale și locale, în parteneriat cu societatea civilă au depus eforturi substanțiale în vederea ajustării cadrului normativ național la standardele internaționale în domeniul drepturilor persoanelor cu dizabilități.

În afară de aceasta, a fost modificată metodologia de determinare a dizabilității, au fost diversificate serviciile sociale comunitare orientate spre persoanele cu dizabilități, au fost adaptate programele educaționale la

necesitățile copiilor cu dizabilități, au fost dezvoltate serviciile de orientare, formare și reabilitare profesională a persoanelor cu dizabilități.

De asemenea, a fost adaptată și infrastructura socială la necesitățile persoanelor cu dizabilități.

Aceste măsuri n-au rămas neobservate în societate, dar ele nici de cum nu au rezolvat la nivel global problemele existente în asigurarea incluziunii sociale a persoanelor cu dizabilități. An acest sens era necesară adoptarea unui document conjugat în baza unei abordări comprehensive, capabil să țină cont de specificul național și să acopere toată aria de probleme existente în domeniu. În Raportorul Special al ONU pentru drepturile persoanelor cu dizabilități, ca urmare a vizitei de monitorizare întreprinse în septembrie 2015 în Republica Moldova, a atestat o serie de provocări, care stagnează incluziunea socială, precum: stigmatizarea și excluderea persoanelor cu dizabilități, provocări economice și financiare, certificarea inefficientă și inechitabilă a dizabilității, lipsa de accesibilitate, accesul limitat al copiilor și tinerilor cu dizabilități în instituții educaționale incluzive, bariere în accesul la justiție, existența instituțiilor rezidențiale și disponibilitatea redusă de servicii sociale comunitare.. [14]

În scopul asigurării implementării unor politici eficiente și efective în domeniul incluziunii sociale a persoanelor cu dizabilități Guvernul Republicii Moldova a aprobat Programul național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități pentru anii 2017-2022. [13]

Programul a ținut cont de recomandările formulate în rapoartele de evaluare și au elaborat măsuri concrete sectoriale capabile se înregistreze progrese palpabile în acest sens. De asemenea, la baza programului au fost puse și rezultatele analizei SWOT, care a permis autorilor să ia în calcul factorii interni și externi privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități. Dimensiunea strategică a programului, în calitate de document de politici, conține atât un scop bine determinat cu obiective concrete cât și acțiuni la nivel național, privind asigurarea reală a drepturilor persoanelor cu dizabilități și includerea lor în viața socială.

Domeniile vieții sociale care necesită o atenție din partea autorităților publice privind facilitarea accesului persoanelor cu dizabilități, în program, sunt specificate și măsurile de protecție socială, asigurarea dreptului la educație, la servicii medicale, angajarea în câmpul muncii, participarea la viața politică, publică și culturală, asigurarea accesibilității la infrastructură, la transporturi, la informație și comunicații, asigurarea suportului în exercitarea capacității juridice și garantarea accesului la justiție.

Două obiective importante, ce derivă din scopul formulat în program, sunt:
- consolidarea capacităților instituționale pentru implementarea Convenției ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități și - creșterea nivelului de conștientizare a populației cu privire la drepturile și abilitățile persoanelor cu dizabilități. [1]

Abordarea problemei incluziunii sociale a persoanelor cu dizabilități, din perspectiva viziunii durabile, vine să depășească implicările și responsabilitățile autorităților publice și a societății civile determinate de un cadru cronologic limitat, chiar dacă implementarea Programului este preconizată pentru o perioadă de 6 ani. Necesitatea stabilirii unor obiective pentru perioade scurte sau medii este determinată de necesitatea operării unor corectări în funcție de realizarea fiecărei acțiuni concrete.

De aceia pentru fiecare an a fost planificat un anumit număr de acțiuni, care urma să fie implementat de autoritățile competente. Conform Planului de acțiuni privind implementarea Programului național de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități pentru anii 2017-2022. Programul presupune două etape, fiecare a câte 3 ani. Etapa I, în perioada 2017-2019, cele mai multe acțiuni au fost centrate cadrului instituțional și cel normativ privind asigurarea drepturilor persoanelor cu dizabilități în diferite domenii ale vieții.

De asemenea, în etapa I au fost pilotate servicii noi, precum reabilitarea profesională, asistența persoanelor cu autism, suportul în luarea deciziilor. De asemenea o prioritate la această etapă o constituie elaborarea și aprobarea componentei curriculare pentru formarea profesională a specialiștilor în domeniul ce ține de drepturile persoanelor cu dizabilități.

Etapa a II-a, care a cuprins anii 2020-2022, s-a caracterizat prin acțiuni centrate pe implementarea componentelor programei elaborate la etapa I. accentul fiind pus pe implicarea și participarea persoanelor cu dizabilități, efectuarea studiilor și cercetărilor în domeniul dizabilității, precum și îmbunătățirea calității datelor statistice privind persoanele cu dizabilități.

Gradul de implementare a Planului de acțiuni a fost evaluat anual de către autoritățile responsabile, iar rezultatele analizei au fost utilizate la ajustarea acțiunilor ulterioare. De asemenea au fost elaborate: raportul intermediar pentru perioada 2017-2019 și Raportul final de implementare. Pe lângă aceste rapoarte sunt preconizate și rapoarte tematice pe domenii de interes de către diverse instituții publice și organizații ale societății civile. Valoarea practică a acestor rapoarte este de a scoate în evidență problemele survenite în procesul de implementare și de a servi ca factori de referință pentru continuarea acțiunilor.

Din perspectiva atribuțiilor autorităților administrației publice, politicile sociale orientate spre asigurarea protecției sociale a persoanelor cu dizabilități prin instrumente de incluziune socială, este foarte important să fie asigurarea caracterului continuu al implicării statului în calitate de garant al drepturilor persoanei. Ministerul Muncii și Protecției Sociale, în calitatea sa de autoritate a administrației publice de specialitate este în permanentă căutare a căilor și soluțiilor de eficientizare și de sporire a calității serviciilor prestate tuturor beneficiarilor de protecție și asistență socială.

Analiza situației la fața locului, datele Biroului Național de Statistică cu referire ajutorul social și indemnizațiile pentru copii sunt alarmante. În condițiile

în care rata sărăciei absolute în Republica Moldova este de 24,5%, [15] doar 3,4% din populație beneficiază de ajutor social și doar 12,8% de ajutor pentru perioada rece a anului (APRA). Indemnizația pentru copii și ajutorul social contribuie cu doar 4,1 puncte procentuale la reducerea sărăciei gospodăriilor cu copii. [16]

În 2022 MMPS a anunțat necesitatea reformării sistemului de asistență socială, care are drept scop îmbunătățirea sistemului de asistență socială pentru un acces mai echitabil și o mai bună calitate a serviciilor sociale.

Reforma propusă vine cu o abordare complexă care vizează, în primul rând beneficiarii de protecție socială, dar și mecanismele de realizare a scopurilor propuse, inclusiv autoritățile publice implicate în implementarea reformei, partenerii sociali, finanțatorii, personalul antrenat în activitățile de asistență și protecție socială. Reforma urmează să pună accent *pe serviciile sociale*.

La etapa actuală de dezvoltare, serviciile sociale acoperă o parte restrânsă a protecției sociale. În anul 2021, din bugetul total de 29,3 miliarde lei alocat protecției sociale, doar 1,2 miliarde au finanțat serviciile sociale: 320 milioane pentru serviciile sociale cu specializare înaltă implementate de ANAS, 102 milioane pentru asistența socială comunitară (salariile celor circa 1160 de asistenți sociali comunitari) și 770 milioane pentru celelalte servicii sociale implementate de STAS. [16]

Pentru comparație, prestațiile de asistență socială implementate de sistemul de asistență socială au reprezentat în același an 1,5 miliarde de lei: 1,24 miliarde prin programele de ajutor social și ajutor pentru perioada rece a anului și 360 milioane prin alte prestații.

Astfel, serviciile sociale reprezintă mai puțin de 40% din bugetul sistemului de asistență socială și mai puțin de 4% din sistemul de protecție socială.

O problemă ce ține de implementarea politicilor de incluziune socială a persoanelor cu dizabilități este legată finanțarea Pachetului minim de servicii sociale, și în special a serviciului de asistență personală. Finanțarea acestui serviciu a fost asigurată din bugetele locale și din transferurile primite din Fondul de susținere a populației. În virtutea unor circumstanțe această sursă de finanțare a încetat să fie sigură și stabilă fapt ce a generat la diminuarea cantitativă și calitativă a acestui serviciu.

Limitele prezentului articol nu ne permit să realizăm o analiză generală a tuturor acțiunilor îndreptate spre asigurarea incluziunii sociale a persoanelor cu dizabilități pe toate dimensiunile, însă vom indica doar la unele din acestea.

Petru a reduce deficitul de servicii de zi la nivel de comunitate, în scopul prevenirii situațiilor de excluziune socială și marginalizare, se planifică sporirea accesului persoanelor vârstnice, a persoanelor cu dizabilități și a copiilor, inclusiv a celor cu dizabilități, la Centre de zi. În acest sens, se prevede deschiderea a circa 5 servicii noi anual pentru 150 beneficiari. În costurile pentru deschiderea Centrelor de zi sunt incluse și cheltuielile necesare pentru procurarea unui mijloc de transport, amenajarea spațiului și dotarea cu echipament și mobilier.

În concluzie vom specifica cu referire la politicile de incluziune socială, că autoritățile publice sunt responsabile de asigurarea tuturor persoanelor a unor condiții adecvate pentru lichidarea oricărei discriminări pe motiv de dizabilitate, iar acțiunile întreprinse în cadrul reformei sistemului de asistență socială să fie în beneficiul persoanei care nu doar că va depăși frustrările legate de problemele de sănătate, dar să-i permită să se califice în rândul cetățenilor cu capacități depline. Doar prin incluziune se vor crea condiții de formare a unei filosofii sociale care exclude orice segregare socială indiferent de caracterul și originea ei.

Bibliografie:

1. Convenția ONU privind drepturile persoanelor cu dizabilități ratificată de Parlamentul Republicii Moldova prin Legea nr.166 din 9 iulie 2010. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 2010, nr.126-128.
2. Declarația Universală a Drepturilor Omului din 10 Decembrie (1948).
3. Racu A. ș.a. Educația incluzivă: Ghid pentru cadrele didactice și manageriale. Chișinău: Universul, 2009. 150 p.
4. Bulgaru M., Dilion M. Concepte fundamentale ale asistenței sociale. Chișinău: USM, 2000.
5. Vremeș M. ș.a. Abordări ale excluziunii sociale în Republica Moldova. Aspecte
6. Munteanu P. Dizabilitatea – factor determinant al inegalităților sociale în Republica Moldova. În: Culegerea de studii și articole Inegalități sociale în Republica Moldova.
7. Constituirii clasei de mijloc. Studiu sociologic. Chișinău: Tipografia Centrală, 2017, p. 292- 298.
8. Arpinte D. ș.a. Politici de incluziune socială. În Revista Calitatea vieții XIX, nr. 3-4 2008, p.
9. Manea L. Dizabilitatea ca factor de risc în accesarea serviciilor de educație. În Revista Calitatea vieții XVII, nr. 1-2, 2006, p. 41-50.
10. Preda M., Pop L.M. Dicționar de politici sociale. București: Expert, 2002. p. 328.
11. Silver H. Social exclusion and social solidarity. Three paradigms. International Labor Universul, 2009. 150 p.
12. Bruijn P. Count me in. Include people with disability in development policies.
13. Legea Republicii Moldova Nr. 60 din 30-03-2012 privind incluziunea socială a persoanelor cu dizabilități Publicat: 27-07-2012 în Monitorul Oficial Nr. 155-159 art. 508.
14. Hotărârea Guvernului Republicii Moldova Nr. 723 din 08-09-2017 cu privire la aprobarea Programului național de incluziune social a persoanelor cu dizabilități pentru anii 2017-2022 Publicat : 15-09-2017 în Monitorul Oficial Nr. 335-339 art. 827.

- 14.<http://md.one.un.org/content/unct/moldova/ro/home/publications/joint-publications/report-of-the-special-rapporteur-on-the-rights-of-persons-with-d.html>
- 15.Indicatorii saraciei absolute pe Medii, Indicatori si Ani. SiteTitle (statistica.md)
- 16.https://statistica.gov.md/ro/analiza-saraciei-monetare-si-a-bunastarii-gospodariilor-cu-copii-9674_59479.html

**COORDONATORII VOLUMULUI:
NATALIA PUTINĂ
ALEXANDRU SOLCAN**

Conferință Internațională

**ȘTIINȚA POLITICĂ ȘI SOCIETATEA
ÎN SCHIMBARE**

EDIȚIA A II-A

Editura USM
str. Al. Mateevici, 60, Chișinău, MD 2009